

T.C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI

KIBRIS TÜRKÜNÜN VAROLUŞ MÜCADELESİ
(TÜRK MUKAVEMET TEŞKİLATI VE FAALİYETLERİ)

DANIŞMAN
Doç. Dr. Rahmi DOĞANAY

HAZIRLAYAN
Ayhan CANKUT

ELAZIĞ 2006

T.C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI

KIBRIS TÜRKÜNÜN VAROLUŞ MÜCADELESİ
(TÜRK MUKAVEMET TEŞKİLATI VE FAALİYETLERİ)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Bu tez / / tarihinde aşağıdaki jüri tarafından oy birliği / oy çokluğu ile kabul edilmiştir.

Danışman

Üye

Üye

Bu tezin kabulü, Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun ..... / ..... / ..... tarih ve ..... sayılı kararıyla onaylanmıştır.

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

Kıbrıs Türkünün Varoluş Mücadelesi (Türk Mukavemet Teşkilatı ve Faaliyetleri)

Ayhan CANKUT

Fırat Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Tarih Anabilim Dalı

2006; Sayfa: XI + 239

Kıbrıs sorunu her ne kadar 1950'lerden itibaren Türk kamuoyunu meşgul etmeye başlasa da kökenleri çok eskilere, 1800'lü yılların başı hatta 1700'lü yılların sonlarına dayanmaktadır. Kıbrıs sorununun temelleri, Kıbrıs'ı da "Büyük Yunanistan'ın" sınırları içerisinde gösteren ve 1796 yılında yayınlanan ilk "Megali İdea" haritasıyla birlikte atılmıştır. Megali İdea düşüncesi çerçevesinde şekillenen Yunan milliyetçiliği Kıbrıslı Rumları da etkilemiş ve Mora isyanıyla paralel olarak ENOSİS amacıyla 1821 yılında Kıbrıslı Rumlar tarafından Kıbrıs'ta da bir ayaklanma hazırlığına girişilmiştir.

Kıbrıs'ta ENOSİS'e yönelik asıl olaylar, adanın yönetiminin 1878 yılında Osmanlı Devleti tarafından, Rusya'ya karşı desteğini alabilmek için geçici bir süre için İngiltere'ye bırakılmasıyla başlamış ve giderek tırmanmıştır. Giderek tırmanan ENOSİS hareketleri 1950'li yılların başında doruğa çıkmıştır. Kıbrıs sorunun Rumların ENOSİS emellerine ulaşmak maksadıyla giriştikleri eylemler ile Türklerin buna karşı mücadeleleri çerçevesinde geliştiği görülmektedir.

İngiltere'nin Ada yönetimini Kıbrıs halkına bırakma süreciyle birlikte 1950'li yıllarda Rumlar ve Yunanlar "Megali İdea" kapsamında "ENOSİS" yani Kıbrıs'ı Yunanistan'a bağlamak maksadıyla türlü oyunlara ve insanlık dışı davranışlara girişmişlerdir.

Kıbrıslı Türkler ise varlıklarını sürdürebilmek ve kendilerini korumak maksadıyla çeşitli örgütlenmelerde bulunmuşlardı. Bu örgütlerden en önemlisi olan "Türk Mukavemet Teşkilatı (TMT)", 1958 yılında kurulmuş ve KKTC'nin temellerinin atılmasında büyük rol oynamıştır.

Anahtar Kelimeler: TMT, Kanlı Noel, 27-28 Ocak Olayları, ENOSİS, EOKA.

SUMMARY
Masters Thesis
Turkish Cypriots Existence Struggle
(Turkish Resistance Organization and Its Actions)
Ayhan CANKUT
Üniversity of Fırat
The Institute of Social Science
And Postgraduate Study in History
2006; Page: XI + 239

Although Cyprus problem has started to engage Turkish public opinion since 1950's, the origin of the problem is based on the begining of 1800's even the end of 1700's. The origin of the Cyprus problem was based with the first "Megali Idea" map, published in 1796 and showing the Cyprus in "Great Greece" borders. Greek nationalism formed with the "Megali Idea" opinion effected Greek Cypriots and paralel to the Mora rebellion they attempted to rebel for the goal of ENOSIS.

The real events for the goal of ENOSIS have started with the leaving of the govenering of the Cyprus temporarily by Otoman Empire for support of England against Russia in 1878 and gradually incerased. Gradually increasing ENOSIS actions have rised in 1950's. We see that Cyprus problem is developed in the framework of Greek's actions attempting to reach the ENOSIS goal and Turkish struggle against these actions.

Whith the process of England that leaving goveniring to Cypriots, in 1950's, Greeks and Greek Cypriots in the framework of "Megali Idea" ENOSIS namely to connect Cyprus with Greece has attempted various games and unhumanitarian behaviors.

At this time Turkish Cypriots in order to continue their existence and to protect themselves have foundered some organizations. Most important of these organizations "Turkish Resistance Organization (TMT)" was foundered in 1958 and also has an important role in foudation of Northern Cyprus Turkish Republic (KKTC).

Key Words: TMT, Bloody Christmas, January 27-28 Events, ENOSIS, EOKA.

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	I
TABLO LİSTESİ	V
HARİTA VE RESİMLER LİSTESİ	VI
ÖNSÖZ	VII
KISALTMALAR	VIII
GİRİŞ	IX

BİRİNCİ BÖLÜM

KIBRIS'IN STRATEJİK ÖNEMİ VE KISACA KIBRIS TARİHİ

1.1. Kıbrıs'ın Stratejik Önemi	1
1.2. Kıbrıs'ın Tarihine Kısa Bir Bakış	5
1.3. Kıbrıs Meselesinin Kökeni	9
1.4. İngiliz Yönetimi Dönemi	11
1.5. İkinci Dünya Savaşı Sonrasında Rumların Artan ENOSİS Girişimleri ve EOKA	16
1.5.1. EOKA'nın Kuruluşu.....	18
1.5.2. ENOSİS Girişimlerine Verilen Yanıt.....	25
1.6. 27–28 Ocak Olayları	28
1.6.1. Bozkurt Gazetesi'nin Tarihi Yazısı.....	29
1.6.2. Halkın Tepkileri ve Yaşanan Trajedi	31
1.7. Kıbrıs'ta Yaşanan Olaylar Sonrası Türkiye'de Gelişen Tepkiler	34
1.8. Kıbrıs Cumhuriyeti'nin Kurulması	36
1.9. Kıbrıs Cumhuriyeti'nin Ortadan Kalkışı.....	39

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRK MUKAVEMET TEŞKİLATI' NIN KURULUŞU VE TEŞKİLAT YAPISI

2.1. Türk Mukavemet Teşkilatı Nedir?.....	42
2.1.1. Rum Türkolog ve Tarihçilerinin Gözüyle Türk Mukavemet Teşkilatı.....	48
2.2. Türk Mukavemet Teşkilatı'nın Kuruluş Amacı.....	52

II

2.3. Türk Mukavemet Teşkilatı'nın Özellikleri.....	60
2.4. Türk Mukavemet Teşkilatı'nın Kuruluşuna Doğru	66
2.4.1. Kıbrıs Türkünün Varoluş Mücadelesinde Komandolarının Rolü ve Türk Mukavemet Teşkilatı İle İlişkisi	70
2.4.2. Türk Mukavemet Teşkilatı'nın Kuruluşunda Görev Alan Subaylar	73
2.4.3. Türk Mukavemet Teşkilatı'nın Kıbrıs'taki Kurucu Kadrosu	74
2.4.4. Türk Mukavemet Teşkilatı'nın Kuruluş Döneminde Ankara Merkez Teşkilat Kadrosu	75
2.5. Kıbrıs'ı İstirdat Projesi.....	76
2.5.1. Türk Mukavemet Teşkilatı'nın Hedefi ve Görevleri.....	77
2.6. Türk Mukavemet Teşkilatı'nın Kuruluş Prensipleri	79
2.7. Kıbrıs'ta Türk Mukavemet Teşkilatı'nın Temellerinin Atılması	81
2.8. Türk Mukavemet Teşkilatı'nın Lefkoşa'da Resmi Olarak Kuruluşu (1 AĞUSTOS 1958)	90
2.9. Örgütün Teşkilatı.....	93
2.9.1. Sancakların Kısa Tarihleri	96
2.9.1.1. Lefkoşa Sancağı	96
2.9.1.2. Serdarlı Sancağı	97
2.9.1.3. Mehmetçik Sancağı	97
2.9.1.4. Erenköy Sancağı.....	97
2.9.1.5. Yeşilirmak Sancağı.....	98
2.9.1.6. Limasol Sancağı.....	98
2.9.1.7. Magosa Sancağı.....	99
2.9.1.8. Baf Sancağı.....	99
2.9.1.9. Boğaz Sancağı.....	100
2.9.1.10. Larnaka Sancağı.....	100
2.10. Türk Mukavemet Teşkilatı'na Eleman Temini.....	101
2.11. Türk Mukavemet Teşkilatı Elemanlarının Eğitimi.....	104
2.12. Gizlilik ve Sır Saklamaya Verilen Önem.....	109

III

2.13. Türk Mukavemet Teşkilatı'nda Haberleşme Yöntemleri	111
2.13.1. Türk Mukavemet Teşkilatı Genel Karargâhı İle Türk Mukavemet Teşkilatı Lideri Arasındaki İletişim	112
2.14. Malzeme İkmali ve Depolama Faaliyetleri	114
2.14.1 Dağarcıklama Beyanı ve Andı.....	116
2.14.2. Silah İkmal Planı	116
2.14.3. İlk Bereket Hücresi Arı Ekibi ve Elmas Adlı Balıkçı Gemisiyle Yapılan Silah Sevkıyatı.....	117

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

1963 OLAYLARI VE TÜRK MUKAVEMET TEŞKİLATI'NIN YERÜSTÜNE ÇIKIŞI

3.1. 21 Aralık 1963'e Gelinirken.....	121
3.1.1. Akritas Planı	127
3.2. 21 Aralık 1963 Kanlı Noel.....	129
3.2.1. Kanlı Noel'de Hafızalarda Yereden Olaylar	136
3.2.2. Yabancıların Gözüyle Kanlı Noel.....	139
3.3. Küçük Kaymaklı Çarpışmaları.....	143
3.4. Kumsal Faciası.....	145
3.5. Türk Mukavemet Teşkilatı'nın Yerüstüne Çıkışı.....	149

SONUÇ VE ÖNERİLER

1. Kıbrıs Türkünü Varoluş Mücadelesine İten Nedenler.....	159
2. Türk Mukavemet Teşkilatı'nın Varoluş Mücadelesindeki Rolü ve Önemi.....	162
KAYNAKLAR.....	167

EKLER

EK 1: Rauf Denktaş'ın 27-28 Ocak Olaylarına İlişkin Anıları	173
EK 2: Türk Toplum Liderleri ve Kıbrıs Vali Vekili Sinclair'in Mesajları	179
EK 3: 27-28 Ocak Belgeleri	181
EK 4: 27-28 Ocak Olayları ve Sonrasında Ortaya Konan Tepkilere İlişkin Gazete Haberleri.....	185

IV

EK 5: 1 nci Piyade Alay Komutanlığı Tarihçesi	196
EK 6: 22 nci Taburun Kısa Tarihçesi	203
EK 7: Akritas Örgütü ve Planları	206
EK 8: TMT Raporları	222
EK 9: TMT Bildirileri	230
EK 10: TMT Tarafından Kullanılan Rütbe İşaretleri ve Forslar.....	239

ÖZGEÇMİŞ

TCE™

TABLO LİSTESİ

Tablo 1: Tarihte Kıbrıs'a Egemen Olan Devletler.....6

Tablo 2: Dönemlere Göre Teşkilatlanmada Kullanılan Terimler..... 95

The logo consists of the letters "TCE" in a white, serif font, with a small "TM" trademark symbol to the upper right of the "E". The text is centered within a solid red rectangular background.

TCE^{TM}

HARİTA VE RESİMLER LİSTESİ

Harita 1: Kıbrıs'ın Komşu Ükelere Uzaklığı.....	2
Resim 1: TMT Dosyası Adlı Kitabın Kapağı.....	49
Resim 2: Beki Veli Demirci Akıncılar Taburundaki Mücahitler Denetlerken.....	64
Resim 3: Akıncılar Köyünde Mücahitler Mevzi İnşa Ederken.....	65
Resim 4: TMT Tarafından Kullanılan El Yapımı Silahlar.....	70
Resim 5: TMT Tarafından Kullanılan Rütbe İşaretleri.....	94
Resim 6: Bayraktarların Fotoğrafları	101
Resim 7: TMT Andı ve Sancaklara Ait Fotoğraf.....	103
Resim 8: Ankara'ya Eğitime Giden TMT Mücahitleri, General Karabelen İsmail Tansu, Rauf Denктаş ve Öğretmen Subayları İle Birlikte.....	106
Resim 9: Rauf Denктаş Ankara Eğitim Kampında Tabanca Atışı Taliminde.....	107
Resim 10: Orgeneral Cevdet Sunay Genelkurmay 2.Başkanı TMT'nin Ankara Eğitim Kampında Mücahitlerle.....	108
Resim 11: Ankara'da Eğitim Gören TMT Mücahitlerinin Yemin Töreni (1958).....	109
Resim 12: Bölgelerdeki Gizli Bilgileri TMT Teşkilatına İletmek Üzere Kullanılan “Gizli Evrak Taşıma Kütüğü”	112
Resim 13: TMT Tarafından Kullanılan Çeşitli Haberleşme Cihazları.....	113
Resim 14: TMT'ye Silah Taşıyan Arı Ekibinin Kahraman Mücahitleri.....	119
Resim 15: Binbaşı Nihat İlhan'ın Şehit Edilen Eşi ile 3 Çocuğuna Ait Fotoğraf.....	134
Resim 16: Barbarlık Müzesi Girişindeki Anıta Ait Fotoğraf.....	146

VII

ÖNSÖZ

Türk Yunan sorunlarının başında yer alan Kıbrıs meselesi, AB ile müzakerelerin başladığı şu günlerde önemini giderek arttırmaktadır. Kıbrıs Türklerinin bağımsızlık ve varoluş mücadelesi sürecinde önemli yer teşkil eden Türk Mukavemet teşkilatı (TMT) ne yazık ki halkımız tarafından pek bilinmemektedir. Bu teşkilatın faaliyetlerinin gelecek nesillere aktarılmasının, hem geçmişte Kıbrıs'ta yaşananların daha iyi anlaşılabilmesi hem de Milli şuurun beslenmesi açısından önemli katkısı olacaktır. Ayrıca tarihten ders alınabilmesi, tarihin tekerrür etmemesi için Rum - Yunan ikilisinin ne tür oyunlar oynadıklarının ve amaçlarına ulaşmak için giriştikleri katliamların bilinmesi gerekmektedir. Ancak bu şekilde Kıbrıs'a ve Kıbrıs davasına sahip çıkılabilir.

Bu düşünceler ışığında Kıbrıs Türklüğünün var oluş mücadelesinde ve KKTC'nin temellerinin atılmasında büyük bir rol oynayan TMT'yi ve faaliyetlerini araştırmayı bir borç olarak gerekli gördüm.

Başta ilk hocam ve danışmanım Sayın Yrd. Doç. Dr. İsmail YILDIRIM'ı rahmetle anarken, bu çalışmam boyunca bana sağladığı her türlü destek ve kolaylıktan dolayı değerli hocam ve danışmanım Sayın Doç. Dr. Rahmi DOĞANAY'a, hocam Sayın Doç. Dr. Erdal AÇIKSES'e ve yüksek lisans yapmam konusundaki teşviklerinden dolayı Sayın Prof. Dr. Aleattin ÇUKUROVALI'ya teşekkürlerimi bir borç bilirim.

Ayhan CANKUT

ELAZIĞ - 2006

VIII

KISALTMALAR

ABD	Amerika Birleşik Devletleri
AB	Avrupa Birliği
a.g.e.	Adı geçen eser
bak.	Bakınız
BM	Birleşmiş Milletler
DANE	Direnen EOKA Gençliği İdaresi (Rum)
EMAK	Kıbrıs Milli Kurtuluş Cephesi (Rum)
EOKA	Etniki Organizationi Kıbrısı Akritoni (Kıbrıslı Savaşçıların Ulusal Birliği) (Rum)
KITEMB	Kıbrıs Türk Mukavemet Birliği
KİP	Kıbrıs'ı İstirdat Projesi
KKTC	Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti
KATAK	Kıbrıs Adası Türk Azınlığı Kurumu
KTKF	Kıbrıs Türk Kurumları Federasyonu
NATO	Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü
PEKA	Kıbrıs Siyasi Mücadele Komitesi (Rum)
PEON	Kıbrıs Milli Gençlik Teşkilatı (Rum)
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TMT	Türk Mukavemet Teşkilatı

GİRİŞ

1. GENEL

Kıbrıs sorunu her ne kadar 1950'lerden itibaren Türk kamuoyunu meşgul etmeye başlasa da kökenleri çok eskilere, 1800'lü yılların başı hatta 1700'lü yılların sonlarına dayanmaktadır.

Kıbrıs meselesi ile ilgili doğru bir kanaate varabilmek ve günümüz olaylarını doğru değerlendirebilmek için, sorunun neden ve nasıl kaynaklandığının bilinmesi ve ortaya konması gerekmektedir. Ancak böylelikle olaylar doğru değerlendirilebilir.

Kıbrıs sorununun temelleri, Kıbrıs'ı da "Büyük Yunanistan'ın" sınırları içerisinde gösteren ve 1791 yılında çizilip 1796 yılında yayınlanan ilk "Megali İdea" haritasıyla birlikte atılmıştır.¹

Megali İdea düşüncesi çerçevesinde şekillenen Yunan milliyetçiliği Kıbrıslı Rumları da etkilemiş ve Mora isyanıyla paralel olarak ENOSİS amacıyla 1821 yılında Kıbrıslı Rumlar tarafından Kıbrıs'ta da bir ayaklanma hazırlığına girişilmiştir. Ancak bu girişimleri dönemin Valisi Küçük Mehmet tarafından fiiliyata geçmeden ortaya çıkarılarak önlenmiştir.²

Yunanistan'ın bağımsızlığını kazanmasıyla yayılmacı bir şekil alan Yunan milliyetçiliği Kıbrıs'ta da etkisini göstermiş, bunun sonucu olarak Kıbrıslı Rumlarda ENOSİS fikri giderek yer etmeye başlamıştır. Osmanlı'nın yönetimi altındaki tüm halklara tanıdığı geniş haklar ve yarattığı huzur ortamı, diğer taraftan Yunanistan'ın yeni kurulmuş olması, henüz yeterince güçlü olmaması nedenleriyle, Osmanlı yönetimi boyunca bir Türk-Rum kavgasına neden olacak etkili olaylar gerçekleşmemiştir. Osmanlı Devleti ile İngiltere arasında 4 Haziran 1878 yılında İstanbul'da imzalanan anlaşmayla adanın yönetimi İngilizlere devredilmiştir.³

Kıbrıs'ta asıl olaylar bu tarihten sonra başlamış ve giderek tırmanmıştır. Giderek tırmanan ENOSİS hareketleri 1950'li yılların başında doruğa çıkmıştır. Kıbrıs sorunun

---

¹ Sabahattin İsmail, **Kıbrıs Sorununun Kökleri**, KKTC, Şubat 2000, s. 1.

² S. İsmail, a.g.e., s. 2.

³ Soyalp Tamçelik, **Kıbrıs'ın İngiliz İdaresine Geçiş (1878-1919)**, Lefkoşa, 1997, s.17.

Rumların ENOSİS emellerine ulaşmak maksadıyla giriştikleri eylemler ile Türklerin buna karşı mücadeleleri çerçevesinde geliştiği görülmektedir.

Bu yüzden TMT'nin kuruluşunu gerektiren olaylarının, hangi şartlarda ortaya çıkarak mücadeleye giriştiğinin ve Kıbrıs Türklüğünün var oluş mücadelesinin ne manaya geldiğinin incelenmesinden önce sorunun daha iyi anlaşılabilmesi için Megali İdea ve ENOSİS'in ne manaya geldiğinin iyi kavranması ve olayların bu çerçevede değerlendirilmesi uygun olacaktır.

2. MEGALİ İDEA

Kelime anlamı ile “Büyük Fikir” olan Megali İdea, Fatih Sultan Mehmet'in İstanbul'u alarak, Bizans İmparatorluğuna son verdiği günden beri yürürlükte olan bir ülküdür. Megali İdea, İstanbul başkent olmak üzere Girit, Teselya, Epir, Makedonya, Trakya, Ege Adaları, Batı Anadolu, Marmara ve çevresi, Kıbrıs, Trabzon ve civarına sahip, büyük bir Yunanistan'ı kurma hülyasıdır. Yunan halkı, bu hülyayı gerçekleştirebilmek için resmi ve gayri resmî birçok cemiyetler ve teşkilatlar kurmuşlardır. Kurulan birçok cemiyet ve teşkilat, Megali İdea'nın hedefleri arasındaki bütün Türk topraklarına yayılmış ve sistemli bir mücadeleye başlamıştır.⁴

Yunan yayılmasının güç aldığı en büyük kaynak Megali İdea'dır. Megali İdea Andreas C. Michalopoulos tarafından şöyle tanımlanmıştır: “ *Gelecekte bir gün tüm yunanlılar birleşecek ve büyük Yunanistan İmparatorluğunun İyonya'dan (Batı Anadolu) trakya'yı, küçük Asya sahillerini ve İstanbul'u da içine almak üzere Karadeniz'e kadar uzayacağı ümididir. Bu mağrur bir aydın fantezisi değil, bir vahşi ideal değil, bu yabancı bir ırkın hâkimiyetinden kurtularak hür olmak isteyen insanların sesidir.*”⁵

Megali İdea ülküsünü besleyen, yayan esas örgütlü güç, Osmanlı Devleti içinde çok geniş imtiyazlar elde eden Ortodoks kilisesi idi. Kilisenin kuşaktan kuşağa aktardığı bu ülkü ile yoğrulan Yunan aydınları, Osmanlı İmparatorluğunu parçalamak isteyen İngiltere, Rusya ve Fransa tarafından verilen destekle, zaman içinde etkili bir hareket yaratmayı başarmışlardır. Örneğin 1714 doğumlu Yunan şairi Kosmos O Etolios bütün

⁴ Soyalp Tamçelik, a.g.e., s.67.

⁵ Hasan Cicioğlu, “Türkiye ve KKTC'nin Coğrafi Bölge Üzerindeki Tarihi Önemi”, **Avrupa Birliği Kışkacında Kıbrıs Meselesi (Bugünü ve Yarını)**, Ankara, 2001, Ks.4, s.28.

XI

adaları dolaşarak en etkili Megali İdea'cı örgüt olan Filiki Eterya'dan 100 yıl önce Megali İdea fikirlerini yaymış ve geniş destek bulmuştu.⁶

Megali İdea doğrultusunda en fazla çalışan ve ilk Megali İdea haritasını yayınlayan kişi ise, Yunan tarihinin ünlü şairi ve ulusal kahramanı Rigas Ferreros'dur. (1757-1798) Rigas Ferreros, 1791 yılında Bükreş'te bulunduğu sırada ilk Megali İdea haritasını çizmiştir. Daha sonra bu harita 1796 yılında Viyana'da bastırılmış ve yunan yayımlıcaılığının temel belgesi haline gelmiştir.⁷ Bahse konu harita Yunanca konuşulan tüm topraklarda dağıtılmıştır. Bu haritada Balkanların büyük bölümü, Anadolu'nun yarısından fazlası, Ege adaları ile Girit, Rodos, Kıbrıs, Trakya ve İstanbul hep Yunan toprakları olarak gösterilmiştir. Rigas Ferreros, bu haritadaki hedeflere ulaşmak için bir ihtilal programı ve bir de anayasa hazırlamış ve bunları da 1797 yılında yayınlamıştır. Ona göre, Osmanlı topraklarını ve eskiden Yunanca konuşulan tüm yerleri kapsayacak olan bu devletin adı, "Helen Cumhuriyeti" olacaktı. Anayasanın 53'üncü maddesine göre de resmi dili yine Yunanca olacaktı.⁸

Oysa Rigas Ferreros'un hayalindeki Cumhuriyette 1798'lerde yaşayan Yunanlı ancak 150 bin kadardı. Ve sadece İstanbul'da yaşayan Türk nüfusundan azdı. Yine sadece, Balkanlarda yaşayan Türk nüfusu 5 milyondan fazlaydı. Ne var ki Osmanlı İmparatorluğu aleyhine genişleme emelleri besleyen İngiltere, Rusya ve Fransa, Yunan milliyetçiliğine yoğun destek vermektedir.⁹

Yunan milliyetçilerinin Megali İdea ülküsü ile adı geçen ülkelerin Balkanlar, Ege, Akdeniz ve Anadolu'daki yayılma hedefleri çakışmaktaydı. Bu nedenle Megali İdea'yı desteklemek, kendi yayımlıca emelleri açısından çıkarlarına gelmekteydi. Bu destekle hem imparatorluğu yıpratmakta, hem de Osmanlı devleti üzerinde bir baskı oluşturmaktaydılar. Bundan da öte kendi denetimlerinde olacak yayımlıca bir Yunanistan'ı kendi sömürgeci emelleri için kullanabileceklerdi.

Megali İdea hedeflerini gerçekleştirmek için 1814 yılına kadar Avrupa'nın çeşitli kentlerinde değişik örgütler kurulmuştur. Bu örgütlerden en etkili olanı, 1814 yılında

---

⁶ S. İsmail, a.g.e., s. 5.

⁷ F. Kürşat, M. Altan, S. Egeli, **Belgelerle Kıbrıs'ta Yunan Emperyalizmi**, 1978, s. 28-29

⁸ Abdülrahim Dede, Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi, Yıl 2, Cilt 2, sayı 8, Ekim 1980, s. 97-144

⁹ S. İsmail, a.g.e., s. 6.

XII

Rus Çarı 1. Aleksandr'ın yaveri Aleksandr İpsilantis tarafından kurulan Filiki Eterya'dır.¹⁰

Odessa'da kurulan Filiki Eterya'nın ilk hedefi, Yunanistan'ın bağımsızlığını elde etmek ve daha sonra Megali İdea haritası içindeki hedeflere yayılmaktı. Filiki Eterya'nın ilk hedefine ulaşarak, Yunan isyanını başlatması ve bağımsız Yunan devletini kurmasından sonra, 1894 yılında Atina'da Yunan ordusu içinde Etniki Eterya örgütü kurulmuştur. Filiki Eterya'nın 1876 yılında dağıtılmasından sonra kurulan Etniki Eterya'nın amacı ise Girit'in, Trakya ve Batı Anadolu'nun istilasıdır. 1919 yılına kadar faaliyet gösteren bu derneğin, İstanbul'da da Kordus Derneği adlı (Rum Göçmenleri Merkez Komitesi) patrikhaneye bağlı bir kolu vardı.¹¹

Etniki Eterya'dan sonra, onun devamı niteliğinde ve aynı amaçları güden “Mavri Mira” adlı örgüt 1919 yılında kurulmuştur. 1922 yılına kadar faaliyetlerini sürdüren bu örgüt de, aynen diğerleri gibi Megali-İdea hedefleri doğrultusunda Anadolu'nun istilasını, Pontus devletinin kurulması, Yunan-İngiliz; Yunan-Ermeni işbirliğinin sağlanması için çalışmaktaydı. İstanbul'da kurulan bu örgüt de Türk Kurtuluş Savaşının başarıya ulaşmasından sonra 1922 yılında dağıtılmıştır.

Megali İdea'nın hedeflerini daha iyi görebilmek için Filiki Eterya ve Etniki Eterya'nın programlarına kısaca bakmakta yarar vardır. Filiki Eterya'nın programlarında şu hedefler belirtilmekteydi:

- a. Yunan ulusuna bağımsız bir ülke sağlamak,
- b. Batı Trakya ve Selanik'in ilhakı,
- c. Ege adalarının ilhakı,
- d. Oniki adalar ve Girit'in ilhakı,
- e. Batı Anadolu'nun ilhakı,
- f. Kıbrıs'ın ilhakı,
- g. Pontus Rum devletinin yeniden kurulması,

---

¹⁰ İ. Bozkurt, a.g.e., s.10.

¹¹ Nurettin Türsan, **Yunan Sorunu**, Ankara 1987, s. 35-36.

XIII

- h. İstanbul'un ele geçirilmesi ve Bizans İmparatorluğu'nun yeniden diriltilmesi.¹²

Bu liste içinde Epir ve Makedonya görülmemektedir. Ancak daha sonraları bu iki bölgenin de hedefler içinde olduğu açıklanacaktır. Filiki Eterya'nın bu programını gerçekleştirmek için nüfusu ve 50 bin km 'yi bulmayan toprağı ile, bağımsız bir devlet olan küçük Yunanistan, hep Osmanlı İmparatorluğu aleyhine yayılarak, yüz yıldan az sürede üç kat genişlemiştir. 1894 yılında kurulan Etniki Eterya'nın Türklere bakışını ve Megali-İdea konusundaki tutumu da yayınlamış oldukları bir bildiriden öğrenmek olasıdır. Bu bildiride özetle şu unsurlar vurgulanmaktaydı:

- a. Ezeli ve ebedi düşmanımız Türklerdir.
- b. Megali-İdea'yı gerçekleştirmek için savaş esastır.
- c. Mukadder olan vaktin gelmesinden sonra, ezeli ve ebedi düşmanımız Türklere taarruz edilecektir.
- d. Tanrının yardımı ile Megali İdea kesin olarak gerçekleşecektir.¹³

Bu yayılmacı fikirlerin sadece gizli örgütlerde benimsenmediğinin ilk kanıtlarından biri, Yunan Meclisinde yapılan konuşmalar ve Yunan hükümetlerinin açıklamalarıdır. Örneğin 1844 yılı Ocak ayında Yunan Meclisinde konuşan Yanni Koletti adlı milletvekili, şöyle diyordu: “Yunan krallığı Yunanistan değildir. Sadece Yunanistan'ın en küçük ve en fakir parçasıdır. Yunanlı sadece krallık ülkesi halkı değildir. İyonya, Selanik, Serez, Edirne ve İstanbul, ya da Trakya ve Girit, Sisam adası ve Yunan tarihi ile Yunan ırkına bağlanan tüm bölge ve yörelerde yaşayan halklardır. Elenizmin iki büyük başkenti vardır. Atina, krallığın başkenti, İstanbul ise büyük başkent, tüm Yunanlıların ümit ve hayallerinin kentidir.”¹⁴

Rigas Ferreros'un, Filiki Eterya'nın ve Etniki Eterya'nın görüşleri bu şekilde Yunan Meclisinde de yansdıktan sonra Venizelos'la birlikte hükümet politikalarını oluşturmaya başlamıştır. Nitekim Venizelos, 1906'da açıkladığı “Büyük Yunanistan” programını, 1922'de Türk Kurtulus Savaşı ile bozguna uğratılmalarına kadar sürdürdü. 1909 ihtilalinin ardından 18 Ekim 1910'da iktidara gelen Venizelos, Megali-İdea hedefleri doğrultusunda şu programı uygulamaya koydu:

¹² S. İsmail, a.g.e., s. 8.

¹³ N. Türsan, a.g.e., s. 40.

¹⁴ N. Türsan, a.g.e., s. 41.

- a. Ege Denizi Yunan denizi olacak,
- b. İki kıt'aya uzanan (Avrupa-Asya) ve 5 denize açılan Yunanistan gerçekleşecek,
- c. Yunanistan'ın bir ayağı Avrupa'da, bir ayağı Asya'da olacak,
- d. Bizans İmparatorluğu yeniden kurulacak.¹⁵

Venizelos Yunanistan'ı, bu amaçları doğrultusunda sürekli olarak yayılmaya devam etti. Bu yayılma politikası sonunda 1830'larda 50 bin km², 1913'de imzalanan Bükreş anlaşması ile de tam bir kat genişleyerek, 120 bin km²'ye çıkmıştır. 1830'larda 1.5 milyon olan nüfusu da buna paralel olarak 4.5 milyona ulaşmıştır. Yunanistan, bu süre içinde Avrupa'da en büyük Türk kenti olan Selanik'i ve 1908 yılında da, Türk halkını toplu katliamdan geçirdikleri Girit'i kendi topraklarına katmıştı.

Venizelos'un en büyük hedefi, Ege'nin iki kıyısındaki Yunanlılarla Rumları bir araya getirerek, hem Yunan topraklarını iki kat büyütüp, "Küçük Asya" adını verdikleri Batı Anadolu'ya yayılmak, hem de Ege'yi bir Yunan gölü haline getirmektir. Nitekim, Kral Konstantin'e yazdığı 30 Ocak 1915 tarihli mektubunda, "Yunanistan'ın Küçük Asya'dan istediği toprakların 125,000 km²'yi geçtiğini, yani 1913'deki şekline erişen Yunanistan'a eşit olduğunu" belirtiyordu. Bu hesapları, Kurtuluş Savaşında Atatürk önderliğindeki Türk Halkı tarafından bozulmasaydı, Yunanistan, Venizelos döneminde 250,000 km²'ye ulaşmış olacaktı.¹⁶

Nitekim Venizelos, Birinci Dünya Savaşını İngiltere ve müttefiklerinin kazanacağını hesap ederek, son anda müttefikler yanında savaşa girmiş ve savaştan sonra Anadolu'daki toprak taleplerini gündeme getirmişti. Bu bağlamda, Paris'te toplanan Paris Barış Konferansı'na 30 Aralık 1918'de sunduğu toprak isteklerinde, Megali-İdea hedefleri doğrultusunda şu bölgeleri talep etmekteydi:¹⁷

- a. Kuzey Epir (Güney Arnavutluk).
- b. Bugün de Epir sorunu yüzünden Arnavutlukla araları açık bulunmaktadır. Yunanistan, bu bölgede 120 bin Yunanlının yaşadığını iddia etmekte ve yayılma emellerine haklılık kazandırmaya çalışmaktadır.

¹⁵ S. İsmail, a.g.e., s. 10.

¹⁶ Sabahattin İsmail, **Kıbrıs'ta Yunan Sorunu (1821-2000)**, Lefkoşa, 2000, s.14.

¹⁷ Sabahattin İsmail, **Kıbrıs Sorununun Kökleri**, KKTC, Şubat 2000, s. 12.

c. Batı ve Doğu Trakya. (İstanbul dahil).

d. Ayrıca Bulgaristan'dan geçen Arda nehri yatağına kadar olan “Rodoplar” bölgesi. Bu konu da zaman zaman Bulgaristan’la sorunlar yaratmıştır. Venizelos 25 Eylül 1918’de Kral Aleksandr’a yazdığı mektupta, “*İstanbul’u almak konusundaki vaadini unutmadım majeste, şehir bizim olacaktır*” diyordu.

e. Batı Anadolu.

f. Bursa, İzmit, İzmir, Aydın ve civarları.

g. İmroz, Bozcaada, Sakız, Rodos, Oniki Adalar, Meis.

h. Pontus.

i. Kıbrıs.

Buradan da görüldüğü gibi, Yunanistan’ın Kıbrıs’ı ilhak emelini ilk olarak dile getirdiği uluslararası toplantı, Paris Barış Konferansı’dır. Yunanistan’ın Kıbrıs’a yönelik ilhak politikası tek kelimelik bir hedef şeklinde özetlenmiştir: ENOSİS.

3. ENOSİS

ENOSİS, kelime anlamı ile ilhak anlamına gelmektedir. Ancak Rumlar tarafından nesilden nesile aktarılan “Kıbrıs’ın Yunanistan’a bağlanması” ideallerinin tanımlanması maksadıyla kullanılmaktadır.¹⁸ Yunanistan 18 Ekim 1828 günü İngiltere, Rusya ve Fransa’ya bir nota verilerek ENOSİS fikri resmen ilk kez ortaya atılmış ve adanın kendisine bağlanması istenmiştir.¹⁹

Büyük Yunanistan’ı kurma ülküsü ile iktidara gelen Venizelos, İngiltere’nin verdiği büyük politik desteğe güvenerek, Kıbrıs’ın bu ülke tarafından kendilerine hediye edileceğine inanmaktaydı. Nitekim 1 Mart 1915’de krala yazdığı bir mektupta bu inancını şöyle ifade etmekteydi: “İngiltere, Doğu Akdeniz’deki çıkarları, bizim çıkarlarımızla mükemmelen bağdaşabilecek bir devlettir. 1913 Ocak ayında Londra’da Maliye Bakanı Lloyd George, Deniz Bakanı Winston Churchill ve bendeleri arasında geçen görüşmeleri de bilen Majesteleri için, bu koşullar altında İngiltere tarafından

¹⁸ Esat Fellahoğlu, **Baf’ta Direniş**, KKTC, 1995, s. 4.

¹⁹ Nazım Berathlı, **Kıbrıs’ta Ulusal Sorun**, KKTC, 1991, s. 45.

XVI

Kıbrıs'ın Yunanistan'a terk edileceğini kabul etmek, hiç de aşırı bir iyimserlik olmayacaktır.”²⁰

Venizelos'un, İngiltere'nin tutumundan bu denli emin olmasının nedeni, bu ülkenin 1915 yılında, Yunanistan'a, kendi saflarında savaşa girmesine karşılık Kıbrıs'ı vaad etmesiydi. Savaşın başlarında bu isteğe soğuk bakan Yunanistan, daha sonraları İngiltere ve müttefiklerinin zafer kazanacağını gördüğünden, Almanya ve Türkiye'ye savaş ilan edecekti. Savaştan sonra ise, Lloyd George'un 1915'de verdiği sözü tutacağından emin oldukları için, Kıbrıs'ı talep etmekte bir sakınca görmemektedirler. Ne var ki, yine de İngiltere'yi gücendirmek istemedikleri için Paris Barış Konferansı'nda Venizelos tarafından Kıbrıs konusunda ısrarlı davranmazlar. Sadece genel ifadeler kullanılarak şöyle diyorlardı: *“Adalar konusuna gelince, tümü de binlerce yıldan beri Yunan'dır ve buyüzden hepsinin de Yunanistan'a verilmesi gerekir.”*²¹

Venizelos Kıbrıs'ı ayrıca niye vurgulamadığını da, 3 Şubat 1919 tarihinde Onlar Konseyi'nde yaptığı konuşmada şöyle izah etmekteydi: *“Kıbrıs adası konusunda kesin bir istemde niçin bulunmadığımız sorusu akla gelebilir. Bunu yapmayışımızın çeşitli nedenleri vardır. En önemlisi 50 yıl önce İyonya adalarını vermek suretiyle, Yunan krallığının büyümesine yardım eden ilk devlet niteliğini kazanan ve savaş sırasında Kıbrıs'ı Kral Konstantin'e önermiş olan İngiltere'nin, sonunda, Kıbrıs'ı da Yunanistan'a verecek kadar lütufkâr davranacağına inanmakta oluşumuzdur. Kısacası, Yunanistan, Kıbrıs, Rodos, Meis, Oniki Adalar, İmroz, Bozcaada dahil olmak üzere, bütün Doğu Akdeniz adalarını istemektedir.”*²²

Venizelos'un bu inancında haksız olmadığı, 13 Mart 1919'da Dörtler Konferansı'nda Lloyd George, Clemanceau ve Başkan Wilson arasında geçen şu konuşmadan da bellidir:

“Lloyd George: Niyetim, Kıbrıs adasını Yunanistan'a vermektir.

Clemaceau: Unutmayınız ki, Berlin Anlaşması'na göre bu konuda benden izin almanız gerekmektedir.

Lloyd George: Bu izni bana vereceğinizi ümit ederim.

---

²⁰ Sabahattin İsmail, **Kıbrıs'ta Yunan Sorunu (1821-2000)**, Lefkoşa, 2000, s.33.

²¹ S. İsmail, a.g.e., s. 14.

²² N. Türsan, a.g.e., s. 51.

XVII

Başkan Wilson: Yunanistan'a bu hediyeı verebilerseniz, büyük ve değerli bir iş yapmış olacaksınız.” ²³

Görüldüğü gibi Megali İdea ve bu çerçevede ENOSİS, Yunanistan daha bağımsız bir devlet haline gelmeden gündeme getirilmiş ve Yunanistan bağımsızlığını kazandıktan sonra da, bu ülkenin milli politikası haline gelmiştir. Nitekim 1982 yılında Yunan Kültür Bakanlığı ile 1991 Martında ABD'deki Yunan lobisinin yaptığı Megali-İdeacı yayınlar, bugün de aynı yayılmacı politikanın devam ettiğini kanıtlamaktadır. ²⁴

Sonuç olarak Türk-Rum kavgasının başlangıcının 1974, 1963 veya 1950'ler değil, 1800'lü yıllar olduğu görülmektedir. Temelde yatan nedenin de ENOSİS olduğu aşikârdır. Bu durum göstermektedir ki, Kıbrıs'ta Rumların ENOSİS mücadelesi ile Türk halkının ENOSİS'e karşı mücadelesi köklü bir geçmişe dayanmaktadır. Diğer bir deyişle Kıbrıs'ta iki ayrı tarih yazılmıştır. Rumların tarihi, ENOSİS için mücadelenin tarihi, Türklerin tarihi ise ENOSİS'e karşı mücadelenin tarihidir.

---

²³ Ali Fikret Atun, “Kıbrıs Meselesinin Görünmeyen Yüzü: Batılı Devletler”, **Avrupa Birliği Kıskaçında Kıbrıs Meselesi (Bugünü ve Yarını)**, Ankara, 2001, Ks.5, s.41.

²⁴ S. İsmail, a.g.e., s. 16.

BİRİNCİ BÖLÜM

KIBRIS'IN STRATEJİK ÖNEMİ VE KISACA KIBRIS TARİHİ

1.1. Kıbrıs'ın Stratejik Önemi

Kıbrıs, Doğu Akdeniz'in en büyük, Sicilya ve Sardunya'dan sonra 3572 mil kare yüzölçümüyle Akdeniz'in üçüncü büyük adasıdır. Türkiye'ye 40 mil uzaklıktadır.¹ Ada çok eski ve çok zengin bir tarihe sahiptir. Adaya adını veren zengin bakır madeni yataklarından dolayı ekonomik, Suriye, Mısır ve Anadolu kıyıları arasındaki konumu itibariyle de coğrafi açıdan, daha ilk çağlardan itibaren büyük önem kazanmıştır. Jeopolitik durumundan dolayı Kıbrıs, tarih boyunca, Anadolu için önemli bir yer niteliğinde olmuş, Anadolu, Suriye ile Mısır arasında askeri ve ticari bir üs olarak kullanılmıştır.²

Kıbrıs, Mersin ve Antalya Körfezleri arasında güneye doğru büyük bir yay çizen Taşeli yöresinin denizin altından yükselmiş kıta sahanlığının bir parçasıdır. Adanın kuzey kıyıları boyunca bir baştan bir başa güneye doğru hafifçe bir yay çizerek uzanan sıradağların batı ucu Antalya Körfezi'ni batıdan çevreleyen Tahtalı Dağları, doğu ucu ise Hatay bölgesindeki Amanos Dağları'nın genel doğrultusunu izlemektedir. Doğu ucunda Hatay'a kadar deniz altından uzanan ve derinliği birkaç yüz metreyi geçmeyen bir deniz altı eşiği vardır. Batı ve güneyden ise adanın temeli 2000 metreden derin olan deniz altı çukurları ile çevrilmiştir. Bu durumda derinliği az ve ikinci bir Kıbrıs'ın sığacağı genişlikte olmayan denizlerle Anadolu'dan ayrılmış görünen adanın, gerçekte Toroslar sisteminin bir parçasını oluşturduğu ve ana kıtaya bağlı bulunduğu anlaşılmaktadır.

Kıbrıs, diğer komşu ülkeler olan Suriye'den 100, Lübnan'dan 200, İsrail'den 304, Mısır'dan 384 ve en uzak komşusu olan Yunanistan'dan 800 km. genişliğinde denizlerle ayrılmaktadır.

---

¹ A.Suat Bilge, "Kıbrıs Uyuşmazlığı ve Türkiye Sovyetler Birliği Münasebetleri", **Olaylarla Türk dış Politikası, Cilt:1**, Ankara, 1987, s. 337.

² Sadi Somuncuoğlu, **Sorularla Belgelerle Kıbrıs-Çözüm mü? Çözülme mi?**, Ankara, 2003, s.25.

Harita 1: Kıbrıs'ın Komşu Ülkelere Uzaklığı

Kıbrıs adasının 9251 km² olan yüzölçümünün günümüzdeki dağılımı şöyledir:

- Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (KKTC): 3155 km² (ada yüz ölçümünün % 34'ü)
- Güney Kıbrıs Rum Bölgesi: 5568 km² (ada yüz ölçümünün % 60,1'i),
- İngiliz üsleri: 278 km² (ada yüz ölçümünün % 3'ü),
- Barış Gücü kontrolündeki ara bölge: 250 km² (ada yüz ölçümünün % 2,7'si).³

Kıbrıs Asya, Avrupa ve Afrika kıtalarının birbirine en çok yaklaştığı bir bölgede önemli bir coğrafi konuma sahip bulunmaktadır. Ayrıca Anadolu, Suriye-Mezopotamya ve Mısır uygarlıkları gibi dünya üzerindeki ilk büyük uygarlıkların doğduğu ve geliştiği bölgenin ortasında bulunan Kıbrıs Adası, bu uygarlıkların büyük etkisi altında kalmıştır. Özellikle en yakın komşusu olan Anadolu'dan derinden etkilenmiştir. Yapılan araştırmalar ve arkeolojik kalıntılardan adanın ilk halkının Anadoluludan geldiği ve bu halkın Anadolu kültürünü Kıbrıs'ta yaşattığı anlaşılmaktadır.

Bazı dönemlerde komşu iki uygarlığın ortak etkisi altına giren ada, bu uygarlıkların kaynaşarak uyum sağladığı bir yer olmuştur. Adada zengin bakır madenleri ile bol sedir ağaçlarının varlığı, ilk çağlardan itibaren tüccar ve denizci komşu ulusların dikkatini çekmiştir. Orta Çağ'da kervanlar aracılığı ile Uzak Doğu ve

³ Erdal Yurdakul, **Kıbrıs Türkleri ve Atatürk İnkılaplarının Kıbrıs'ta Uygulanması**, Ankara, 2002, s.3-4.

Güney Asya'dan Orta Doğu'ya aktarılan mallara, alıcı durumunda bulunan batılı tüccarlar, Doğu Akdeniz limanlarından ve Kıbrıs'tan geçiyorlardı. Bu bakımdan Kıbrıs, doğu ve batının mal değiş tokuşu için bulunduğu, batının doğuya girilen kapısı ve doğunun da batıya açılan penceresi görevini yapan transit nokta olmuştur. Kıbrıs, bütün hâkimiyet teorileri içinde yer almaktadır. Stratejik hedeftir ve birçok stratejik hedefi kontrol etmektedir. Daha yakından bakınca Kıbrıs için şunlar söylenebilir:

- Ortadoğu petrolünün ulaşım yollarına egemendir.
- Ortadoğu'dan Afrika'ya uzanan eksenini kontrol eder. Anadolu, Ortadoğu ve Süveyş Kanalı eksenini kontrol altında tutabilir.
- Süveyş Kanalı'nda Hint Pasifik Okyanusu'na uzanan deniz yollarını kontrol edebilecek noktadadır.
- Hava hâkimiyeti teorisine göre, hava gücünün her istikamete yönlendirilmesinde önemli bir stratejik platformdur. Bu niteliği ile sabit uçak gemisi olarak da nitelendirilir.
- Ortadoğu'da petrol nedeniyle çıkabilecek savaşta depo görevini üstlenecek bir konumdadır.
- Adaya sahip olan, Ortadoğu devletleri üzerinde saygınlık sahibi olur.⁴

Doğu Akdeniz'de doğal bir “uçak gemisi”⁵ olan Kıbrıs adasının özellikle Türkiye için stratejik önemi ise şöyle özetlenebilir:

- Güneyden Türkiye'nin coğrafi güvenliğini sağlar. Düşman eline geçerse Türkiye'nin güney kıyıları tehdit altına girer.
- Türkiye'nin derinliklerine tesir edebilecek hava ve deniz üssü karakterindedir.
- Türkiye'nin Ortadoğu ve Kuzey Afrika ülkeleriyle olan deniz ticaret yollarını kontrol altında bulundurur. Söz konusu deniz ticaretini kolaylaştırır veya güçleştirir.
- Türkiye'nin Doğu Akdeniz'de etkinliğini korur.⁶

⁴İsmail Bozkurt, “Kıbrıs'ın Tarihine Kısa Bir Bakış”, **Avrupa Birliği Kışkacında Kıbrıs Meselesi (Bugünü ve Yarını)**, Ankara, 2001, Ks.2, s.9.

⁵M. Necati Özfatura, “KKTC'de Bizans Oyunu”, **Yeni Kuvayı Milliye**, Nisan 2003, Sayı 7, s.22.

⁶E. Yurdakul, a.g.e., s.6.

Yukarıda belirtilen hususları iyi değerlendiren Yunanistan, Kıbrıs'ta ENOSİS emelini gerçekleştirerek Kıbrıs'ı ele geçirmeyi müteakip ülkemizi güneyden kuşatarak jeostratejik bir avantaj elde etmeye çalışmaktadır.⁷

Kıbrıs Anadolu için atlama taşı ve güvenliği için çok önemlidir. Stratejik ve taktik ilmine göre Türkiye sahilleri Edremit körfezinden Kaş Burnu'na kadar Yunanistan'ın stratejik işgali altındadır. Ege Denizi'nde Yunanistan'a verilen adalarla kuşatılmış bulunan Türkiye'nin, açık olan sahil kapısı güneydedir. Bu sahillerin karşısında ise Kıbrıs bulunmaktadır. KKTC fiilen ve hukuken sona ererse Türkiye'nin açık denizlerle irtibatı kesilir ve kuşatma tamamlanmış olur.⁸

Kıbrıs'ın Türkiye'ye düşman bir ülkenin elinde bulunması, Anadolu'nun bütün ikmal yollarının kapanması ve Türkiye'nin güvenliğinin tehlikeye girmesi anlamına gelmektedir. Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk, sağlığında bu konuya dikkat çekmiştir. Güney sahillerinde bir tatbikatı izlemekte olan Atatürk, çevresinde topladığı kurmaylarına *“Türkiye'nin yeniden işgal edildiğini ve Türk Kuvvetlerinin sadece bu bölgede mukavemet ettiğini farz edelim. İkmal yollarımız ve imkânlarımız nelerdir?”* sorusunu sormuştur. Subayların ileri sürdüğü birçok görüş ve düşünceleri sabırla dinleyen Atatürk, elini haritaya uzatarak Kıbrıs'ı işaret eder ve *“Efendiler, Kıbrıs düşman elinde bulunduğu sürece, bu bölgenin ikmal yolları tıkanmıştır. Kıbrıs'a dikkat ediniz. Bu ada bizim için çok önemlidir”* diye konuşur.⁹

Atatürk'ün de çok açık bir şekilde ortaya koyduğu gibi; Kıbrıs'a karşı yüklendiği uluslararası yükümlülükleri olmasa bile, Türkiye, kendi sahillerinin güvenliği açısından Kıbrıs'ın düşman elinde bulunmasına izin vermesi mümkün değildir. Türkiye'nin bu sebeplerden dolayı gerektiğinde hiç tereddüt etmeden savaşı göze alması gerektiği aşikârdır.

Öte yandan Bakü-Tiflis-Ceyhan boru hattı vasıtasıyla Kafkasya, Orta Asya ve Hazar petroleri ile doğal gazı İskenderun körfezine gelmekte ve buradan da dünyaya pazarlanmaktadır. Irak petrolü, yine buraya akmaktadır. Türkiye'nin bu bölgede denize

⁷ E. Yurdakul, a.g.e., s.5.

⁸ M. Necati Özfatura, a.g.e., s.22.

⁹ Yakan Cumalıoğlu, “Kıbrıs Türklerinin Bağımsızlık ve Özgürlük Mücadelesi”, **Avrupa Birliği Kışkırtıcı Kıbrıs Meselesi**, 2001, Ks.3, s.20.

dökülen sularının da inşa edilecek yükleme istasyonları vasıtasıyla Orta Doğu ülkeleri ve Kıbrıs'a aktarılması planlanmaktadır. Gelişen İskenderun ve Mersin limanları Türkiye'nin ithalat ve ihracatında önemli bir rol oynamaktadır. GAP ile birlikte yaşanacak üretim patlaması, bu limanlardan dünyaya pazarlanacaktır.

Kıbrıs, bu stratejik bölgeyi kontrol eden bir konumdur. Dışişleri Bakanı İsmail Cem, 6 Nisan 1998'de yaptığı açıklamada Doğu Akdeniz'in 2005-2010 yıllarında dünyanın en önemli stratejik bölgesi olacağını söylemiş ve Türkiye'nin ulusal güvenliği ve ulusal çıkarları açısından bu bölgeyi kontrol eden Kıbrıs gibi bir mevziden asla vazgeçmeyeceğini, bunun bedelini de ödemeye hazır olduğunu tüm dünyaya ilan etmiştir. İngiltere, ABD ve AB de olaya bu açıdan yaklaşarak stratejik üstünlük elde etmeye çalışmaktadır.

İngilizler de bu görüşleri paylaşmaktadırlar. Nitekim İngiliz Amirali Lord John Hay, Kıbrıs'ı, *“bir deniz üssü olarak elde edilebilecek en iyi yer”* olarak nitelendirmiştir. İngiliz devlet adamı Beaconsfield de, Kraliçe Victoria'ya Kıbrıs'ın, *“Ön Asya'nın Anahtarı”* olduğunu söylemiştir.¹⁰

Yunanistan ile diğer komşu ülkelerin Türkiye üzerinde her zaman için tarihten kaynaklanan yayılmacı emeller besliyor olmaları, kıyılarımızdan sadece 70 km. uzakta olan Kıbrıs'ın Türkiye için stratejik değerinin ne kadar büyük olduğunu ortaya koymaktadır. Bu sayılan nedenlerle Türkiye'nin ENOSİS tehlikesi karşısında sessiz kalması düşünülemez.

1.2. Kıbrıs'ın Tarihine Kısa Bir Bakış

Kıbrıs, stratejik önemi nedeniyle tarih boyunca sürekli el değiştirmiştir. Mısırlılar, Hititler, Akalar, Dorlar, Finikeliler, Asurlular, Persler, Romalılar, Araplar, Lüzinyanlar (Fransızlar), Cenevizliler, Venedikliler(İtalyanlar), Osmanlılar, İngilizler Kıbrıs'tan gelip geçmişlerdir.¹¹

İlk Çağ'dan Osmanlıların fethine kadar Kıbrıs adasının egemenliğini elinde bulunduran devletler ve egemenlik süreleri Tablo-1'dedir. Bu devre içerisinde başlıca

¹⁰ www.kibris.gen.tr, **Kıbrıs'ın Türkiye İçin Önemi Nedir?**, 17 Kasım 2004.

¹¹ İ. Bozkurt, a.g.e., Ks.2, s.9.

650-654 ve 685-689 tarihleri arasında Müslüman halifeler tarafından idare edilmiştir. Bu şekilde kısa fasıllarla idareler bazı kaynaklara göre 24 kez tekrarlanmıştır.¹²

Tablo 1: Tarihte Kıbrıs'a Egemen Olan Devletler

M.Ö.1450-1320	arasında	130 yıl	Mısırlılar	idaresinde,
M.Ö.1320-1265	"	55 "	Hititler	"
M.Ö.1265-1000	"	265 "	Mısırlılar	"
M.Ö.1000-709	"	291 "	Fenikeliler	"
M.Ö.709-669	"	40 "	Asurlular	"
M.Ö.669-588	"	81 "	Bağımsız Krallık	"
M.Ö.588-525	"	63 "	Mısırlılar	"
M.Ö.525-333	"	192 "	Persler (İran)	"
M.Ö.333-301	"	32 "	Makedonya Krallığı	"
M.Ö.301-59	"	242 "	Mısır'daki Ptolemaios Devleti	"
M.Ö.59-M.S.395	"	454 "	Roma İmparatorluğu	"
M.S.395-806(1)	"	411 "	Doğu Roma (Bizans)	"
M.S.806-964	"	158 "	Müslüman Halifeler	"
M.S.964-1191	"	227 "	Bizans	"
M.S.1191-1192	"	1 "	Aslan Yürekli Richard ve Templier şövalyeleri	"
M.S.1192-1489	"	297 "	Lusingyanlar	"
M.S.1489-1570	"	82 "	Venedikliler	"
M.S.1571-1878	"	307 "	Osmanlı Devleti	"

Kıbrıs adının Finike kökenli olduğunu savunan tarihçiler vardır. Finike dilinde “kubru”, “kıyı” anlamına gelmektedir. Finikelilerce bu adın kullanılması, Kıbrıs’ın Anadolu’ya “karşı bir kıyı” olmasından kaynaklanmaktadır. Prof. Firuza Final ise araştırmalarında, bakır anlamına gelen “zabar” kelimesinden çıktığını, bunun Akatça dilinde Cypr olarak okunduğunu araştırmalarına dayandırmaktadır.

Türkiye’nin 40 mil yakınında Doğu Akdeniz’de bulunan ada tarih boyunca, Asya, Avrupa ve Afrika kıtalarının sıkıştırmaları ile doğmuştur. Yerbilimcilerin yaptıkları araştırmalara göre Kıbrıs adası Türkiye’ye, her yıl 2,5 cm. yaklaşmaktadır.

M.Ö. 1450 yılında Eski Mısırlıların egemenliği altına giren Kıbrıs, daha sonra da Hititliler tarafından fethedilmiştir. M.Ö. 350’de Perslerin adaya egemen olduğunu görmekteyiz. Finikeliler ve Asurlular da farklı dönemlerde adanın hakimleri arasına girmişlerdir. M.Ö. 58’de Romalılar adayı fethetmişlerdir. Roma İmparatorluğu’nun M.S. 395 yılında ikiye bölünmesinden sonra ada, Doğu Roma İmparatorluğu’nun denetiminde kalmıştır.

¹² E. Yurdakul, a.g.e., s.11.

M.S. 632 yılında adaya İslam fethinin, Suriye’den başladığını görmekteyiz. Ancak Araplar, adada tam bir egemenlik kuramamışlardır. Haçlı Seferleri sırasında Ada, 1191’de, İngiliz Kralı Aslan Yürekli Rışar’ın (Richard) denetimi altına girmiştir. Ancak kral adayı önce Templer şövalyelerine sonra da Guy de Lusignan’a bırakmıştır.

Lusinyenler (Lusignan) adayı 1489’a kadar egemenlikleri altında tuttular ve Katolik dinini yaygınlaştırdılar. Bu arada Cenevizler de adayı kısmen denetimleri altında bulunduruyorlardı. Memlüklerin bu dönem içinde, adanın bazı bölümlerinde etkili olduklarını ve adada İslam eserleri bıraktıklarını görmekteyiz. Daha sonra, 1432’den başlayarak, Venedik etkisinin yavaş yavaş geliştiği görülür.

Ada artık Venedik korsanlarının denetiminde idi. Bu durum, Akdeniz’de üstünlüğünü ortaya koymaya başlayan Osmanlı İmparatorluğu’nu rahatsız ediyordu. II. Sultan Selim, Kıbrıs’ın fethinin zorunlu olduğuna inanmaktaydı.

1 Temmuz 1570’de başlayan ilk çıkarma, 1 Ağustos 1571’de kesin sonucunu vermiştir. Osmanlı İmparatorluğu 1571’de adayı aldığı zaman Kıbrıs Venediklilerin egemenliğindeydi ve adada Katolik dini etkiliydi. Ortodokslar Katoliklerin büyük baskısı altında, özgürlükten yoksundular. Türklerin adayı alışlarında en çok Ortodokslar sevinmişlerdir.

Venedik denetiminden dolayı Katolik dini egemendi. Ortodokslar büyük baskı altındaydılar. Bu nedenle Türklerin gelişi, en çok Ortodoks inancında olanları mutlu etmişti. 1571’de Kıbrıs’ın Venediklilerden alınmasından sonra Ada’da artık Türk varlığı yerleşmeye başlıyordu. Katolik ve Latin baskısından bunalmış olan diğer topluluklarda hoşnuttular. Ada artık Osmanlı İmparatorluğu’nun bir parçası olduğu için, 16. yüzyıldaki yükselme döneminin olanaklarından ve Osmanlı sınırları içindeki düzenli yönetimden adada yasayan çeşitli guruplar da yararlanıyordu.

Ada korsanların elinden kurtarılmış, Kıbrıs’ta yerleşik bir “imparatorluk düzeni” hâkim olmaya başlamıştı. Osmanlı İmparatorluğu içindeki bütün “kurumlar” Kıbrıs’ta da yerleşmeye başladı. Osmanlı İmparatorluğu ilk aşamada 30.000 Anadolu insanını düzenli bir biçimde adaya yerleştirdi. Meslek gurupları, “birebirlerini tamamlayacak” bir biçimde seçilerek gönderiliyordu. Demirciler, marangozlar, dericiler, teniler, kuyumcular, ayakkabıcılar, dokumacılar, hayvan, tahıl ve meyva yetiştiriciler, taş ustaları bunların

başlıcalarıydı. Bir korsan adası olan Kıbrıs artık hukuki, ekonomik ve kültürel olarak hem daha özgür, hem de daha düzenli bir yapıya kavuşmuştu. Osmanlı İmparatorluğu'nun ünlü “vakıflar” yönetimi Kıbrıs'ta yerleştirilmişti. Bu “Vakfiyeler”, arada bazı boşluklar olmasına karşın bugüne kadar süre gelmiştir. Osmanlı İmparatorluğu döneminde adada su yolları, hanlar, köprüler, camiler, çeşmeler ve yeni yollar yapıldı. Bunların bir kısmı bugün de ayaktadır.¹³

Kıbrıs'a yerleşen Korsanların Doğu Akdeniz ticaretini engellemeleri ve dini özgürlükleri kısıtlanan, baskı altındaki Rumların yardım talepleri, Osmanlıların Kıbrıs'ı fethetmelerinin temel nedenidir. Fetih süresince Rumlar, Osmanlıların yardımcısı idi. Bu konuda Papazlar öncülük etti. Bu üzerinde durulmağa değer bir husustur.

Kıbrıs meselesini daha iyi anlayabilmek için Kıbrıs'taki Osmanlı dönemi ile ilgili olarak, Türkler ve Rumlar bakımından bazı önemli hususları vurgulamak gerekir. Türkler bakımından yerli Rumları rahatsız etmeden Kıbrıs'a Türk nüfusu yerleştirildi ve Kıbrıs'ta bir Türk toplumu yaratıldı. Rumlar bakımından ise; Ortodoks Kilisesi'nin, Latinlerin Kıbrıs'a egemen oldukları üç yüzyıl boyunca ortadan kaldırdığı yetkileri geri verildi. Başpiskopos'a yerli halkın dini liderliği ve Rum halkının Etnark'ı, yani Osmanlı hükümeti nezdindeki siyasi temsilcisi olma hakkı verildi. Etnark, şikâyetlerini doğrudan Padişah'a yapma hakkına sahip oldu. Böylece, Osmanlı Valisi'nden sonra adanın ikinci politik ve nüfuzlu kişisi oldu. Kilise, halktan vergi toplama hakkı kazandı. Sonra bu hakka dayanarak fazla vergi topladı ve adanın en büyük toprak sahibi oldu.

“Partici” denen toprağa bağlı serf (esaret) sistemi kuruldu. Rumlar, millet sisteminin bir parçası oldular. Bu sistem, “özerklik” demektir. Kurallarını kendileri koyuyor, okullarını, kiliselerini, mezarlıklarını kendileri yönetiyordu. Evlenme boşanma gibi medeni kanun konularında da yetkili idiler. Divan'da Rumlara, Ermenilere, Maronitlere temsil hakkı tanındı. Bu şekilde Rumlar adanın yönetiminde ilk kez söz sahibi oldular.¹⁴

Yunanistan Osmanlı egemenliği altında olduğu dönemde Rumları kışkırtacak durumda değildi. “Megali İdea” fikri ortaya atılana kadar, halk Osmanlıların adil yönetimi altında barış içinde bir arada yaşamıştır ve adadaki halkın barış içinde bir arada yaşadığı tek dönemin, filen Osmanlı idaresi altında yaşanan bu 307 yıllık dönem olduğu

¹³ Erol Manisalı, **Dünden Bugüne Kıbrıs**, İstanbul, 2000, s 11-14.

¹⁴ İ. Bozkurt, a.g.e., Ks.2, s.9-10.

bilinmektedir. Yunanistan'ın bağımsızlığına kavuşmasından sonra uyguladığı yayılmacı ve hegemonyacı politika, bir buçuk asırdır Kıbrıs'ta yaşanan huzur ve barışı da ortadan kaldırmıştır. Mora isyanıyla birlikte kilise Kıbrıs'ta isyan hazırlığını başlatmıştır.¹⁵

1.3. Kıbrıs Meselesinin Kökeni

Megali İdea “Büyük Fikir” eski Bizans, hatta İskender İmparatorluğu içindeki topraklarda, yani Yunanistan. Girit, Rodos. Kıbrıs ve Anadolu toprakları üzerinde Büyük Yunanistan'ı kurma hayalidir. Bu Büyük Yunanistan'ın başkentinin İstanbul olması planlanmaktadır. Megali İdea'nın Fikir babası, Rigas Ferreros adlı bir Rumdur. Rigas Ferreros ilk Megali İdea haritasını 1791-1796 yılları arasında Bükreş'te hazırlamış, Viyana'da bastırarak Yunanca konuşulan tüm topraklara dağıttırıştır.¹⁶

21 yıl sonra, 1814 yılında Odessa'da Filiki Eteriya adlı örgüt kuruldu. Başına Rus Çarı'nın yaveri Aleksandros İplisantis getirildi. 1821 Mora İsyanı'nı bu örgüt başlattı. Yunanistan'ın bağımsızlığından sonra “Filiki Eteriya”, “Etniki Eteriya”ya dönüştü.¹⁷

ENOSİS, giriş bölümünde de belirtildiği gibi Rumlar ve Yunanlar tarafından Kıbrıs'ın Yunanistan'a bağlanması anlamında kullanılır. Bu hayalin başlangıcı da 1796'da yayınlanan haritaya dayanmaktadır. Bu bakımdan “Kıbrıs Meselesi”nin başlangıcını bu haritanın yayınlandığı tarihe dayandırabiliriz.

1821 Mora İsyanı ENOSİS için de ümit yarattı. Nitekim 19 Haziran 1821'de Filiki Eteriya'nın liderlerinden Konstantin Kanaris Kıbrıs'a geldi. Para, silah, yiyecek topladı. Bu ziyaret sonrasında Kıbrıs Başpiskoposu Kiprianos, ayaklanma hazırlığına girdi. Ayanni (Aydın) (Dağ Kazası) köyünden “Dimitri” adlı bir Rum bu hazırlığı valiye ihbar etti. Bu ihbarla isyan, başlamadan önlenmiş oldu.

Dimitri'nin mektubunda şunlar vardır: “*Paskalya gecesi saat altıda Lefkoşa'da top atışı olacaktır. Başpiskopos Kiprianos, Rumca yazılmış mektubunu kendi adamına vererek adı geçen köyde (Ayanni) okutmuştur. Bu mektuba göre, top atışı duyulduğu vakitte, bütün Hristiyanlar harp silahları ile Lefkoşa'ya hücum edeceklerdir. Tüm adayı almak için birlikte hareket ederek sözleşmelerini öneren Başpiskopos'a göre Hristiyanlar*

¹⁵ S. Somuncuoğlu, a.g.e., s.25.

¹⁶ F. Kürşat, M. Altan, S. Egeli, **Belgelerle Kıbrıs'ta Yunan Emperyalizmi**, 1978, s.29.

¹⁷ İ. Bozkurt, a.g.e. Ks.2, s.10.

Lefkoşa'yı da ele geçirdikten sonra bütün Müslümanları katledip ortadan kaldıracaklardır." Bu konuyu Hristiyanlara kesin olarak bildirip tembih eden zikreden mektubu diğer köylere de yollayıp okutmuştur.

Kıbrıs'ta Rum isyanı başarılı olamadı ama Mora Yarımadası'nda bir kıyıma, hatta soykırıma dönüştü. Harward Üniversitesi Profesörü Rum asıllı Dennis Skiotis'in şu iki dizesi çok şey anlatır:

"Ne Mora'da ne de bütün dünyada.

*Tek bir Türk bırakmayın ayakta"*¹⁸

Bu iki dize ve Yunan isyanı sonrasında Mora'da hiç Türk kalmadığı düşünülürse bundan iyi ders almamız gerektiği kendiliğinden ortaya çıkacaktır. Kıbrıs'ta Türklüğü yok etmeyi amaçlayan ENOSİS hayalinin özünü Dimitri'nin ihbar mektubu ile Skiotis'in iki dizesi çok iyi yansıtmaktadır.

Gerçekte Rumlar ENOSİS'e ulaşmak için daha Osmanlı döneminde tüm Türklerin katledilmesini tasarlamışlardı. Vali Küçük Mehmet'in sürgüne gönderdiği bir kısım Papazlar, 1821 sonlarında Roma'da toplanarak ilk "ENOSİS Bildirisi"ni yayımlamış ve Hristiyan Krallarına çağrıda bulunarak, Kıbrıs'ın Yunanistan'a ilhakı için yardımcı olmalarını istemişlerdi.¹⁹

Kıbrıs'ın Osmanlı İmparatorluğu tarafından İngilizlere kiralanmasından sonra, bir anda ENOSİS faaliyetlerinin yoğunlaştığını görmekteyiz.

Ada'nın İngiltere'nin eline geçmesini ENOSİS için bir aşama olarak değerlendiren Kıbrıs Rumları, İngiliz yönetiminin hoşgörüsünden de yararlanarak ENOSİS faaliyetlerini yoğunlaştırmaktadır. Örneğin 22 Temmuz 1878'de Başpiskopos Sophoronios, İngiliz Yüksek Komiseri Sir Garnet Wolseley'e "*Yönetimin değişmesine sevindik, inanıyoruz ki Büyük Britanya Kıbrıs'ın anavatanı Yunanistan ile birleşmesine yardım edecektir.*" diyordu.²⁰

¹⁸ İ. Bozkurt, a.g.e. Ks.2, s. 10-11.

¹⁹ S. Somuncuoğlu, a.g.e., s.28.

²⁰ Sabahattin İsmail, **Kıbrıs Sorununun Kökleri**, İstanbul, 2000, s.23.

1.4. İngiliz Yönetimi Dönemi

Osmanlı Devleti, 1853-1856 tarihleri arasında üç yıl devam eden Kırım Savaşı'nda İngiltere Fransa ve İtalya ile işbirliği yaparak, Rusya'ya karşı galip gelir. Savaş sonunda 1856 yılında imzalanan Paris Antlaşması'yla Osmanlı Devleti, Avrupa Devletler Hukuku değerlendirilerek, bağımsızlığı ve toprak bütünlüğü garanti altına alınır. Böylelikle Osmanlı Devleti, 18. Yüzyıldan beri gittikçe artan Rus baskısından kısa bir süre için de olsa kurtulur.

Ancak 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı'nda yenilgiye uğrayınca, büyük toprak kayıplarına sebep olan Ayastefanos Anlaşması'nı imzalamak zorunda kalır. Osmanlı Devleti'ne büyük yükümlülükler yükleyen 3 Mart 1878 tarihli bu anlaşma ile Rusya'nın, Bulgaristan'ı etki altına alarak tam bir Akdeniz devleti haline gelmesi İngiltere'yi korkutmuştu. Zira bu anlaşmayla Rusya'nın elde ettiği askeri ve politik güç, İngiltere'nin Ortadoğu'daki emellerini tehdit etmekteydi. Bu gelişme İngiltere için hiç de kabul edilemez bir durumdu. Bu sebeple 19. yüzyılın başlarından itibaren Mısır ve Doğu Akdeniz'le yakından ilgilenmeye başlayan ve Kıbrıs üzerinde de çıkar hesapları olan İngiltere'nin bu anlaşmayı kabul etmesi beklenemezdi.²¹

Osmanlı Devleti ile İngiltere arasında 4 Haziran 1878 yılında İstanbul'da imzalanan "Kıbrıs Anlaşması" ile adanın yönetimi yıllık "92 bin altın" kira karşılığı İngilizlere devredilmiştir.²² Ancak Osmanlı Devleti'nin ada üzerindeki mülkiyet hakkı sürmektedir. 1 Temmuz 1878'de yapılan bir ek anlaşmayla, Rusya'nın işgal ettiği Batum ve Ardahan'dan çekilmesi durumunda, İngiltere'nin de Kıbrıs'ı Osmanlı'ya geri vereceği kayıt altına alınır. Böylece Ada'daki 308 yıllık Osmanlı idaresi sona erer. Adanın mülkiyeti Osmanlı Devleti'nde olmak şartıyla, yönetimi geçici olarak İngiltere'ye verilmişse de, bu kâğıt üzerinde kalır ve İngiltere, şartlı olarak girdiği adayı 29 Ekim 1914'de tek taraflı olarak ilhak eder.

Bu anlaşmanın karşılığı, Rusya'nın, Osmanlı İmparatorluğu'na yeni bir saldırıda bulunması halinde İngiltere'nin destek sağlaması ve yılda 500 bin dolar kira ödenmesiydi. Özellikle Rus saldırısına karşı koruma yükümlülüğüne bazı İngiliz yazarları dahi

²¹ Soyaltıp Tamçelik, **Kıbrıs'ın İngiliz İdaresine Geçiş (1878-1919)**, Lefkoşa, 1997, s.6.

²² İ. Bozkurt, a.g.e. Ks.2, s.11.

kuşkuyla bakıyor ve anlaşılmayı yapan İngiliz Başbakanı Disraeli'nin Osmanlı Padişahını aldattığı görüşünü taşıyorlardı. Benjamin Disraeli'nin yerine gelen Gladstone'nun değerlendirmesi çok acımasızdı: *"1878 Kıbrıs antlaşması milletlerin tarihinde daha kötüsü görülmemiş, benzerine de pek az rastlanan bir ikiyüzlülük örneğidir."* Adanın İngilizlere kiralanmasının, ENOSİS yolunda önemli bir safha olduğunu düşünen Rumlar, Yunanistan'ın da yoğun tahrikleriyle ilhak faaliyetlerini hızlandırmaya başlarlar. Rumlar, Ada'yı ziyaret eden İngiliz yetkililer ve devlet adamlarına ENOSİS taleplerini bıkmadan, usanmadan tekrarlayıp, onları baskı altına almaya çalışırlar.²³

İngiliz idaresi 1878'de başladığında Kıbrıs'ta iki halk vardı; Türkler ve Rumlar. Diğer karışık gruplar çok az sayıdaydılar. Din olarak da Müslümanlar ve Ortodokslar çoğunluğu oluşturuyorlardı. Türk nüfusu adadaki toplam nüfusun yüzde %44'ü idi. Vakıflar İdaresinin mülkü olan arazilerle birlikte, Türklerin adada sahip olduğu pay %50'nin üzerindedir.²⁴

İngiliz yönetimi süresince planlı ve programlı olarak hem Osmanlı İmparatorluğu hem de Türkiye Cumhuriyeti döneminde, adadaki Türk halkı göç etmeye özendirmiştir. Birinci Dünya Savaşında Osmanlı İmparatorluğu'nun, İngiltere'nin karşıt cephesinde bulunması, Kıbrıs'taki Türklerin üzerinde büyük baskıların doğmasına yol açtı. Kıbrıs'taki Türkler 1878'den sonra, Rum ve İngiliz baskısına maruz kalmışlar ve bunun sonucu olarak da Anadolu'ya ve Londra başta olmak üzere diğer bölgelere göç etmişlerdir.

İngilizlerin adaya gelmesinden üç yıl sonra 1881 yılında yapılan bir sayımda, Türkler Rumların üçte biri durumunda idi. Buna göre 45.458 Türk'e karşılık, 137.631 Rum vardı. Buna karşılık Türk yönetiminden bir yıl sonra, 1879 yılında hazırlanan bir raporda, adada bulunan 140 okuldan 76'sı Rum, 64'ünün de Türk olduğu belirlenmişti. 1881'de Rum okulları 94'e, 1901'de ise 238'e yükselmişti. Bu okullarda Rum gençlerini eğitmekte olan öğretmenler Yunanistan'dan gelmekte ve ENOSİS ile Megali-İdea fikrini Rum öğrencilere aşılarmaktaydı. Yunanlı öğretmenler, ENOSİSCİ bir kuşak yetiştirme yanında, Rum halkı içinde de ENOSİS amaçlı provokasyonlar tezgâhlarmaktaydılar.²⁵

²³ S. Somuncuoğlu, a.g.e., s.25-26.

²⁴ E. Manisalı, a.g.e., s.15.

²⁵ S. İsmail, a.g.e., s.23-24.

Adada Türk kimliğinin silinmesi konusunda sistematik bir çabanın bulunduğunu görüyoruz:

- Türk kimliği yok edilmeğe çalışılırken İngiliz ve Rum kimliği öne çıkarıldı.
- Türkler üzerinde kültürel baskı uygulandı. Eğitim ve din alanlarında bunu görüyoruz.
- Ekonomik olarak Türklerin olanakları kısıtlandı.

Özellikle “Vakıf” malları, hileli bir biçimde İngiliz ve Rum özel şahıslarla, kiliselere geçirildi. Osmanlı İmparatorluğu Birinci Dünya Savaşı’nda Almanya ile birlikte olunca, İngiltere, adayı ilhak etmek için 1878’den beri yürüttüğü politikayı uygulama fırsatını buldu. İlk olarak 1917’de, bir “Krallık Emri” yayınlandı. Bu emirname ile Osmanlı vatandaşı olanların İngiliz vatandaşlığına geçebilecekleri “iznini” çıkardı. Bu tutumu, ada Türklerinin bir bölümünün Anadolu’ya ve İngiltere’ye göç etmelerine yol açtı. Savaş sırasında, Osmanlı taabiyetinde oldukları için zaten büyük baskı altındaydılar.

Lozan Antlaşması ile de 1923’de Kıbrıs adası İngiltere’ye resmen bırakıldı (Madde 20). Bu maddeye göre adadaki Türk halkına Türk veya İngiliz vatandaşlıklarından birini seçmeleri öneriliyordu. Türk vatandaşlığını seçmeye başlayanlar Türkiye’ye göç etmeğe başladılar. Bu göç yıllarca sürdü. Bu nedendir ki bugün (2000), Türkiye’de 235.000, İngiltere’de 120.000, Avustralya’da 40.000, Amerika ve Kanada’da 17.000 Kıbrıslı Türk bulunmaktadır.²⁶

Bu esnada Rum Ortodoks Kilisesi’nin önderliğinde ve kışkırtmalarıyla ENOSİS çabaları düzenli bir biçimde yürümüş ve sadece sözle mücadele değil, amaçlarına ulaşmak için şiddet kullanmaktan da geri kalmamışlardır. Rumların ilk hedefi Ada’daki İngiliz yönetimidir. Çünkü İngiltere o tarihlerde sömürge yönetimini sürdürme eğilimde ve Kıbrıs’ı Yunanistan’a vermek gibi bir düşüncesi yoktu.

Lozan Antlaşması’ndan sonra 1959’a kadar süren dönemde Rumlar, adanın statüsünü değiştirmek için girişimlerini sürdürmüştür. Yunanistan’ın, tahrikleri sonucu 1931 yılına gelindiğinde Rumların ENOSİS heyecanı üst seviyeye çıkmıştır. Bunun sonucu olarak da İngiliz yönetiminin 11 Ağustos 1931’de yürürlüğe koyduğu gümrük

²⁶ E. Manisalı, a.g.e., s 16.

yasalarını protesto eden Rumlar, Papaz Nikodimus'un önderliğinde ve Yunan Konsolosu Kuru'nun tahrik ve teşvikleriyle ENOSİS için ayaklanmışlardır. 21 Ekim 1931 tarihinde bir miting yapan Nikodimus, ENOSİS'i ilan ederek adanın Yunanistan'a bağlandığını açıklamıştır. Bu esnada Yunan bayrağı açan ve Yunan Marşı söyleyen beş bin kişilik bir isyancı grubu vali konağını ateşe vermiş, isyan güçlkle bastırılabilmiştir.²⁷

Yunanistan'ın Megali İdea hayali kapsamında 1800'lü yıllardan beri süren yoğun ENOSİS propagandası, sonunda 1931 yılında fiili bir ayaklanmaya dönüşmüştür. Ne yazık ki ayaklanma, Kıbrıs'ın İngiliz sömürgesinden kurtarılıp, bağımsız hale gelmesi için değil; yayılmacı hayallere sahip bir politika yürüten Yunanistan'a bağlanması, yani ENOSİS maksadıyla gerçekleştirilmesidir..

Lozan Antlaşması'ndan, EOKA terör örgütü harekete geçene kadar Türkiye ne yapmıştır? Yunan ve Rum ikilisinin 1931 yılından itibaren hızlanan ENOSİS faaliyetleri üzerine İngiltere, adeta Kıbrıs'tan kurtulmaya çalışmış ve ondan sonra Ada'yı kimin yöneteceği tartışmaları başlamıştır. Bütün bu yaşananlara ve tartışmalara rağmen, 1950'li yıllara gelindiğinde de Türkiye'nin tutumunda değişiklik olmamıştır. Öyle ki, dönemin Dışişleri Bakanı Necmettin Sadak, kamuoyundaki hassasiyeti yatıştırmaya çalışıp İngiltere'nin adayı bırakmak niyetinde olmadığı güvencesini verirken, "Kıbrıs meselesi diye mesele yoktur." demiştir. Aynı yıl yapılan seçimlerden sonra iktidarı devralan Demokrat Parti'nin Dışişleri Bakanı Fuat Köprülü de, bir Kıbrıs melesinin mevcut olmadığını söylemiştir. Kısacası o tarihlerde Türkiye, İngiltere'nin Kıbrıs'ı terk etmeyeceğinden emindir.²⁸

İngiliz yönetimi döneminde Türkler ekonomik, siyasal ve kültürel olarak ezilen taraf olmuştur. Buna karşılık Rumlar ve Ortodoks kilisesi, İngiltere'nin hoşgörüsü ile sürekli gelişmiştir. 1878'den İkinci Dünya Savaşı sonuna kadar geçen dönemde; Osmanlı İmparatorluğu'nun Kıbrıs Türklerine gereken desteği vermemesi ve Türkiye Cumhuriyeti'nin bu dönemde yeterli etkin rolü oynayamaması, Kıbrıs Türklerinin, İngilizlerin, Rumların ve Ortodoks kilisesinin baskısı altında kalmalarına neden oldu. Buna karşın adadaki Türkler, özellikle Rumlara karşı direnç göstermişler ve kendi

²⁷ Sabahattin İsmail, **Kıbrıs'ta Yunan Sorunu (1821-2000)**, Lefkoşa, 2000, s.44-45.

²⁸ S. Somuncuoğlu, a.g.e., s.27.

kimliklerini korumaya çalışmışlardır. Siyasal, ekonomik ve kültürel alandaki bu direnişin, yüzyılın sonlarında yeşermeye başladığını görüyoruz.

Özellikle, Rumların adayı Yunanistan ile birleştirme girişimleri karşısında Türkler, ada üzerindeki haklarını korumak konusunda dış destek almamalarına karşın çaba gösterebilmişlerdir. Atatürk devrimlerinin Ankara’da ilk uygulamaya konduğunda, Anadolu’dan önce Kıbrıs Türkleri bu alanda öncülük yapmışlardır. Bu konu çok ilginçtir; Kıbrıs Türklerine, Türkiye Cumhuriyeti’nden bir telkin gelmemesine karşın, tamamen kendi inisiyatiflerini kullanmışlardır.²⁹

EOKA’nın eylemleri, Türkiye’nin Kıbrıs’a bakış açısını değiştirmeye başlamıştır. Adadaki Türklerin saldırıya uğraması üzerine Türkiye, 23 Ağustos 1955’de İngiltere Büyükelçisine bir nota vererek, Türklerin can ve mal güvenliklerinin korunmasını istemiştir. Londra konferansları süreci bu notadan sonra başlamıştır. Ne yazık ki artık masada Yunanistan da vardır. Oysa Başbakan Menderes, Londra’ya gidecek heyete yola çıkmalarından önce, *“Türkiye’nin Kıbrıs statükosunda bugün için ve hatta yarın için bu memleket aleyhine olabilecek bir değişikliğe katıyen tahammülü yoktur. Kıbrıs Anadolu’nun devamından ibarettir ve güvenliğinin esaslı noktalarından biridir. Kıbrıs’ın bugünkü durumunda bir değişiklik söz konusu olursa uygun bir çözüm bulunması gerekecektir. Bu da Kıbrıs’ın Türkiye’ye iadesinden başka bir şey değildir.”* talimatını vermiştir. Londra Konferansı’nın toplandığı tarihte dahi Kıbrıs topraklarının yüzde 60’ı Türklere aitti.³⁰

Londra Konferansı’nda heyet başkanı Fatin Rüştü Zorlu 1 Eylül 1955’de yaptığı konuşmasında, Lozan Antlaşması’na atıfta bulunarak, *“Bu adanın mukadderatı ancak Türkiye ile İngiltere arasında tayin edilebilir... Türkiye Lozan mucibince hakkından İngiltere lehine feragat etmiştir... Türkiye Kıbrıs’ta statükonun muhafazası lazım geldiği fikrindedir. Bu bozulacaksa ada Türkiye’ye avdet etmelidir.”* Şeklinde beyanda bulunmuştur.³¹ Bu ifadelerden de anlaşılacağı üzere İngiltere, Kıbrıs üzerindeki egemenlik haklarından vazgeçtiği takdirde, Kıbrıs asıl sahibine yani Türkiye’ye iade edilmesi gerekmektedir. Yani diğer bir deyişle İngiltere’nin, Türkiye’den aldığı bu toprağı, Yunanistan’a devretmesi mümkün değildi. Yunanistan’ın, Kıbrıs sorununda

²⁹ E. Manisalı, a.g.e., s. 16-17.

³⁰ S. Somuncuoğlu, a.g.e., s.27-29.

³¹ A.Suat Bilge, a.g.e., s. 343-345.

Türkiye'nin muhatabı olması mümkün değildi. Ancak önceleri, “adayı eski sahibine teslimden” bahseden İngiltere, Kıbrıs'ın Türkiye ile Yunanistan arasında taksim edilmesi tezini savunmaya başlamıştır.³² Kıbrıs uyuşmazlığı 1957 yılında iki defa BM'de görüşülmüştür.³³ Bu tarihten itibaren Kıbrıs sorunu uluslar arası bir konu haline gelmiş ve ve BM'nin gündemine girmiştir.

1.5. İkinci Dünya Savaşı Sonrasında Rumların Artan ENOSİS Girişimleri Ve EOKA

Savaş sonrasında İngiltere ve Yunanistan kazanan taraftaydılar. Bu durum Rumlar ve Atina açısından bir rahatlama sağlamıştı. 1947 yılında Ege Türk karasularının yanıbaşında bulunan Oniki Ada, İtalyanlardan alınıp Yunanistan'a verilmişti. ABD'den yardım beklentileri içinde bulunan Türkiye, bu karara tepki göstermemişti. Ayrıca sürmekte olan Sovyetler Birliği tehdidi Türkiye'nin pazarlık gücünü zayıflatmıştı. ABD desteği isteniyordu.

Bu koşullar Kıbrıs'ta Rumların ENOSİS konusunda girişimlerini arttırmalarına yol açtı. İşin ilginç yanı, hem Ortodoks Kilisesi, hem de Rumların Komünist Akel Partisi, ENOSİS konusunda birbirleri ile yarış içindeydiler. 1950'de Kıbrıs'ta, Rumların kendi içinde düzenledikleri plebisitte, ENOSİS'e %96 destek çıktı. Bu konuda kilise ve komünistler tam bir işbirliği içindeydiler. Rumlar arasında ENOSİS eserken Makaryos, kiliseye başpiskopos seçildi.³⁴

İngiltere, Yunanlıların ENOSİS baskısına bir denge sağlar düşüncesi ile ENOSİS'e karşı olan Türkiye'nin ağırlığını daha fazla hissettirmesinden yanaydı. Yunanistan, 23 Temmuz 1955 tarihinde BM Genel kuruluna başvurarak, Kıbrıs sorununu yeniden gündeme aldirmek istemiş, Türkiye ise 1 Ağustos 1955'de BM'ye gönderdiği bir mektupla, bunu protesto etmişti. İngiltere, Türkiye'nin de katılacağı bir uluslararası konferans toplanması halinde, Yunanistan'ı köşeye sıkıştıracağını ve uluslararası alanda Yunanistan'a destek verilmesini önleyeceğini düşünmekteydi. İngiltere'nin düşündüğü konferans, kendi çağrısı üzerine 29 Ağustos 1955 tarihinde Londra'da yapıldı.³⁵

³² S. Somuncuoğlu, a.g.e., s.29.

³³ A.Suat Bilge, a.g.e., s. 353.

³⁴ E. Manisalı, a.g.e., s 25.

³⁵ Sabahattin İsmail, **Kıbrıs'ta Yunan Sorunu (1821-2000)** , Lefkoşa, 2000, s.79.

Tarihe “Londra Konferansı” olarak geçen bu konferansta, Yunanistan self-determinasyon ve ENOSİS talebini yinelerken, Türkiye de coğrafi ve stratejik nedenlerle adanın Yunanistan’a ilhakına karşı çıkmaktaydı. Bu arada Konferanstan 6 gün önce İngiltere’ye bir nota veren Türkiye’nin, 23 Ağustos 1955’de Türklere yönelik saldırılara dikkat çekerek, saldırıların devamı halinde sessiz kalamayacağını duyurması dikkat çekicidir. Türkiye bu nota ile pazarlık durumunu güçlendirmekteydi. Konferansta bir konuşma yapan Türkiye Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu, ilhaka karşı, bugün de geçerli olan şu tezi ileri sürüyordu: *“Kıbrıs, coğrafi olarak Anadolu yarımadasının bir uzantısıdır. Bu yüzden ada Türkiye’ye, ya da Türkiye çevresindeki Doğulu ülkelerin kaderiyle en az Türkiye kadar yakından ilgili olan bir devlete ait olmalıdır. Savaş durumunda Türkiye’nin ikmali ancak batı ve güney limanlarından mümkün olabilecektir ama bu limanların hepsi Kıbrıs’ın gölgesi altındadır. Eğer bu adayı elinde bulunduran, aynı zamanda Türkiye’nin batısındaki adaları da elinde bulunduran bir devlet ise, o zaman Türkiye’yi etkinlikle çevrelemiş olacaktır. Hiçbir devlet kendi güvenliğini ne kadar yakın bir dost ve müttefiki olursa olsun, bir başka devlete bütünüyle teslim edemez.”*³⁶

Türkiye’nin tavrı bu iken, Londra Konferansında Yunanistan’ın takındığı tavır yine ilhak yönündeydi. İngiltere, Kıbrıs’a self-government” vermeyi düşündüğünü açıklamıştı. Kıbrıs Türkleri ise Dr. Küçük, A.M. Berberoğlu ve Ahmet Zaim’den oluşan 3 kişilik bir heyeti, Türk görüşlerini anlatmak için Londra’ya gönderiyordu. Diğer yandan Kıbrıs Türk Kurumlar Federasyonu Başkanı Faiz Kaymak da, Türk hükümeti ile temaslar yapmak üzere Ankara’ya gitmişti. Ne var ki İngiltere, Türkiye’nin ENOSİS’e karşı çıkma gerekçelerini de destekleyen bir tutum içindeydi.

Nisan 1955’de Churchill’in yerine Başbakan olan A. Eden, Parlamentodaki tartışmalarda şöyle diyordu: *“Kıbrıs’ın gerçekte Türkiye’nin yönetim biçimine aykırı bir sisteme sahip bir devletin eline geçmesi bile, Türkiye için ölümcül olabilecektir... Türkiye’nin eğer Kıbrıs’ın statüsünde değişiklik yapılacak olursa kendisinin de Lozan antlaşmasında değişiklik isteme hakkının olacağı görüşünü benimsemesi şaşırtıcı değildir.”*³⁷

³⁶ Şükrü S. Gürel, **Kıbrıs Tarihi**, Cilt:2, Ankara, Ekim 1985, s.108.

³⁷ S. İsmail, a.g.e., s.80.

Londra Konferansı ilgili devletlerin çok farklı görüşlere sahip olmaları sebebiyle 7 Eylül 1955’de bir karara varamadan dağılmıştır. Yunanistan ve Kıbrıs’ta Türkiye ve Türkler aleyhine yapılan gösteri, tahrik hareketleri Türk halkı üzerinde olumsuz etki yapmış, halkta büyük bir sinirlilik hali mevcuttu. Bu esnada Selanik’te Başkonsolosluk binamıza bomba atıldığı haberinin yayılması üzerine İstanbul, İzmir ve Ankara’da 6-7 Eylül olayları patlamış, Rumlar aleyhine gösteriler yapılmıştır. Gösterilerin taşkınlığa dönüşmesi sonucunda da Rumlara ait işyerleri saldırılara uğramıştır.³⁸

1.5.1. EOKA’nın Kuruluşu

Makarios ve Yunanistan, ENOSİS’i miting ve muhtıralarla gerçekleştiremeyeceklerini anlayınca, terör yolu ile amaçlarına ulaşmayı denediler. Aslında bu fikir, ENOSİS plebisitinden sonra Makarios’un Başpiskopos seçildiği günden beri gündemdeydi. Bu amaçla kurulacak yeraltı örgütünün lideri üzerinde birleşmeleri zor olmadı. Bu lider Grivas’tı. Grivas, 1919’da Anadolu’yu işgal eden Yunan ordusunda teğmen olarak işgale katılan, İkinci dünya savaşı yıllarında komünist partizanları arkadan vuran kralcı “X” örgütünü kuran ve gerilla savaşını bilen bir kişiydi. Makarios’la, “X” örgütünü partileştirmeye çalıştığı 1946 yılında tanışmıştı. 1951 yılı Mart ayında Yunanistan’a giden Başpiskopos Makarios, Atina’da Grivas ile görüşmeler yapmıştı. Bu görüşmelere, Yunanistan Başbakanı Venizelos, Başbakan Yardımcısı Papandreu, Kıbrıs’ı Yunanistan’a İlhak Etme Cemiyeti ve Yunan kilisesi liderleri katılmıştı. Benzer toplantılar 2 ve 21 Temmuz 1952’de yenilenir. Bu arada, 1951 yılı Temmuz ayında ve daha sonra 1952 Ekim ayında Kıbrıs’a gelerek, uzun süre kalan Grivas, gerekli hazırlıklara başlamıştı.³⁹

Charles Foley, Grivas’a gizli örgüt kurma önerisinin Makarios tarafından Savvas ve Sokrates Loizides kardeşler aracılığı ile yapıldığını yazmaktadır.⁴⁰ Bu iki kardeş, 1931 ENOSİS isyanındaki rolleri nedeniyle adadan sürülen azılı Enosisçilerdi ve her ikisi de Atina’da faaliyet gösteren gizli bir ENOSİS örgütünün üyesiydiler.

EOKA’nın kuruluşuna hazırlık olmak üzere 1951 yılı sonlarından itibaren PEON gençlik örgütünü kuran Makarios, bu örgütü doğrudan kilise kaynaklarından

³⁸ A.Suat Bilge, “Kıbrıs Uyuşmazlığı ve Türkiye Sovyetler Birliği Münasebetleri”, **Olaylarla Türk dış Politikası, Cilt:1**, Ankara, 1987, s. 347.

³⁹ S. İsmail, a.g.e., s.69.

⁴⁰ Charles Foley, **The Struggle For Cyprus**, California, 1975, s.10.

desteklemekteydi. Toplantılar bile kiliselerde yapılmaktaydı. Buna en güzel örnek, 11 Ocak 1952 tarihinde yapılacak olan toplantı için Ethnarhia Bürosu tarafından gönderilen çağrı davetiyeleridir. Bu davetiyelerden birisinde şöyle denmekteydi:

“Kıbrıs Başpiskoposluğu, Lefkoşa, 11 Ocak 1952, Ethnarhia Bürosu / Kıbrıs.

Davetiye: “Plebisitin ikinci yıldönümü ve PEON (Kıbrıs Milli Gençlik Teşkilatı)nın kurulması nedeniyle ayın 13’ünde Pazar günü saat 11.00’de Fenaromeni kilisesinde yapılacak ayın töreninde bulunmak üzere davet ediliyorsunuz.

*Aynı törende Kıbrıs Başpiskoposu Ethnarh Makarios bir konuşma yapacaktır. Kıbrıs Başpiskoposu Makarios’un emri üzerine Ksen. Kumbaritis Sekreter.”*⁴¹

PEON, 1953 yılında “tahrik edici ve yasa dışı eylem yapma” suçlaması ile İngiliz yönetimi tarafından kapatılır. Bunun üzerine gizli olarak faaliyet göstermeye başlar ve en yetkili üyelerini EOKA’ya aktarır. 1953 yılında Atina’ya dönünce hazırladığı eylem planlarını Makarios’a onaylattırdıktan sonra harekete geçme kararı alır.

Bu arada 7 Mart 1953’de ABD’ne yaptığı bir ziyaretten dönen Makarios, Atina’da oluşturulan “Kıbrıs’ı Yunanistan’a İlhak” toplantısına katılır ve burada ENOSİS adına gizlilik ve bağlılık yemini eder. Yeminde şöyle deniyordu: *“ENOSİS davasına bağlı kalacağıma, ENOSİS davası ile tüm bildirilerimi veya öğreneceklerimi işkence altında olduğumda veya hayatım tehlikede olsa bile bir sır olarak saklayacağıma and içerim”*⁴²

Bu yeminin altında Makarios, General Nicos Papadopoulos, Gorge Sokrates, Prof. Yerasimos Konidoros, AV. Antonis A. Savvas, Sokrates Loizides, George Grivas, E. Tsatsomiros, Stavropulos, Prof. Demotrios, Vezanis ve Albay Alexopoulos’un imzaları bulunmaktaydı. Grivas hatıratında, bu yemin törenini şöyle anlatmaktadır: *“İncili Masanın üzerine koydum ve henüz esasını tam olarak bilmediğimiz mücadele için yemin etmek maksadıyla ayağa kalktık. Makarios elini göğsüne, biz de İncilin üzerine koyduk. Yemini Makarios okuyordu ve biz de her cümleyi büyük bir heyecanla tekrarladık.”*⁴³

⁴¹ S. İsmail, a.g.e., s.70.

⁴² C. Foley, a.g.e., s. 22.

⁴³ S. İsmail, a.g.e., s.71.

Grivas, Kıbrıs'a yaptığı ziyaretlerde silah çıkarma ve depolama yerlerini belirledikten ve çeşitli bölgelerde ilk hücrelerini oluşturduktan sonra, ilki 2 Mart 1954 ve ikincisi Ekim 1954'de olmak üzere ilk iki parti silahı Baf sahillerinden adaya çıkardı. Bu silahlar için gerekli para kiliseden karşılanmaktaydı. Gelen silahlar arasında mayın, elbombası, Bren, Sten, Thomson, tabanca, mermi vb. patlayıcı maddeler bulunmaktaydı.⁴⁴

Grivas gerekli hazırlıkları tamamladıktan sonra, harekete geçmek için Makarios ve Yunanistan'ın emrini beklemeye başladı. Beklediği emir ise 1955 yılı Ocak ayında geldi. Kıbrıs sorununun BM'de görüşülmesinden sonra adaya dönen Makarios, Grivas'la görüşerek eylemlere başlamasını söyledi. Yunan Başbakanı Aragos'un da bunu onayladığını belirtti.

Grivas, 25 Ocak 1955 tarihli güncesinde Yunanistan Başbakanı Papagos'un kendisini "hala eyleme geçmemekle" suçladığını belirtirken, Makarios da Kıbrıs'a döndükten sonra Ayia Yanni Kilisesinde yaptığı konuşmada, "*Davamız uğrunda ölmek gerekirse can vermek konusunda tereddüt etmeyeceğiz*" diyerek, silahlı eylemlerin yakında başlayacağını ima ediyordu.

Bu arada 10 Ocak 1955'de Makarios'un adaya gelmesinden 10 gün sonra, 25 Ocak 1955'de Baf'ın Hlorka sahillerine silah getiren "Ayiosgeorgios" adlı gemi, 20 sandık patlayıcı ve silahla birlikte İngilizler tarafından ele geçirilir. Gemide bulunan Sokratis Loizides yakalanır. Loizides, 7 Mart 1953'de Makarios başkanlığında Atina'da yapılan "Kıbrıs'ı Yunanistan'a İlhak Etme" törenine katılan azılı bir ENOSİSCİ idi. Baf'ta mahkeme önüne çıkarılan Loizides ve arkadaşlarının yargılanmaları, ENOSİSCİ kalabalıkların yeni sokak gösterileri yapmalarına vesile olur. Taşlı-sopalı yürüyüşler, ENOSİS sloganları arasında günlerce sürer. Mahkeme önlerinde taşkınlıklar yapılır. Okullar kapatılarak öğrenciler sokaklara dökülür. Bütün bu gösterilerde tek bir çığlık yükseliyordu: "Yaşasın İlhak"⁴⁵

Loizides'in çantasından çıkan bir gizli belgede "*Kıbrıs'ta savaşın EMAK militanları tarafından yapılacağı ve Türklerin ENOSİS mücadelelerine engel olma cesaretini göstermeleri halinde akıbetlerinin feci olacağı*" belirtilmekteydi. "EMAK", Kıbrıs Milli

⁴⁴ Sabahattin İsmail, *İngiliz Yönetiminde Türk-Rum İlişkileri ve İlk Türk-Rum Kavgaları*, Lefkoşa, Eylül 1997, s.349.

⁴⁵ Sabahattin İsmail, *Kıbrıs'ta Yunan Sorunu (1821-2000)*, Lefkoşa, 2000, s.73-74.

Kurtuluş Cephesi örgütünün kısaltılmış adıydı. Ancak “EMAK” adı, terör eylemlerine başlamadan önce, EOKA “Kıbrıslı Savaşçıların Ulusal Birliği” olarak değiştirilmişti.⁴⁶

Bu arada Makarios, 8 Eylül 1954’de yaptığı tahrik edici bir konuşmada şöyle diyordu: “*Bizans İmparatorluğu zamanında din düşmanı barbar Akıncılar, Küçük Asya’dan kalkıp buralara akın ettikleri zaman biz tanrımıza sığınmıştık. Konstantinopolis’teki Ayasofya kilisesinde ayini yarıda kesip çanlarımızı susturdıkları zaman da yine tanrımıza sığınmıştık. Bugün de esaret altında bulunan Yunan Kıbrıs’ımızın hürriyete kavuşması için tanrımıza sığınıyoruz. Tarih ispat etmiştir ki Kıbrıs ezelden beri Yunanlıdır. Yaşasın Yunanistan, Yaşasın İlhak.*”⁴⁷

Grivas ise güncesinde 26 Ekim 1954’de “Egeon” adlı Yelkenli ile Atina’dan Rodos’a hareket ettiğini, 27 Ekim’de Rodos’a çıktığını, 8 Kasım’da Rodos’tan ayrıldığını ve 9 Kasım 1954’de Hlorka köyüne çıkarak, Azinas Nikolau tarafından karşılandığını yazmaktadır. 12 Kasım 1954 tarihli güncesinde ise kilise ile işbirliğini anlatarak şu notları düşüyordu: “*İlk işim, önce bir gurup hazırlayarak onları eğitmek ve Yunanistan’da hazır vaziyette bekletilmekte olan silah yüklü gemi Kıbrıs’a gelinceye dek, hiç kimseye görünmemek olmuştur. İkinci olarak da başlatılacak terör eylemlerini görüşmek üzere, kilise Ethnarhia’sı ilgilileriyle irtibata geçerek, tedhiş örgütünün ön hazırlıklarını yapmak ve eyleme başlamak.*”

Grivas, 13 Kasım 1954 tarihli güncesinde, Hlorka köyünden 5 kişilik bir gruba silah ve sabotaj eğitimi yaptırdığını belirtirken, 2 Kasım 1954 tarihli güncesinde de kiliseye bağlı PEON örgütü hakkında şunları yazıyordu: “*PEON cemiyeti üyelerinin askeri emir altına alınarak, vurucu güçler olarak kullanılmaları hususunda, cemiyet başkanları ve üyeleriyle mutabakata vardım.*”⁴⁸

Grivas, 1955 yılı Şubat ayı içinde Makarios’a yazdığı bir mektupta, kiliseden yeni maddi yardım talep etmekte ve şu malzemelerin sağlanmasını ve kendisine “aynı yolla yanıt verilmesini” istemekteydi:

- 15 personel, 3-5 ailenin günlük ihtiyacı,
- 100 okka benzin, 200 baş şişe, 100 okka dinamit ve dinamit fitili,

⁴⁶ Sabahattin İsmail, **İngiliz Yönetiminde Türk-Rum İlişkileri ve İlk Türk-Rum Kavgaları**, Lefkoşa, Eylül 1997, s.351.

⁴⁷ Sabahattin İsmail, **Kıbrıs’ta Yunan Sorunu (1821-2000)**, Lefkoşa, 2000, s.75.

⁴⁸ S. İsmail, a.g.e., s.75.

- Cemiyetlerin harekete geçirilmesi, malzemelerin nakli.⁴⁹

Makarios, bu istek uyarınca Yunan ulusal günü olan 25 Mart 1955’de büyük bir “İlhak” festivali düzenler. Coşkulu ENOSİS gösterileri yapılır, ateşli nutuklar atılır, istenilen malzemeler Kilise parası ile alınıp EOKA’ya gönderilir.

27 Mart 1955’de ise Grivas’ı davet ederek son hazırlıklarını gözden geçirir ve ona “Başla” komutunu verir. Bu emri alan Grivas, EOKA terör örgütünü 1 Nisan 1955 tarihinde harekete geçirerek birçok bölgede bombalar patlatır. EOKA’nın silahlı mücadelesini desteklemek amacı ile kısa adı PEKA olan “Kıbrıs Siyasi Mücadele Komitesi” oluşturuluyordu.⁵⁰

EOKA, 21 Haziran 195’den itibaren saldırılarını Türklere de yöneltmiş ve saldırılar 1956 Ocak ayından itibaren şiddetlenmeye başlamıştı. 1956 yılı Haziran ayı sonuna kadar öldürülen Türklerin sayısı 8, yaralananların sayısı ise 39 idi.⁵¹

Grivas, 26 Eylül 1957 tarihinde ise EOKA bünyesi içinde ANE adlı ve esas hedefi liseli gençliği örgütlemek olan bir örgüt oluşturmuştu. ANE’nin kuruluş ilkelerine göre her okulda bir ANE komitesi kurulacak ve komiteler, gençliği sokaklara dökenecekti, Özel gençlik gurupları da sabotajlar düzenleyecekti. Grivas, 21 Ekim 1957’de ise “ANE’yi”, kısa adı “DANE” olan “Direnen EOKA Gençliği İdaresi” adlı merkezi bir örgütün yönetimine vermişti.⁵²

EOKA’nın bir polis karakoluna yönelen ikinci saldırısında 15 Türk de yaralanmıştı. Saldırının Türklere de yönelmeye başlaması üzerine Dr. Küçük Başkanlığındaki Kıbrıs Türk Milli Partisi de bir takım önlemler almak zorunda kalmıştı.

Grivas, derhal Dr. Küçük ve Kıbrıs Türk Kurumları Federasyonu Başkanı Faiz Kaymak’a tehdit mektupları göndermeye başlamıştı. Dr. Fazıl Küçük’e gönderdiği mektupta şu tehdidi savuruyordu: “*Bir süre önce Türk Milli Partisi’nin KITEMB adında bir teşkilat kurduğunu öğrendik. Eğer şimdiki kurbanların 15’i Türk ve ötekiler de Hıristiyan ise, Türkler faaliyetlerine devam ettikleri takdirde başlarına gelenlere layık*

⁴⁹ F. Kürşat, M. Altan, S. Egeli, **Belgelerle Kıbrıs’ta Yunan Emperyalizmi**, 1978, s.156.

⁵⁰ S. İsmail, a.g.e., s.76.

⁵¹ Hürriyet Gazetesi, 26 Haziran 1956.

⁵² Sabahattin İsmail, **İngiliz Yönetiminde Türk-Rum İlişkileri ve İlk Türk-Rum Kavgaları**, Lefkoşa, Eylül 1997, s.353.

*olacaklardır. Eğer Türklerin iyiliğini isterseniz, kendilerine her şeyden uzak durmalarını tavsiye ederiz Aksi takdirde bundan sonra ilk kurban sen olacaksın”*⁵³

Grivas, bu arada, Rumların Türklerle her türlü irtibatını da tehditlerle önlemişti. Örneğin: Türk otobüsü ile Dikelya’daki işine giden bir Rum’a gönderdiği 14 Mayıs 1956 tarihli tehdit mektubunda şöyle diyordu: *“Dikelya’ya giden bir Rum otobüsü olmasına karşın, işinize Türk otobüsü ile gittiğinizi tespit etmiş bulunuyoruz. Türkler tarafından kullanılmayı kabul ettiğin için, Tanrı ve insanlardan utanmalısın, zavallı, sen Rumsun, dinini ihlal edip, anavatana ihanet etmekten ve Türklerle işbirliği yapmaktan utanmıyor musun? Sana derhal Türklerle gitmeye son vermeyi emrediyorum. Yoksa EOKA savaşıları senin başının peşine düşecekler ve sana ders olsun diye, ellerini bir hainin kanına bulayacaklardır. Ne zaman ki su ve ateş arkadaş olur ve ne zaman ki cennet ve cehennem birleşir, ancak o zaman Türklerle dost olabiliriz. Bu uyarıyı aldığından 3 saat içinde Türklerle bütün ilişkini kesmemen halinde, derhal infazın için emir vereceğim.”* Diğenis.⁵⁴

EOKA saldırıları karşısında Dr. Küçük-Başbakan Adnan Menderes’e bir telgraf çekerek, acele yardım talebinde bulunmuş, 31 Mayıs 1956’da da bilgi vermek maksadıyla Ankara’ya gitmişti. Öte yandan Yunan Parlamentosu’nun 5 Haziran 1956’da Türkleri suçlayan bir bildirisini protesto eden TBMM, 13 Haziran’da durumu görüşmüştü. Dışişleri Bakanı Fuat Köprülü bu toplantıda yaptığı konuşmada EOKA’nın para ve silahlarının Yunanistan’dan geldiğini açıklamıştı.

5-6 Haziran 1956’da ise Türk Haberler Merkezi’ne bir bombanın konması üzerine, Rum ve Türkler arasında Lefkoşa’da kavgalar çıkmış ve kavgaların sonunda Lefkoşa ortadan tel örgülerle ikiye ayrılmıştı. 2 Temmuz 1956’da bir demeç veren Adnan Menderes, adanın Yunanistan’a ilhakına karşı çıkarken, 14 Temmuz’da bir demeç veren Yunan Başbakanı Karamanlis, Amerikalıların ENOSİS için yardımcı olmasını istiyordu.⁵⁵

EOKA eylemlerinin tırmanması üzerine Kıbrıs valisi Mareşal John Harding’in emriyle, 9 Mart 1956’da tutuklanan Makarios, Seyşel adalarına sürgüne gönderilmiş,

⁵³ S. İsmail, a.g.e., s.354.

⁵⁴ Sabahattin İsmail, **Kıbrıs Sorununun Kökleri**, KKTC, 2000, s. 375.

⁵⁵ Cyprus Mail, 5 Temmuz 1956.

Makarios'un sürgün nedenleri hakkında yayınlanan resmi bildiride, özetle şu nedenler üzerinde durulmuştur:

- Makarios 1951'de PEON'u kurmuş, bu örgütü 1953'de gizli teşkilat haline getirmiş ve bundan EOKA'yı yaratmıştır.
- İngilizlere ait olan veya İngiliz üretimi olan her şeye saldırı emri vermiştir.
- Grivas'ı 1951 Temmuzunda adaya davet etmiştir.
- Yunanistan'dan Kıbrıs'a silah ve mühimmat kaçırılmasında suç ortağı yapmıştır.
- Grivas'ın yardımcılarında Zafiros Valvis adlı Yunan uyruklu bir kişiyi Kıbrıs'a davet etmiş, bu şahsın da katılımı ile bir kilisede Ethnarhia'nın ileri gelen ilhakçıları ile kendi başkanlığında toplantı yapmış ve bu toplantıda EOKA terör kampanyası için planlar hazırlamıştır. Valvis, Kıbrıs'a Yunanistan'dan silah ve cephane gönderen bir teşkilatın üyesiydi.
- Kıbrıs'taki teröristler tarafından kullanılmak üzere silah ve cephane alımı için 1954'de ABD'ye yaptığı ziyaret sırasında oradaki Yunanlılardan para toplanmıştır.
- Şiddet ve katillığe teşvik edici bildirilerin dağıtılmasında suç ortaklığı vardır. Bu bildiriler Başpiskopos'a ait bir matbaada basılmaktadır.
- Silah ve cephane Başpiskoposlukta depo edilmektedir.
- Başpiskoposlukta yapılan bir aramada cübbesinin altında bir tabanca ile kurşun taşıyan bir papaz ele geçirilmiş ve bahçede cephane ile bomba bulunmuştur.
- Başpiskoposla tedhişçiler arasında sıkı ilişkiler vardır. Grivas ile Valvis yanında, Kıbrıs'a gizli silah çıkaran Socrates Loizides, onu karşılayan ve aranan Andreas Azinas, kilise matbaasında çalışan tedhişçiler Stavros Poskottis ve bir çatışmada ölen Haralambos Muskos ile ilişkileri vardı.
- Şiddet ve tedhişçiliği kınamayı reddetmiştir. 1955 Haziranında kendisinden şiddet usullerini kınamasını rica eden Cantenbury Başpiskoposunun bu isteğini reddetmiştir. Okul çocuklarına dinle bağdaşmayan yeminler yaptırmış, insanlar öldürülürken o vaazlarında hüküm giymiş tedhişçileri "kahramanlar" diye anmıştır.⁵⁶

⁵⁶ Sabahattin İsmail, *İngiliz Yönetiminde Türk-Rum İlişkileri ve İlk Türk-Rum Kavgaları*, Lefkoşa, Eylül 1997, s.357.

Makarios ile birlikte cezalandırılan Girne Metropolitisi Kiprianos, Papaz Stavros ve Papaz Agathageli ve Papaz Polikarpos Yuannidis'in Enosisçi kışkırtmalar yaptıkları, tedhişçiliği tahrik ettikleri, EOKA'yı destekledikleri belirtilmekteydi. Bu arada Mihaelakis Sava Karaolis ile Andreas Dimitriyu adlı EOKA Militanları cinayet suçu ile yargılanıp idam edilmişlerdi. İdam kararını protesto için Atina'da çıkan olaylarda, 7 kişi ölürken, Dışişleri Bakanı Teotakis sert eleştiriler sonucu istifa ediyor ve yerini Averof'a bırakıyordu. Yunanistan hükümeti de İngiltere büyükelçisini geri çekmek suretiyle protestoda bulunuyordu.

4 yıllık faaliyet döneminde 30 Türk köyüne saldırılar düzenleyen ve bu köylerin Türk halkını göçe zorlayan EOKA, 200 civarında Türkü katletmiş, yüzlercesini yaralamıştı. Faaliyet süresi içinde 4750 Bombalı saldırıda bulunmuş 2976 sabotaj eylemi gerçekleştirmişti.

Yunanistan'la İngiliz hükümetinin anlaşmasından sonra 1959 yılı için faaliyetlerine son veren Grivas, 20 Mart 1959'da adadan ayrılmıştır. Saklı bulunduğu evden onu Kıbnis Yunan konsolosu Fridas alıp, Lefkoşa, uçak^{TM} alanına götürür. Grivas'ı Yunanistan'a götüren uçağa Yunan Hava kuvvetlerine bağlı bir avcı filosu eşlik eder. Yunanistan'da askeri törenle ve büyük gösterilerle devlet ileri gelenleri tarafından karşılanan Grivas'a general rütbesi verilir. Yalnız bu tutum bile, Grivas ve EOKA terörünün ardındaki esas ülkenin Yunanistan olduğunu kanıtlayan bir olguydu.⁵⁷

1.5.2. ENOSİS Girişimlerine Verilen Yanıt

Rumlar tarafından kurulan bir terör örgütü olan EOKA 1 Nisan 1955 tarihinde resmen sahneye çıkmıştı. Artık bir asker olan Grivas'ın başkanlığındaki EOKA yeraltı örgütü, eylemlerine başlayacaktı. Bu eylemlerde en önemli hedef ise Kıbnis Türkleri idi. Kuruluş amaçlarında da belirtildiği gibi EOKA, adayı Türklerden temizlemek ve ENOSİS'i gerçekleştirmek için kurulmuştu.

Rumların 1950'li yıllardaki yeni faaliyetleri Türklerin adadaki durumunu daha da zorlaştırmıştı. Türkiye'deki kuruluşlar, gençlik örgütleri başta olmak üzere, Kıbnis Türklerine destek vermeye başladılar. Rumların ENOSİS girişimleri karşısında

⁵⁷ S. İsmail, a.g.e., s. 358.

Türkiye'nin sessiz kalması söz konusu olamazdı. 1947'de Oniki Adalar konusunda düşünülen hatanın, yinelenmemesi isteniyordu.⁵⁸

EOKA'nın 21 Haziran 1955'den itibaren Türklere saldırılara başlaması ve Türklerin buna ilk yığmsal tepkileri olan 6-7 Haziran 1956 olayları, iki halk arasındaki gerginliği oldukça tırmandırmıştı. Türkiye'nin ilhaka kararlı karşı çıkışı, ABD ve Yunanistan'ı başka seçenekler aramaya itmmişti. "Taksim" fikri, işte bu arayışların bir sonucu olarak telaffuz edilmeye başlandı. Yunan Dışişleri Bakanı Averof, 23 Ekim 1956'da yaptığı basın toplantısında, taksimi ima ederek, "Türkiye'nin de işine gelecek hal çarelerinin hazırlandığını" söylerken, bazı Yunan gazeteleri de ABD'nin taksim lehinde bazı planlar üzerinde çalıştığını yazmaktaydılar.⁵⁹

Bu arada, 1956 yılının başından itibaren Kıbrıs'ta Rum tedhişçiliği günden güne şiddetini artıyordu. Bu tedhişçilik faaliyetleri ve faaliyetlerin Yunanistan tarafından desteklenmesi İngiltere'yi adaya muhtariyet verilmesi fikrine yanaştırmıştı. Bunun için İngiltere 1956 Temmuzunda Lord Radcliffe'i Kıbrıs için bir anayasa hazırlamakla görevlendirdi. Lord Radcliffe, Kıbrıs'taki incelemelerinden sonra hazırladığı muhtariyet anayasası raporunu, 12 Kasım 1956'da İngiltere Sömürgeler Bakanlığı'na sundu. Bu rapor üzerine 19 Aralık 1956'da Avam Kamarası'nda bir açıklama yapan İngiliz Sömürgeler Bakanı Alan Lenox Boyd anayasa teklifinin İngiltere Hükümetince aynen kabul edildiğini belirttikten sonra şöyle diyordu: "*İngiliz Hükümeti, Kıbrıs'taki gibi gayet karışık bir ahali için self-determinasyon hakkının tatbiki için, muhtelif hal çareleri arasına adanın taksimi hususunun da ithal edilmesi gerektiğini kabul etmektedir.*" İngiltere'nin adanın taksiminin de çözüm yolu olarak ele alınabileceğini söylemesi, Türk Hükümeti'ni bundan sonra taksim tezini ısrara götürmüştür.⁶⁰

29 Aralık 1956'da TBMM'de bir konuşma yapan Menderes, Taksim tezine olumlu yaklaşarak, özetle "mevcut koşullarda Türk halkı ile Türkiye'nin çıkarlarını koruyacak en iyi çözümün Taksim olduğunu, Kıbrıs'ın Türkiye için herhangi bir tehdit sahası olmaktan çıkacağını " belirtmişti.⁶¹

⁵⁸ E. Manisalı, a.g.e., s. 25-26.

⁵⁹ Sabahattin İsmail, **İngiliz Yönetiminde Türk-Rum İlişkileri ve İlk Türk-Rum Kavgaları**, Lefkoşa, Eylül 1997, s. 361.

⁶⁰ Fahir Armaoğlu, **20. Yüzyıl Siyasi Tarihi 1914-1980**, Ankara, 1987, s. 532.

⁶¹ Halkın Sesi, 30 Aralık 1956.

Yunanistan 1957 yılı Şubat ayında yapılan görüşmelerde Kıbrıs halkına self-determinasyon prensibinin uygulanmasıyla kendi geleceklerini kendilerinin tayin etmelerine imkân verilmesini BM Genel Kurulunun tavsiye etmesini istemiştir. Bunun üzerine İngiltere Birleşmiş Milletler Anlaşmasının üye devletlerden birine diğer bir devletin bir parçası için bağımsızlık isteme hakkını vermediğini belirtmiş ve bu ülkenin Kıbrıs'ta terörizmi desteklemekten vazgeçmesini istemiştir.⁶²

26 Şubat 1957'de konuyu görüşen BM Genel Kurulu, sorunun barışçı çözümü için görüşmelerin başlaması çağrısını yapar. 28 Mart 1957'de ise, sürgünde bulunan Makarios, serbest bırakılır. Serbest bırakıldıktan sonra 17 Nisan 1957'de Atina'ya giden Makarios, resmi törenle ve büyük kalabalıklar tarafından karşılanır. Bu arada Türk halkı lideri Dr. Küçük, İngiliz sömürge yönetimine bir telgraf göndererek, Makarios'un serbest bırakılışını şiddetle protesto eder. Terörizmin siyasi elebaşı olan Makarios'un serbest bırakılması, Kıbrıs Türk halkı arasında derin bir hoşnutsuzluğa neden olurken, Türkiye basını ve Türk kamuoyu tarafından da sert tepkilerle karşılanıyordu. Türkiye'de bunu protesto için yapılmak istenen büyük gösteriler ise, yasaklanırken, Türk basını bu tahriklere sert şekilde yanıt veriyordu.⁶³

Başbakan Menderes, Yunanistan'ın Makarios'a gösterdiği resmi ilgi ve yapılan resmi törenler üzerine sert bir demeç verip Yunan hükümetini eleştirir. Başbakan Menderes şöyle diyordu: “*Resmen Yunanistan'ın her hususta Makarios'un ortağı olduğunu bundan açık ifade edecek delil olamaz. Makarios'un sözlerinin ve e'f'alinin bütün ağırlığı, Yunan hükümetinin sırtındadır. Tedhişçilik kaynağının neresi olduğunu da bütün dünyanın anlamış olması gerekir.*”⁶⁴

Aralık ayı başında tekrar Yunanistan'ın başvurması üzerine BM Kıbrıs uyuşmazlığını tekrar incelemiştir. Yunanistan “Kıbrıs halkına self-determinasyon” talebini yinelemiştir. Yunanistan'ın bu başvurusu Siyasi komisyon'da 20'ye karşı 33 oyla kabul edilmesine rağmen, Genel Kurulda gerekli olan 2/3 oy çokluğu sağlanamadığı için, bir karar şekline dönüşmez.⁶⁵

⁶² A.Suat Bilge, “Kıbrıs Uyuşmazlığı ve Türkiye Sovyetler Birliği Münasebetleri”, **Olaylarla Türk dış Politikası, Cilt:1**, Ankara, 1987, s. 353.

⁶³ S. İsmail, a.g.e., s. 363.

⁶⁴ S. İsmail, a.g.e., s. 363.

⁶⁵ A.Suat Bilge, a.g.e., s. 354.

Bu esnada Kıbrıs'ta EOKA Türklere karşı saldırılarını yoğunlaştırırken, Türk halkı kendi içindeki direnme hissini küçük bölgesel direnme örgütleri meydana getirmekle belirtmeye çalışıyordu. Volkan ve Kara Çete, 9 Eylül Cephesi gibi isimler vererek oluşturduğu bu yerel direniş örgütleri ile Rumların saldırılarına karşılık veriyordu.⁶⁶

Bu küçük direniş örgütlerinin, ada genelinde örgütlenen ve Yunanistan tarafından maddi ve manevi her türlü desteği gören EOKA'ya karşı Türk halkını gerektiği gibi koruyamayacağı aşikârdı. Daha geniş ve ada çapında örgütlenecek, bilimsel esaslara göre teşkilatlandırılacak yeni bir direniş örgütüne ihtiyaç vardı. EOKA terörüne aynı kararlılıkla cevap verecek Türk Mukavemet Teşkilatı (TMT) bu gereklilik sonucu kurulmuştur. Temelleri 27 Kasım 1957'de Rauf Denktaş, Burhan Nalbantoğlu ve Kemal Tanrısevdi tarafından atılan TMT Türkiye Cumhuriyeti'nin desteğiyle 1 Ağustos 1958 tarihinde resmen kurulmuştur.⁶⁷

TMT, görüldüğü gibi Rumların EOKA vasıtasıyla gerçekleştirdiği silahlı saldırılarına karşı ada Türklerinin “korunmaları” amacı ile tamamıyla savunma içgüdüsüyle kurulmuş bir örgüttü. TMT'nin asıl amacı EOKA saldırılarına karşı Türk halkını korumak ve Kıbrıs'ın Yunanistan'a ilhakını engellemektir. TMT bu amaçla Türkiye'den silah getirerek gençleri eğitmiş ve tüm köylerde savunma gurupları oluşturmuştur.⁶⁸ TMT'nin kuruluşu ve yapısı müteakip bölümlerde ayrıntılı olarak verilmiştir.

Türkiye'de de, Kıbrıs Türklerine destek veren yaygın mitingler başlamıştı. Bu eylemlerde, gençlik örgütleri başı çekiyordu. Rumların “ENOSİS” tezlerine ve girişimlerine karşılık Kıbrıs Türkleri “taksim” tezini ortaya koymuşlardı. Adada artık, Rumların arkasındaki Yunanistan'a karşılık ada Türklerinin arkasında Türkiye kendisini göstermeye başlamıştı.⁶⁹

1.6. 27-28 Ocak Olayları

Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kurulmasından önce Kıbrıs Türk halkının İngiliz sömürge yönetimi ile girişmiş olduğu mücadelenin dönüm noktası ve meydana gelen en önemli olay 27-28 Ocak 1958'de yaşananlardır. Bu yüzden bu olaylar Kıbrıs Türklerinin ulusal

⁶⁶ Esat Fellahoğlu, **Baf'ta Direniş**, Lefkoşa, 1995, s. 8.

⁶⁷ E. Fellahoğlu, a.g.e., s. 9.

⁶⁸ S. İsmail, a.g.e., s. 364.

⁶⁹ E. Manisalı, a.g.e., s. 26.

mücadele tarihinde “27-28 Ocak Direnişi” olarak nitelendirilmektedir.⁷⁰ Bu olayları tetikleyen ise Kıbrıs’ta yayınlanan ve o günlerde yüksek bir baskı sayısına sahip olan Bozkurt gazetesinin tarihi sayısında yayınlanan haberler olmuştur. Dışişleri Bakanı Zorlu’nun açıklamaları, 26 Ocak akşamüzeri Lefkoşa’ya ulaştığında, Bozkurt gazetesi tarafından yanlış yorumlanıp, “İngiltere taksimi kabul etti” şeklinde değerlendirilir. Hâlbuki Dışişleri Bakanı Zorlu’nun basın toplantısında söyledikleri, 19 Aralık 1956’da parlamentoda yapılan taksimle ilgili bir açıklamaya dayanıyordu. Bozkurt gazetesinin manşeti ise sanki Taksim’in şimdi görüşülüp kabul edildiği izlenimini vermekteydi.⁷¹

O günlerin Kıbrıs Türk Kurumları Federasyonu Başkanı Rauf Denктаş 27-28 Ocak 1958 olaylarına ilişkin anılarında, Bozkurt gazetesinde çıkan habere şöyle değinmektedir: *“Ben hemen arabaya atlayıp Bozkurt gazetesine gittim ve haberin doğruluğunu öğrenmek istedim. Gelen haberi gösterdiler. Meğer haberi İngilizceden Türkçeye tercüme eden arkadaş sanki yeni bir habermiş gibi, eski bir beyanatı veriyordu. İngilizler bir süre önce Taksim’i de kabul edebiliriz gibilerinden bir beyanat yapmışlardı. İşte buna değinen yeni bir haber geçiliyordu. Bu sanki o gün İngilizler Taksimi kabul etmiş gibi yorumlandı.”*⁷² Rauf Denктаş’ın 27-28 Ocak 1958 olaylarına ilişkin anılarında dile getirdikleri ayrıntılı olarak EK-1’de sunulmuştur.

1.6.1. Bozkurt Gazetesinin Tarihi Yazısı

Türkiye Başkentinde Bağdat Paktı toplantıları sürerken, 26 Ocak gecesi Lefkoşa’nın Asmaaltı bölgesindeki Bozkurt gazetesine Ankara mahreciyle ulaşan bir haber daha sayfaya girmeden, gazeteden dışarıya sızar. Bu haber, T.C. Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu’nun İngiltere’nin taksimi kabul ettiğine ilişkin bir açıklamasını içermektedir. Haber kulaktan kulağa dolaşır. Yayılır. Haberi duyanlar sokağa dökülür. Lefkoşa sokakları gecenin ilerleyen saatlerine kadar Taksim Taksim.” nidalarıyla çınlar. Asmaaltı’nda toplanan yüzlerce kişi, bu haberle yayınlanacak olan 27 Ocak 1958, Pazartesi tarihli Bozkurt gazetesini sabırsızlıkla bekler. Gazete gece yarısı baskısı yapılan ve bayilere bile ulaşmadan bir anda Asmaaltı’ndaki kalabalık tarafından kapışılır.⁷³

⁷⁰ Aydın Akkurt, **Kutsal Kavgaların Korkusuz Neferi Dr. Niyazi Manyera**, Lefkoşa, Kasım 2000, s.37

⁷¹ Aydın Akkurt, **Türk Mukavemet Teşkilatı 1957-1958**, İstanbul, 1999, s 110.

⁷² Ahmet Tolgay, **Kanlı Noel Kıbrıs Türkü’nün Ateşle Sınava**, Lefkoşa, 1998, s. 61.

⁷³ A. Tolgay, a.g.e., s. 55.

Gazetenin sürmanşeti şu şekildeydi; “*Dışışleri Bakanımız Fatin Rüstü Zorlu’nun Çok Mühim Beyanâtı: İngiltere Taksimi Kabul Etti. Haberin Burada Duyulması Üzerine Geç Vakitlerde Binlerce Halk Taksim, Taksim Nidalarıyla Lefkoşa Sokaklarında Dolaştı.*” Haberin tam metni ise şöyle idi; “*Türkiye Dışışleri Bakanı Fatin Rüstü Zorlu, yüzden fazla yerli ve yabancı basın mensuplarına mühim bir beyanat vermiştir. Kıbrıs meselesine temas eden Zorlu, Taksimi İngiltere’nin prensip olarak kabul ettiğini söylemiştir. İngiltere Dışışleri Bakanı Selwyn Lloyd’un Kıbrıs mevzuunda yeni plan sunduğu hakkında sorulan bir suale cevap veren Zorlu, Kıbrıs mevzuunda İngiltere ile Türkiye arasında hiçbir zaman fikir ayrılığı olmadığını söylemiş ve şimdiye kadar yapılmış olan müzakerelerde daima görüş birliği olduğunu ve İngiltere’nin Türkiye ile fikir teatisinde bulunmadan hiçbir karar almadığını belirtmiştir. İngiltere Müstemlekeler Bakanı Allan Lennox Boyd’un daha evvel yapmış olduğu bir beyanatta da taksim fikrinin kabul edilmiş olduğuna işaret etmiştir. Konuşmasına devam eden Zorlu, Kıbrıs mevzuunda atılacak her adım için iki devletin birbiriyle fikir teatisinde bulunduklarını söylemiştir.*”⁷⁴

Haberin halk üzerinde yarattığı etkileri ise gazetede şu şekilde verilmekteydi: “*Dışışleri Bakanımızın beyanatının metni Lefkoşa’da alınır alınmaz büyük bir halk kitlesi yürüyüş yaparak ve ‘Taksim Taksim’ nidalarıyla Lefkoşa’nın Türk semtinde dolaşmıştır. Türk muhitindeki sinemaya (Zafer Sineması) giden halk, bu büyük haberi oradaki kardeşlerimize de bildirdikten sonra, sinemahaneyi hıncahınç dolduran kalabalık kısa bir zaman içinde sokaklara çıkmış ve sinemalar kapanmıştır. Buradan Atatürk Meydanına toplanan kalabalığın sayısı gittikçe artmakta ve halkın heyecanı son haddini bulmakta, fakat yürüyüş vakar içinde devam etmekteydi. Haberin doğruluğunu öğrenmek için grup halk toplulukları gazete idare evimizi ziyaret ederek malumat elde etmeye çalışıyordu. Gittikçe artan kalabalık, ellerinde ‘Taksim, Yalnız Taksim’ gibi dövizler taşıyarak Dr. Küçük’ün evinin önünde toplanmışlar ve geç saate kadar vakar içinde bu günü tes’it etmişlerdir. Salahiyetli İngiliz devlet adamı ile yapılan mülakatı müteakip F. R. Zorlu’nun basına verdiği beyanat İngilizlerin de taksimden başka bir hal çaresinin Kıbrıs çıkmazını halledemeyeceğini kabul ettiklerine bir delildir.*”⁷⁵

⁷⁴ Bozkurt Gazetesi, 27 Ocak 1958.

⁷⁵ Bozkurt Gazetesi, 27 Ocak 1958.

Bozkurt gazetesinin aynı tarihli sayısında, Türk halkının hislerini uyaran diğer bir haber ise şöyle verilmekteydi: *“Türk Hükümeti Vali Sir Hugh Foot’u İngiliz Hükümeti nezdinde protesto etti. Foot, İngiltere Dışişleri Bakanı Selwyn Lloyd’un çağrısı üzerine uçakla Ankara’ya gitti. Foot Bakanına izahat verecek.”*⁷⁶

27 Ocak güneşi, Lefkoşa sokaklarındaki heyecanlı toplulukların üzerine doğar. Tüm başkent uykusuz bir gece geçirmiştir. O gün öğrenciler de sınıflarına girmezler. Elllerinde bayraklar ve yaftalarla sokaklardaki kalabalığa katılırlar. Lefkoşa semaları, “Taksim Taksim” nidalarıyla çınlarken, İngiliz sömürge askerleri zırhlılarıyla sokaklara barikatlar kurmaya başlar: Ok yaydan fırlamak üzeredir.⁷⁷

1.6.2. Halkın Tepkileri ve Yaşanan Trajedi

İngiliz subaylarının megafonlarla halkı dağılmaya çağrımları kalabalığı daha bir kabartarak büyümekten başka sonuç vermez. Megafonlarla yükseltile sesleri ve “Taksim Taksim” nidalarını duyanlar da kahvaltılarını bile yapmadan sokağa dökülürler. Saat 10.00’a doğru Girne Caddesi Polis Merkezindeki sirenler çalmaya başlar. Bu sokağa çıkma yasağının konduğunun işaretidir. Sıkıyönetim yasalarına göre, güvenlik kuvvetlerinin sokağa çıkma yasağına uymayanların üzerine ateş açma yetkisi vardır. Ama dinleyen kim? Sirenlerin susmasından kısa bir süre sonra silah sesleri duyulmaya başlar. İngiliz askerleri havaya uyarı ateşi açmaktadırlar. Girne Caddesini dolduran kalabalıkta panik baş gösterir, dalgalanmalar olur. *“İngilizler lise öğrencilerini vurdu.”* sözleri Girne caddesinden tüm kente yayılır. Kalabalık kontrolden çıkan bir öfkenin kasırgasına kapılır. İngiliz askerleriyle göğüs göğüse kavgalar başlar.⁷⁸

Kıbrıs Türklerini sindirmek isteyen İngiliz sömürge yönetimi ateş ve kan kusar. Diz çökmeyen Kıbrıs Türkü 28 Ocak 1958 günü Lefkoşa ve Mağusa’da yeniden meydanları doldurup, ENOSİS’E razı olmayacağını haykırıyordu. O günleri yaşayan Ramiz Manyera, Mağusa’da yaşanan olayları şöyle anlatmaktadır: *“Yunanistan’la gizlice anlaşılan İngiltere, Kıbrıs’ı Yunanistan’a vermeye hazırlanıyordu. İçimizde büyük bir öfke vardı. 27 Ocak günü Lefkoşa’daki gösterilerde iki soydaşımızın katledildiği haberi Mağusa’ya ulaştığında yerimizde duramaz olmuştuk. 28 Ocak günü, Mağusa’da toplanmış, İngiliz’e*

⁷⁶ Bozkurt Gazetesi, 27 Ocak 1958.

⁷⁷ A. Tolgay, a.g.e., s. 57.

⁷⁸ A. Tolgay, a.g.e., s. 57.

ve Rum'a boyun eğmeyeceğimizi haykırıyorduk. 'Taksim' sloganları yeri göğü inletiyordu. Mağusa'nın giriş kapısı önüne geldiğimizde yere çöken İngiliz askerleri üzerimize kurşun yağdırmaya başlamışlardı. Babam Manyera ön saflardaydı. Fuat Yusuf ve safa Muharrem'in kanlar içerisinde yere düştüklerini hatırlıyorum. İkisi de şehit olmuştu. Ön saflarda bulunan babam ise gömleğini parçalamış, göğsünü açarak, İngiliz askerlerinin üzerine yürüyerek 'beni de vurun' diye haykırıyordu. Babamın kliniği yaralılarla dolmuştu. Her taraf kan içerisindeydi. İngiliz'den intikam almak için yemin ediyorduk. Şehitlerimizin kanı yerde kalmalıydı." ⁷⁹ Yıllardır süregelen Rumların yaptığı tedhiş hareketleri karşısında sertlik göstermeyen İngiliz askerleri, haklı seslerini duyurmaya çalışan silahsız Türk halkına ise son derece acımasız davranmışlardır. Bu da Batılı sömürgeci devletlerin çifte standardına iyi bir örnek teşkil etmektedir. Maalesef kendilerinden görmediklerinin insan haklarından söz etmeye hakkı yok! Bu tek yanlı tutum, Türk halkının öfkelerini körüklemiş, İngilizlere karşı direncini artırmıştır.

Sömürge yönetiminin askerleri kontrolden çıkmış adeta birer terörist olmuşlardır. Evlere de saldırmaya, kadınları-çocukları dipçiklemeye, ortalığı dağıtmaya başlamışlardır. Sayısız yaralı vardır. Yaralılar hastanelere gönderilemez. İngiliz askerleri, önlerine çıkanı, hele yaralıları toplayıp götürmektedirler. Yaralıların evlerde tedavi edilmesine çalışılır. Köşklüçiftlik'teki özel Türk kliniğini (Bugünkü Dr. Mehmet Avcı kliniğinin yeri) abluka altına alan İngiliz askerleri, buradaki tüm yaralıları tutuklu sayıldıklarını, gözetim altında bulundurulacaklarını açıklarlar.

Yaralı arkadaşlarını çatışma bölgesinden bir arabayla surlar dışına kaçırmaya çalışan Türk gençlerine bugünkü Mücahitler Sitesi önünde otomatik tüfeklerle ateş açılır. İbrahim Ali ile Mustafa Ahmet, kalbura dönen arabanın içinde derhal can verirler. Aynı arabada bulunan Sermet Kanatlı kaldırıldığı hastanede ölür. Arabanın genç sürücüsü ise ağır yaralanır. Hepsinin de yaşı 20'dir. Çağlayan yöresinde Mehmet Ahmet Bondigo vurulup öldürülür. Daha aşağıda Girne Caddesinde kalabalığın içine dalan bir İngiliz askeri aracı Şerife Mehmet adlı yaşlı kadını çiğneyip sokak ortasında öldürür. Fuat Yusuf ve Safa Muharrem adlı Türk gençleri ise, İngiliz askerlerinin kahvede oturanların üzerine hiç nedensiz ateş açması üzerine, açık bir katliamın kurbanı olur. Lefkoşa'daki çatışmalar, sokak gösterileri, bu olay üzerine, bir anda Mağusa'ya da sıçrar. Mağusa'nın yanı sıra, Lefkoşa'daki öfkeli protesto gösterileri Limasol, Baf, Poli ve Lefke'ye de yayılır. Yaralı

⁷⁹ Aydın Akkurt, **Kutsal Kavgaların Korkusuz Neferi Dr. Niyazi Manyera**, Lefkoşa, Kasım 2000, s.38

sayısını belirlemek mümkün değildir. Çünkü İngiliz askerleri her tarafta acımasızca, hınçla ve ellerindeki tüm askeri olanaklarla Türklerin üzerine yüklenmektedirler. “Türk olmak” saldırgan İngiliz askerlerine acımasızca hedef oluşturmak için yeterlidir.

Koskoca bir İmparatorluğun görkemli askeri birliklerine karşı 2 gün boyunca taşlar, sopalar ve yumruklarıyla dövüşmek zorunda kalan Kıbrıs Türkü, o güne kadarki tarihinin en kanlı olaylar dizisini yaşar. 28 Ocak salı günü, Türk liderliği öfkeli ve galeyan içindeki halka söz geçirebilmeyi başarır ve gösteriler yatışmaya başlar. “Kıbrıs Türktür Partisi” adına Osman Örek’le Ümit Süleyman, “Kıbrıs Türk Kurumları Federasyonu” adına da Rauf Denктаş’la Dr. Burhan Nalbantoğlu, halkı yatıştırıcı telkinlerde bulunurlar. Liderlerin, Türk halkı adına yayınladıkları bir mesaj da teksirle çoğaltılıp dağıtılır ve radyodan yayınlanır, gazetelere verilir. Bu mesaj 29 Ocak 1958 tarihli “Halkın Sesi” ve “Bozkurt” gazetelerinde tam metin olarak yayınlanır. Diğer taraftan da Kıbrıs Vali Vekili Sinclair de Türk halkına hitaben teskin edici bir mesaj gönderir.⁸⁰ Türk toplumu liderleri ve Kıbrıs Vali Vekili Sinclair’in mesajları EK-2’dedir.

Biri kadın 8 Türk’ün öldürüldüğü, birçoğunun yaralandığı 27-28 Ocak olayları, Kıbrıs Türk halkının sömürge yöntemine karşı beslediği nefret duygularını açığa vurduğu bir dönüm noktasıdır. Aynı şekilde Kıbrıs Rumlarının yaptığı benzer mitinglere ses çıkarmayan sömürge yönetiminin, Kıbrıs Türklerine acımasız bir şekilde saldırması, onun Türkler aleyhine takındığı ayrımcı tutumunun da kanıtını oluşturmaktaydı. 8 Türk’ün katledildiği 27-28 Ocak olayları, Türk halkının Kıbrıs’ın geleceği üzerinde kesin söz hakkı olduğunu ve Kıbrıs Türkü’nün dışlanması ile hiçbir çözüme ulaşılmayacağını dünyaya bir kez daha ilan ediyordu.⁸¹

Kıbrıs Türkünün var oluş mücadelesinde bir dönüm noktası olan 27-28 Ocak olayları ile olaylarda hayatını kaybeden şehitler yıl dönümlerinde Kıbrıs Türk halkı tarafından saygıyla anılmış ve daima halkın kalbinde bağımsızlık meşalesi olarak yaşatılmıştır.

⁸⁰ A. Tolgay, a.g.e., s. 57-58.

⁸¹ Sebahattin İsmail, **Kıbrıs Cumhuriyeti’nin Doğuşu-Çöküşü ve Unutulan Yıllar (1964-1974)**, Lefkoşa, 1992, s.14-15.

27 Ocak 1959 tarihli Halkın Sesi Gazetesi olayların birinci yıl dönümünde manşetini şöyle atmıştı: *“Hürriyet uğruna can verenleri anıyoruz. Bir sene evvel bu gün Kıbrıs Türkü tarihte en büyük kahramanlık menkıbelerinden birini kaydetmiştir. Hürriyet mücadelemizde ölen aziz şehitlerimizin ruhları şad olsun.”*⁸²

27-28 Ocak Şehitlerine ait fotoğraflar içeren, Bozkurt Gazetesi ilavesi olarak yayımlanan afişin başlığı; *“27-28 Ocak şehitleri ve Bu Vatan Toprakları Uğruna Can Veren Bütün Şehitlerimiz Daima Kalbimizdedir.”* şeklinde idi.⁸³

27-28 Ocak olaylarının yıl dönümü nedeniyle 1962 yılında Kıbrıs Liseleri Türk Mezunları Birliği tarafından düzenlenen “Şehitleri Anma Gecesi” için bastırılan broşürde dönemin Kıbrıs Türk toplumunun lideri ve Kıbrıs Cumhurbaşkanı Muavini Dr. Fazıl KÜÇÜK yaşanan olaylarla ilgili duygu ve düşüncelerini; *“27 Ocak Kıbrıs Türk cemaatinin hürriyet, şeref ve bayrağının ayaklar altında çiğnenmemesi, kendisine miras bırakılan bu topraklarda ebediyete kadar efendi bir cemaat olarak yaşaması için İngiliz kuvvetlerine karşı mücadeleye girdiği gündür. Bunun yanında 27-28 Ocak günleri, Türkün haklarına ve hürriyetine tecavüz edildiği gün gösterdiği kahramanlık ve mertliğin canlı bir ifadesidir. Bu günlerin; Türkün şerefli bir cemaat olarak yaşamak gayesi ve azminden doğduğuna şüphe yoktur. Bizim için hayatlarını feda eden şehitlerimizin, aziz ruhları önünde tazimle eğilirken, onların eserlerini ebediyete kadar yaşatmanın bugünkü nesle düşen bir vazife olduğunu belirtmek isterim.”* şeklinde ifade ediyordu.⁸⁴

27-28 Ocak olaylarına ilişkin belge ve gazete haberleri tam metinleri ile EK-3’te sunulmuştur.

1.7. Kıbrıs’ta Yaşanan Olaylar Sonrası Türkiye’de Gelişen Tepkiler

Olayların etkisi hemen Türkiye’ye yayılmış ve tüm Türkiye’yi kapsayacak şekilde milyonlarca kişinin katıldığı mitingler yapılmaya başlamıştı. Bu mitinglerde ENOSİS’e karşı çıkılarak o dönemlerde ENOSİS’e karşı bir anti-tez olarak savunulan “Taksim” tezi ön plana çıkarılıyordu. 1950’li yılların başından itibaren Kıbrıs’a büyük ilgi göstermeye

⁸² Halkın Sesi Gazetesi, 27 Ocak 1959.

⁸³ KKTC Milli Arşiv ve Araştırma Dairesi Belgeleri, Rf.No. 998, Kutu No. 32.

⁸⁴ KKTC Milli Arşiv ve Araştırma Dairesi Belgeleri, “Şehitleri Anma Gecesi” broşürü Rf.No. 230, Kutu No. 320.

başlayan Türkiye gazeteleri ise, 3 Şubat 1958 tarihli sayılarını Kıbrıs Türklerine yönelik saldırıları kınamak için, siyah başlıklarla yayınlıyordu.⁸⁵

28 Ocak 1958 tarihli Hürriyet gazetesinin manşetleri şöyle idi:

“Kıbrıs’ta Dün Yine Türk Kanı Döküldü.”,

“Gösteri Yapan Türklere İngilizlerin Hücumu Kanlı Çarpışmalara Yol Açtı.”,

“İngilizler Cop ve Gaz Bombası Kullandılar, Bir Askeri Otonun Halkın İçine Dalıp Bir Türk’ü Öldürmesi Halkı Galeyana Getirdi.”,

*“Bu Habere Göre Türklerden 3 Ölü, 150 de Yaralı Var.”*⁸⁶

Kıbrıs’ta yaşanan trajedi ile ilgili 29 Ocak 1958 tarihli Hürriyet gazetesinin manşetleri ise şöyle idi:

“İngiliz Askerleri Kıbrıs’ta Türklerin Üstüne Ateş Açtı, Şehitlerimiz Dün 8’e Yükseldi.”

“Silahsız Türklerin Üzerine Makineli Tüfekte Ateş Açıldı.”,

“İrkdaşlarımız Büyük Matem İçinde. Türklerin Sokağa Çıkması Da Yasak.”,

*“Yeni Şehitlerimizin Üçü Lefkoşa’da, Üçü de Mağusa’da.”*⁸⁷

30 Ocak 1958 tarihinde yayımlanan Hürriyet gazetesinin ilk sayfasında olaylarda hayatını kaybeden şehitlere ait fotoğraflar yayınlanmış sürmanşeti; *“Kıbrıs Türkleri Büyük Matem İçinde”* şeklinde atılmıştı. Diğer başlıklar şöyle idi:

“Kıbrıs’ta Sekiz İrkdaşımızın Şehit Edilmesi derin Akisler Uyandırdı.”,

“Dün Akşamdan İtibaren Ankara, İstanbul ve İzmir Radyoları Her Türlü Müzik Neşriyatını Kesti.”,

“Katliamı Protesto İçin Gençlerin Yapmak İstedığı Mitinge İzin Verilmedi. Selwyn Lloyd ile Foot’a Her Yerden Telgraflar Yağıyor.”,

*“EOKA Gölgede Kaldı. Çetecilerin 3 Yılda 17 Türk’ü Şehit Etmesine Karşı, İngilizler 36 Saat İçinde 8 Türk’ü Öldürdü.”*⁸⁸

27–28 Ocak olayları ve sonrasında ortaya konan tepkilere ilişkin gazete haberleri EK-4’dedir.

⁸⁵ S. İsmail, a.g.e. s. 22.

⁸⁶ Hürriyet Gazetesi, 28 Ocak 1958.

⁸⁷ Hürriyet Gazetesi, 29 Ocak 1958.

⁸⁸ Hürriyet Gazetesi, 30 Ocak 1958.

Bunlara ilaveten tüm Türkiye’den İngiliz yönetimine protesto telgrafları gönderilirken, Kıbrıs’ta gönüllü olarak Türklerin yanında savaşmak için bir haftada 25 bin kişi başvuruda bulunuyordu. Bu arada Lefkoşa’da, 10 Mart 1958’de, ENOSİS’e karşı ve taksim lehinde yeni bir büyük miting yapılıyordu. Bunu 8 Haziran 1958’de İstanbul’da yapılan miting izliyor ve bu mitingler yeniden dalga dalga Türkiye’nin tüm illerine yayılıyordu. 80 yıllık aradan ve sessiz bekleyişten sonra tüm Türkiye kamuoyu ayağa kalkmıştı. Adanın İngilizlere devredilmesinden sonra, Rumlarla Yunanistan’ın ilhak çabaları ve tahriklerini büyük bir olgunluk ve soğukkanlılıkla karşılayan Türk halkı, artık şahlanmıştı. Halkın, basının, aydınların, gençliğin ve partilerin sahip çıkışıyla Kıbrıs sorunu artık bir ulusal dava haline gelmişti. Türkiye’de 8 Haziran 1958’de İstanbul’da yapılan ve “Ya Taksim-Ya Ölüm” sloganlarının hâkim olduğu mitingler zinciri, 6 Temmuz 1958’de sona erdiğinde toplam 43 miting, 10 kapalı salon toplantısı yapılmış, bu toplantılara 2.690.000 kişi katılmıştı. 790 konuşmacı 108 saat konuşmuştu. Bu coşkuya paralel olarak, Ankara Radyosu da 5 Temmuz 1958’den itibaren her akşam yorumlu “Kıbrıs Saati” yayınlanmaya başlamıştı.⁸⁹

Kadıköy Kız Meslek Lisesi IV. sınıf öğrencileri kanlarıyla bir Kıbrıs haritası hazırlayarak Kıbrıs Cumhurbaşkanı Muavini Dr. Fazıl Küçük’e gönderilmesini istemişlerdi.⁹⁰ Bütün bu gelişmeler artık Kıbrıs Türklerinin yalnız olmadığını ve Kıbrıs sorununun Türkiye’nin onayı olmadan, Türk halkının beklentilerine cevap verilmeden çözülemeyeceğini göstermekteydi.

1.8. Kıbrıs Cumhuriyeti’nin Kurulması

Kıbrıs’ta 1958 yazında. Türk-Rum çatışmasının iyice yaygınlaşmasından sonra yapılan birçok girişimler sonunda, Kıbrıs sorununa bir çözüm üretilmesi maksadıyla iki devlet arasında belirli noktalarda anlaşmaya varılması üzerine Yunanistan ve Türkiye Başbakanlarının Zürih’de buluşup görüşmeleri kararlaştırıldı. İki Başbakan 5-11 Şubat 1959 tarihleri arasında Zürih’de görüşmeler yapmışlardır. Bu görüşmelerde iki Başbakan Kıbrıs’ın milletlerarası statüsünün ve anayasasının dayanacağı prensipler üzerinde anlaşmaya varmışlardır. 11 Şubat 1959 tarihinde Zürih’de yayınlanan ortak bildiride

⁸⁹ Sabahattin İsmail, *İngiliz Yönetiminde Türk-Rum İlişkileri ve İlk Türk-Rum Kavgaları*, Lefkoşa, Eylül 1997, s. 365-366.

⁹⁰ Hürriyet Gazetesi, 1 Şubat 1958.

varılan anlaşmaların mahiyeti açıklanmamıştır. Çünkü bu anlaşmaların ilgili üçüncü devlet, İngiltere tarafından da kabulü gerekmektedir.⁹¹

Zürih’de iki devlet arasında varılan anlaşmalar 19 Şubat 1959’da Londra’da, Türkiye, Yunanistan ve İngiltere ile Kıbrıs Türk ve Rum toplumlarının temsilcileri tarafından imza edilmiştir.⁹²

Bu antlaşmalar sonucunda, 16 Ağustos 1960’ta, iki halkın kurucu olarak egemenliğinde ve yönetiminde iki toplumlu bir cumhuriyet doğdu. Kıbrıs Cumhuriyeti, konfederal nitelikleri de olan fonksiyonel federatif bir cumhuriyetti. Kurulan Türk ve Rum ulusal yönelimleri (Anayasa’da Cemaat Meclisleri olarak geçiyor), din, eğitim, kültür, sosyal hizmetler, kişi hukuku bakımından yetkili ve egemen sayıldılar.

Parlamento, hükümet, kamu yönetimi, polis ve jandarmanın yapılanmasında %70 Rum - %30 Türk, ordu yapılanmasında %60 Rum - %40 Türk oranları öngörüldü. Türk olan cumhurbaşkanı yardımcısı’na dışişleri, savunma, güvenlik konularında tam veto hakkı verildi. Ortak parlamentoda ise “vergi”, “seçim” gibi temel konularda Türk ve Rum milletvekillerinin ayrı çoğunluğu öngörüldü.⁹³

Görüldüğü gibi bu Cumhuriyet bağımsız değildi, üniter değildi. Hatta federal olarak bile tanımlanamaz. Kendine özgü bu Cumhuriyet’te yaratılan koşullar, federasyon ile konfederasyon arasında bir çizgi oluşturuyordu. ENOSİS ve taksim yolu kapatılıyordu.

Cumhuriyetin temel özelliklerine baktığımız zaman şunları görüyoruz:

- Rumlar Türklerin, Türkler de Rumların üzerinde bir “baskı ve üstünlük” sağlayamayacaklardı. Bunlar, anayasanın güvencesi altında idi. Anayasa Mahkemesi başkan ve yardımcısı da, üçüncü ülke vatandaşlarından (Alman) oluşuyordu.
- “Cumhuriyet” dış ilişkilerinde “bağımsız değildi”. Türkiye ve Yunanistan’ın, birlikte içinde bulunmadıkları bir birliğe, topluluğa katılamazdı.
- Türk ve Rum toplumları kendi işlerini bağımsız olarak yürüteceklerdi. Vergiden harcamaya, polisten eğitime kadar ayrılmıştı.

⁹¹ A.Suat Bilge, a.g.e., s. 366.

⁹² Fahir Armaoğlu, **20. Yüzyıl Siyasi Tarihi 1914-1980**, Ankara 1987, s. 533.

⁹³ İsmail Bozkurt, “Kıbrıs’ın Tarihine Kısa Bir Bakış”, **Avrupa Birliği Kısacasında Kıbrıs Meselesi (Bugünü ve Yarını)**, Ankara, 2001, Ks.2, s.14.

- Türk Cumhurbaşkanı yardımcısının “veto hakkı” vardı.
- Savunma, üç ülkenin güvencesi altında idi. Cumhuriyet sınırlar içinde Türkiye’nin ve Yunanistan’ın birlikleri (bire alay) bulunacaktı.
- Zürih ve Londra antlaşmalarının ve Anayasa’nın işlerliği konusunda Türkiye, Yunanistan ve İngiltere’nin “garantörlük” hakları konulmuştu. Örneğin Türkiye, antlaşmaların hükümlerinin “ihlâl” edildiği kanısına varırsa, tek başına “müdahale etme hakkına” sahipti.⁹⁴

Başlıcaları yukarıda belirtilen hükümler de gösteriyor ki bu Cumhuriyet ne üniter, ne de bağımsız bir Cumhuriyetti. Üç milletin ve iki halkın egemenliği “paylaştığını” görüyoruz. İngiliz idaresi (egemenliği) altında bulunan Kıbrıs adası Dr.Andrew Mango’nun da belirttiği gibi, İngilizlerin çekilmesi sonucu “Türkiye’nin ve Yunanistan’ın egemenliği de kabul edilerek, iki halka yerel özerklik sağlanan bir konuma” getirilmişti.

Yukarıda da değinildiği gibi, Kıbrıs Cumhuriyeti Anayasası, fonksiyonel federatif özellikler yanında konfederal özellikler de taşıyordu. Bilindiği gibi konfederal yapılarda eşit birimler ve bu birimlerin işbirliği ve uzlaşarak ortak karar alma zorunluluğu var. Yani çoğunluğun karar alması söz konusu değildir. Veto hakkı ve parlamentoda ayrı çoğunluğun anlamı, iki toplumun ve temsilcilerinin bazı temel konularda uzlaşma zorunluluğu olmasıdır. Bunlar Kıbrıs Cumhuriyeti’ne konfederal nitelikler kazandırıyor.⁹⁵

Yine Kıbrıs Anayasası’nın ayrılmaz bir parçasını teşkil eden İttifak Antlaşması’na göre, Yunanistan Kıbrıs’ta 950 kişilik askeri kuvvet ve Türkiye de 650 kişilik bir askeri kuvvet bulundurmak hakkına sahiptiler.⁹⁶ Bu İttifak Antlaşması ile 1878’de adadan ayrılan Türk askerinin yeniden adaya dönüşü sağlanıyordu.

Ne yazık ki Makarios ve Rumlar. Kıbrıs Cumhuriyeti’ni bizzat Makarios’un dile getirdiği gibi “ENOSİS için bir sıçrama tahtası” olarak gördüler. Bu bakımdan bu Cumhuriyet ancak 3 yıl yaşayabildi. 1963 Noel’inde Türkleri imha etmek için başlatılan bir direniş gösterdi. Bunun sonucu. 1974 Barış Harekâtı ile Kıbrıs Meselesi’nin artık Türk tarafının güçlü olduğu bir aşamaya gelmesi ve süreç içinde Kıbrıs Türklerinin kendi

⁹⁴ E. Manisalı, a.g.e., s 34-35.

⁹⁵ İ. Bozkurt, a.g.e., Ks.2, s. 14.

⁹⁶ F. Armaoğlu, a.g.e., s. 534.

toprakları üzerinde kendi öz devletleri Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin tarih sahnesine çıkması oldu.⁹⁷

1.9. Kıbrıs Cumhuriyeti'nin Ortadan Kalkışı

1963 yılında Rumlar Türklere ateşli silahlarla saldırmaya başladılar. Adanın değişik bölgelerinde saldırılar sürdü. Türk milletvekilleri, kamu yöneticileri silâh zoru ile görevlerinden uzaklaştırıldılar. Radyo Rumlar tarafından işgal edildi. Rumlar toplu ve düzenli bir biçimde saldırıya geçmişlerdi. Bu eylemler, önceden hazırlanmış olan bir plan içinde (Akritas Planı)⁹⁸ yürütülüyordu. Plânın amacı, adada Türkleri ortadan kaldırmak ve Kıbrıs'tan kaçmaya zorlamaktı. EOKA ve Ortodoks Kilisesi kadar geniş bir Rum kesimi de Türklere karşı yapılan bu saldırının içindeydi.

Rumların ENOSİS hayallerinden vazgeçmemeleri ve 1960 Anayasası'nın Türklere tanıdığı hakları içlerine sindirememeleri nedeniyle Kıbrıs'ta sular durulmamış sorunlar devam etmiştir. O kadar ki Cumhurbaşkanı seçilmiş olan Kıbrıs Rum lideri Makarios dahi iki halka dayalı ve Türklerle Rumlar arasında denge sağlayan yapılanmayı baştan beri içine sindirememiş ve kurulan düzeni ortadan kaldırmak için kararlılık göstermişti. Makarios'un Cumhuriyet'in ilk günlerinden itibaren yapmış olduğu çeşitli konuşmalarda ENOSİS'i unutmadıklarını, eninde sonunda ENOSİS'i gerçekleştireceklerini söylerken, Rum idaresi de Türklerin haklarını çiğnemeye ve Anayasa'yı ihlale başlamıştır.⁹⁹ Zaten daha sonraki dönemde, cumhuriyeti ortadan kaldırıp adanın Yunanistan'la birleşmesini sağlamak için 1963 yılında Akritas Planı'nın hazırlandığı kesin olarak ortaya çıkıyordu. Bu eylem plâni, Rum kaynakları tarafından da doğrulanmıştı.

Gizli olarak silâhlanan Rumlar 1963 yılının sonlarında Türklere saldırılarını iyice arttırmışlardı. Bu esnada Makarios 30 Kasım 1963'de Kıbrıs Anayasası'nın değiştirilmesini Türk cemaatine ve ilgili devletlere teklif etmiştir. On üç maddeden oluşan bu teklifler Türk cemaatinin haklarının ve bunları teminat altına alan hükümlerin değiştirilmesini öngörüyordu. Bunların kabulü Türkleri ortak bir cemaatten çok bir azınlık

⁹⁷ İ. Bozkurt, a.g.e., Ks.2, s. 15.

⁹⁸ Akritas Planı; Cumhurbaşkanı Makarios'un direktifleri ile "AKRİTAS" kod adlı İç İşleri Bakanı Yorgacis tarafından uygulanan bu plan, EOKA tedhiş örgütü kullanılarak Türklerin topluca imha edilmesi amacıyla yapılan tedhiş planıdır.

⁹⁹ F. Armaoğlu, a.g.e., s. 785.

statüsüne sokacaktı. Bu yüzden Makarios'un teklifleri 6 Aralık 1963'de yayınlanan bir bildiriyle Türkiye Hükümetince reddedilmiştir.¹⁰⁰

Makarios'un teklifleri iki toplum arasında gerginlik yaratmış ve 21 Aralık 1963 gecesi Girne'den Lefkoşa'ya giden ve içinde Türklerin bulunduğu bir otomobilin Rum polisler tarafından sebepsiz aranması ve bu yüzden çıkan olayda bir Türk kadının ölmesi, Türk cemaati arasında heyecan uyandırmıştı. Bu yüzden ertesi gün iki cemaat arasında çeşitli yerlerde karşılıklı ateş açılmış, yaralananlar olmuştur. Daha sonraki günlerde çatışmalar büyümüştür.¹⁰¹

Lefkoşa'da Rumlar 24 Aralık 1963 gecesi Türklere saldırarak 24 Türk'ü şehit ettiler ve 40 Türk'ü de yaraladılar. Katliamı durdurmak amacıyla Türk jetleri 25 Aralık gecesi Lefkoşa üzerinde uçmaya başladı. Türk Alayı da karargâhından çıkarak Lefkoşa'nın Türk kesimini korumaya aldı. Türkiye garantör ülke olarak İngiltere ve Yunanistan'a çözüm için başvurdu. Üç devlet önce ortak bir kuvvetle Lefkoşa'daki çarpışmaları durdurmak maksadıyla iki taraf arsına girdi (Yeşil hat). Ayrıca İngiltere'nin teklifi üzerine Türkiye, Yunanistan ile Türk ve Rum toplumlarının temsilcileriyle 15 Ocak 1964'te Londra'da bir konferans toplandı. Düzenlenen konferans 21 Ocak 1964'de bir sonuç alınamadan dağıldı.¹⁰² Kıbrıs Cumhuriyeti fiilen son bulmuştu. Çünkü cumhuriyeti oluşturan bütün yasal ve anayasal kurumlar ortadan kalkmıştı. Rum yönetimi silâh zoru ile bu kurumları ya ortadan kaldırmış, ya da işlemez duruma sokmuştu. Makarios 1960 Antlaşmalarını, tek yanlı olarak feshettiğini açıkladı. Artık her şey bitmişti.¹⁰³

BM Güvenlik Konseyi'nin 4 Mart 1964'te aldığı bir kararla Kıbrıs'ta barışın korunması maksadıyla B.M. Barış Gücü kurulması ve bir arabulucu tayin edilmesi istenirken, Kıbrıs Hükümetinden de şiddet ve kan dökülmesini önleyici her türlü önlemi alması isteniyordu.¹⁰⁴ Ancak Barış Gücü'nün adaya gelişi, eski yasal düzeyi sağlayamadı. Ada fiilen Rum yönetiminin işgali altındaydı. Atina'ya göre ise, Rumların Türklere

¹⁰⁰ A.Suat Bilge, a.g.e., s. 376.

¹⁰¹ A.Suat Bilge, a.g.e., s. 376.

¹⁰² F. Armaoğlu, a.g.e., s. 786.

¹⁰³ Erol Manisalı, **Dünden Bugüne Kıbrıs**, İstanbul, 2000, s. 41.

¹⁰⁴ Sebahattin İsmail, **Kıbrıs Cumhuriyeti'nin Doğuşu-Çöküşü ve Unutulan Yıllar (1964-1974)**, İstanbul, 1992, s.128.

saldırısı ve bütün cumhuriyet kurumlarını ortadan kaldırmaları, “bir iç mesele” idi ve dışardan müdahaleye gerek yoktu. Çünkü “Rumlar her şeye hâkimdiler.”¹⁰⁵

BM Güvenlik Konseyi tarafından alınan bu karar Hükümeti ve Cumhuriyeti Türkleri zorla uzaklaştırarak ele geçiren Rum Yönetiminin meşru Kıbrıs Hükümeti olarak tanınmasının ve Kıbrıs Türk toplumunun da asi bir topluluk olarak görülmesinin başlangıcı olmuştur. Ne yazık ki Türk Hükümeti de bu karara bir iyi niyetin veya ihmalin sonucu oy vermişti.¹⁰⁶

Bu “kabul” Kıbrıs’ta günümüze kadar sürecek olan yanlışlıkları ve uyumsuzlukları “başlatan” bir köşe taşı olacaktı. Oysa Rum tarafı, aynen Türk tarafı gibi, Cumhuriyet’in ortaklarından sadece bir tanesi idi. Cumhuriyeti oluşturan ortaklardan sadece birisi olan Rumlar, kâğıt üzerinde Cumhuriyetin meşru yönetimi olarak kabul edilmiş oluyordu. Bu tarihi hata “bilinçli bir biçimde” işlenmişti. BM Güvenlik Konseyi’nde bu bilinçli hata işlenirken, Ankara’daki hükümet, hem direnç gösterememiş, hem de bu bilinçli hatanın ileride yol açacağı büyük sorunları görememişti. Ankara’daki hükümet “zaaf göstererek” hem Türkiye’nin ulusal çıkarlarını koruyamamış, hem de Kıbrıs Türk halkını, 1974’e kadar sürecek olan acılı günlerle karşı karşıya bırakmıştı.

Adada cumhuriyet ortadan kalkarken Kıbrıs, fiilen Rumların egemen olduğu bir ada durumuna gelmişti. Türkler küçük bölgelere sıkışıp kalmışlardı. Türkiye ile ulaşım bağlantıları yoktu. Bu çok zor koşullar altında bile Kıbrıs Türkleri, kendi bağımsız yönetimlerini, Kıbrıs Türk Yönetimini kuruyorlardı. Ellerindeki sınırlı olanaklarla Rumlara karşı direniyorlardı ve BM’de yeni bir Kıbrıs Dosyası açılacak, bugün bile sürmekte olan maraton başlayacaktı.¹⁰⁷

¹⁰⁵ E. Manisalı, a.g.e., s 41.

¹⁰⁶ S. İsmail, a.g.e., s. 128.

¹⁰⁷ E. Manisalı, a.g.e., s 41-42.

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRK MUKAVEMET TEŞKİLATI'NIN KURULUŞU VE YAPISI

2.1. Türk Mukavemet Teşkilatı Nedir?

TMT, “Kıbrıs Türk Mukavemet Teşkilatı”nın kısaltılmış adıdır. Türk Mukavemet Teşkilatı’nın kuruluş tarihi ve kurucuları değişik kesimlerce iki farklı şekilde ifade edilmektedir. Ancak örgüt resmi olarak Kıbrıs Adası’nda, 1 Ağustos 1958 tarihinde, T.C. Hükümeti’nin izni ile Genelkurmay Özel Harp Dairesi subayları tarafından, dönemin Kıbrıs Türk Toplum liderlerinin yardımları ile kurulmuştur. Komuta kademesinde bulunan Türk Sb.lar hariç yalnızca Kıbrıslı Türk gençlerden oluşturulan örgüt, Ankara’daki Genel Merkezinden yönetilmiştir. TMT yeraltında kaldığı 1 Ağustos 1958 – 21 Aralık 1963 döneminde; örgütlendirilmiş, eğitilmiş, silahlandırılmış ve Rumların muhtemel bir saldırısına karşı hazır duruma getirilmiştir. 21 Aralık 1963 tarihinde yeraltından çıkarak 20 Temmuz 1974 tarihine kadar tarihi direnişini yapmış ve Rumların ENOSİS hayaline set çekmiştir.¹

Bayrak, Kur’an ve silah üzerine ant içerek Teşkilat bünyesinde görev alan Türk mukavemetçileri, Rum ve Yunan siyasi liderliğinin kanlı ENOSİS kampanyasına karşı, vurduğu yerden ses getiren cesur ve kararlı bir direnme başlatarak, Türk halkının ve ulusal davanın savunmasını üstlenmişlerdir.²

Yurtsever, bilinçli, milliyetçi ve gözü pek elemanlarıyla haklı ve kaçınılmaz bir direnmenin destanını yazan TMT, kuruluşundan kısa bir süre sonra Kıbrıs olaylarının akışını değiştirecek duruma gelmiş, EOKA’nın ve Yunanistan’ın ENOSİS hayallerinin önüne set çekecek seviyede bir etkinlik göstermiştir.

Türk toplumunun 1878’lerden beri aşama aşama gelişen örgütlenmesi, mukavemet ruhu, Türk Mukavemet Teşkilatı’nı (TMT) ortaya çıkarmıştır. Şunu belirtmek gerekir ki Türk Mukavemet Teşkilatı’nın hamurunda geçmişte kurulan örgütler ve yapılan çalışmaların önemi büyüktür. Türk Mukavemet Teşkilatı tarihsel bir birikimin ürünüdür.

---

¹ İsmail Tansu, **Ashında Hiç Kimse Uyumuyordu**, Ankara, 2002, s.15.

² Ahmet Tolgay, **Kanlı Noel Kıbrıs Türkü’nün Ateşle Sınırı**, İstanbul, 1993, s.22.

Bu birikim ta 1878'den beri Türk toplumunun içinde var olmuş, geçen süre içerisinde yaşanan çekişmeler, uğranılan haksızlıklar, haklı bir direniş hissiyatı ile beslenmiş ve sonunda Türk Mukavemet Teşkilatı olarak ortaya çıkmıştır. TMT ruhu yıllarca toplumun içinde kalmış, sonunda Kıbrıs Türkü'nün tek vücut halinde birleşmesinin bir ürünü olarak ortaya çıkmıştır. TMT yılların birikiminin ortaya çıkardığı bir olgudur.³ Türk Mukavemet Teşkilatı (TMT), dağınık olarak faaliyet gösteren küçük mukavemet gruplarını birleştirerek, tüm adaya yaygın, her Türk köyünde varlık gösteren güçlü bir mukavemet örgütü olmuştur.

TMT, Rumların iddia ettiği gibi bir saldırı ve tedhiş örgütü değildir. Terör örgütü EOKA'dan 2,5 yıl sonra, Türklere yönelik saldırıların yoğunlaşması üzerine kurulmuş olması da, bunun en açık kanıtıdır. Faaliyet gösterdiği süre içerisinde hiçbir Rum köyüne saldırmayan TMT, Türk gençlerini eğitmiş, kendilerini savunmaları için gerekli silahları sağlamıştır.

Kıbrıs'taki asıl Ulusal Kurtuluş Örgütü, Türk Mukavemet Teşkilatı'dır. Onu karalamak için kampanya yürüten Rum liderliği, TMT'nin faşist bir örgüt olduğu iddiasını gündeme getirmiştir. Oysa TMT, Kıbrıs Türk halkının savunmasını birinci planda tutan bir örgütlenmedir. Faaliyet gösterdiği dönemde, elinde silahla Türk halkına saldıran EOKA üyelerini hedef seçmiştir. Hiçbir Rum, sadece Rum olduğu için TMT'nin hedefi olmamıştır. Hiçbir Rum yerleşim birimi, TMT'nin saldırısına uğramamıştır. Bütün bunlar TMT'nin faşist bir örgüt olmadığını ortaya koymaktadır. Öte yandan, eğer TMT faşist bir örgüt olsaydı, toplumun yönetimini eline aldığı 1963-1974 döneminde, İtalya ve Almanya'da olduğu gibi faşist bir parti kurar, yönetimini bu partiye bırakır ve Kıbrıs Türk toplumunu faşist ideoloji doğrultusunda yönetirdi.⁴

TMT Kıbrıs Türk halkının bağrından çıkmış, Türk Milletinin hasletlerinden olan bağımsızlık duygusu ve onu esir etmek isteyenlere karşı tarih boyunca göstermiş olduğu mukavemet içgüdüsünün sonucu kurulan bir örgüttür. Emekli Albay İsmail Tansu'nun

³ Sanal Bahadır, "TMT" Konulu Çalışma, K.K.T.C. Milli Arşiv ve Araştırma Dairesi, Rf. No. 1309, s.9.

⁴ www.kibris.gen.tr, **Türk Mukavemet Teşkilatı Nedir?**, 17 Kasım 2004.

kendisiyle yeminli olarak yapılan görüşmede ifade ettiği; “*TMT Kıbrıs Türk halkının Kuvayı Milliyesi’dir.*”⁵ tanımlaması bu durumu çok iyi ortaya koymaktadır.

Tüm yaşamını Kıbrıs Türk Halkının güvenliğine kavuşması, mutluluğa erişmesi yolunda ulusal mücadeleye adanmış R.Rauf Denктаş, Türk Mukavemet Teşkilatı’nı şu sözlerle değerlendirmektedir: “*TMT, Kıbrıs Türk Toplumunun ilk mukavemet teşkilatı değildir. Ancak, ilmi esaslara göre teşkilatlanmış, hedefi tayin edilmiş, bilinçli bir politika izleyen ve devamlılık kaydeden ilk kurtuluştur. Tamamen amatör gönüllülerden meydana gelmiş Volkan’dan ulusal vazifeyi devralarak kısa bir zamanda Kıbrıs Adası sathına yayılmış, kök salmıştır.*”⁶

Kıbrıs Türk Mukavemet Teşkilatı’nın kuruluş günlerinin gizlilik perdesi kırk yıl sonra aralanmış ve artık bir devlet sırrı olmaktan çıkmıştır. TMT bundan sonra, yeraltında kaldığı dönemde olduğu gibi, yalnızca efsanevi bir örgüt olarak kalmamalı, şanlı kahramanlık destanları yaratan; “*Silahlı, Milli bir Kurtuluş Örgütü*” kimliği ile anılmalıdır. Yaptığı hizmetlerde tarihe mal edilerek kuşaktan kuşağa aktarılmalıdır. Aslında “*Efsanevi TMT*” deyiimi de doğrudur. Onu sihirli güce sahip bir varlık olarak düşünmek de hoş çağrılar yapmaktadır. Ancak, o efsanevi gücün yarattığı, unutulmaması gereken destanlar Kıbrıs Türk Tarihi için çok önemli hazinedir. Tıpkı Anadolu Türkü’nün Milli Mücadele Destanları gibi.⁷

1958 yılının ikinci yarısından sonra Efsanevi TMT kurulurken, temeli nerdeyse 75 yıllık bir mücadele birikimine dayanıyordu. Dahası, tüm idari kadroların çok büyük bir kısmı 1955–1958 yıllarında EOKA’ya karşı başarılı bir mücadele vererek isimlerini Kıbrıs Türkü’nün Milli Mücadele Tarihi’ne altın harflerle yazdıran mahalli örgüt liderlerinden oluşmuştur. İşte böylesine sağlam temeller üzerine bina edilen TMT, Yemen Çöllerinde, Anadolu ve Kore savaşlarında destanlar yaratan kahraman Türk Subaylarının önderliğinde kurulmuş ve üstlendiği şerefli görevini 1976’da tamamlayarak, tüm imkânlar elinde olduğu halde, asla iktidar kavgasına girişmeyerek, tarih sahnesinden şanlı şerefle çekilmesini bilmiştir. Türk Mukavemet Teşkilatı bu

⁵ İsmail Tansu (Emekli Albay); 1917 Safranbolu doğumlu, K.H.O. Mezunu, halen Safranbolu nüfusuna kayıtlı.

⁶ Mehmet S. Emircan, “Ulusal Direnişimiz ve Efsanevi Türk Mukavemet Teşkilatı (TMT)”, **Mücahit Dergisi**, 1 Ağustos 1998 Tarihli Özel Sayısı, s.33.

⁷ İsmail Tansu, “Kuruluşunun 40. Yılında TMT Efsanesine Bakış”, **Mücahit Dergisi**, 1 Ağustos 1998 Tarihli Özel Sayısı, s.10.

hususta dünyadaki tek örnektir.⁸

Milli mücadele tarihimizde 19 Mayıs 1919’la, 1 Ağustos 1958, eşanlı tarihlerdir. Tarihlerin birincisi, ana vatan Türkiye’nin; ikincisi ise yavru vatan Kıbrıs’ın kurtuluş savaşının başlangıç tarihleridir. 19 Mayıs 1919’da, Mustafa Kemal Paşa Türk batılı emperyalist güçlere karşı özgürlük ve Kurtuluş Savaşı’nı başlatmak üzere Samsun’a çıkmıştı. Mustafa Kemal Paşa’nın tutuşturduğu ulusal bağımsızlık meşalesi yalnız Türk ulusunun değil, sömürgeci ve emperyalist boyunduruğu altında olan bütün mazlum ve tutsak ulusların umut ışığı olmuştur. Tüm yabancı mazlum uluslar ve toplumları bile etkileyen bu meşale elbette ki Kıbrıs Türk halkı için de bir yol gösterici olmuştur. Bunun sonucu olarak da Türkiye’de kurtuluş savaşı meşalesinin tutuşturulduğu tarihten 39 yıl sonra, 1 Ağustos 1958’de Kıbrıs Türk halkı da kendi kurtuluş meşalesini tutuşturmuştur. Bu tarih, Türk Mukavemet Teşkilatı’nın kurulduğu tarihtir.

Kıbrıs halkı 1 Ağustos 1958’e kadar, Yunan emperyalizminin dayanağı Megalo İdea kapsamında Kıbrıs Rumlarınca benimsenen ENOSİS hayaline ve İngiliz Sömürge Yönetimine karşı ulusal varlığını ve haklarını savunmak için çeşitli etkinlikler ve girişimlerde bulunmuş, etkin bir toplum yapısı sergilemişti. Ancak bu mücadelenin dağınıklıktan kurtararak, çağdaş bir kurtuluş hareketinin ilkeleri ve kurallarıyla donatılması ve de toplumun belirlenmiş hedefler doğrultusunda örgütlü biçimde hareket etmesi TMT’nin kurulması ile gerçekleşmiştir.

Kıbrıs Türk halkının bağımsızlık tutkusunun eseri olan TMT, her alanda halkla bütünleşen bir eylem ve inanç örgütü olarak; adını tarihe altın satırlarla yazdırmıştır. TMT’nin başarısının temelinde, “halkla bütünleşme” ve “insanlık değerlerine saygı” yatmaktadır. Başarılı bir direniş hareketinin bilinçli yöntemlerini, üstün bir kararlılıkla kullanan TMT, 1958’le 1974 arasında, 16 yıl gibi oldukça kısa bir zaman diliminde Kıbrıs Türk halkının ulusal hasletlerinin birikimini bir volkan patlaması halinde gerçekleştirerek kesin zafere ulaşmasını bilmiştir. Bu yüzden TMT’nin yaptığı mücadelenin tarih içinde saygın bir yeri vardır. Bağımsızlık ve kurtuluşunu arayan tüm mazlum halklara yol gösterici ve örnek bir nitelikte olan bu örgütün kuruluş şekli, teşkilat yapısı ve kullandığı yöntemler incelenmeye değer özellikler taşımaktadır.

⁸ Mehmet Ali İlkman (Tremeşeli), “TMT”, **Mücahit Dergisi**, 1 Ağustos 1998 tarihli özel sayısı, s.27.

TMT, sadece silahlı mücadele örgütü değildi. Bu örgüt, Kıbrıs Türk halkının siyasal, kültürel, ekonomik ve sosyal mücadelesinde de önemli bir rol üstlenmiştir. Bu nedenledir ki, TMT'nin etkin olarak devreye girmesinden sonra, çatışmaların en doruk noktasına ulaştığı günlerde bile, toplumsal yaşamın gereği olan kamu hizmetleri hiçbir kesintiye ve boşluğa uğramadan sürdürülebilmektedir. Gerek 1967'de "Yönetim" kurumlaşmasına geçişte, gerekse 1974'de, "Mutlu Barış Harekâtı"ndan sonra Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin kuruluşuna giden süreçte, TMT'nin yerleştirdiği gelenekler ve ilkeler ile TMT uygulamalarından elde edilen yönetim deneyimlerinin büyük ölçüde katkısı olmuştur. TMT, bir yandan tüm ada sathına yaydığı örgütlenmesiyle Rum saldırılarına karşı koyarken, bir taraftan da toplumun sağlık hizmetleri, haberleşme, kültürel faaliyetler, toplum maliyesi ile ekonomisinden ve sosyal hizmetler alanlarında kamu yaşamının gereği olan akla gelebilecek her alanda toplumu örgütlemişti. Rum baskısı nedeniyle bulundukları yerlerden göç etmek zorunda kalan toplumun yerleşim sorunlarına çözüm sağlanabilmesi maksadıyla, bugün bile büyük zorluklarla uygulanabilen sosyal konut projeleri, TMT girişimleriyle başarıyla gerçekleştirilebilmiştir.

TCE™

O günlerin siyasal bir gereksinimi olarak, T.C. Hükümetinin, 7 Mart 1967 tarihinde Kıbrıs'a gönderdiği Dışişleri Bakanlığı Yetkilisi, Sayın Büyükelçi Zeki Kuneralp, "Yönetim" kurumlaşmasına geçiş için yeşil ışık yakarken, TMT'nin yerleştirdiği ve başarıyla uyguladığı kamu düzeni temel esas olarak alınmıştır. TMT'nin bazı etkin komutanları ise, sivil yönetim kademelerinde, önemli görevler ve sorumluluklar yüklenmişlerdir.⁹

Bu belgesel ve tarihsel gerçekler de göstermektedir ki, TMT tarihimizde sadece Kıbrıs Türk toplumunun hakları ve özgürlüğü için savaşıyor bir yeraltı örgütü değil, aynı zamanda, yaptığı uygulamalarıyla Kıbrıs'ta demokrasinin gerekleriyle donatılan bir Türk devletinin kurulmasını sağlayan bir kuvvettir. Bu durum TMT'nin saygınlığını bir kat daha arttırmaktadır. TMT'nin ne denli etkili olduğunu değerlendirirken gerçekçi bir sonuca varabilmek için, Rum terör örgütü EOKA ile karşılaştırarak incelemekte fayda vardır. Bu kapsamda EOKA ile TMT'nin gelişim süreçleri incelendiğinde, TMT'nin başarılarla dolu yükselişini, EOKA'nın kanlı ve karanlık geçmişinde görmek mümkün

⁹A. Tolgay, a.g.e., s.88-89.

değildir. EOKA, bilinçten, kuraldan ve ilkedan yoksun faaliyetleriyle, halkına ve ülkesine kötülük ve felaket getirmiş; TMT ise huzurun, mutluluğun ve özgürlüğün teminatı olmuştur. Bu özellikleriyle değerlendirildiğinde EOKA'nın, Rum toplumunu geriye götüren, TMT'nin ise Türk toplumunu ileriye götüren bir örgüt olarak tanımlanması uygun olacaktır.

Yukarıdaki yaptığımız değerlendirmeyi haklı çıkaran gerçekler ortadadır. TMT'nin örgütlenmesini tamamlayarak mücadeleye başladığı tarihten sadece 16 yıl sonra; her türlü baskı, zulüm ve sıkıntıya rağmen Kıbrıs Türk halkı kendi egemenliğine dayanan devletini kurma başarısını göstermiştir. Oysa EOKA kanlı faaliyetlerine başladığı tarihten 9 yıl sonra, Bağımsız Kıbrıs Cumhuriyeti yıkılarak ada kantonlara bölünmüş; 19 yıl sonra ise fiilen ikiye ayrılan ülkede, iki ayrı devlet oluşmuştur. Halbuki EOKA lideri Grivas, 1 Nisan 1955'de EOKA kanlı eylemlerine başlarken “Digenis” koduyla yayınladığı bildirisinde, amaçlarının adayı Yunanistan'a ilhak etmek olduğunu; bu uğurda son bireylerine kadar savaşıacaklarını duyuruyordu. Ancak evdeki hesap çarşıya uymadı; dimyata pirince giderken evdeki bulgurdan da oldular.

Kıbrıs sorununun temelinde iki önemli gerçek vardır:

“1. Kıbrıs Türk halkının insanlık haklarının savunulması,

2. Kıbrıs'taki çağdışı emperyalist tirmanışına karşı, insanlık idealleri doğrultusunda savaşım verilmesi.”¹⁰

TMT'nin kuruluş nedeni ve mücadelesinin gerekçesi, Kıbrıs sorununun temelinde yatan bu gerçeklerdir. TMT'nin faaliyetlerinde, hiçbir insanlık dışı öğeye rastlanmamaktadır. Aksine, insanlık değerlerinin korunmasına ve yüceltilmesine büyük gayret gösterilmiştir. TMT'nin mücadelesinin, ne denli haklı gerekçelere dayandığının en güzel kanıtı da, inkâr edilemez bir barbarlık örneği ve emperyalist tutkuların belgesi olan Rumların Akritas Planıdır.

1974 Mutlu Barış Harekâtı, uluslararası askeri uzmanların değerlendirmelerine göre, Dünya Savaş Tarihinin en önemli ve dikkate değer olaylarından biridir. Tarih boyunca, adalarda çok çetin savaşların verilmiş olduğuna işaret eden uzmanlar, vurucu

---

¹⁰ A. Tolgay, a.g.e., s.91.

sistemlerin en ileri teknolojisiyle “aşılmaz bir korugan” durumuna getirilen Kıbrıs adasına yapılan çıkarmaya, olumlu puan vermişlerdir. Kıbrıs Türk Barış Harekâtı, bazı ülkelerin savaş akademilerinde öğretim programlarına alınmıştır. Hiç kuşkusuz, Türk Silahlı Kuvvetlerinin bu övüncünden, TMT de pay almaktadır. Çünkü TMT, 1 Ağustos 1958’den beri süregelen direnmesiyle, bu haklı ve meşru harekâtın ortamını, hem siyasal, hem psikolojik ve hem de askeri yönden hazırlamış; gerekçelerini de tüm dünyaya belletmiştir. Özellikle ada savaşlarında hiçbir harekât köprübaşı tutulmadan başarıya götürülemez. Kıbrıs Barış Harekâtında köprübaşını oluşturan, Türk Silahlı Kuvvetlerinin Kıbrıs’taki kolu olan TMT’dir.¹¹

1 Ağustos 1958’de, büyük güçlükler içerisinde, derme-çatma silahlarıyla, gizli bir yeraltı örgütü olarak gerilla savaşı yöntemlerini kullanarak özgürlük savaşını başlatan TMT, 1974 Temmuzuna gelindiğinde düzenli bir ordu disiplinine kavuşmuş ve Türk Silahlı Kuvvetleriyle omuz-omuza çarpışarak Kıbrıs Türk halkının haklı mücadelesinin mutlu sona erişmesinde büyük bir rol üstlenmiştir. Bugün ise TMT’nin görevini, çağdaş savunma teknolojisinin modern olanaklarıyla donatılmış olan Güvenlik Kuvvetleri sürdürmektedir. 1 Ağustos 1958, Kıbrıs Türkünün varoluş mücadelesinin dönüm noktası ve Kıbrıs Türklüğünün varlığının simgesi KKTC’nin kuruluşuna götüren kutlu direnişin başlangıç tarihidir. 1 Ağustos 1958 gelecek nesillere bırakılacak haklı bir övünç vesilesi ve Kıbrıs Türklüğünün haklı varoluş mücadelesini simgeleyen bir bayram olarak kutlanması gereken bir tarihtir.

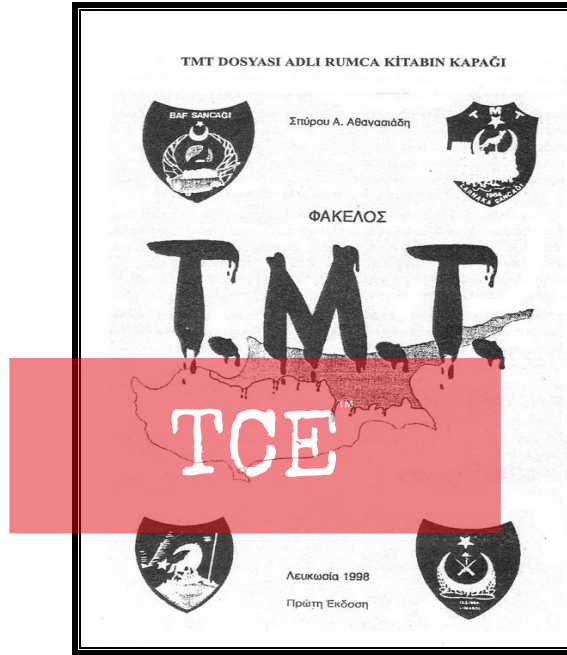
2.1.1. Rum Türkolog ve Tarihçilerinin Gözüyle Türk Mukavemet Teşkilatı

Rum tarafının TMT’ye bakış açılarını yansıtmaları açısından, dönemin Güney Kıbrıs Rum Hükümeti sözcüsü Türkolog “Sipiros Athanasiadis” tarafından yazılarak 1998 yılı Şubat ayında yayımlanan “TMT Dosyası” adlı kitaptan bazı bölümleri aktarmanın uygun olacağını değerlendiriyorum.

TMT’nin kurucularından İsmail Tansu’nun kitapla ilgili değerlendirmeleri şöyledir: *“Kitapta özellikle, TMT’nin kuruluşu için hazırladığımız (KİP) Kıbrıs’ı İstirdat (geri alma) Projesine tekrar tekrar değinilmekte ve Türkiye’nin TMT’yi; Ada’da ortak bir devlet kurulmasına yardımcı olması veya Ada’nın yarısını sahiplenmesi için değil*

¹¹ A. Tolgay, a.g.e., s. 97.

Ada'nın tamamını ele geçirmek için kullandığı ileri sürülmektedir. Anlaşıyor ki Rumlar hala bu korkunun etkisi altında bulunuyorlar. Kitabın yazarı; Rumların Türklere karşı yaptıkları zalim ve vahşiyane katliamlardan hiç söz etmiyor. Türk köylerini basarak göçe zorlamalar, öldürmeler, 21 Aralık 1963 Noel Katliamı, Erenköy saldırılar, 15 Temmuz 1974'te EOKA Lideri Sampson'un ENOSİS için yaptığı darbe girişimi hiç olmamış gibi, bunlara uzaktan yakından tek kelime ile değinmiyor, kendilerini süttten çıkmış ak kaşık gibi ak ve pak gösteriyor.”¹²

Resim 1: TMT Dosyası Adlı Kitabın Kapağı

Kaynak: Tansu İsmail.

Sipiros Athanasiadis kitabının başında “*Bu eser TMT’nin faaliyetlerinden dolayı hayatını kaybedenlere adanmıştır.*” ibaresine yer vermiştir. Kitabın yazılma amacını ise şu sözlerle ifade etmektedir: “*TMT Dosyası adlı kitabın yayımının amacı, bugünkü kuşağı olduğu kadar, gelecek kuşağı da TMT terör örgütünün Çağdaş Kıbrıs Tarihindeki rolü konusunda aydınlatmaktır. TMT kurucularının anlatımlarına dayatılarak hazırlanmış olan bu kitaptaki öyküler, ilk defa kamuoyunun bilgisine sunulmaktadır. İlerleyen sayfalarda, Türk ve Kıbrıslı Türk lider kadrosunun*

¹² İ. Tansu, a.g.e., s.21.

anlatımlarına değineceğiz ve bu anlatımlar o zamanın olaylarını sistematik olarak kendi çıkarlarına göre değıştirip istismar edenlere bir cevap oluşturacaktır.”

Kitaba önsöz yazan Tarihçi-Doğa Bilimci Kostas Kimis düşüncelerini şöyle ifade etmektedir: “Defalarca vurgulanmalıdır ki, Spiros Athanasiadis gibi uzman Türkologlar ve genel anlamda derin bir eğitime ve bibliyografya bilgisine sahip olan doğu bilimcileri, aldığımız nefes gibi, milletimiz için çok gerekli bir bilim dalıdır. Felaketlerle dolu olan Türk tehlikesi karşısında, kritik merkezlerdeki karar mekanizmaları ve uzmanların yanında Türkolog ve doğu bilimci uzmanlar olmadan sürekli olarak bizleri tehdit altında bulunduran Türk tezini ve niyetlerini kestirip bilmemiz mümkün değildir. Halen daha anlayamadığımız bir başka husus ise Türk sorununu diğer doğal benzer sorunlardan soyutlamak mümkün değildir. Tehlike sadece Türk tehlikesi değildir. Bu diğer tehlikelerle, Orta Doğu ve Balkanlardaki diğer karmaşık sorunlarla da ilişkilidir. Dolayısı ile meselelere küresel bir mesele olarak bakmak gerekir ve bilim adamlarınca sürekli olarak izlenmesi gerekir. TMT’nin de yapmış olduğu faaliyet, hedef ve amaçlarıyla, incelenip herkesin elinde bulundurması gereken bir el kitapçığı gibi elden ele dolaştırılması gerekir. TMT’nin nihai amacı Kıbrıs’ın tamamını ele geçirmektir. Kıbrıs’ın bölünmesi ise bir ara amaçtır.

1957’den günümüze kadar olan gelişmeler Kıbrıs’ı geri alma planını aşamalı, metotlu ve etkili bir şekilde işlendiğine tanıklık etmiştir. Bu, geçmişten almamız gereken en büyük derslerden biridir. Kıbrıs’ın olduğu kadar, Yunanistan’ın da bundan gerekli siyasi hisseyi çıkarması gerekir. Eğer bunun uzantılarını ve sonuçlarını anlayamaz ve bu konuda gerektiği biçimde bilinçlenmezsek sadece Kıbrıs Helenizm’inin değil, ayrıca tüm ulusumuzun geleceği çok karanlık olacak demektir. Yazarın bizlere ders verecek benzeri eserlerinin devam etmesini bekliyoruz. Ulusumuza yararı için böylesi bilimsel eserlerin ortaya çıkarılması hedefimiz olmaktadır.”¹³

Kitabın önsöz yazarının yapmış olduğu tüm değerlendirmeler aslında tamamıyla bir yansıtmanın ürünüdür. Rum ve Yunan ikilisinin çirkin ENOSİS emellerini ve EOKA terör örgütü vasıtasıyla yapılan katliamları yok sayarak, kendilerini haklı ve mazlum

¹³ Spiros Athanasiadis, **TMT Dosyası**, Lefkoşa, Şubat 1998, s.1-2, Rumca yayımlanan kitabın Türkçe çevirisi Kıbrıs TMT Derneği Başkanı ve Eski Lefkoşa 5 nci Bl. K. Yılmaz Bora’nın özel arşivinden alınmıştır.

göstererek adadaki tüm yaşanan trajedinin mesulü olarak Kıbrıs Türklerini ve T.C.'ni sorumlu tutmaktadır. Hâlbuki tüm belge ve bilgiler göstermektedir ki Kıbrıs'ta katliamlar yapan ve yeşil adayı kana bulayan Rum ve Yunan ikilisinin ta kendisidir. ENOSİS hayallerini gerçekleştirmek için her türlü çirkinliğe, insanlık dışı davranışa başvurmaktan çekinmemişlerdir.

Diğer bir yüzsüzlük de, Ortadoğu ve Balkanlar'daki olayların sorumlusu olarak da Türkiye Cumhuriyeti'nin gösterilmesi ve bundan ders çıkarılmasının gerektiğinin ifade edilmesidir. Sanki Batı Trakya Türklerini yok sayan, haklarını gasp eden, PKK terör örgütüne her türlü desteği vererek, eli kanlı teröristleri ülkesinde barındıran Yunanistan değil! Yüzsüzlüğün bu kadarı da pes dedirtmektedir.

Yazarın kitabın içeriğinde TMT ile ilgili yaptığı değerlendirmeleri şu şekildedir. *“TMT teşkilatı tüm yerleşik Kıbrıslı Rum ve Kıbrıslı Türkler için kötü bir şeytandır. Türkiye'nin siyasetleri tarafından planlanıp askeri tarafından esrarengiz bir şekilde örgütlenen ve silahlanan bir teşkilattır. Bu teşkilat için Türkiye, Özel Harp Dairesi, aracılığı ile milyonlarca lira harcamış ve Ankara 1950'li yılların sonunda, tek hedefi 1878'de İngilizlere sattığı Kıbrıs'ı geri alma amacı ile Kıbrıs'taki on binlerce Kıbrıslı Türk'ü eğitmiş ve silahlandırmıştır. TMT'nin esas hedefini, zamanın Türkiye Dışişleri Bakanı Fatih Rüştü Zorlu belirledi. Kurulmasını öneren ve silahlanması için herkes kadar çalışan bir kişidir. Bu plan ve düşünceye göre, Türkiye Kıbrıs'ta bir gerilla savaşı yaratacak ve buna her türlü silahlı destek verilecek ve eğer gerekirse, Kıbrıs'ın Türkiye'nin kontrolü altına alınması için genel ayaklanma bile çıkaracak.*

İsmi, Türk Mukavemet Teşkilatı anlamına gelen Türkçe Türk Mukavemet Teşkilatı kelimelerinin baş harflerinden alan bu teşkilat hakkında pek çok şey yazıldı. 1955'li yıllarda Kıbrıs'ın İngiliz'lerden kurtulmasını ve herkes için ortak bir vatanda barış içerisinde bir yaşam sürdürmeyi arzulayan binlerce Kıbrıslıya eziyet çektiren bu örgütün gerçek tarihini yazmak için ilk kez böylesi bir çaba harcandı. Kitapta kullanılan kaynaklar bu örgütün bizzat kendisi ve kurucuları, Kıbrıs ve Türkiye'de faaliyet gösteren diğer ileri gelenlere aittir. TMT 1957-1974 yılları arasında faaliyet gösterdi ve böylece Kıbrıs'ı geri almak amacı ile Türkiye'nin planları doğrultusunda hareket edilerek 1974'e yol açmakta etkili bir rol oynadı. TMT'nin önde gelen kişileri, Türk Genel Kurmay Başkanlığı Özel Harp Dairesi tarafından hazırlanan plan

çerçevesinde, Kıbrıs'ın Türkiye tarafından geri alınması planları hakkında çok önemli şeyler açıklamışlardır. Ankara bu planları yaparken diğer taraftan Cumhuriyetin savunucuları, olarak, Fazıl Küçük ve Rauf Denktaş ikilisi bu cumhuriyetin müdafileri olarak gözükiyordu. TMT'ye her karşı gelen yok ediliyordu. Tasvip etmeyen her Rum'u veya Türk'ü soykırım misali yok ediyorlardı.

EOKA'yı fevkalade kızdıran şey, açık bir şekilde İngiliz sömürgecilerle işbirliği yapan bu örgütün Kıbrıs Türklerin korunması amacı ile kurulan bir örgüt olduğu yolundaki iddialardır. Nitekim EOKA'nın buna reaksiyon göstermesi TMT'nin etkin bir şekilde eyleme geçmesine neden olmuştu ve TMT Kıbrıs Rumlarının malına mülküne zarar vermeye, işyerlerini kundaklamaya başladı ve bu arada buna paralel olarak kendi tarafında bulunmak istemeyen Kıbrıslı Türkleri de öldürüyordu.¹⁴

Kitabın yazarı da önsöz yazarı gibi kendi çirkinliklerini bizlere yakıştırmaktadır. Yazar tarafından ifade edilenler, TMT yerine EOKA ve Türkiye yerine Yunanistan konarak okunmalıdır. Yani ENOSİS maksadıyla EOKA tarafından Rumların ve Türklerin katledildiği ve 1960'da kurulan^{TM} bağımsız Kıbrıs devletinin aslında Makarios'un ifadesiyle, Kıbrıs'ın Yunanistan'a ilhakı için sıçrama tahtası olduğu gerçeği. Haklı olduğumuz davada haksız durumuna düşmemek ve haklılığımızı savuna bilmemiz için TMT'nin haklı mücadelesi ve Kıbrıs meselesinin gerçek nedenleri Türk ve dünya kamuoyuna bıkmadan ve usanmadan anlatılmalıdır. Özellikle de Kıbrıs Rum kesiminin olumsuz propagandalarından Kıbrıs Türk gençliğini koruyabilmek için elimizden geldiğince gerçekleri her vesileyle dile getirmeliyiz. Bu milli bir görevdir!

2.2. Türk Mukavemet Teşkilatı'nın Kuruluş Amacı

TMT 1 Nisan 1955'te ENOSİS'i gerçekleştirmek amacıyla eylemlerine başlayan Rum terör örgütü EOKA'nın saldırılarından Kıbrıs Türklerinin mal ve can güvenliğini korumak, Rumların ENOSİS hayallerini gerçekleştirmelerini önlemek ve Türkiye'nin siyasi, askeri ve stratejik çıkarlarının korunması maksadıyla kurulmuştur.

---

¹⁴ Sipiros Athanasiadis, **TMT Dosyası**, Lefkoşa, Şubat 1998, s.1-9, Rumca yayımlanan kitabın Türkçe çevirisi Kıbrıs TMT Derneği Başkanı ve Eski Lefkoşa 5 nci Bl. K. Yılmaz Bora'nın özel arşivinden alınmıştır.

Eski TMT mensuplarından ve Kıbrıs TMT Derneği kurucu üyelerinden olan Celal Bayar TMT'nin kuruluş amacını ve üstlendiği sorumluluğu şöyle ifade etmektedir; *“TMT 1 Ağustos 1958’de EOKA’ya karşı kurulmuş ve Kıbrıs Türk Halkının bağrından çıkmıştır. Kıbrıs’ta Türk’ün mal, can, namus ve şerefini korumayı üslenmiştir. ENOSİS’i önlemiştir. 42 yıl önce 21 Aralık 1963’te TMT olmasaydı bu günleri göremezdik. Belki bugün Kıbrıs’ta Türk varlığından bile söz edilmeyecekti. TMT üzerine düşen görevi yerine getirmiş ve tarihe mal olmuş onurlu bir teşkilattır. Bunun aksini düşünenler büyük bir yanılğı içerisindeyler. Çünkü Rum tarafı hala ENOSİS hayali içindedir. Türk tarafı olarak bugünkü kazanımlarımız ve KKTC’nin temelinde TMT vardır. TMT’nin önderliğinde; şehitlerimizin kanları, gazilerimizin inanç ve alın teri ile cefakâr ve vefakâr, halkımızın direnci ve Türk silahlı Kuvvetlerimizin katkıları vardır.”*¹⁵

TMT’nin amaçları şöyle sıralanabilir:

- Kıbrıs Türklerinin can ve mal güvenliğini sağlamak,
- ENOSİS’e ve bu hedef doğrultusunda yapılan girişimlerle estirilen teröre karşı durmak,
- Türklere yapılacak saldırıları geri püskürtmek,
- Türk Toplumunun birliğini ve bütünlüğünü sağlamak, ENOSİS’i savunan Akel’in Türk toplumu içinde ideolojik etkinlik kurmasını ve iç cepheyi bölmesini önlemek,
- Rumlara ve İngilizlere karşı Kıbrıs Türklerinin haklarını savunmak,
- Anavatan Türkiye ile sıcak ilişkileri ve Türk Halkının Anavatana bağlılığını sürdürmek,
- Bu doğrultuda Kıbrıs Türk toplumunun birliğini, bütünlüğünü sağlamak, ENOSİS yanlısı Kıbrıs Rumlarının Türk toplumu içerisinde ideolojik etkinlik yaratmasını ve Türk cephesini bölmesini engellemek.¹⁶

¹⁵ Celal Bayar, “Kıbrıs TMT Derneği ve Tarihçesi”, **Direnış Gazetesi**, 23 Aralık 2005.

¹⁶Yakan Cumalıoğlu, “Kıbrıs Türklerinin Bağımsızlık ve Özgürlük Mücadelesi”, **Avrupa Birliğı Kışkacında Kıbrıs Meselesi**, 2001, Ks.3, s.18.

Bu ilkeler doğrultusunda başarılı bir mücadele vermiş olan TMT, 1958–60 ve 1963–1974 döneminde Türk halkının direnişini örgütlemiş, Rum saldırıları karşısında ayakta kalmasını sağlamıştır. TMT’nin bu direnişi, adanın Yunanistan’a bağlanmasını önlemiş, bağımsızlığın gerçekleşmesini sağlamıştır.¹⁷

Kıbrıs Türkleri, başlangıçta Kurtuluş Savaşı’nda olduğu gibi bölgesel ve dağınık direniş örgütleri kurmuşlar, fakat bunlar pek cılız kalmış beklenen faydayı sağlayamamıştır. Kıbrıs Türkü’nü bir çatı altında toplayarak güçlü ve düzenli bir direniş yapılabilmesini sağlayan TMT olmuştur.

Kıbrıs TMT Derneği Başkanı Yılmaz Bora kendisiyle yeminli olarak yapılan söyleşide, Kıbrıs Trükünün mücadele ruhunu çok eskilerden aldığını ifade etmiştir. Bunu şöyle açıklamıştır; *“1930’lu ve 1940’lı yıllarda Rumlar Türklere karşı domates atmak, hakaret etmek gibi her türlü kaba muamele içerisindeydiler. Kıbrıs’ın kendilerinin olduğunu Türklerin Kıbrıs’ta işinin olmadığını iddia ederlerdi. Dedelerimizden ve babalarımızdan, Rumlara güvenilmeyeceğini, onların ENOSİS’i istediğini çok işittik. Bu durum Kıbrıs Türkünde milli ruhun gelişmesine etki etti. Bu ruh bizim kuşağa taşındı ve EOKA’nın 1955’te silahlı eylemlere başlamasıyla örgütlenme ihtiyacı duyuldu. Bir arayışa girdik. Küçük çapta örgütlenmeler başladı. Mevcut pek silahımız da yoktu. Herkes bulduğu silahları getirirdi. Bu şekilde Rumlara gözdağı vermeye başladık. Özellikle o günlerde Lefkoşalı kasaplar cesurluklarıyla ünlüydü. Kasaplar geliyor dendiğinde Rumlar çil yavrusu gibi dağılırlardı. Daha önce ‘9 Eylül Cephesi’, ‘Kara Çete’, ‘Volkan’ gibi direniş örgütleri kurulmuştu.”*¹⁸

“Kara Çete”, “Volkan”, “9 Eylül Cephesi” gibi kuruluşlar siyasal bir temelden yoksundular. Bireysel eylemler, yarardan çok zarar veriyordu. Bu örgütler direniş tohumlarıydılar, ama yeterli değillerdi.¹⁹ Savunma ve direniş hareketini daha etkili bir şekilde yürütebilmek için siyasi liderlikle uyumlu çalışabilecek, düzenli, örgütlü ve disiplinli bir yeraltı örgütünün oluşturulması gerekmektedir.²⁰

¹⁷ www.kibris.gen.tr, Türk Mukavemet Teşkilatı Nedir?

¹⁸ Yılmaz Bora (TMT Derneği Başkanı), Mehmet oğlu, 1936 Akıncılar Köyü/Kıbrıs Doğumlu, Lise mezunu, halen Akıncılar Köyü/Kıbrıs nüfusuna kayıtlı.

¹⁹ Ahmet Tolgay, **Fırtına ve Şafak**, K.T.M.D. yayını: 8, Lefkoşa, 1998, s. 24.

²⁰ Aydın Akkurt, Kutsal Kavgaların Korkusuz Neferi Dr. Niyazi Manyera, Lefkoşa, Kasım 2000, s. 34.

Rauf Denktaş'ın yukarıda bahsi geçen örgütlerle ilgili değerlendirmeleri şöyledir: *“Kara Çete'nin ulusal yeraltı faaliyetleri arasında yer alması üzücüdür. Bunlar durumdan istifade etmek için bir araya gelmiş olan üç-beş başıbozuk ve sorumsuz kişinin çok kısa süren faaliyetlerinden ibaretti. TMT kurulmasaydı bu tür terör ve çıkar odakları ile cemaatin başı belaya girecekti. 9 Eylül Cephesi de, Kara Çete'den bir gömlek üstün kısa ömürlü ve kime bağlı olduğu bilinmeyen bir kuruluştur. Hiç olmazsa ben böyle biliyorum. Ancak bu çeteleri Volkan ve TMT safında kuruluşlar olarak değerlendirmek hatadır.”*²¹

Bahse konu bu direniş örgütlerinin, tüm adaya yayılmış olan Türk halkını ada sathında organize olmuş EOKA'ya karşı koruyamayacağı açıktı. Daha geniş ve ada çapında organize olan, bilimsel esaslara göre örgütlenmiş yeni bir direniş örgütüne gerek vardı. Türk Mukavemet Teşkilatı (TMT), işte bu gereksinimden doğmuştur. TMT, bir ulusal savunma örgütüydü ve esas amacı da EOKA saldırılarına karşı Türk halkını korumak, her köyde ve yerleşim yerinde halkı organize edip savunma gurupları oluşturmak, bu gurupları eğitmek, adanın Yunanistan'a ilhakını önlemek için mücadele etmek ve silahlı bir direniş örgütlemektir. TMT bu amaçla Türkiye'den silah getirecek, gençleri eğitecek ve tüm köylerde savunma gurupları kuracaktı.²²

Kıbrıs Türklerinin, 1878 tarihinde fikirleri sorulmadan İngiliz insafına terk edildikleri günden, bağımsızlıklarını sağlayıp, başı dik, kendine güvenen KKTC kuruluncaya kadar geçen zaman içerisinde değişik teşkilatlanma çalışmaları yaptıkları görülmektedir. İngiliz yönetiminin cemaatleştirmek istediği Kıbrıs Türk halkı; Birinci Cihan Harbinin sonunda, Ada'da bulunan esir kamplarındaki esir Türk subay ve eratinın kurtarılması için; milli mücadelede Anadolu'ya yardım etmek için; daha sonraki yıllarda Türk kimliğini korumak için; ENOSİS'e karşı mücadele etmek için teşkilatlanmıştır. Bu teşkilatlanmalar bir ihtiyaçtan doğmuştur. Yok olmamak ve milli kimliğin korunması amacı güdülmüştür. Çeşitli dernekler kurumlar meydana getirilmiştir. Eğitim, cemaat anlayışından Türk milli kimliğini ayakta tutabilecek yörüngeye oturtulmuştur. Silahlı Rum saldırılarının başlaması ve EOKA tedhiş

²¹ Ahmet Tolgay, a.g.e., s.28.

²² Sabahattin İsmail, **Kıbrıs Sorununun Kökleri**, KKTC, 2000, s. 358-359.

örgütünün terör başlatması üzerine; Rum faaliyetlerine karşı, aynı kararlılıkla gidecek teşkilatlar devreye sokulmuştur.

Münferit faaliyet gösteren bu Türk yeraltı direniş örgütleri; Türkiye Cumhuriyeti Devletinin kararlılıkla duruma müdahale etmesi gerektiğine karar vererek fiilen devreye girmesi, Kıbrıs Türklerinin başlattığı teşkilatlanmanın tek bir çatı altında bütünleştirilmesi, organize edilmesi lojistik destek ve eğitim verilmesiyle emsali bulunmayan ve bünyesinin yapısal şifresi henüz çözülmemiş efsanevi bir “Türk Mukavemet Teşkilatı” yaratılmıştır. İşte, efsanevi TMT (Türk Mukavemet Teşkilatı)!...

TMT için söylenebilecek ve söylenmesi, anlatılması, açıklanması gereken pek çok şey varsa da, henüz bu konuda pek fazla bir açıklama yapılmamıştır. Şu ana kadar anlatılanlar, görev yapan bazı yetkililerin hatıraları ile kısıtlı kalmıştır. TMT hakkında bilinenlerin ötesinde, bilinmeyenlerin de anlatılması gerektiği bazı çevrelerce sık sık ifade edilmektedir. Bu arzu ve niyetleri ifade edenleri iki grupta toplayabiliriz:

- Birinci grup; TMT oluşumuna sempati ile yaklaşan ve mukavemet ruhunu taşıyan, milli kimlik sahibi, tarihi gerçekleri olduğu gibi yarınlara aksettirmek isteyen, açıklanacak olayları iyi niyetli değerlendirmelere tabi tutacak kesim.
- İkinci grup; TMT oluşumuna pek sempati duymayan, her fırsat da bazı TMT icraatlarını tenkit faslında dozu kaçırarak, hata pek de iyi niyetli olmayan değerlendirmelere tabi tutan, karşı tarafa propaganda imkânı verebilecek kesim.²³

Birinci grupta değerlendirilen kişilerden olan İsmail Tansu bu konudaki duygu ve düşüncelerini kitabında şöyle ifade ediyor: “*TMT’nin yeraltından çıktıktan sonra işlevi, dost düşman herkesçe bilinmektedir. TMT’nin bir de bilinmeyen yanları vardır ki o da; örgütü kimlerin kurdurduğu, neden ve nasıl kurulduğudur. TMT’nin bu bilinmeyen yanları kırk yıl gizli kalmıştır. Örgütte görev üstlenmiş olanlar, yaşamları boyunca, ağızlarına kilit vurmuşlar bu sırrı açıklamamaya özen göstermişlerdir. TMT’nin bir ‘Devlet Sırrı’ niteliğinde olan bu yanını, hiçbir kimse çıkıp açıklama yoluna gitmemiştir. Şimdi artık TMT’nin bilinmeyen yanlarının da açıklanması zamanının geldiği ve daha fazla gecikmenin tarihimize saygısızlık olacağını düşünüyorum. Çünkü TMT’yi kurduran devlet adamlarımızın ve yüksek rütbeli Generallerimizin tümü,*

²³ Y. Cumalıoğlu, a.g.e., Ks.3, s.16-17,.

*TMT'yi kuran ve görev üstlenen subaylarımızın büyük kısmı artık hayatta değildirler. Gelecek kuşakların bunları öğrenmesinde milli yararlar vardır.”*²⁴

TMT, kurulduğu günden itibaren Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (K.K.T.C.) kuruluncaya kadar Kıbrıs Türkünün vermiş olduğu var olma savaşının en büyük dayanağı olmuş, halkın Rum saldırılarına karşı korunması yanında toplumun örgütlenmesi ve sosyal yönden de kalkındırılması için var gücüyle mücadele etmiştir. Bu özellikleri dolayısıyla K.K.T.C.’nin temellerinde TMT’nin payı kuşkusuz çok büyüktür.

İsmail Tansu TMT’nin kuruluş amacını kitabında şöyle ifade ediyor: “*Gerçek şu ki Türkiye Cumhuriyeti Devleti, Kıbrıs adasının tamamının eski sahibine iade edilmemesi halinde, hiç olmazsa onun bir bölümünde bağımsız 17 nci özgür ve egemen Türk Devleti’nin kurulmasını hedef almış ve bu ideali gerçekleştirmek için ilk etapta Silahlı Kuvvetleri’ne TMT’yi kurdurmuştur.*”²⁵

TMT yayınladığı bir bildiride kendisini ve kuruluş amacını şöyle tanımlamaktadır: “*Türk Mukavemet Teşkilatı şu veya bu şahsın yahut müessesenin gaye ve maksatlarına hizmet eden (SS) benzeri bir teşekkül değildir. Türk Mukavemet Teşkilatı, Türk cemaatini Rum oğlunun tecavüzüne karşı korumak için kurulmuştur.*”

Türk Mukavemet Teşkilatı; Türk’ü Rum oğlunun boyunduruğuna sokmamak ideali etrafında toplanmış, gerektiğinde bu ideal uğruna gözünü kırpmadan canını vermeye hazır şuurlu, vatansever ve serdengeçti gönüllülerden müteşekkil modern bir gizli mukavemet teşkilatıdır.

Teşkilatımız aziz halkımızın teveccühüne ve desteğine o derece mazhardır ki, bu teveccühlerin hepsini kabul edememek aczi içindeyiz.

TMT, Kıbrıs davası etrafında cereyan eden siyasi faaliyetleri, Rum cemaatinin tutumunu, mahalli idarenin politikasını ve nihayet Anavatan Hükümetinin kararlarını, cemaatimizin yediden yetmişe bir ve beraber olarak yüz kere, bin kere haykırdığı esası üzerinde muhakeme ve münakaşa ederek politikasını ve stratejisini tayin eder.

²⁴ İ. Tansu, a.g.e., s. 15.

²⁵ İ. Tansu, a.g.e., s.18.

Kıbrıs davasında cemaatimizin arzusu artık şeksiz şüphesiz belli olmuş ve dünyaya duyurulmuştur. Bu arzusunun esası ve değişmez manası Rum boyunduruğuna girmek, Anavatanın kucagına atılmaktır. İşte TMT bu arzusunun müdafidir. Birkaç sözde münevverin bu arzuyu çağırmayan sesine tahammül edemeyiz. Çünkü bahis mevzuu olan münakaşa safhasını aşmış ve mukaddes bir ideal olarak kalplere ve kafalara yerleşmiş bir davanın müdafaasını çalışmalarını korumaktır.”²⁶

TMT'nin kurucularından Rauf Denктаş TMT'nin hangi ortamda ve ne sebeple kurulduğunu şöyle anlatmaktadır: “TMT, milli bir siyasetin silahlı koludur diyelim. Gençliğe dayalı, yüreğe dayalı silahlı koludur. Silahlı kol veyahut silahlı bir örgüt, kendi başına bir siyaset yarattığı takdirde, iş kötüye gider. Siyasetin kolu olduğu takdirde bir netice alınabilir bir ulusal mücadelede. Dolayısıyla Volkan'ın çalışmasına baktık. Volkan, gönüllülerden oluşan, fakat siyasi kolla işbirliği halinde değil, silahsız bir toplumun Rumların yaptığı vahşete, gaddarlığa, öldürmelere karşı koyan, tepki dile getiren cesaretlı bir girişimdir. Fakat dediğim gibi, disiplin açısından siyasi liderliğin, “Siyaset budur. Bir şey yapılmasın. Siyaset budur canlılık gösterilsin. Harekete geçilsin.” demesine bakmaksızın, Türk öldürüldüğü an, o yerde, Volkan kendi kendine toplanır ve bir karşı gösteriye veya karşı harekete geçerdi. Bu da birçok kez aleyhimize tecelli etmekteydi.

Bu devam edemezdi. Bu nedenledir ki, Volkan'ı daha örgütlenmiş, disiplinli ve bir uzman başkanlığında eğitilen bir kuvvet haline getirmek ihtiyacını gördük ve zannedersen tam zamanında kararı alındı ve örgüt kuruldu. Çünkü 1958'de artık EOKA son darbeyi vurmak için hazırlanıyordu. İngilizler de Rumlarla her ne pahasına olursa olsun, Türklerin şöyle yüzünü okşayan, gerçekte hak vermeyen, kısa vadede Kıbrıs'ı Rum'a devretmek için bir anlaşma yapmak üzere temaslar sürdürüyorlardı. Volkan'ın TMT'ye dönüştürülmesi, dolayısıyla Volkan'ın içerisinde bu kendi kendine buyruk haline gelmiş kişilerin de, gururları okşanarak, ‘Size teşekkür ederiz. Fakat şimdi yeni bir örgüt kurulmuştur. Bunun çalışmasına engel olmayınız’ diyerek işlerin devir teslim alınması, işte bu günlere rastlar.

²⁶ Erten Kasımoğlu, **Eski Günler Eski Defterler**, Lefkoşa, 1991, s.98.

1958 Ocak olaylarında TMT ruhuyla hareket eden bir gençlik sesini duyurmaya başlar ve bu İngiliz'leri çok ürkütür. 1958 Ocak ayının 48 saatlik harekâtından sonra Vali Vekili Sir Geoerge Sinclair görüşmemizde, Kıbrıs Türk Halkının direnişinin İngiltere'ye çok şeyleri bellettiğini ve Kıbrıs sorununda yeni bir sayfa çevrildiğini söyledi. TMT kurulduğu maksada sadece o gün değil, ondan sonraki mücadelede de disiplinli, vatanperver gençleri ve üyeleri sayesinde bütün halkımıza mal olan büyük ulusa bir mücadele verilmesinde yardımcı oldu. 20 Temmuz günlerine bizi getirdi.”²⁷

Rauf Denктаş'ın yukarıda belirttiği gibi Volkan'ın milli bir siyasete bağlı olmadan, akılcı ve planlı bir şekilde değil, sırf hamasi duygularla karşı tepki şeklinde hareket eden bir örgüt oluşunu şu tarihi Volkan Bildirisi çok iyi ortaya koymaktadır:

“Asil Millet, Aziz Vatandaş: Bugün EOKA bir Türk vurdu. Bu hareketlerin misilleneceğini önceden bildirmiştik. Şimdi suç bizim değildir, kendi omuzları üzerindedir. Onların gizlice, korkakça ateş prensibini ne kadar benimsemiş oldukları pek barizdir. İşte biz de onları, kendi benimsedikleri metotlar üzerine öldüreceğiz sadece bir fark ile, bizden bir Türk öldü onlardan beş tane ölecektir.

Aziz Türk vatandaş! İşte şimdi sırası geldi. Silahına sarıl ve intikamını al. Dünyaya ispat et ki şimdiye kadar söylediklerimizi harfiyen yapacağız. Türk ölür fakat verdiği sözden, içtiği anttan geri dönmez. Bizde işte hepimiz bu vatani kurtarmak için ant içmişizdir. Şimdi yerine getirmek sırası gelmiştir.

Dinle kardeş, Milli Vaazı dinle:

Toplanın erenler Allah aşkına;

Hürriyet andını birlik içelim.

Kıbrıs'ın aşkına, Türklük aşkına,

Vatandan geçmeyip candan geçelim.

Ağlamak acizdir, bize yaraşmaz,

İmanı bütünler yolundan şaşmaz.

Yurt için ölmeyen hakka ulaşmaz,

Şevk ile vuruşup candan geçelim.

Yurdumuz bizlerden halas gözlüyor,

Atamız cennette bizi özlüyor,

---

²⁷ A. Tolgay, a.g.e., s.25-26.

*Ecel poyrazında od'un közlüyor,
Şehitlik dileyip candan geçelim.
Vatanı düşmana aktarmak olmaz.
Şehidin anası saçını yolmaz,
Kıbrıs Türkleri Yunana kul olmaz,
İstiklal uğruna candan geçelim.”²⁸*

Eski TMT mensuplarından Mustafa Saffet, Volkan'dan TMT'ye geçiş olayını şöyle açıklıyor: “*Türk Mukavemet Teşkilatı, ‘1 Ağustos 1958’de kurulmuştur.’ deniyor. Ancak 1956-57’lerden itibaren, bazı milliyetçi gençler, liderimiz rahmetli Fazıl Küçük’ün etrafında toplanarak, Volkan isimli teşkilat isimleriyle yeraltı faaliyetlerinde bulunmaya çalışmışlardır. Sırf Türk Toplumu’nu EOKA’ya karşı savunmak için.*”²⁹

Sonuç olarak şunu söyleyebiliriz; TMT tamamen korunma içgüdüleriyle kurulmuş, Kıbrıs Türklüğünün var olma savaşımı için kendi bağrından çıkardığı direniş örgütüdür. Amacı da Kıbrıs’ın Yunanistan tarafından ilhakını önlemek, Kıbrıs Türklerinin birlik beraberliğini ve daha önemlisi varlığını korumaktır.

2.3. Türk Mukavemet Teşkilatı’nın Özellikleri

TMT’nin EOKA’ya ve öteki ülkelerdeki benzerlerine göre önemli farklılıkları vardı. Eğer Kıbrıs’ın 1960 yılından önceki yöneticisi İngilizler, TMT’nin varlığını öğrenebilmiş olsalardı, onu yasa dışı bir örgüt sayarak devamlı izleyecek ve faaliyetlerini engelleyecekti. TMT’nin yeraltında kalması, eylemlerden kaçınması, bildiri dağıtmaması ve gereksiz çatışmalara girişmemesinin yanı sıra, gizlilik prensiplerine sıkı sıkıya bağlı olması; Rumları ve İngilizleri altı yıl boyunca uyutmuş, onların ilgi odağı olmaktan korumuştur.

Öte yandan TM.T., TC. Devleti’nin yasalarına dayanılmadan kurulmasına rağmen, aslında Kıbrıs davamızın savunulması için gerekliliği tartışılmayacak kadar açık, meşru ve ulusal silahlı bir güç idi. TMT’nin, İngiltere’nin egemenliği altındaki Kıbrıs adasında kurulmuş olması itibarı ile İngiliz Hükümeti tarafından yasadışı illegal bir

²⁸ KKTC Milli Arşiv ve Araştırma Dairesi belgeleri, Rf.No. 2304, Kutu No. 78.

²⁹ A. Tolgay, a.g.e., s.28.

örgüt sayılması doğaldır. Fakat TMT'nin kurulması için herhangi yasal bir dayanak olmadığı halde, Türkiye'nin hayati çıkarları ve dış politikası gereği olarak, zamanın TC. Hükümetince kurulmasına izin verilmesi ve desteklenmesi; onun Türkiye açısından tamamen meşru bir savunma örgütü olduğunu gösterir.

Söz konusu gizlilik nedeni ile de TMT'nin her türlü faaliyetleri devlet kademelerinde resmi kayıtlara geçirilmemiş, sözlü olarak icra edilmiştir. Bu faaliyetlere ait yazılı belgeler yalnızca Genel Kurmay özel harp dairesinde son derece gizli olarak arşivlenmiştir.

Hükümetin ve Türk silahlı kuvvetlerinin adını kullanmadan kurulmasına izin verilen ve kendi özel kuralları çerçevesinde örgütlenmesine çalışılan TMT için Hükümet'ten ve Genel Kurmay Başkanlığından Özel Harp Dairesine hiçbir müdahale de bulunulmamıştır. İlgililer kendilerine muntazaman verilen bilgilerle yetinmişler, fakat başvurulduğunda TMT ihtiyaçları için yapılan istekler derhal karşılanmıştır. Nitekim TMT'nin meşruluğunun bilincinde olan TC. Hükümeti'nin Başbakanı, Bakanları, Genelkurmay birinci ve ikinci^{TM} Başkanları; sorumluluk gözetmeden, inisiyatiflerini kullanarak, kendilerini ilgilendiren konularda, yasalarda yeri olmayan gerekli her türlü desteği yapmaktan geri kalmamışlardır.

TMT'nin bir başka özelliği de şudur: TMT mücahitlerinin tümünü Kıbrıs Türk Halkı arasından seçilen gençler oluşturduğu halde, örgütün başındaki lider, Albay rütbesinde Türk ordusuna mensup bir subaydı. Aynı şekilde Ada'nın altı bölgesinde Teşkil edilen T.M.T birliklerinin komutanları da Türk subayları idi. TMT'nin "Bayraktar" namındaki lideri; Kıbrıs Türk Toplumunun özgürlük mücadelesi veren siyasi liderine değil doğrudan TMT'nin Ankara'daki Genel Başkanlığını üstlenmiş bulunan, Genelkurmay Özel Harp Dairesi Başkanı'na bağlı ve ona karşı sorumlu idi.³⁰

TMT bir milli teşkilattır. EOKA gibi bir saldırı, tedhiş örgütü olmamıştır. EOKA'dan 2,5 yıl sonra Türk'lere yönelik saldırıların artması üzerine savunma amacıyla kurulmuştur. Millilik vasfını kaybetmeden bir mukavemet hareketi olarak kendini göstermiştir. TMT'de disiplin esastır. Başbozukluğa yer vermemiştir. Teşkilat bünyesinde görev yapanlar. Türk milletinin asker yapısına

---

³⁰ İ. Tansu, a.g.e., s 16.

uygun, aldığı eğitimin gereklerini yerine getiren bir tavrı sonuna kadar sergilemiştir.

İkinci Dünya Harbi sırasında işgal altındaki Fransa’da, Polonya’da, İtalya’da vb. yerlerde oluşturulan direniş örgütleri ile mukayese edildiğinde; TMT’nin millilik vasfı, eğitim düzeyi, disiplini ve görev yapan kişilerin kaliteli vasıfları arasındaki farkı belirtir. Bugün hayatta bulunan değerli mensuplarının ketumiyeti, görev bilincinin beşikten mezara devamını ifade etmektedir.

NATO standartlarına uygun düzenlenmiş Türk Silahlı Kuvvetlerinin bünyesinde “Seferlik Tetkik Kurulunca” (sonradan Özel Harp Dairesi adını almıştır) oluşturulan TMT’nin; çalışma prensipleri ve kuruluş şeması ile faaliyetleri (sonradan yapılan açıklamalar hariç) diğer birimler ve müttefiklerimiz tarafından bile izlenememiştir.

Bu da göstermektedir ki, 6000 yıllık devlet tecrübesine sahip, dünyada ilk düzenli orduyu kurmuş, “asker millet” olma vasfını hiçbir zaman kaybetmemiş Türk Milleti, tarihi gerçeklerin ışığı altında, oluşturulacak ittifakların; Türk Milletinin menfaatlerine ters düşebilecek gelişmelerini de göz önünde tutarak. Türk ordusunu daima milli vasfı ile muhafaza etmiştir. Neticede, bu “milli” ordunun bünyesinde oluşturulan bir Milli Teşkilat, müttefiklerimizin ruhu duymadan başarılı icraata imzasını atmıştır. TMT gücünü Türk Milletinden, Türk tarihinin derinliklerinden gelen milli şuurdan almış milli bir teşkilattır. Teşkilatın sembolü, Türk’ün efsanevi, ebedi sembolü Bozkurt’tur. Teşkilatın Bayraktarlık ve Sancaktarlıkları, değişik Bozkurt figürleri ile bu millilik vasfını dostu düşmana tescil ettirmiştir. İlk Bayraktarlar, Bozkurt kod ismi ile anılmıştır. Kısaca diyebiliriz ki, TMT bir efsane teşkilattır.³¹

Venhar Keskin TMT’nin özelliklerini ve Kıbrıs Türk halkı için ne mana teşkil ettiğini bir yazısında şöyle ifade ediyor: *“TMT’nin işlevi sadece Kıbrıs Türkünün savunma ve direnişini örgütlemekle sınırlı kalmadı. Rumlardan ayrı bir varlık, ayrı bir halk olmanın bize verdiği demokratik ve insanlık haklarını yaşama geçirebilmek için de*

³¹ Y. Cumalıoğlu, a.g.e., Ks.3, s. 17.

büyük bir mücadele vermiştir. TMT'nin bu doğrultudaki faaliyetleri önce federe devlet ve daha sonra KKTC'ne geçişi kolaylaştırmıştır.

TMT'nin özellikle 1963-74 yıllarında, içe yönelik, toplumun sosyal ihtiyaçlarını karşılayan çok önemli işlevleri olmuştur. 1963 yılında Rumlar bizi Kıbrıs Cumhuriyeti hükümetinden dışlamışlar, devlet mekanizmasını ellerine geçirip devleti bir Rum devleti haline dönüştürmüşlerdir. Hemen ayrı bir devlet kurmak mümkün değildi. Kıbrıs Türkü, bir anda devletsiz ve hükümeteşiz kalmıştı. Ne devlet dairemiz, ne hükümetimiz, ne mahkememiz, ne hastanemiz vardı. Kıbrıs Türkü bir anda boşlukta kalmıştı. Bu çok önemli bir boşluktu. Böyle bir boşlukta, birlik ve beraberlik sağlanamaz ve hiçbir mücadele verilemezdi. Mücadele verilse bile başarıya ulaşamazdı. İşte TMT, bu boşluğu doldurdu. Devlet çarkını çalıştırdı. 11 yıl süren çetin mücadele yıllarında TMT, Kıbrıs Türkü için her şey demekti. Kıbrıs Türkü de kendisinin bir parçası saydığı TMT'ye gönülden bağlı olarak yardımcı oldu. Çünkü Kıbrıs Türkü TMT ile bütünleşmişti.

Yıllarca yokluklar, baskılar ve imkânsızlıklarla boğuşan Kıbrıs Türkü, birlik ve beraberliğini, inancını yitirmeden TMT'nin verdiği moral ve TMT'ye olan inançla mücadeleye devam edebilmiştir. Halkımız her zorluk, her tehlike, her problem karşısında TMT'ye güvenmiş, ona sığınmıştır. TMT'nin en büyük hizmetlerinden biri de halka verdiği bu güven duygusudur. Bu özellik aynı zamanda TMT'yi diğer yeraltı teşkilatlarından ayıran ve müstesna kılan bir özeldir. TMT Kıbrıs Türkünün tarihinin, benliğinin, kişiliğinin bir parçasıdır. Kıbrıs Türkünün tarihinden TMT'yi çıkarırsanız Kıbrıs Türkünü tanıyamazsınız...”³²

TMT'nin halkla bütünleşmesi, toplumun tüm problemlerinin çözümüne ve toplum düzenini sağlamaya yönelik faaliyetlerine eski TMT mensuplarından, Akıncılar Bölge Sorumlusu (Kovan Beyi) Bekir Veli Demirci'nin yeminli olarak yapılan söyleşide o günlere ilişkin anlattıkları iyi bir örnek teşkil etmektedir. O günlerde Rumlar büyük bir faaliyet içerisindeydi. Durum oldukça kötüydü. Bu ortamda Akıncılar köyünde yoğun olan kumarı önlemeye karar veren Bekir Veli Demirci bunu nasıl gerçekleştirdiğini şöyle anlatmaktadır: “Teşkilat ismi herkesin

³² Venhar Keskin, “TMT ve Kıbrıs Türkü”, **Mücahit Dergisi**, 1 Ağustos 1998, 40. yıl özel sayısı, s 21.

kafasında yer etmiştir. TMT'nin gerekliliğinin iyice anlaşılmış, bu nedenle TMT'nin emirleri de kanun gibi algılanmıştır. Bu sayede Akıncılar köyünde yaygın olan kumar bir gecede önlenmiştir (13 Aralık 1963). İsmail Kurt'a gel bu akşam köyde kumarı önleyeceğiz dedim. Akşam gittim bir kahveye, durdum bir masanın başucunda, aldım kâğıtları, vurdum paranın üstüne; 'Bunda böyle kumar oynamak yasak, kumar oynayana da bu kâğıtları yedireceğim' dedim. Diğer bir kahveye gittim. Kahveci ablamın kocası, eniştemdi. Aldım zarları pencereden dışarı attım. Teşebbüs edene en ağır cezayı vereceğimi söyledim. Benden değil teşkilattan korkardı köylü. Bu sayede dokuz sene 1974 yılına kadar köyde kumar oynanmadı. ”³³

Resim 2: Bekir Veli Demirci Akıncılar Taburundaki Mücahitleri Denetlerken
Kaynak: Bekir Veli Demirci

Bekir Veli Demirci o günlere ilişkin diğer bir anısını ise şöyle dile getirmektedir: “1963 yılında olaylar iyice kızışmıştı. Ne olacağı belli değildi. Akıncılar köyüne bir genelge yayınlanarak, köylünü belirlene sınırları ihlal etmemesi emri verildi. Rum’a yaklaşılmayacak, kasaplar salhanede et kesecek, herkes sokağını temiz tutacak, hastane personeli doktorun yanında yer alacak gibi. Köyde kırk kişilik bir liste hazırlanarak doktora bu kişilerin bakması söylendi. Sırası gelen doktorun öğle ve akşam yemeğini sağlayacaktı.

³³ Bekir Veli Demirci, Veli oğlu, 1930 Akıncılar Köyü/Kıbrıs doğumlu, ilkokul mezunu, halen Akıncılar Köyü/Kıbrıs nüfusuna kayıtlı.

O günlerde ilaç yoktu. Gelir elde etmek için köydeki sigaraları topladım, saydım ve hepsini mühürledim. Hepsine belli bir oranda zam yaparak, bu sayede gelir elde edildi ve ilaç alımı sağlandı.”³⁴

Resim 3: Akıncılar Köyünde Mücahitler Mevzi İnşa Ederken

Kaynak: Mücahit Dergisi (1987)

TMT'nin gelişen koşullara uygun olarak sahip olduğu ve mücadele boyunca hiçbir zaman yitirmediği karakteristik özellikleri ise şunlardır:

- TMT, Türk halkı tarafından kurulmuş bir halk örgütüydü.
- TMT, Türk halkının savunma örgütüydü.
- TMT, Kıbrıs Türk halkının ENOSİS'e karşı direniş örgütüydü.
- TMT, Türk halkı tarafından kurulmuş ve mücadelenin tüm aşamalarında Türk halkı ile bütünlüğünü korumuş bir örgüttü.
- TMT, tüm eylemlerini Anavatan Türkiye ve halkından aldığı destekle yürütmüştür.
- TMT, Kıbrıs'ı bir Yunan sömürgesine dönüştürmeye yönelik ENOSİS hareketine karşı direnen anti-emperyalist ve anti-sömürgeci bir örgüttü.
- TMT'nin faşist ve ırkçı EOKA'ya karşı örgütlemiş olduğu direniş antifaşist ve insancıl bir hareketti.

³⁴Bekir Veli Demirci, Veli oğlu, 1930 Akıncılar Köyü/Kıbrıs doğumlu, ilkokul mezunu, halen Akıncılar Köyü/Kıbrıs nüfusuna kayıtlı.

- TMT'nin anti-demokratik ENOSİS hareketine karşı örgütlemiş olduğu direniş hareketi demokratik bir hareketti.³⁵

Kıbrıs TMT Derneği Başkanı Yılmaz Bora TMT ile ilgili şu hususları ifade etmiştir: *“TMT ile ilgili önemli bir husus ise liderlerin cesur, menfaat duygusundan arınmış şahıslar olmalarıydı. Bu iki özellik alt kademelere de yansımıştı. Bu özelliklerin başarıda büyük payı vardır. Bütün görevlerde herkes harcamalarını kendi cebinden karşıladı. Mali bir kaynak yoktu. Zaten bu saflara katılanlar kendilerini Türk ulusuna adadıkları için, hiçbir şey beklemeden her şeyleriyle, malları ve canlarıyla davaya hizmet ettiler.*

1963 öncesi son derece umutlarla dolu, geleceğe ümitle bakılan yıllardı. Rumlar karşısında başımız dikti ve hiçbir zaman boynumuz bükülmedi. Hiçbir zaman karamsarlığa kapılmadık. İlginçtir, 1963'te olaylar patlak verdi ve 1974'e kadar çok kısıtlı bir bölgeye sıkıştırılmış ve çok zor şartlarda olmamıza rağmen halkımız birlik beraberlik içerisinde idi. Bu da TMT'nin eseri idi. İyi bir idare sergilendi. Asla terör estirilmedi ve herhangi bir baskı yapılmadı. Ancak gerektiğinde bazı şahıslar uyarılmıştır. TMT yönetimi halkın gözünde büyük bir saygınlık kazandı.

Türkiye'den gelen komutanlarla ortak bir noktamız daha vardı. Değişen koşullarda anavatanımıza bir zarar gelmemesi kaydıyla bu mücadelemizi sürdürme kararındaydık. Bu bizim için çok önemliydi. Kıbrıs Türkü için. TMT'ciler için. Çünkü anavatanımız Türklüğün son kalesidir.”³⁶ Türklüğün son kalesi Türkiye Cumhuriyeti'nin bölünmez bütünlüğünün ve demokratik yapısının korunması için bu günde aynı inanç ve kararlılıkla mücadele etmek ülkesine gönülden bağlı herkesin görevidir.

2.4. Türk Mukavemet Teşkilatı'nın Kuruluşuna Doğru

Megalo İdea doğrultusunda Rumlar Ada'yı Yunanistan'a bağlamak, yani ENOSİS'i gerçekleştirmek için EOKA terör örgütünü kurmuşlardır. 1 Nisan,1955'de eylemlerine başlayan bu terör örgütünün başında Yunanistan'dan gönderilen Albay Grivas bulunmakta idi. Öte yandan Baş Piskopos seçilen Makarios, ENOSİS'i

³⁵ Mucahit Dergisi, 1 Ağustos 1987, 3'üncü sayı, s 3.

³⁶ Yılmaz Bora (TMT Derneği Başkanı), Mehmet oğlu,1936 Akıncılar Köyü/Kıbrıs Doğumlu, lise mezunu, halen Akıncılar Köyü/Kıbrıs nüfusuna kayıtlı.

gerçekleştireceğine dair Kilise’de yemin etmiştir. EOKA’yı Kilise ve Yunanistan finanse etmektedir. EOKA, ilkin İngilizlere karşı harekete geçer, ancak asıl hedef Türklerdir. Nitekim kısa bir süre sonra Türklere de saldırılara başlar. EOKA Rumlara da zarar verir. Cinayetler işler, gizli kamplar, dağlarda çeteler oluşturur, pusu ve baskınlar yapar, yakar, yıkar, masum insanları öldürür, pek çok İngiliz askerini de öldürür.³⁷

Rum-Yunan ikilisinin kurduğu terör örgütü EOKA’nın tek amacı Kıbrıs’ın Yunanistan’a ilhakını gerçekleştirmek ve bunun içinde İngilizlerin Adayı terk etmesini sağlamak, Türk Halkını sindirmektir. Bu gayesine ulaşmak için ilk günlerde saldırılarını İngilizler ve İngiliz yanlısı Rumlar üzerinde yoğunlaştırdı. 21 Haziran, 1955 tarihinden itibaren de Türk Halkına karşı her türlü vasıta ile saldırılarını başlattı. Yolda, tarlada, evinde yalnız olarak görülen Türkler, yaş ve cinsiyet farkı gözetilmeksizin katledilmeye başladılar. Karma köylerde nüfusu çok az olan Türkler her şeylerini arkada bırakarak, canlarını ve namuslarını kurtarmak için göç yollarına düştüler. Kurumlaşma dönemi yaşamakta olan Kıbrıs Türk Halkı Rum saldırılarından korunmak ve ulusal kimliklerini muhafaza edebilmek için ulusal direnişe karar verdi.³⁸

Ada’nın gerçek sahipleri olan Türkler, tabii ki boş durmadılar. Rumlara, EOKA’ya karşı ilk başta çarşı esnafı, bakkallar-kasaplar-gençler öğrenciler-aydınlar, sonuçta Kıbrıs Türk Halkı harekete geçerek, ada’nın her tarafında ses vermeğe, teşkilatlanmaya başladılar. Birbirinden habersiz irtibatsız guruplar eylem başlatmıştı.³⁹

Kıbrıs Türk Lideri Dr. Fazıl Küçük’ün bilgisi dâhilinde, önce bölgesel direniş örgütleri kurulmaya başladı. Birbirinden ayrı ve habersiz olan bu çok küçük örgütler daha sonra, Ağustos, 1956’dan itibaren “Volkan” çatısı altında bir araya geldi. Bazen bir tek tabancanın, silahsızlık nedeniyle, Kıbrıs’ın çeşitli bölgelerinde yapılan Türk eylemlerinde kullanıldığı görüldü. Lise ve Ortaokul öğrencileri, Rum emlakine zarar vererek bir savunma gerçekleştirmek gayesiyle görev aldılar. Her Spor Kulübü, bir Direniş yuvası haline geldi. Fakat hala daha direnişin ulusal bir lideri yoktu. Gruplar kendi inisiyatifleri ile savunma yapıyorlardı. “Volkan” ve “9 Eylül Cephesi” örgütleri,

³⁷ Kıbrıs TMT Derneği Belgeleri, 21 Şubat 2002, s.1.

³⁸ M. S. Emircan, a.g.e., s.32.

³⁹ TMT Derneği Belgeleri, 21 Şubat 2002, s.1.

kendi silahlarını temin ederek veya iptidai yollardan yaparak mücadeleyi yürütürken, birçok şehit verdiler. Örneğin; “9 Eylül Cephesinin doğal lideri durumundaki Ulus Ülfet ve 4 yakın arkadaşı, bomba yaparken şehit oldu.”⁴⁰

Gazeteci Özcan Ercan TMT ile ilgili Milliyet gazetesinde yayınlanan yazı dizisinde Kıbrıs Türk Halkının ilk direniş şehitlerini verdiği olayı şöyle dile getirmektedir: “*Ulus Ülfet, yüreği heyecandan fırlayarak, okul arkadaşı Mustafa İsmail’in evine koştu. Bu akşam mutlaka bir araya gelerek bu işi yapmaları gerekiyordu. Bütün malzemeleri temin etmişti. Bomba yapmak için gerekli dinamit, barut ve boru hazırды. Gerekli formülü ele geçirmişti. Mustafa sevinçle arkadaşının boynuna sarıldı. O pis EOKA’cılara gereken dersi verecek bombaları üzerlerine yağdıracaklardı. Gencecik yürekleri Türklere yönelik saldırıları ve infazlara dönük zapt edilmez bir öfkeyle doluydu. Akşam evin arkasındaki kümeste buluşmak üzere sözleştiler. Ulus Ülfet kapıdan çıkarken Mustafa’ya seslendi. ‘Sakin Ali Beyoğlu’na haber vermeyi unutma.’*

*Aynı gece yarısı, Kaymaklı sakinleri kulakları sağır eden bir patlama sesiyle yataklarından fırladı. Bir evin arkasından dumanlar yükseliyordu. Yavaşça yaklaştılar. Hazırladıkları bomba ellerinde patlayan üç arkadaşın bir biri üzerine yığılı cansız vücutlarıyla karşılaştılar. Amatör direniş ilk şehitlerini vermişti.”*⁴¹

O günlerin bir başka bomba yapımcısı Fikret Kürşat anılarını şöyle dile getiriyor; “1958–57 yıllarıydı. 18 yaşında üniversite öğrencisiydim. Yüreğim öfkeyle kabarıp taşıyordu. Rumlar iyice azıtmıştı. Karşılık vermek istiyorduk. Ama elimizde silah diye bir şey yoktu. Sonunda kendi silahımızı kendimiz yapmaya karar verdik. En kolay bomba imalatıydı. Dinamit ve barutu belli bir formülle karıştırıyor, bulduğumuz borular içine dolduruyor, iki tarafını tapa ile kapatıyorduk. Borunun bir ucuna da fitil yerleştiriyorduk. Hazırlanan bombaları hudut köylerindeki Rum dükkânlarına fırlatıyorduk. Tabii ki çok tehlikeli bir işti. En büyük tehlike tapaların arasına barut sıkışmasıydı. Bu sıkışma barutun patlamasına yol açıyor, hazırladığımız bombalar elimizde patlıyordu. Birçok genci böyle kaybettik.”⁴²

TMT mensuplarından, Akıncılar köyü ve çevresindeki dokuz köyün sorumlusu

⁴⁰ M. S. Emircan, a.g.e., s.32.

⁴¹ Özcan Ercan, “İstirdat Harekâtı” adlı yazı dizisi, **Milliyet Gazetesi**, 10 Haziran 1995, s.23.

⁴² Özcan Ercan, “İstirdat Harekâtı” adlı yazı dizisi, **Milliyet Gazetesi**, 10 Haziran 1995, s. 23.

olan Bekir Veli Demirci kendisiyle yapılan görüşmede TMT kurulmadan önce oluşturduklar bölgesel örgütlenmeyi faaliyetlerine ilişkin şunları dile getirmektedir; “1956 yılında polis olarak göreve başladım. En çok merak ettiğim EOKA’nın nasıl bir teşkilat olduğu, örgütlenmeyi nasıl yaptığı idi. Görevde kaldığım süre boyunca bunları öğrenmeye gayret ettim. Bunun sonucunda EOKA tarafından tehlikeli kişi ilan edildim. Bunu duyunca görevimden istifa ederek köyüme döndüm.

Köydeki demirci atölyesinde üç gün içerisinde 600 adet süngü imal ettim. Köydeki milliyetçileri araştırarak teşkilatlanma için ilk adımları attım. İlk olarak köyde öğretmenlik yapan Mehmet Bodamyalızade ile görüştim. Öğretmen söylediklerimi kabul etti. Lefkoşa’ya giderek, Osman Mısırlızade’den tapalarıyla birlikte 100 adet 2 inçlik bilezik aldım ve öğretmenle birlikte bileziklerin etrafını yırtıp, içine barut sıkıştırarak ve tapayı delmek suretiyle saniyeli fitili yerleştirerek 150 kadar el bombası imal ettik.

O günlerde Dali köyünden bir EOKA üyesinin köy içerisinde dolaştığını tespit ettik. Hemen önünü keserek tehdit ettik. Köye Rum sokmamaya kararlıydık. Ertesi gün sabah Limya köyü otobüsünün önünü kestik. Bu olaydan sonra 1957 yılından itibaren Akıncılar köyünün içinden bir daha Rum geçmez oldu.”⁴³

Zamanın Türk Liderleri, Anavatan’ı ziyaret edip, yardım ve destek talep ediyorlardı. EOKA Yunanistan’dan her türlü desteği alıyordu. Kıbrıs Türkü EOKA’ya karşı Kara Çete, 9 Eylül Cephesi, Volkan gibi savunma amaçlı eylem grupları oluşturmuştu. Bu grupların elinde silah denecek bir şey yoktu. Taşlar, sopalar, palalar, derme çatma gruplar ve birkaç tabancadan ibaretti. Kıbrıs Türk toplum liderleri, dönemin Türkiye Cumhuriyeti hükümetinden bu grupları eğitecek subay ve silah isteğinde bulunmuşlardı.

KKTC’nin kuruluşunun ve Türk Halkının Şanlı Direnişinin öncüsü olan efsanevi TMT, ilk Bayraktarı (Bozkurt) Yarbay Rıza Vuruşkan’ın başkanlığında 1 Ağustos 1958 tarihinde resmen Lefkoşa’da kurularak faaliyete geçmiştir. 1 Ağustos 1958 kuruluş tarihi KKTC Meclisinin onayı ile de resmiyet kazanmış bulunmaktadır.

⁴³ Bekir Veli Demirci, Veli oğlu, 1930 Akıncılar Köyü/Kıbrıs doğumlu, ilkokul mezunu, halen Akıncılar Köyü/Kıbrıs nüfusuna kayıtlı.

Resim 4: Kıbrıs Milli Mücadele Müzesi’nde Sergilenen, TMT Tarafından Kullanılan El Yapımı Silahlar.

Kaynak: Ayhan Cankut, Kişisel Fotoğraflar.

TMT, gücünü Türk Milletinden, Türk tarihinin derinliklerinden gelen milli şuurdan almış milli bir teşkilattır. Teşkilatın sembolü, Türkün sembolü olan Bozkurt’tur. Arı-Oğul-Petek-Kovan-Sancak-Bayrak kod adları ile birbirlerinden habersiz ve tamamen gönüllü milliyetçi Türk gençlerinden oluşmuştur. TMT davaya hizmet için, Kıbrıs Türk Halkı için çalışmış ve bunda da başarılı olmuştur. 21 Aralık, 1963’de yer üstüne çıkmış, köşe başlarını tutmuş, ENOSİS’i engellemiş, gençleri ve halkı örgütlemiş, Mücahit Ordusunu kurmuş ve yönetmiştir. “1974 Mutlu Barış Harekâtı”na zemin hazırlamıştır. 1 Ağustos, 1976’da Güvenlik Kuvvetleri Komutanlığının kurulması üzerine TMT görevini tamamlamış ve Kıbrıs Türk tarihindeki şanlı yerini almıştır.⁴⁴

2.4.1. Kıbrıs Türkünün Varoluş Mücadelesinde Komandolarının Rolü ve Türk Mukavemet Teşkilatı İle İlişkisi

İngiliz sömürge yönetiminin gelişmeleri siyasal çıkarlarına uygun görmeyince dağıtma kararı aldığı Türk “Komandolar”ın Kıbrıs’ın o karışık günlerinde özgün bir konumu vardı. EOKA terör örgütü deneyimli gerillacı Yorgo Grivas komutasında ENOSİS amaçlı eylemlerini İngilizlere ve Türklere karşı başlattığında, o günlerin polis güçleri her açıdan yetersiz kalır. Üstelik polis örgütündeki Rum polislerin bilfiil EOKA’ya destek verdiği, EOKA’nın eylemlerine karşı da pasif davrandığı gözlenir.

⁴⁴ Kıbrıs TMT Derneği Belgeleri, 21 Şubat 2002, s.1.

EOKA'nın faaliyete geçtiği 1 Nisan 1955 tarihinden bir ay sonra, İngiliz Polis Başkomutanı Musevi kökenli Jack Haliburton Ashmore, emekliye ayrılır. Başkomutanlık mevkiine yardımcısı olan ve soylu bir İngiliz ailesinden gelen Eric Bertran Humphrey vekâlet ederken, EOKA'nın kanlı eylemleri iyice tırmanmaya başlar. İngilizler ve Türkler her gün vurulmakta, Devlete ait tesisler ve binalar kundaklanmaktadır... Kıbrıs baştanbaşa terörün ve korkunun kanatları altındadır. Bu olaylar sürerken Kıbrıs Polis Başkomutanı olarak atanan G.H. Robins M.B.E., İngiltere'den adaya gelir. Her gün bir polis karakolu baskına uğrar ve bu baskınların savuşturulmasında yetersiz kalınırken, Robins, dinamik bir polis örgütlenmesi gerektiğini düşünür. Bu bağlamda sunduğu raporları Hükümetince onay görür ve gereken önlemleri almakla yetkilendirilir.

Robins'in hedefi, Türk gençlerinden oluşacak çevik ve vurucu bir polis birliği oluşturmaktır. Hazırlanan yasada, bu birliğe Rum ve Türk ayrımı yapmadan, koşullara uygun her Kıbrıslı gencin alınabileceği belirtilmesine karşın, Rumların başvurularına itibar edilmez. Çeşitli gerekçelerle Rum gençlerin başvurusu geri çevrilir. Zaten başvuran Rum gençlerinin büyük çoğunluğunun EOKA militanı olduğu ve Teşkilata provokatif amaçlarla enjekte edilmek istendikleri güvenlik araştırmalarında saptanmıştır. Komando Birliğine, İngiliz yanlısı, bir tek "Maşrappa" adlı Rum polis çavuşunun alındığı kayıtlara geçmiştir.

Başkomutan Robins istediği yetkilerle donatıldıktan sonra, Ortadoğu ve Uzakdoğu'daki İngiliz sömürgelerinde terör ve kargaşalıkların bastırılmasında ünlenmiş olan Yarbay W.E. Fairbairn'in Kıbrıs'ta görevlendirilmesini sağlar. Yarbay Fairbairn, 2 Eylül 1955'te "Komandolar" adını alacak olan Mobile Reserve'i (Motorize Birlikler) kurar. Birliğin komuta mevkilerine, Polis örgütündeki Türklerden seçilen 5 subay, 1 Başçavuş, 2 çavuş ve 3 de onbaşı getirilir.

İlk aşamada Mobile Reserve'de çakı gibi 165 Türk genci görevlendirilir. Türk gençlerinin eğitimlerdeki ve görevlerdeki başarıları ve içtenliği görülünce, ilçelere dağıtılan birliğin sayısı 600'e çıkarılır. Mobile Reserve kanlı olayların bastırılmasında etkin olmaya başlayınca, kurucu ve uzman Yarbay Fairbairn, bu çevik güçlerin yönetimini Yarbay C. H. J. C. Scott'a devrederek adadan ayrılır. Tarih 20 Ağustos 1955. EOKA'nın eyleme geçişinin beşinci ayı! Ve EOKA'nın karşısında artık Türk

gençlerinden oluşan, başlatılan her terör olayına fırtına gibi anında yetişip teröristleri toz-duman eden çevik bir polis gücü vardır.

Yarbay Scott'la yardımcısı J. Chamberlain, 1959'a kadar Türk komandolarını yönetirler ve bu İngiliz sömürgesinin zor günlerinde mesleki kariyerlerini Türk komandolarının etkinliği ve başarısı sayesinde yükseltirler. Aslında o günlerde Türk komandolarını yöneten ve Türk halkının güvenliğinin sağlanması yönünde onlardan yararlanan gizli bir otorite daha vardır: TMT.

18-30 yaşları arasındaki Türk gençlerinden oluşan Mobile Reserve, İngiliz'in giydirdiği üniforma altında, Kıbrıs Türk Halkının var oluş mücadelesine TMT'nin yönlendirmesiyle büyük katkılarda bulunur. 1958 yazında TMT'nin etkinliği hissedilmeye başlanırken, İngiliz istihbaratı da Türk komandolarının TMT ile olan organik ilişkisini belirleyecek ve bu örgütün dağıtılması için harekete geçecektir. 4 yıl boyunca EOKA'cı Rum teröristlerin korkulu rüyası haline gelen Türk komandoları, 45'er kişilik 13 takımdan oluşuyordu. Takımlar 5 mangaya ayrılıyor ve her mangaya zırhlı bir Land Rover veriliyordu. İngiliz takım komutanlarının emrinde de birer Land Rover bulunuyordu. Takımların ayrı ayrı sembolleri ve bayrakları vardı. Polis komutanlıklarıyla eşgüdümlü çalışan komandoların merkez komutanlığı Lefkoşa varoşlarındaki Atalasa'da idi.

Rumların da etkin olduğu polis gücüyle komando birlikleri arasında sürtüşmeler eksik olmuyordu. Rumlar, Türklerden oluşan komando birliklerine başından itibaren karşı çıkmışlar ve bu muhalefetlerini tırmandırmışlardır. Çok sayıda Türk komandosu, pusudaki EOKA'nın kurşunlarına ve bombalarına hedef olarak şehit düşmüştür. Çok iyi bir eğitimle yetişen komandolar özel kamplarında sürekli alarmda tutulurdu.

1958 sonlarında Kıbrıs sorununu kalıcı bir çözüme ulaştırmak için görüşmeler başlatılırken, Rum ve Yunan tarafının ilk isteklerinden biri Türk komandoların dağıtılmasına ilişkindi. İngiliz Hükümeti bu isteğe kayıtsız kalmadı. 1959 başlarında Mobile Reserve dağıtıldı. Dağıtılan birliklerdeki Türk gençlerden Polis olanlar, tekrar eski görevlerine döndü. Çoğu, 400 sterlinlik mütevazı ikramiyesini alarak sivil yaşama geçti. Kimileri, İngiliz Hükümetinin sağladığı vatandaşlık olanaklarından yararlanarak İngiltere'ye yerleşti. Zaten o günlerde Kıbrıs'ta korkunç bir işsizlik kol geziyordu. Kimileri de, Kıbrıs Ortaklık Cumhuriyeti Anayasasına göre oluşturulan Cumhuriyet

Ordusuna katıldı. Orduya katılan bu eğitilmiş gençler, EOKA'cıların Cumhuriyeti yıkmak ve ENOSİS'i gerçekleştirmek amacıyla kanlı Noel (1963) olaylarını başlatmalarından sonra, Türk direniş saflarında olağanüstü başarılar göstereceklerdir.⁴⁵

2.4.2. Türk Mukavemet Teşkilatı'nın Kuruluşunda Görev Alan Subaylar

TMT'nin subayları, Özel Harp Dairesi'ne mensup subaylarla, bu dairenin eğitim programlarına katılmış, muvazzaf ve yedek subaylardan gönüllü olanlar arasından seçilmişlerdi. Bu subayların bir bölümü Türkiye'de eğitim ve ikmal gibi destek görevlerinde çalışmışlar, bir bölümü de Kıbrıs'ta TMT'nin çeşitli kademelerinde görev almışlardı.

Kıbrıs'a gönderilen subayların yurt dışına çıkışları, askeri ataşelik veya diğer askeri görevler için yurt dışına gönderilen subaylarınkine göre farklı idi. Onlara Kıbrıs'ta uygun sivil maske görevleri bulunuyor, değişik kimlikli pasaport sağlanıyor ve ayrıca adları örgüt içinde kodlanıyordu. Kıbrıs'a gönderilen subayların silahlı kuvvetlerdeki her türlü yasal hakları saklı tutuluyor, süresiz izinli sayılıyorlar ve aylıkları ailelerine ödeniyordu. İlk etapta Kıbrıs'a gönderilecek beş subayla Ankara'da merkez teşkilatında görev alacak subaylar belirlenmişti. Bu subaylar; TMT'ye Lider olarak Yarbay Rıza Vuruşkan, Kıbrıs'ta oluşturulacak yeraltı birliklerine komutan olarak Binbaşı Necmettin Erce, Binbaşı Şefik Karakurt, Yüzbaşı Mehmet Özden ve Yüzbaşı Rahmi Ergün idiler.

Kıbrıs'a gidecek muvazzaf subayların belirlenmesinden sonra, Kıbrıs'a gönderilmesi daha önce planlanan Özel Harp Dairesi Eğitim Programları'na katılıp terhis edilmiş on beş Yedek Subay Teğmen belirlenmişti. 1958 Temmuz ayı sonunda Kıbrıs'a giden muvazzaf subaylardan sonra yedek subayların gönderilmeleri de Kasım 1958'de tamamlanmıştı. Yedek Subaylara Kıbrıs'ta bulunan uygun maske görevleri de şöyle idi: Genel olarak öğretmenlik, ilköğretim müfettişliği, imam-hatip ve vaizlik gibi.

Muvazzaf Subaylardan ikisinin seçimi Vuruşkan'a bırakılmıştı. O da bu iki subayı Özel harp Dairesinden değil de dışarıdan seçmeyi tercih etmişti. Önerdiği subaylar Binbaşı Necmettin Erce ile Binbaşı Şefik Karakurt idi. Vuruşkan'ın bu önerisi kabul edilmişti. Bu iki subayın daire dışından olmaları nedeni ile Kıbrıs'a gönderilmeleri bir

---

⁴⁵ A. Tolgay, a.g.e., s.38-42.

süre gecikmişti. Bunlarda 1958 Aralık ayı sonunda Kıbrıs'ta göreve başlamışlardı. Binbaşı Necmettin Erce, Vuruşkan'ın 1950 yılında Kore'nin Kunuri Mevkii'nde birlikte savaştıkları bir arkadaşı idi. Ona çok güveniyordu. Yüksek karakter sahibi, vatansever, cesur bir subaydı. Kore'de 1950 yılında Vuruşkan'la birlikte savaşmışlardı. Genelkurmay Milli Seferberlik Dairesi'nde görevli idi.⁴⁶

2.4.3. Türk Mukavemet Teşkilatı'nın Kıbrıs'taki Kurucu Kadrosu

Subaylar Kıbrıs'a Değişik Kimlikler ve Sivil Maske Görevleri ile gönderilmişti. Yedek Subaylar da değişik kimliklerle ve ilköğretim müfettişi, öğretmen ve imam hatip gibi maske görevler ile gönderilmişlerdi:

- Muvazzaf Subaylar (Temmuz 1958 - Ağustos 1960):
Yarbay Rıza Vuruşkan: Kıbrıs'ta TMT Liderliği,
Binbaşı Necmettin Erce: Kıbrıs'ta TMT Lider Yardımcılığı,
Binbaşı Şefik Karakurt: Kıbrıs'ta Bölge Komutanlığı,
Yüzbaşı Mehmet Özden: Kıbrıs'ta TMT Lider Yardımcılığı,
Yüzbaşı Rahmi Ergün: Kıbrıs'ta T.M.T. Bölge Komutanlığı.
- 1960 yılı Ağustos ayında Kıbrıs'a ikinci parti olarak gönderilen subaylar:
Yüzbaşı Ahmet Göçmez: Kıbrıs'ta TMT Bölge Komutanlığı,
Yüzbaşı Kamil Önceler: Kıbrıs'ta TMT Bölge Komutanlığı,
Yüzbaşı Bedri Erkan: Kıbrıs'ta TMT Bölge Komutanlığı,
Yüzbaşı Osman Nalbant: Kıbrıs'ta TMT Bölge Komutanlığı,
Yüzbaşı Ferhan Çora: Kıbrıs'ta TMT Bölge Komutanlığı,
Yüzbaşı Hüseyin Ömür: Kıbrıs'ta TMT Bölge Komutanlığı.
- Yedek Subaylar:
Yd. Sb. Teğ. İsmail Büyük,
Öğretmen Cahide Büyük,
Yd. Sb. Teğ. Yakup Şen,
Yd. Sb. Teğ. Şükrü Özdemir,
Yd. Sb. Teğ. Necati Akar,
Yd. Sb. Teğ. Fevzi Başkan,

⁴⁶ İ. Tansu, a.g.e., s. 58-59.

Yd. Sb. Teğ. Temel Naci Atalar,
 Yd. Sb. Teğ. Cemal Ünsal,
 Yd. Sb. Teğ. Remzi İpek,
 Yd. Sb. Teğ. Halim Öktem,
 Yd. Sb. Teğ. Zahit Pamukoglu,
 Yd. Sb. Teğ. Nihat Keklik (İlahiyatçı),
 Yd. Sb. Teğ. Hüseyin Kaban (Gazeteci).⁴⁷

2.4.4. Türk Mukavemet Teşkilatı'nın Kuruluş Döneminde Ankara Merkez

Teşkilat Kadrosu

Mayıs 1958 - Ağustos 1960 dönemi:

Tümgeneral Daniş KARABELEN: Genel Kurmay Öz. Harp Da. Bşk.

Binbaşı İsmail TANSU: Başkan Yar. - Genel Koordinatör.

Yüzbaşı Ahmet GÖÇMEZ: Koordinatör Yardımcısı (Eğitim).

Yüzbaşı Bedri ESEN: Eğitim – İkmal.

Yüzbaşı Recep ATASÜ: İkmal.

Yüzbaşı Cemal BİBER: Eğitim – İkmal.

Yüzbaşı Nurettin ÖKDEM: Eğitim.

Yüzbaşı Hüseyin ÖMÜR: Eğitim.

Yüzbaşı Kemal KARAKULLUKÇU: Eğitim.

Yüzbaşı Kamil ÖNCELER: Eğitim.

Yüzbaşı Bedri ERKAN: Eğitim – İkmal.

Yüzbaşı Şadi DEMİRBİLEK: Eğitim (Antalya).

Yüzbaşı Mustafa KUBİLAY: Eğitim.

Yüzbaşı Osman NALBANT: Eğitim (Antalya).

Yüzbaşı Sepkatullah YALAV: Eğitim.

Yüzbaşı Halil PAMUKOĞLU: Muhabere.

Yüzbaşı Ömer ÖNADIM: Personel.

Yüzbaşı Mehmet KIZILSU: Anamur İkmal Operasyonu Gör.

Yüzbaşı Nazmi: Mersin İkmal Operasyonu Gör.

Astsubay Başçavuş Ali LEVENT: İkmal Gemisi Telsizcisi.

⁴⁷ İ. Tansu, a.g.e., s. 61.

Astsubay Başçavuş Nedim ARTUÇ: Ankara Merkez Karargâh Telsizcisi.

Astsubay Başçavuş İhsan: Anamur İkmal Merkezi Telsizcisi.⁴⁸

2.5. Kıbrıs'ı İstirdat Projesi

TMT'nin Türkiye'deki kuruluş çalışmalarını yapmakla görevlendirilen Genelkurmay Özel Kuvvetler Komutanlığı'nda görevli Bnb. İsmail Tansu, kuruluş projesinin adını, önceden "Kıbrıs'ı İstirdat Projesi" olarak belirlemiş ve (KİP) harfleri ile kodlamıştı. İstirdat sözcüğü, bir ülkenin önceleri kaybettiği bir bölümünün sonradan düşmandan geri alınması anlamındadır.

KİP dönemin T.C. Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu ve Başbakan Adnan Menderes'in onayı ile T.C. Genel Kurmay Başkanlığına bağlı Özel Harp Dairesi sorumluluğunda Tümgeneral Daniş Karabelen, Yarbay Rıza Vuruşkan ve Binbaşı İsmail Tansu 1958 yılı ortalarında hayata geçirilmiştir. Daha önce kurulmuş bulunan ancak askeri disiplin, eğitim ve ikmal kaynaklarından yoksun bölgesel direniş örgütlerinin yerine yepyeni gönüllü, yeminli, yurtsever, disiplinli ve eğitilmiş, gizli harekât teknikleriyle teşkilatlandırılmış bir yeraltı örgütü kurulmuştur. Rum ve İngilizlerin dikkat ve tepkilerini çekmemek için KİP yerine TMT ismi tercih edilmiştir.⁴⁹

İsmail Tansu TMT'nin kuruluşu ile ilgili anılarını kaleme aldığı kitabında konuya şöyle değinmektedir: *"TMT'nin kuruluş projesinin hazırlanmasında projeye 'Milli İdeal' ruhunun hâkim olmasına özen gösterilmiştir. Çünkü yetmiş bin şehit vererek aldığımız Ada üç yüz elli yıl egemen olduktan sonra elimizden hile ile diplomatik oyunlarla gasp edilmişti. Bu nedenle, elbette ki Adamızı er geç geri almalı idik. Atalarımızın güçlü Osmanlı devleti ile orayı bir Türk vatani yaptıklarını unutamazdık. Projemizde hedefimizi belirlerken bu duygularımızdan ilham aldığımızı belirtmeliyiz.*

Projeyi hazırlamaya başladığımdan itibaren zihnim artık bu konuya endekslenmiş bulunuyordu. Dairemizdeki öteki uzman arkadaşlarımızdan o dönemde fikir almam ve onlarla istişarelerde bulunma imkânı yoktu. İleri'de emir aldığımızda kuşkusuz bunu da yapacaktık. Nitekim bu gereği yerine getirmiştım. Önce tek başıma projenin taslağını

⁴⁸ İ. Tansu, a.g.e., s. 62.

⁴⁹ Kıbrıs TMT Derneği, Belgeleri.

hazırladım. Sırası ile yapılacak işlerin madde başlarını tespit ettim. Proje, “Amerikan gizli harekât teknik ve yöntemleri” esaslarına göre hazırlanmıştır. Ancak, İkinci Dünya Savaşı’nda Fransızların Almanlara karşı yaptıkları direniş harekâtından da esinlenilmiş kullandıkları yöntem de göz ardı edilmemiştir.”⁵⁰

Maalesef günümüzde geline nokta, Kıbrıs’ta yürütülen politika İsmail Tansu’nun belirttiği “Milli İdeal”den eser kalmadığını göstermektedir. Ancak yine de nasıl ki o günlerde yüreğinde vatan sevgisi olan Türk evlatları bu ruhu ve ideali gönüllerinde yeşerttiler ise bu gün de eminim ki aynı ruh gönüllerde yaşamaktadır. Önemli olan nokta o ruhu harekete geçirecek etkenlerdir. Tüm mücadelemiz bu ruhu gelecek nesillere de aktarmak yönünde olmalıdır.

2.5.1. Türk Mukavemet Teşkilatı’nın Hedefi ve Görevleri

Em. Albay İsmail Tansu, TMT’nin hedeflerini ve teşkilata verilen görevleri şu şekilde ifade ediyor: *“TMT’nin hedefi ilk aşamada ve en kısa sürede eğitilmiş ve silahlanmış olarak mevcudunu 5.000 kişiye ulaştırmaktır. Bu mevcut kademeli olarak kadınların da katılımları ile 10.000 ve 15.000 kişiye yükseltilecektir. Normal şartlarda TMT’nin asli görevi Kıbrıs Türk Halkının güvenliğini sağlamak ve TC. Hükümeti’nin izlediği Kıbrıs politikasına destek vermektir. (X) günü olarak var sayılan ve EOKA’nın ENOSİS’i gerçekleştirmek için Ada’da girişeceği geniş çaptaki harekâta karşı, TMT yeraltından çıkacak süratle karşı saldırıya geçecek, Adanın her bölgesinde Rum savunmasını çökerterek duruma hâkim olmaya çalışacaktır. Böyle bir durumun oluşması halinde Türkiye adaya askeri müdahalede bulunur ve Türk Silahlı Kuvvetleri adayı işgale başlarsa, TMT bu fırsattan yararlanarak, Rumların ve Yunanlıların ENOSİS hayallerini kökünden silmek ve adayı Anavatan’a katmak için, adanın her bölgesinde harekete geçerek, Türk Silahlı kuvvetlerine öncülük edecek ve adanın tümünde kontrolü ele geçirmeyi sağlayacaktır. Böylece 1922 yılında Anadolu’da olduğu gibi, Yunanlılara bir kere daha şamar vurularak, Kıbrıs için planlanan nihai hedefe ulaşılmış olacaktır.*

KİP’i hazırlarken yalnızca Kıbrıs Türk Halkının güvenliğini sağlayacak bir savunma örgütü kurmayı hedef almakla yetinmemiştik. Rumların, Yunanistan’ın destek

⁵⁰ İ. Tansu, a.g.e., s 32.

ve teşviki ile er geç bir gün mutlaka ENOSİS'i gerçekleştirme girişiminde bulunacaklarına inanıyorduk. Planlarımızı, yukarıda anlattığım ilkelerimiz ve inançlarımız doğrultusunda hazırlamada yanılmamış olduğumuz, 21 Aralık 1963'te Makarios'un katliam girişimi, 15 Temmuz 1974 günü EOKA lideri Sampson'un ENOSİS macerası olayları ile anlaşılmıştır.

Rumların muhtemel bir ENOSİS girişiminin TMT için Kıbrıs'ta durumu Türk tarafının lehine çevirecek bir fırsat yaratabileceğini düşünmüştük. Böyle bir fırsat çıktığında savaştacak ve idealimizi gerçekleştirmek için belirlediğimiz hedefe doğru yürüyecektik. Bu hedef yüzyıllarca Türk vatanının bir parçası olarak sahip olduğumuz Kıbrıs adasının kurtarılması ve geri alınması idi. TMT, EOKA'dan çok daha üstün ve güçlü bir örgüt olarak kurulabilirse, Rumların yanlışı bizim için beklenen bir fırsat olacaktı. Böyle bir fırsat çıkınca da TMT 'Dur' demekle yetinmeyecek, onları ezip geçecekti. Bizi böyle düşündüren etken milli duygularımızla birlikte bu davada tarihten gelen haklılığımızdı. Rumların EOKA terör örgütü bir yanlışlık yapıp da ENOSİS harekâtına girdiği takdirde TMT'nin bütün birimleri TMT lideri Bayraktar Bozkurt'tan (Albay Rıza Vuruşkan) alacağı emirle her bölgede derhal harekete geçecekti. Saldırıya uğrayan bölgelerden başlamak üzere, mukabil saldırılarla ve birbiri ardından vurulacak darbelerle düşman sindirilecekti. Bu suretle inisiyatif ele geçirilecek adanın her yerinde duruma hakim olunacaktı.”⁵¹

Amaç adada güçlü bir örgüt kurarak tüm avantajı ele almak, T.C. milli menfaatleri doğrultusunda siyasi şartlar gereği olarak T.C. Hükümetinin rızası ile bir çözüm arayışı sürecine girilmesi halinde, müzakere masasına elde edilen bu avantajla oturulması sağlamak veya gerektiği takdirde adanın tümünü ele geçirmek için savaşa devam edilmesi idi. Belirlenen bu hedef hayali bir hedef değildi. KİP'in hazırlık aşamasında hedefler tespit edilirken, yetenekli bir liderin yönetiminde 15.000 mücahidin ve Türkiye'den de katılacakları düşünülen gönüllüler ile bu hedefe erişmenin mümkün olabileceği hesaplanıyordu.

Bu arada bir noktayı da belirtmekte fayda var; KİP'in hedefi olarak ifade edilen “Kıbrıs'ın İstirdadı” (Geri alınması) fikri, projeyi hazırlayanlara dönemin Hükümeti

---

⁵¹ İ. Tansu, a.g.e.,s.32-34.

veya Genelkurmay Başkanlığı tarafından verilmemişti. Bu hedef, projenin hazırlanmasında görev alan subayların milli duygularından kaynaklanan bir idealin ifadesi idi.

2.6. Türk Mukavemet Teşkilatı'nın Kuruluş Prensipleri

TMT'nin kuruluş prensipleri şu şekilde kararlaştırılmıştı:

- Nizami olmayan bir savaşa hazırlanacak olan örgüt, yeraltı kurallarına uygun olarak kurulacaktır.
- Örgütün Kıbrıs'taki liderliğine Özel Harp Dairesi'ne mensup rütbesi oldukça yüksek bir subay seçilecektir. Lider ve Lider'e yardımcı olarak Kıbrıs'a gönderilecek öteki subayların göreve gönüllü olmaları gereklidir.
- Örgütün adının “Kıbrıs Türk Mukavemet Teşkilatı” (TMT) olması uygun görülmüştür.
- TMT Lideri direkt olarak Özel Harp Dairesi Başkanı'na bağlı olacak ve ona karşı sorumlu olacaktır.
- TMT Lideri T.C. Hükümeti'nin güvenini kazanmış Kıbrıs Türk Toplum Liderleri Dr. Fazıl Küçük ve Türk Kurumları Federasyonu Başkanı Rauf Denktaş ile iyi ilişkiler içinde işbirliği yapmaya özen gösterecek ve gerektiğinde onlardan yardım isteyebilecektir.
- Özel Harp Dairesi'nin üstlendiği bu özel görevle ilgili olarak hiçbir makam ve merci ile resmi bağlantısı olmayacaktır. TMT konusunda Genelkurmay üst düzey komutanları ile hiyerarşik bağlantılar sözlü olarak yürütülecektir.
- Örgüt ile ilgili olarak öteki devlet kuruluşları ile yapılması gereken temaslarda iletişim sözlü olacaktır, yazışma yapılmayacaktır.
- Örgütün silah desteği Milli Savunma Bakanı, parasal destek Dışişleri bakanı tarafından sağlanacak, ihtiyaç halinde öteki bakanlara yapılacak başvurular için Dışişleri Bakanı'nın aracılığı istenecektir.
- Örgütün kuruluşu ve yönetimi için Kıbrıs'ta gönüllü olarak görev üstlenecek subaylar süresiz izinli sayılacak, aylıkları ile her türlü yasal hakları saklı tutulacaktır.

- Dr. Fazıl Küçük ve Rauf Denktaş yardım ve işbirliği esaslarını görüşmek için derhal Ankara'ya davet edileceklerdir.

- TMT'nin yeraltından çıkarak varlığını ortaya koyacağı (X) gününü, EOKA'nın Türklere yönelik planlı saldırıları belirleyecektir. TMT o güne kadar varlığını belli etmemeye özen gösterecek, toplantı ve gösteri yürüyüşleri düzenlemeyecek, bildiri dağıtmayacaktır.

- Sivil toplum örgütlerinin toplantı ve gösteri yürüyüş yapma isteklerine, TMT adının karıştırılmaması şartı ile TMT lideri tarafından izin verilebilecektir.

- Örgüt; 18 yaşını geçmiş kız ve erkek gençlerle oluşturulacaktır. Örgüte alınanlar mutlaka Türkiye'de veya Kıbrıs'ta eğitimden geçirileceklerdir.

- İlk hedef kısa zamanda örgütü eğitilmiş ve silahlandırılmış 5.000 mevcuda ulaştırmaktır. Bu mevcut daha sonra 10.000 mevcuda yükseltilecektir.

- Kıbrıs'ta görev üstlenecek lider ve öteki subaylarla Ankara'da genel karargâhta görev alacak subayların tespitinde Özel Harp Dairesi kadrosunda ve Eğirdir Dağ Komando Okulu'nda bulunan subaylara öncelik tanınacaktır.

- Örgüt, Binbaşı İsmail Tansu'nun daha önce hazırlamış olduğu KİP projesindeki (Kıbrıs'ı İstirdat Projesi) esaslara ve projede öngörülen hedeflere göre kurulacak ve yönetilecektir.

- KİP'in uygulanmasını ve örgütün birimleri arasındaki koordinasyonu Binbaşı İsmail Tansu yürütecektir.

- Örgütte görev üstlenecek subaylarla mülakat yapmaya, görev kabul edenleri tespite ve bunları General Karabelen'e önermeye Binbaşı İsmail Tansu yetkili kılınmıştır.

- Kıbrıs'a ilk etapta TMT Lideri başkanlığında en az 5 muvazzaf subay gönderilecektir. Bu mevcut kısa süre sonra iki katına, örgütün genişletilmesine paralel olarak ileride dört katına çıkarılacaktır.

- Ayrıca, Kıbrıs'a örgütün çeşitli kademelerinde görevlendirilmek üzere, Özel Harp Dairesi'nin eğitim programlarına katıldıktan sonra terhis edilmiş en az 15 yedek subay teğmen tespit edilip TMT lideri emrine gönderilecektir. Bu yedek subaylarla; Ankara'ya davet edilerek veya bulundukları yerlere gidilerek yapılacak mülakatlarda

görev teklifinde bulunulacak, göreve gönüllü olarak katılmayı kabul edenler Kıbrıs'a sevk edileceklerdir.

- TMT bünyesinde görev alan tüm personelin adları kodlanacak, Kıbrıs'ta görev alanlara değişik adlarda kimlik ve pasaport temin edilecek ve Kıbrıs'ta uygun maske görevleri bulunacaktır.⁵²

- Kurulacak TMT'yi, TC Hükümeti gayri resmi olarak el altından bütün imkânları ile destekleyecek, her türlü silah, malzeme ve mali destek sağlayacaktır.

- TMT'nin kuruluşu dünya ve Türkiye kamuoyundan gizli tutulacak, Türkiye'de devlet kuruluşları arasında bu konuda herhangi bir yazışma yapılmayacaktır.

- TMT'nin herhangi bir sebeple ortaya çıkması halinde uluslararası alanda Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti bu faaliyetin dışında tutulacak ve TMT'nin Kıbrıs Türk toplumunun bağrından çıkmış bir güç olarak vücut bulmuş olduğuna özen gösterilecektir.

- Örgüt Ankara'da General Karabelen tarafından yönetilecektir. Yardımcısı Binbaşı İsmail Tansu'dur.

TCE

- TMT'nin Kıbrıs'taki lideri Yarbay Vuruşkan. Kıbrıs'taki harekâtında kendisine verilen talimat çerçevesinde tam yetkiye sahiptir. Ve doğrudan Karabelen Paşa'ya karşı sorumludur.

- Ayrı ayrı hücrelerden oluşturulacak örgüt üyeleri kendi hücresi dışındaki TMT üyelerini bilmeyeceklerdir.

- Örgüt, TMT adından söz edilmemek ve herhangi bir eylemde bulunmamak da dâhil olmak üzere, bir yeraltı teşkilatının, kendine mahsus özel kuralları çerçevesinde yönetilecektir. Bu sebeple teşkilata alınacak kişilerin bu niteliklere uygun olması gerekmektedir.⁵³

2.7. Kıbrıs'ta Türk Mukavemet Teşkilatı'nın Temellerinin Atılması

EOKA'nın, 1 Nisan 1955'de faaliyete geçmesinden hemen sonra dağıtılan ilk EOKA bildirisini çok iyi hatırlayan Kıbrıs Türkleri, sıranın kendilerine geleceğinin

⁵² İ. Tansu, a.g.e., s 37-39.

⁵³ Özcan Ercan, "İstirdat Harekâtı" adlı yazı dizisi, **Milliyet Gazetesi**, 11 Haziran 1995, s. 21.

bilinci içersindeydiler. EOKA'nın dağıtmış olduğu ilk bildiri de şöyle denilmekteydi: *“İki düşmanımız vardır. Birincisi İngilizler, ikincisi Türkler. Önce İngilizleri ele alıp onları Ada'dan kovacağız, sonra da Türkleri imha edeceğiz. Hedefimiz ENOSİS'tir. Her ne pahasına olursa olsun görevimiz bu hedefin gerçekleştirilmesidir.”*⁵⁴

EOKA, 1957 Kasım ayının ilk haftasında tedhiş hareketlerini daha da tırmandırmıştı. Kıbrıs Türkünün yaklaşan tehlike karşısında endişeli bekleyişi ve tedirginliği daha da artmıştı.

Endişe ve korku dolu bu günlerde, Kıbrıs Türkünün savunmasını üstlenebilmek amacıyla amatör ve gönüllü gençlerden oluşan Volkan ve 9 Eylül Cephesi gibi yeraltı örgütleri vardı. Siyasal temel, hedef ve disiplinden yoksun olan bu yeraltı örgütlerinin bireysel ve hiçbir siyasi amaca hizmet etmeyen eylemleri yarardan çok zarar da verebiliyordu. Örgütlü, silahlı ve Yunanistan'ın desteğindeki EOKA karşısında Türk halkı savunmasız ve silahsızdı. Savunma ve direniş hareketini daha etkili bir şekilde yürütebilmek için siyasi liderlikle uyum içerisinde çalışabilecek, düzenli, örgütlü ve disiplinli bir yeraltı örgütünün oluşturulması kaçınılmazdı. Kıbrıs Türk halkının savunmasız durumu, gittikçe tırmanan EOKA terörü ve ENOSİS tehlikesi, Kıbrıs konusunda İngiltere'nin Yunanistan'a yaklaşması ve her türlü gelişmelere karşı hazırlıklı olabilmek endişesi de böyle bir düşüncenin oluşumunda diğer etkenlerdir.

Rauf R. Denктаş, o günlerde düşüncelerinde oluşmaya başlayan yeni bir yeraltı örgütünün kurulmasını gerektiren faktörleri şöyle anlatmaktadır:

- EOKA'nın siyasi liderliğe bağlı olarak Rumların ENOSİS siyasetini güden bir yeraltı teşkilatı halinde etkili faaliyeti, Türk cephesinde hissedilen boşluk,
- Kıbrıs Türk halkının bölgesel ve birbirinden ayrı mukavemet hücrelerinin etkili bir şekilde faaliyet gösterebilmesi ve bu faaliyetlerin Türk davasına hizmet edebilmesi için gerekli görülen tek çatının kurulması,
- Türkiye'deki mukavemetçilerle bağlantı kurulması,

---

⁵⁴ Aydın Akkurt, **Türk Mukavemet Teşkilatı 1957-1958**, İstanbul, 1999, s 13.

- Uzun vadeli bir mukavemete geçebilmek için halka ve desteğe itimat telkini.⁵⁵

Polis Müfettişlerinden Mustafa Ahmet Beyaz, 9 Kasım 1957 günü, sabahın erken saatlerinde yanında nişanlısı Fatma Yusuf olduğu halde, Lefkoşa-Lefke yolu üzerinde arabası ile seyahat ederken EOKA tarafından pusuya düşürülerek, vahşice öldürülür. Mustafa Ahmet Beyaz'ın, EOKA tarafından katledildiği haberi Lefkoşa'ya ulaştığında, Türk gençleri her zaman olduğu gibi Dr. Küçük'ün evinin önünde toplanmaya başlamıştı. Halk öfke heyecan doluydu. K.T.K. Federasyonu ve Kıbrıs Türk Lisesi Mezunlar Birliği'nin yöneticileri bu durumdan faydalanarak olayı Rumların vahşetini dünya kamuoyuna duyuracak bir protesto mitingine dönüştürmüşlerdir.

Lefkoşa'da, 9 Kasım, 1957 günü yaşanan bu gelişmeler Türk Mukavemet Teşkilatı'nın kuruluşuna doğru ilk adımları oluştururken, Rauf R. Denктаş, o günü ve Türk Mukavemet Teşkilatı'nın kuruluşuna kadar yaşanan gelişmeleri, anılarında şöyle anlatmaktadır: *"TMT'nin gerçek kuruluş tarihi Kasım 1957'dir. EOKA, 1955 Nisanında faaliyete başlamıştı. ENOSİS'e karşı olan herkes EOKA'nın hedefiydi. Kıbrıs Türkleri ENOSİS'e karşıydı. EOKA'ya göre su ile ateşin bir arada olmaları mümkün olmadığından Türk ile Ru'un da bir arada olması, işbirliği yapması olanaksızdı.*

O güne kadar silahsız halk, sokak ve mahalle müdafaası için bir araya geliyor, gençler çeşitli isimler altında gruplaşıp EOKA'ya karşı bir direniş oluşturmayı çalışıyorlardı. Fakat bunlar amatörce yapılan işlerdi EOKA, yeraltı teşkilatı kurup, idare etmede uzman bir Yunan albayının sevk ve idaresindeydi. Yunan Genel Kurmayına bağlıydı. Eylemleri belirli bir siyaset desteklemek için yapıldı. Siyasi liderlik ile bu vurucu kuvvet arasında bir bağlantı vardı. Her hareket, her açıklama bir hesaba göre yapılmaktaydı.

Bizde ise durum tam bir keşmekeş içindeydi. Volkan adı altında teşkilatlanmış kişiler, Dr. Küçük ile temas eder ve Rumların bize yaptıklarına göre eldeki olanaklarla gösterişe geçer veyahut da Türk bölgesinde ki bir Rum dükkânına zarar yapardı... Bu eylemler belirli bir siyaseti uygun şekilde ve siyasi liderlikle koordine edilerek yapılmadığı için de, çoğu kez zararlı da olurdu. Volkan'ı oluşturan arkadaşlar arasında bu keşmekeşin bu şekilde devam edemeyeceğini teslim edenler de

⁵⁵ A. Akkurt, a.g.e., s. 17.

*vardı. Bunlarla konuştukça bir şeyler yapılması gereğini görüyordum. Dr. Küçük de bu görüşteydi. Fakat ne yapılabilir di? Gece gündüz bunu düşünüyorduk.”*⁵⁶

T.C. Başkonsoloslugu’nda İdari Ateşe olarak çalışan ve diplomatik dokunulmazlığı bulunan Kemal Tanrısevdi, Dr. Burhan Nalbantoğlu, Rauf R. Denктаş, Kemal Tanrısevdi’nin Lefkoşa’nın Eğlence köyündeki evinde, TMT’nin kuruluşunun gerçekleşeceği tarihe kadar hemen hemen her akşam bir araya geliyorlardı. Gecenin geç vakitlerine kadar devam eden toplantılarda, kurulması düşünülen yeraltı teşkilatının ismi, Volkan’ın nasıl feshedileceği, Volkan’ın deşifre olmayan ve güvenilir elemanların belirlenmesi ve yeni yeraltı teşkilatına alınması, yeni yeraltı teşkilatının örgütlenmesi, silahlanması ve Türkiye ile ilişkiler konularını tartışıyorlardı.⁵⁷

Günler ve geceler boyunca süren toplantı ve tartışmalardı sonra yeni bir yeraltı teşkilatının kurulmasına karar verili. Yeraltı teşkilatının adı “Türk Mukavemet Teşkilatı” olarak belirlenirken, Rauf R. Denктаş, “Mülayim”, Kemal Tanrısevdi, “Nazım”, Dr. Burhan Nalbantoğlu’da “Raci” kod adını almıştı. TMT’nin ilk nüvesi bu şekilde oluşturulurken, “TMT Siyasi Komitesi” ve “TMT Siyasi Komitesi” de oluşturulmuş ve TMT’nin kuruluşunu duyuracak olan bildirinin hazırlanması ve dağıtılmasına sıra gelmişti. Bu da büyük bir gizlilik gerektiriyordu. Rauf R. Denктаş, Kemal Tanrısevdi ve Dr. Burhan Nalbantoğlu tarafından, 23 Kasım 1957 gecesinin geç aitlerinde hazırlanan ve TMT’nin kuruluşunu duyuran ilk TMT bildirisi şöyledir:

“Kıbrıs Türk Halkına!

Volkan, 9 Eylül Cephesi ve buna benzer teşkilatlar lağvedilmiştir. Bunun yerine, Kıbrıs Türkü 'nün bağrından çıkmış, gerek emperyalist Sömürge İdaresi'ne gerekse Kıbrıs'ı Yunanistan'a ilhak yolunda ENOSİS'i temine çalışan Rum sürülerine karşı Kıbrıs Türklerini savunma görevini üstlenmek üzere yeni bir teşkilat kurulmuştur. Bu bir saldırı değil, bir savunma teşkilatıdır. Bütün Kıbrıs Türklerini bu teşkilata destek olmaya ve bu teşkilat içinde yer almaya çağırıyoruz. Türk Mukavemet Teşkilatı Merkez Komitesi.”

⁵⁶ A. Akkurt, a.g.e., s. 19-20.

⁵⁷ A. Akkurt, a.g.e., s. 35.

TMT'nin kuruluşunu duyuracak olan ilk TMT bildirisin çoğaltıp, ada çapında dağıtmakla görevlendirilen Dr. Burhan Nalbantoğlu, ilk bildiriye Lefkoşa Türk Lisesindeki teksir makinelerinde çoğaltır ve TMT'ye alınan güvenilir Volkancıların yardımıyla, 26 Kasım 1957 akşamı, bütün ada çapında dağıtımını gerçekleştirir. 26 Kasım 1957 akşamının geç vakitlerinde dağıtılan TMT bildirisinin ilk atıldığı yer ise Dr. Küçük'ün evidir.⁵⁸

Rauf R. Denктаş, M. Kemal Tanrısevdi ve Dr. Burhan Nalbantoğlu 3'lüsünün kurduğu direniş örgütü daha ilk bildirisinden itibaren tüm direnişçiler tarafından kabullenildi. Örgüt'ün Türkiye tarafından resmen onaylanmışlığı yoktu. Ama Kemal Tanrısevdi tarafından, zamanın Başbakanı Adnan Menderes'in özel kalem müdürü aracılığıyla bilgilendirildiği bilinmektedir.⁵⁹

TMT'nin kuruluşu dönemin Türk toplumu lideri olan Dr. Fazıl. Küçük'ün bilgisi dışında gerçekleştirilmiştir. Konuyla ilgili Rauf R. Denктаş, şunları ifade etmektedir: *“Zaten TMT'nin doğum gününde kati talimat, ‘biz işe yerleşinceye kadar Doktor’a haber verilmeyeceği’ şeklindeydi. Doktor bu tür işlerden şüphe ederdi. Duyarsa bizi ‘mahveder’ şeklindeydi. Bu bir talimattan ziyade, diğer iki arkadaşın yaklaşımıydı. Ben Doktor’un şüphelerini giderebileceğime inanıyordum. Fakat kurucuların kimliklerini duyurmadım. Sonradan öğrenecekti fakat artık liderle tanışmış, kendisi de “Ağrı” kod adı altında teşkilatın en üst başı rolüne gelmişti.*

Başlangıçta başım dertteydi. Çünkü Nalbantoğlu Teşkilat içinde beyin takımı oluşturabilecek her kişiye çeşitli nedenlerle karşı çıkıyordu. Örneğin, ben bir Rüstem Tatar'ın maliyeci, iktisatçı ve İngilizce bilen kişi olarak yemin ettirilmesini isterdim. Ve TMT'ye üyelik müracaatları geldikçe ben bunları önerirdim. Nalbantoğlu'nun bu gibi konularda lidere yakınlığı nedeniyle, ‘O İngilizcidir, bu bilmem necidir. O şudur, bu budur’ diye, kendine rakip olabilecek insanları hep dışarıda bırakmak eğilimindeydi. Ve bu, ileride benim için büyük bir dezavantaj oldu.

Gücenenler, kırılanlar çoktu. Çünkü iş, bir süre sonra ortaya çıktı. Artık herkes biliyor, falan TMT'de, filan TMT'de diye. ‘Ben niye girmeyim’ diye düşünüp de bu

⁵⁸ A. Akkurt, a.g.e., s. 38-40.

⁵⁹ Mehmet S. Emircan, “Ulusal Direnişimiz ve Efsanevi Türk Mukavemet Teşkilatı (TMT)”, **Mücahit Dergisi**, 1 Ağustos 1998 Tarihli Özel Sayısı, s.32.

*engelle karşılaştınca, konu halk arasında gittikçe bir nevi saygınlık meselesi oluyordu. İşin iç yüzünü bilmeyenler de hep bana kırılıyorlardı. İşte bu konuda da Naİbantoğlu ve çevresinin toyluğu ve kendi küçük hesapları, (belki de hesapları büyüktü ama bilemem) bu kargaşalığı yaratmıştı. Bunlar bizim iç dertlerimizdi. Ben kendimi bu işlerden süratle soyutladım ve TMT'nin Siyasi Müşaviri, günlük istihbaratı değerlendirerek karargâha veren kişi olarak çalıştım.*⁶⁰

*Köylerden Rumların silahlanmaları ve askeri hazırlıkları hususunda gelen haberleri değerlendirerek Dr. Küçük'e ve Türk makamlarına bildiriyordum. 1957 Kasımında kurduğumuz TMT'nin Türkiye'den beklediğimiz uzman idarecisi (Albay Rıza Vuruşkan) ve arkadaşları adaya intikal ederek göreve başlamışlardı ancak onları maskelemek için halk beni TMT'nin fiili idarecisi ve sorumlusu olarak görmekteydi.”*⁶¹

Rauf R. Denктаş, TMT'nin kuruluşunu duyuran ilk bildirinin dağıtıldığı günü (26 Kasım 1957) dikkate alarak “TMT'nin asıl kuruluş günü 26–27 Kasım'dır.” derken, Kemal Tanrısevdi ise Eğlence'de kendi evinde yapılan 15 Kasım 1957 tarihli ilk toplantıyı dikkate aldığı için “TMT 15 Kasım 1957'de kuruldu” demektedir. TMT'nin dağıtılan ilk bildirisi, İngiliz sömürge yönetiminin eline 29 Kasım 1957 tarihinde ulaştığı için de, Sömürgeler Bakanlığı'na gönderilen gizli raporda Türk Mukavemet Teşkilatı'nın kuruluşu “29 Kasım 1957” olarak belirtilmektedir.⁶²

TMT'nin kuruluşunu duyuran ilk bildirinin dağıtılmasından sonra TMT'nin örgütlenme ve savunma birimlerini oluşturma çalışmaları daha da yoğunluk kazanır. TMT'nin ilk örgütlenmesinde, Kıbrıs Türk Kurumları Federasyonu, Kıbrıs Türktür Partisi, Kıbrıs Türk Liseleri Mezunlar Birliği, Türk spor kulüpleri, Türk Liseleri, Türk polisleri ve öğretmenleri temel alınırken, köylerde ise güvenilir Türk muhtarlarının çevresinde sağlam ve güvenilir “nüveler” oluşturulması çalışmaları başlatılır.⁶³

TMT'ye nüve teşkil edecek olan Türk Mukavemet Birliği Kıbrıs'ta hayata geçerken, Türkiye'de de resmen bazı çalışmaların başladığı, Kıbrıs Türk Halkının sorunlarına hükümetçe sahip çıkılmak yolunda ciddi gelişmeler olduğu görülmektedir.

⁶⁰ Erten Kasımoğlu, *Eski Günler Eski Defterler*, 1991, Lefkoşa, s. 80.

⁶¹ Rauf Denктаş, *Hatıralar Toplayış*, Aralık 2000, İstanbul, s.160.

⁶² A. Akkurt, a.g.e., s. 38-45.

⁶³ A. Akkurt, a.g.e., s. 47.

Bu düşünce çerçevesinde, 1957 yılının Kasım ayı sonlarında Türkiye'yi ziyaret eden Dr. Küçük ve Rauf Denктаş, Dışışleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu ile bir araya gelir. Kıbrıs Türk Halkının karşı karşıya olduğu tehlikeler ve Kıbrıs adasının Yunanistan'a ilhaki sonucunda, Lozan anlaşmasında tesis edilen Akdeniz'deki dengenin Yunanistan lehine ve Türkiye aleyhine bozulacağı gerçeğı üzerinde mutabık kalınır. Kıbrıs Türk liderlerinin savunma için silah isteklerini çok olumlu karşılayan Zorlu, bunu Başbakana aktaracağını vurgular. Artık Türkiye Cumhuriyeti Hükümetlerinin, 1950'lerin başına kadar devam eden, "Kıbrıs diye bir meselemiz yoktur." politikalarının değışmekte olduğunu mutlulukla müşahede eden Kıbrıs Türk liderleri Kıbrıs'a dönerler.⁶⁴

Kıbrıs'ta bu çalışmalar yapılırken, Türkiye'nin desteğı olmadan başarılı olunamayacağı, Türkiye'nin kontrolü ve desteğı ile mücadelenin başarıya ulaşabileceğı düşüncesi ile Kıbrıs Türk Toplumı liderlerinin dönemin Türkiye Cumhuriyeti yönetimine başvurarak yardım istemeleri ile ilgili Rauf R. Denктаş şu açıklamalarda bulunmaktadır: *"Bu gelişmeler sürerken, ben Nalbantoğlu'na dedim ki, 'TMT adına para toplayıp, gizli silah alma işinde ben asla yokum. Silah işini Türkiye'ye mal etmek gerekir. Para ile silah almada yokum. Çünkü kendi halkımı, senin gibi çok iyi bilirim. Bu iş bu memlekette üç günde şahsi ihtirasların aleti olur. Kontrol edemeyiz ve zaten bu işi biz bilmeyiz. Bu işi ya Türkiye'ye mal ederiz ve Türkiye bizi örgütler, böylelikle Türkiye'e karşı da sorumluluk içinde bu işi yürütürüz veya böyle başı-boş bir yeraltı teşkilatı kuracaksanız, bilirsiniz ki ben bunda yokum.'*

Bunun ardından Ocak 1958'de ben Doktorla birlikte ilk kez Ankara'ya gittim. Gitmezden önce oturup anlaştık. Doktor, gazete için Türkiye'den yardım isteyecek, ben de TMT için silah ve idareci isteyeceğim. Bu anlaşma ile Ankara'ya gittik ve görüşmeye başladık. Doktor hep kendi isteklerini anlattı fakat silah işinden hiç haber yok. Dediğim gibi bu benim Türkiye ile ilk temasım ve Fatin Rüştü Zorlu ile ilk görüşmem. Görkemli, gayet efendi, kendinden emin vatanperver ve Doktor'u çok seven bir zat. Baktım ki, artık kalkıp gidiyoruz. Bunun üzerine 'bir maruzatım var' dedim. Bunun üzerine tekrar oturduk. 'Biliyorsunuz Rumlar EOKA'yı dağıtmadı, silahlanıyorlar. Biz de TMT'yi kurduk halk dağınıktı, onu toplardık ama bu teşkilata silah ve eğitici lazım. Biz bu işi kendi başımıza yürütemeyiz' dedim.

⁶⁴ M. S. Emircan, a.g.e., s.32.

Zorlu, ‘Ya öyle mi, size silah göndersek alabilir misiniz’ dedi. ‘Alırız, tabii. Bizim Volkan’dan kalma insanlarımız var. Alabilir.’ dedim. Dr. Küçük bundan emin olmadığını söyledi. Bunun üzerine Fatin Rüştü ‘Sen git arkadaşlarınla konuş, Doktor bir süre daha Ankara’da kalsın. Sen gittikten sonra bize bilgi verirsiniz ve bir şeyler yaparız’ dedi. İşte o tarihten sonra, 9 ay geçti. Türkiye’den TMT için lider gönderilmedi. Doktorun o lafı, işi 9 ay geciktirdi. İşte bu nedenle Haziran-Temmuz olaylarını biz lidersiz ve silahsız olarak, kendi becerimizle atlatabildik. O aylarda halkın elinde av tüfeği bile yoktu.

Dr. Küçük’ün endişeleri şundan idi; halkını biliyordu. Küçükbaşların beline silah verip yola saldıığımız takdirde, herkesin kendi şahsi hesaplarını ve çıkarlarını halletmek yoluna gidebileceğini biliyordu. Doktor bu endişesinde haklıydı ve bunu kendisiyle ben de paylaşıyordum. Yani bu işin başında yumruk gibi, işini bilen bir lider olmasaydı bu silahlı gruplar halkı perişan edebilirdi ve iş Milli Mukavemet Teşkilatı olmaktan çıkar çeteye dönüşürdü. İşte ikimizin de bu endişeleri vardı. Bu nedenle ben, kendi içimizde böyle bir silahlı teşkilatın varlığını Türkiye’nin bilgisi dışında istemiyordum.”⁶⁵

Türk hükümetinin, TMT’yi uzman subay ve malzemeyle takviye etmesine karar vermesinden sonra, 31 Temmuz 1958 tarihinde Kıbrıs’a gönderilen Yarbay Rıza Vuruşkan, TMT’nin 1957 yılında başlatmış olduğu ilk örgütlenme faaliyetlerini şöyle anlatır: “Rauf Bey, zannederim kendine göre muhtarlardan bir teşkilat kurmuş. TMT diye bir teşkilat vardı. Disiplin ve teknikten mahrumdular.”⁶⁶

Tüm olumsuz koşullara ve zorluklara rağmen, 1957 yılı sonuna kadar TMT’nin ilk “nüve”lerini oluşturduğu köyler şöyledir: “Kandu, Çatoz, Piskobu, Paramal, Evdim, Poli, Kufez, -sulat, Ayharida, Vitsada, Konedra, Yenağra, Pergama, Bladan, Komikebir, Ovgoros, Livatya, Galatya, Kukla, Bahçeler, Mormenekşe, Mora, Tremeşe, Meluşa, Balıkitre, Hamitköy, Arçoz, Ksero, Lefke, Karadağ, Gaziveren, Şillura, Yalya, Verisa, Terazi, Tremetuşa, Sarama, Singrasi, Piîargu, Petrofan, Fileri, Malya, Monyat, Mamundali, Melandra, Mandriya, Lapityu, Kambili, Yorgoz, Koççina, Aksilu, Avgalida, Anglisida, Arodez, Aynikola, Ayirini,

⁶⁵ E. Kasımoğlu, a.g.e., s.79.

⁶⁶ A. Akkurt, a.g.e., s. 47.

Afanya, Sinde, Ayvarvara, Aytuma, Anafodiya, Ayyorgi, Asproya, Klavya, Arhimndrida, Mennoya, Vuda, Luricina, Dohni, Köfünye, Elye, Gönyeli, Limnidi, Mandriya, İstavrokonno, Kazafana, Bladanisso, Koravga, Lemba, Mora, Abohor, Tatlısu, Kaleburnu, Litrongomi, Templos, Aya, Vasilya, Ambeliku, Melunda, Çamlıköy, Prodrorno, Eptakomi, Ortaköy, Arnayi, Sinde, Ayantroniko, Aytotoro, Matyat, Goşşi.

Lefkoşa, Mağusa, Larnaka, Limasol, Baf ve Lefke’de, TMT’nin ilk “nüve”leri oluşturulurken, TMT’nin etkinlik gösterdiği ve örgütlenme alanı olarak belirlediği kurum, kuruluş birlik ve diğer örgütler şunlardı: Lefkoşa’da: Çetinkaya Türk Spor Birliği, Sönmez Spor, Küçük Kaymaklı Spor Birliği, Yeşilada Spor, Kıbrıs Türk Liseleri Mezunlar Birliği, Türk İşçi Birlikleri Federasyonu, Türk Çiftçiler Birliği, Lefkoşa Türk Lisesi, Viktorya Kız Lisesi, İngiliz Okulu, Öğretmen Koleji, NATO Taksi Yazıhanesi, Gençlik Gücü, K.T. Tüccarlar Derneği, Kardeş Ocağı, Hammallar Birliği, Dellallar Birliği, Halk Kulübü, Toplumseverler Kulübü, İnkılâp Kulübü, Varlık Kulübü, Kadınlar Birliği, K.T. Hekimler Birliği, Kanlı Mescit Spor Kulübü, Demir Türk Spor Birliği, Türk Esnaflar Birliği, Cami Komisyonları.

Limasol’da: Doğan Türk Birliği, Terakki Kulübü, Mavnacılar Birliği, K.T.K. Federasyonu, Kıbrıs Türktür Partisi, Cami Komisyonları, Türk İşçi Birlikleri, Türk Okulları.

Mağusa’da Türk Ocağı, K.T.K. Federasyonu, Kıbrıs Türktür Partisi, Cami Komisyonları, Türk İşçi Birlikleri, Türk Okulları.

Larnaka’da: Türk Ocağı, Esnaf Birliği, K.T.K. Federasyonu, Kıbrıs Türktür Partisi, Cami Komisyonları, Türk İşçi Birlikleri, Türk Okulları.

Baf’ta: Türk Birliği, K.T.K. Federasyonu, Kıbrıs Türktür Partisi, Cami Komisyonları, Türk İşçi Birlikleri, Türk Okulları, İnkılâp Kulübü.

Lefke’de: Türk Birliği, K.T.K. Federasyonu, Kıbrıs Türktür Partisi, Cami Komisyonları, Türk Okulları. Kandu Türk İşçi Birliği, Çatoz Türk Gençliği Birliği, Gönyeli Türk Spor Kulübü, Konedra Halk Odası, Kazafana Türk Kültür Ocağı,

Mora Türk Çiftçiler Birliği, Galatya Türk Çiftçiler Birliği ve Tatlısı Türk Gençler Birliği de, TMT'nin etkinlik gösterdiği diğer kuruluşlardır.

TMT'nin o günlerdeki bütün silah mevcudu ise 8-9 tabanca ve kırık bir makineli tüfekten ibarettir. Bunların büyük çoğunluğu da Volkan'dan devralınmış ve kişilerin kendilerinin tedarik ettiği silahlardır. Mağusa kazasına bağlı Aytodoro köyünde depolanan su borusundan yapılmış 3 bomba, 2 el bombası ve çok miktarda kapsül ve barut büyük bir talihsizlik sonucu, köyde yapılan bir aramada İngiliz askerleri tarafından ele geçirilmişti.⁶⁷

2.8. Türk Mukavemet Teşkilatı'nın Lefkoşa'da Resmi Olarak Kuruluşu (1 Ağustos 1958)

KKTC'nin kuruluşunun ve Türk Halkının Şanlı Direnişinin öncüsü olan efsanevi TMT, ilk Bayraktarı Yarbay Rıza Vuruşkan'ın başkanlığında 1 Ağustos 1958 tarihinde resmen Lefkoşa'da kurularak faaliyete geçmiştir.⁶⁸ TMT'nin kuruluş tarihini her ne kadar farklı ifade eden kaynaklar var ise de, KKTC Meclisinin onayı ile resmi kuruluş tarihi olarak 1 Ağustos 1958 tarihi kabul edilmiş ve Kıbrıs'ta her yıl törenlerle kutlanmaktadır.

TMT Derneği Başkanı Yılmaz Bora teşkilatın kuruluşunu şu şekilde ifade etmektedir: *“Türk Mukavemet Teşkilatı'nın (TMT) resmi kuruluşu 1 Ağustos 1958'dir. Bu tarihte bir kişilik kazandırılmıştır. Anavatana heyetler giderek Kıbrıs'taki durumu anlatmaya başladı ve Kıbrıs davası anavatana taşındı. Kıbrıs'tan giden heyetlerin başvuruları sonucu dönemin hükümeti durumu kavradı ve rahmetli Daniş Karabelen (Dönemin Genelkurmay Özel Harp Dairesi Başkanı)'e örgütü kurma görevi verildi. Giden heyetler tarafından, 'Bizim örgütlerimizin olduğu, ancak dağınık ve yetersiz oldukları, anavatandan gelecek işin uzmanı kişilerin emir komutasında örgütlenilmesinin uygun olacağı' talebi iletildi. İlk olarak 1958'in başlarında anavatandan Yarbay Rıza Vuruşkan komutasında bir ekip geldi. Rıza Vuruşkan İş*

⁶⁷ A. Akkurt, a.g.e., s. 47-50.

⁶⁸ Kıbrıs TMT Derneği, Arşivi.

Bankası'nda görevli bir müfettiş görünümündeydi. İlk Bayraktar Rıza Vuruşkan'dır. Kod adı 'Bozkurt' idi.”⁶⁹

1958 yılı Mayıs ayında Ankara'da, 1 Ağustos 1958 günü de TMT lideri Yarbay Rıza Vuruşkan tarafından Lefkoşa'da TMT Karargâhı tesis edilmişti. Ardından Lefkoşa'ya öteki kurucu subayların da gelmesi ile liderlik karargâhı tam kadro ile çalışmaya başlamıştı. Dr. Fazıl Küçük ve Rauf Denктаş tarafından, TMT lideri Yarbay Rıza Vuruşkan'a, örgütü kurmasında yardımcı olmaları için önerilen ve tanıtılan, toplumun üst düzeyde aydın kişilerin örgüte alınmaları ile TMT'nin çekirdeği oluşturulmuştu.

TMT'ye alınan bu değerli aydın kişilerin adları şöyle idi; Avukat Osman Örek, Dr. Şemsi KAZIM, Dr. Necdet Ünel, Dr. Niyazi Manyera, Dr. Orhan Müderrisoğlu, Dr. Burhan Nalbantoğlu, PTT Müdürü Namık Kemal Şemi, Nevzat Uzunoğlu, Baf Belediye Başkanı Halit Kazım öğretmen Necdet Hüseyin. Kıbrıs Davamıza gönül veren bu “vatansever kişiler” lider Vuruşkan'dan aldıkları talimat ve onun yol göstericiliği ile Türkiyeli uzman subaylarında yardımları ile “TMT hücrelerini oluşturmuşlardır. Bu kişiler TMT'nin alt kademelerinde liderlik konumunda bulunuyorlardı.

Bayan gazeteci Özcan Ercan, 1995 yılı Haziran ayında Milliyet gazetesinde yayımlanan TMT ile ilgili bir dizi yazısında, Lefkoşa'da kurulan ilk hücreden şu şekilde söz etmektedir: “İlk seferde, yedi kiydiler. Yüreği vatan sevgisiyle çarpan, coşkulu, heyecanlı, ölüme meydan okuyan yedi gözü pek ve kararlı adam, isimlerini, üniformalarını, mesleki kıdemlerini ve sevgi dolu yürek bağlarını geride bıraktılar. Maske isimler, maske mesleklerle, bir meçhule gönüllü oldular. Bir bilinmeze kulaç attılar. Artık biz yokuz ve hiçbir zaman olmadık. Şu andan itibaren tek başınısınız, dendiğinde, büyüklerine kırılmadılar. Ve de yılmadılar. Aksine çatık silahların gölgesinde, Kuran'a el basıp, dava için ölümüne yemin ettiler. Onları, ‘umut susuzluğu ve çaresizlik’ içerisinde, karşı kıyıda bekleyenlere uzattılar ellerini, Kader birliği ettiler. ‘Ölmek var, dönmek yok’ oldu parolaları. Hep birlikte, gizlilik andı içtiler. Gizli kalmalıydılar ki, ‘karşı kıyıdaakileri’ sahipsiz, çaresiz ve savunmasız sanan ejderha, bir gün, ölüm saçan alevden dilini uzatsın. Ve onlara, tedbirsiz yakalansın. Bu nedenle,

⁶⁹ Yılmaz Bora (TMT Derneği Başkanı), Mehmet oğlu, 1936 Akıncılar Köyü/Kıbrıs Doğumlu, Lise mezunu, halen Akıncılar Köyü/Kıbrıs nüfusuna kayıtlı.

gizlerini canla başla korudular. Başarıyla örgütlendiler. Ama yeraltında 30 adet şifre üzerine kurdular Bozkurt'un otağını. 'Bereket Çadırları' dinleri, imanları, namusları oldu. Çelikten bir ağ gibi Ada'nın dört bir yanında mevzilendiler. Altı bölgede, altı birlik kurdular. Hep o kana susamışları mağlup edip, geri tepmek ve katliama engel olmak üzere hazırlandılar. Dört yıl boyunca öylesine çarpıcı örgütlendiler ki, dünyanın başarılı hücre teşkilatları arasında adları saygıyla anıldı. Gizlilikteki inanılmaz başarıları, dişe diş, başa baş ama sessizce savaştıkları düşmandan bile sakladı varlıklarını. Direnişin gerçek gücü hiçbir zaman fark edilemedi. 1957-61 arası vardılar, ama yok gibi estiler. Taa ki ejderhanın alevden dilini uzattığı 1963 yılına kadar. Taa ki, yeraltından yeryüzüne çıktıkları, Kanlı Noel'e kadar.”⁷⁰

Lefkoşa'da başlatılan bu hücre kurma faaliyetleri süratle adanın tüm Türk yerleşim bölgelerine yaygınlaştırılmıştı. Yeraltı gizlilik kuralları nedeni ile bir hücredeki Mücahitler öteki hücrelerde ki Mücahitleri tanımazlar, hücre liderleri de yalnız kendi bağlı olduğu birlik liderlerini tanıyabilirdi. Bu sıkı gizlilik kuralı 1963 yılına kadar TMT'nin gücüne güç katmıştı.

TMT'de her kademedeki lider durumunda bulunan kişilerle hücrelerde yer almış olan tüm mücahitlerin adları kodlanmıştı. Örneğin, TMT lideri Albay Rıza Vuruşkan'ın TMT lideri olarak Kod adı Bozkurt idi. Dr. Küçük'ün Kod Adı Ağrı, Rauf Denктаş'ın kod adı ise Toros idi. Mücahitlere genel olarak Kurt deniliyordu. Mücahitlere TMT'deki görevlerine göre de, eğitimcilere Temizlik Kurt'u, Silah ikmalinde çalışanlara Bereket Kurt'u, istihbarat işlerinde çalışanlara da Fal Kurt'u denilirdi. Türkiye'de çalışan subay, TMT ile ilgili devlet adamları ve generallerin adları da kodlanmıştı. General Karabelen'in kod adı Cankurt idi. Bnb. İsmail Tansu'nun kod adı da Albay Vuruşkan'ın önerisi ile ilk günlerde “Mücahit” olarak tespit edilmiş ise de bu adın, TMT personeli için genel ad olarak benimsenmesi ile “Doğan” şeklinde değiştirilmesine karar verilmişti.

TMT'nin örgütlenme planında öngörülen ve adanın altı bölgesinde, ilk üç yılda (1958-1960) oluşturulan Sancaklardaki toplam mücahit sayısı yaklaşık beş bin kadardı ve hepsi de silahlandırılmıştı. Bu sayının son dönemde on bine yükseltilmesi planlanmış

⁷⁰ Özcan Ercan, “İstirdat Harekâtı” adlı yazı dizisi, **Milliyet Gazetesi**, 12 Haziran 1995, s. 21.

ve bunu için tüm hazırlıkları tamamlanmıştı. Gerekli her cins silahlar da Mersin ve Anamur'daki özel depolarımızda her an gönderilmeye hazır bulunduruluyordu. TMT'yi kurulduğu dönemde İngilizler henüz Ada'dan çekilmemişler, Zürih ve Londra Antlaşmaları imzalanmamış ve Türk Rum ortaklık cumhuriyeti devleti kurulmamıştı. Planlar yapılırken, Ada'dan İngilizlerin çekilmesinden sonra ortaya çıkacak olaylara karşı, ileriye dönük olarak hep TMT'nin güçlenmesi ve devamlı geliştirilmesi esası göz önünde bulundurulmuştu.⁷¹

2.9. Örgütün Teşkilatı

TMT beş kişilik hücrelerden oluşan bir yeraltı teşkilatıydı. Hücre üyesi yalnızca kendi hücresindeki beş kişiyi tanır, diğer hücreleri ve üyelerini bilmezdi. Üst kademe ile temasta olan kişi hücre lideriydi.⁷² TMT başlangıçta Türk mitolojisine ve Türklerin öz karakterine uygun olarak teşkilatlandırılmıştı.⁷³

1958'de teşkilatın ilk yapısı otağ, oba ve çadır olarak üç kademeli belirlendi. Oba, otağa bağlı köyden sorumlu bir birimdi. Çadır ise beş kişilik hücreleri teşkil ediyordu. Hücre üyeleri yani her bir TMT üyesi arı olarak çağrılıyordu. 27 Mayıs ihtilalinden sonra teşkilatın sistemi değiştirildi milliyetçi ve ülkücü çağrışımlardan şiddetle kaçınıldı. Semboller, çalışkan arılar ve bereket çağrıştıran kovanlar üzerine oturtuldu. Böylece otağ yerini kovana bıraktı. Kurulan sisteme göre, TMT'nin kademeleri bir arı kovanına benzetiliyordu. Buna göre merkez, merkeze bağlı petekler, peteklere bağlı oğullar vardı. Her oğul bir hücreyi temsil ettiğinden, her oğulda beş arı bulunacaktı. Otağın yerini kovan, obanın yerini petek, çadırın yerini oğul almıştı.⁷⁴

TMT ilçeler bazında teşkilatlanmıştı. Her ilçenin başında bir "Sancaktar" bulunmaktaydı.⁷⁵ Sancak liderleri, yerli liderlerden veya Türkiye'den gönderilen subaylardan, sancaklara bağlı birlikler, liderleri sancaktar tarafından seçilen yerli liderlerden, birlik liderlerine bağlı olarak hücreler, liderleri birlik liderleri tarafından seçilen yetenekli mücahitlerden oluşturulmuştu. Birlikler 100–150 kişilik bölükler ve

⁷¹ İ. Tansu, a.g.e., s 52-53

⁷² Özcan Ercan, "İstirdat Harekâtı" adlı yazı dizisi, **Milliyet Gazetesi**, 11 Haziran 1995, s.21.

⁷³ Halil Sadrazam, Kıbrıs'ta Varoluş Mücadelemiz ve Anıtlarımız, 1990, s 26.

⁷⁴ Özcan Ercan, "İstirdat Harekâtı" adlı yazı dizisi, **Milliyet Gazetesi**, 11 Haziran 1995, s. 21.

⁷⁵ H. Sadrazam, a.g.e., s. 26.

Sancaklar da 500–1500 kişilik taburlar halinde teşkilatlandırılmıştı.⁷⁶ Her bölgede bir de sancaktarlarla çalışan yerli serdarlar bulunurdu. Zaman zaman bu serdarlar Bayraktar ile de irtibat kurabiliyorlardı.⁷⁷

1960 yılına gelindiğinde altı bölgede altı birlik teşkilatlandırılmıştı. Mağosa, Lefke, Larnaka, Baf, Lefkoşa, Limasol sancakları. Buralarda teşkilatlanan birlikler 3-4 taburdan ibaretti. Her birliğin başında bir komutan vardı. Her komutanın bir kod adı vardı. Kod adları çoğunluk, kartal, şahin gibi onurlu ve yırtıcı kuşlardan seçiliyordu.⁷⁸

Resim 5: TMT Tarafından Kullanılan Rütbe İşaretleri⁷⁹

Kaynak: Ayhan Cankut, Kişisel Fotoğraflar.

TMT'nin başındaki lider “Bayraktar” olarak adlandırılmıştı. Liderin Kod adı ise “Bozkurt” idi.⁸⁰ Türkiye’den gönderilen subayların “Bayraktarlık” görevi aldığı TMT, 10 Sancaktarlık ve bunlara bağlı mücahit taburlarından oluşuyordu. Bayraktar, mücahitlere komutanlığın yanı sıra, Türkiye ile olan bağlantıyı, gizli silah sevkiyatını, Lefkoşa’daki “Kırıkkale” adı verilen gizli atölyede hafif silah yapımını da koordine etmekle görevliydi. Bayraktarlar resmi olarak Kıbrıs’taki Türkiye Büyük elçiliği Askeri Ataşesi kimliği ile gizlenirdi.⁸¹ Bozkurt’u teşkilatın en üst düzey yöneticilerini dışında kimse tanımazdı. Aslında TMT’de kimse birbirini tanımaz, teşkilatta olup olmadığını bilmezdi. Bilgi ve kimlik alışverişi beş kişilik hücrelerle sınırlıydı. Herkes de bu kurala

⁷⁶ İ. Tansu, a.g.e., s. 53.

⁷⁷ Yılmaz Bora (TMT Derneği Başkanı), Mehmet oğlu, 1936 Akıncılar Köyü/Kıbrıs Doğumlu, Lise mezunu, halen Akıncılar Köyü/Kıbrıs nüfusuna kayıtlı.

⁷⁸ Özcan Ercan, “İstirdat Harekâtı” adlı yazı dizisi, **Milliyet Gazetesi**, 11 Haziran 1995, s. 21.

⁷⁹ TMT tarafından kullanılan tüm rütbe işaretleri için bak. EK-10.

⁸⁰ Halil Sadrazam., a.g.e., s26.

⁸¹ Hürriyet Gazetesi, 15 Ekim 2005.

itaat eder, fazla soru sormaz, yalnızca görevini yapardı. Harekât 30 şifre üzerine kurulmuştu. Bu nedenledir ki, TMT 1963 yılında kendi isteğiyle yerüstüne çıkana kadar ne İngilizler, ne de Rumlar tarafından keşfedildi.⁸²

Tablo 2: Dönemlere Göre Teşkilatlanmada Kullanılan Terimler

DÖNEMİ	BİRLİK İSMİ	KOMUTAN İSMİ
İLK TEŞKİLATLANMA 1958–1961 DÖNEMİ	ÇADIR	ÇADIR BEYİ
	OBA	OBA BEYİ
	OTAĞ	OTAĞ BEYİ
	YAYLA	BAŞ YAYLA
	BAYRAKTARLIK (TMT)	BAYRAKTAR
1961–1964 DÖNEMİ	OĞUL	OĞUL BEYİ
	PETEK	PETEK BEYİ
	KOVAN	KOVAN BEYİ
	SANCAK	SANCAKTAR (SERDAR; SANCAKTAR YRD.)
	BAYRAKTARLIK	BAYRAKTAR
1964–1976 DÖNEMİ	MANGA	MANGA KOMUTANI
	BÖLÜK	BÖLÜK KOMUTANI
	TABUR	TABUR KOMUTANI
	SANCAK	SANCAKTAR
	BAYRAKTARLIK (TMT)	BAYRAKTAR

Kaynak: Kıbrıs TMT Derneği

⁸² Özcan Ercan, “İstirdat Harekâtı” adlı yazı dizisi, **Milliyet Gazetesi**, 11 Haziran 1995, s. 21.

Sancaklar kendi içinde bir takım dallara ayrılarak görev bölümü yapardı. Bu dal sayısı sancaklara göre değişirdi.⁸³ TMT'nin örgütlenme şemasındaki tutarlılık, başarısının nedenlerine de ışık tutar. Daha sonraları TMT yerüstüne çıktığında, örgütlenme 10 ana başlık (DAL) altında toplanmıştı:

- DAL 1: Personel birimi,
- DAL 2: İstihbarat ve istihbarata karşı koyma birimi,
- DAL 3: Hareket ve Eğitim birimi,
- DAL 4: Lojistik birim,
- DAL 5: Muhabere-Haberleşme birimi,
- DAL 6: Sağlık birimi,
- DAL 7: Maliye birimi,
- DAL 8: Sivil ve Sosyal işler birimi,
- DAL 9: Hukuk birimi,
- DAL10: Özel Görevler birimi.⁸⁴

2.9.1. Sancakların Kısa Tarihleri

2.9.1.1. Lefkoşa Sancağı

TCE™

TMT'nin kuruluşuyla birlikte temelleri atılan Lefkoşa Sancağı, ana sancak durumundaydı. Merkez olması dolayısıyla Kıbrıs Türk Silahlı Kuvvetlerinin nüvesini teşkil etmek Kıbrıs Türk Toplumunun kaderini elinde tutmaktaydı.

27-28 Ocak 1958 yılında Türk Halkı Lefkoşa'da İngilizlere karşı taş ve sopalarla çarpışarak bir çok şehit verdiler. 21 Aralık 1963'de sabaha karşı, Tahtakale Mahallesinde iki Türk makineli tabanca kullanan Rum Polisleri tarafından vurularak öldürüldü. 23 Aralık 1963 günü Yunan Kontenjan Alayının Birliklerinin katılmasıyla 1000 kişilik düşman kuvvetlerine karşı silahsız Türk halkı; Çağlayan, Küçük Kaymaklı ve Yenişehir bölgelerini savundular. Birçok vatandaşımız öldürüldü. Bu arada 6 şehit verildi. 06 ŞUBAT 1964 Rumların 250 kişiyle saldırdıkları Arpalık, 6 piyade tüfeği ve bir sten ile savunulmuştur. 6 şehit de burada verilmiştir. Lefkoşa Sancağı 1 Ağustos

⁸³ Sanal Bahadır, "TMT" Konulu Çalışma, K.K.T.C. Milli Arşiv ve Araştırma Dairesi, Rf. No. 1309, s.26.

⁸⁴ Ahmet Tolgay, **Fırtına ve Şafak, K.T.M.D. Yayımları: 8**, Lefkoşa, 1998, s.37.

1976 yılından itibaren Güvenlik Kuvvetleri Komutanlığı kuruluşuna geçmiş ve 1nci Piyade Alayı olarak görevine devam etmektedir.⁸⁵

2.9.1.2. Serdarlı Sancağı

Serdarlı Taburu Mağusa Sancağına bağlı olarak teşkil edilmiştir. Adanın en büyük kantonu olması nedeniyle 1965-1966 yılları arasında ilk büyük mücadelesini vermiştir. Çünkü Serdarlı kantonu, Rumlar tarafından ikiye bölünmek için planlanan bir yol nedeniyle 1,5 yıl 10 km.lik bir cephede görev yapmıştır.

Bölgenin stratejik önemi ve büyüklüğü nedeni ile Eylül 1969 yılında Sancaktarlığa dönüştürülmüştür. Serdarlı Sancağı 5 taburdan teşkil edilmiştir. Serdarlı, İnönü, Çınarlı, Meriç ve Cihangir Taburlarıdır. Her tabur kendi bölgesinde çatışmalara girmiştir. Serdarlı Sancağı 1974 Barış Harekâtında kendisini zorlamıştır. Çıkarma esnasında Mağusa ve Karpaz bölgesinden gelen 5.000 kişilik Rum Milli Muhafız Ordusuna Çukurova köyü yolunda pusu kurarak Rumların çıkarma bölgesine ulaşmasına engel oldu. Serdarlı Sancağı 01 Ağustos 1976 yılından itibaren Güvenlik Kuvvetleri Komutanlığı kuruluşuna geçmiştir.⁸⁶

2.9.1.3. Mehmetçik Sancağı

Mehmetçik Taburu Mağusa Sancağına bağlı olarak teşkil edilmiştir. 1974 Barış Harekâtından sonra 1975 yılında Sancak olarak teşkil edilmiştir. 1976 yılında Sancaktarlık lağv edilmiş ve Bölük olarak Serdarlı Taburuna bağlanmıştır.⁸⁷

2.9.1.4. Erenköy Sancağı

Kıbrıs Türkünün hak, namus ve hürriyet mücadelesi söz konusu olduğu zaman bu bölgedeki ciddi çatışmalar 1955 yılında başlar. Silah ve mühimmat ikmalî Türkiye'den Erenköy'e küçük teknelerle yapılmıştır. Asaf Elmas ve Hikmet Rezvan bu uğurda hayatını kaybeden ilk şehitlerimizdir.

⁸⁵ Güvenlik Kuvvetleri Komutanlığı 1nci Piyade Alayı belgeleri. 1 nci Piyade Alay Komutanlığı Tarihçesi EK-5'te sunulmuştur.

⁸⁶ Güvenlik Kuvvetleri Komutanlığı 1nci Piyade Alayı belgeleri.

⁸⁷ Güvenlik Kuvvetleri Komutanlığı 1nci Piyade Alayı belgeleri.

İlk düşman harekâtı 26 Ocak 1964 günü Pahiammos İstikametinde Dikilitaş Mevkiinden yaklaşan bir mangalılık düşman ateşi ile başlamıştır. Üniversite öğrencileri Erenköy'ü savunmuştur. 01 Nisan 1964 tarihinden itibaren 30 Haziran 1964 tarihine kadar deniz yolu ile fakat bin bir türlü imkânsızlıklar ve zor şartlar altında Erenköy'e personel ve silah takviyesi devam etmiştir.

Rumlar 01 Ağustos 1964 günü tanklarla takviyeli 650 kişilik bir kuvvet ile taarruzlarına başlamıştır. 08 Ağustos 1964 günü saat 16:15'te düşman mevziileri üzerine iki Türk uçağı ilk ihtar uçuşunu yapmış, 9 Ağustos 1964 günü saat 13:05'te Türk uçakları Rumların saldırılarını durdurmuştur. Erenköy Sancağı'nın Kıbrıs Türkünün özgürlük ve var olma mücadelesindeki yeri tarih yönünden bir istisna teşkil eder ve özel bir anlam taşır.⁸⁸

2.9.1.5. Yeşilirmak Sancağı

Yeşilirmak köyüne ilk Rum saldırısı 09 Mart 1964 günü sabahın erken saatlerinde başladı. Ağır silahlarla teçhiz edilmiş olan 100 kişilik Rum Kuvvetine karşı Kocatepe'yi mücahitler sadece 5 piyade ve 1 ağır makineli tüfekle savundular.

27 Nisan 1964 günü Yeşilirmak Köyüne hâkim Mücahitler Tepe'yi piyade tüfeği, ağır makineli tüfekle mücehhez Rum Polisleri ateş altına aldılar. Bölgedeki bütün Rum saldırılarına karşı, Türk mücahidi, kadını, çocuğu ve yaşlısı büyük bir soğukkanlılık, sabır ve imanla toprağına ırkına yakışır bir kahramanlıkla savunmuştur. 1976 yılına kadar Yeşilirmak Sancağı görevine devam etmiş, 01 Ağustos 1976 tarihinden itibaren Güvenlik Kuvvetleri Komutanlığı kuruluşuna geçmiştir.⁸⁹

2.9.1.6. Limasol Sancağı

Limasol düşman nüfusu ile kıyaslandığında, Rumlara göre en azınlıkta kalan bir Türk Kasabasıdır. 10 Şubat 1964 günü sabahın erken saatlerinde başlayan Rum saldırısına karşı Limasol mücahitlerine “Hedefi görmek ve mutlaka vurmak” şartı ile ateş emri verildi. 12 Şubat 1964 günü devam eden çarpışmalarda düşman tek bir

⁸⁸ Güvenlik Kuvvetleri Komutanlığı İnci Piyade Alayı belgeleri.

⁸⁹ Güvenlik Kuvvetleri Komutanlığı İnci Piyade Alayı belgeleri.

yerde bile ileriye gidememiş mücahitlerin ateşi altında bağrıışmalar içinde Rumlar mevziilerini terk etmeye başlamışlardır.

13 Şubat 1964, Rumlar yeniden ve Türk Bölgesini sürekli bir ateş altına alarak saldırıya geçtiler. Magic Bar ve Yeni Klinik'teki iki mevziimiz düşman tarafından sarıldı. Buradaki beş kahraman mücahidimiz, son kurşunlarını harcamışlar ve beşi de şehit olmuştur. Rum saldırılarına karşı Limasol'u savunan yiğit Limasol mücahitleri, gerçek yönü ile Kıbrıs Mücadele tarihinde de bir Plevne Müdafaası yaratmıştır. 1976 yılına kadar Limasol Sancağı devam etmiş, 01 Ağustos 1976 yılından itibaren Güvenlik Kuvvetleri Komutanlığı kuruluşuna geçmiştir.⁹⁰

2.9.1.7. Mağusa Sancağı

Bir olay vardı Kıbrıs Türkünün mücadele tarihinde; eskidikçe unutulmaz, hatırladıkça dayanılmaz! Bir yara ki, Türkler için kalp yarası, Rumlar için yüz karası! Hatırdan asla çıkmaz.

11 Mayıs 1964, hüviyeti meçhur bir araba içinde hüviyeti meçhur 4 kişi, Akkule Kapısında, oradan geçmekte olan Hasan Ahmet isminde bir soydaşımızı ateş açarak öldürmüş, Türk nöbetçide onları vurmuştur. Ölen ve yaralananlardan biri Rum Polis Eri, üçü de Yunan Alayı Kontenjanındandı. Bunun üzerine her şeyden bihaber 39 vatandaşımızı o gün ve ertesi gün meçhur bir yere alıp götürürler! Ve hepsini birden öldürdüler. Rum Askerleri 02 Kasım 1965 günü Sakarya'nın kuzeyindeki Türk Mevzilerine yaklaştılar ve Türk mevziilerini makineli tüfeklerle taramaya başladılar. Mücahitler, ateşe ateşle cevap verdi. Surlar dışında kalan yerlerimiz üstün Türk Kuvvetlerine karşı kahramanca direndi ve bir süre sonra, silahlarını alan mücahitlerimiz surlar içine taşındı. Magosa Sancağı 1976 yılında Güvenlik Kuvvetleri K.lığının kurulması ile faaliyetlerine son vermiştir.⁹¹

2.9.1.8. Baf Sancağı

Rumlar bölgede irtibatsız ve mukavemeti zayıf olan Türk köylerini tehdit etmekte ve pusuya düşürdüğü Türkleri öldürmekte, Baf'ın Türk kesimine gelişi güzel

⁹⁰ Güvenlik Kuvvetleri Komutanlığı İnci Piyade Alayı belgeleri.

⁹¹ Güvenlik Kuvvetleri Komutanlığı İnci Piyade Alayı belgeleri.

ateş açmaktaydılar. Gazi Baf'ı 120 kahraman mücahidimiz savunmuştur. Savunmada kullanılan çoğu av tüfeği olmak üzere 90 adet bren, birkaç sandık el bombası, piyade tüfeği ve sten makineli tabanca düşman taarruzundan kısa bir süre önce, Lefkoşa'dan gönderilmiştir. 09 Mart 1964 günü sabahın erken saatlerinde ağır silahlarla teçhiz edilmiş 2000 Rum taarruza başladı. Çok şiddetli roketatar ateşi altına aldığı Türk mevziilerini yıkmaya çalışırken, elindeki kıt imkânlarla Mücahitler düşmana göz açtırmıyordu. 24 Ocak 1964 günü Engindere'de tahrik, tehdit ve saldırılarda bulundular. Soydaşlarımız daha emin yerlere göç etmek mecburiyetinde kalırken, ölüm pahasına bile olsa toprağına bağlı kalpleri Türklük ateşi ve vatan sevgisi ile çarpan tüm köylerdeki mukavemetçilerimiz öldüler fakat düşmana geçit vermediler. 1976 yılına kadar Baf sancağı devam etmiş, 01 ağustos 1976 yılından itibaren Güvenlik Kuvvetleri Komutanlığı kuruluşuna geçmiştir.⁹²

2.9.1.9. Boğaz Sancağı

Lefkoşa'da başlayan ve adanın her tarafına yayılan Rum saldırıları 25 Aralık 1963 günü Boğaz bölgesine sıçradı. Ağır ve hafif silahlarla teçhiz edilen Rum kuvvetleri 25 Aralık 1963 günü dar Boğazı geçmeye yeltenirken Mukavemetçilerimiz ile çarpışmaya girdiler.

05 Mart 1964'te Kıbrıs ordusu personeli tüm teçhizatıyla Boğaz bölgesine intikal ettirildi. 10 Nisan 1964 günü sabahın ilk ışıkları ile birlikte Kilise bölgesinde başlayan düşman harekâtı ile buradaki mücahitlerimizi pusuya düşürülmüştür. Çatışmalarda 6 mücahidimiz şehit olmuştur. 17 Temmuz 1964 tarihinde Boğaz Bölgesi için önemli bir dönüm noktasıdır. Bu tarihte Boğaz Sancağı kuruluşunu tamamlamış, bölgede askeri düzeni sağlamıştır. 1976 yılına kadar Boğaz sancağı devam etmiş, 01 Ağustos 1976 itibaren Güvenlik Kuvvetleri Komutanlığı kuruluşuna geçmiştir.

2.9.1.10. Larnaka Sancağı

07 Haziran 1958 günü akşamı, Lekoşa'daki Türk Enformasyon Bürosuna EOKA örgütü elemanları tarafından konan bombanın patlaması sebebiyle Larnaka Türkleri olayı protesto eden bir miting düzenlediler. Bundan dolayı Rumlar toplanarak

⁹² Güvenlik Kuvvetleri Komutanlığı İnci Piyade Alayı belgeleri.

Türk semtine doğru yürüyüşe geçtiler. Türk-Rum sınırında çatışma oldu ve Larnaka'da olaylar patlak verdi. Birbirini takip eden olaylardan sonra Larnaka Türkleri mahalli olarak teşkilatlanmak ve Rumlara karşı koymak ihtiyacını duymuşlardır. 21 Aralık 1963'te Türk toplumuna yönelen Rum saldırısı Larnaka'ya da sirayet etti.

En kritik gün olan 27 Aralık 1963 Cuma günü sabahı, yoğun düşman ateşine aynı şiddetle mukabelede bulunan mücahitlerimiz, düşman silahlarını susturduğu gibi bu tarihten itibaren Larnaka'daki Türk Mukavemeti'nin kırılmayacağını gözler önüne serdi. Rumlar 23 NİSAN 1964 günü Boğaziçi'ne de saldırmış, köyün Türk kesimine roketatarlarla, havanlarla ateş yağdırmışlardır. 1976 yılına kadar Larnaka Sancağı devam etmiş, 01 Ağustos 1976 yılından itibaren Güvenlik Kuvvetleri Komutanlığı kuruluşuna geçmiştir.⁹³

Resim 6: Bayraktarların Fotoğrafları.

Kaynak: Ayhan Cankut, Kişisel Fotoğraflar, Kıbrıs Türk Mücahitler Derneği.

2.10. Türk Mukavemet Teşkilatı'na Eleman Temini

TMT'ye iki şekilde personel temin edilirdi;

- Sıcak Yaklaşım: Bu usul tamamıyla güvenilir kişilere karşı uygulanırdı. Önce şahıs bir süre takip edilirdi. Örgüte faydalı olacağı düşünülür ve kabul edeceğine

⁹³ Güvenlik Kuvvetleri Komutanlığı İnci Piyade Alayı belgeleri.

inanılırsa, bu tip şahıslara, akşam şurada bir kahve içelim şeklinde randevu verilir. Daha sonra buluşma esnasında direk olarak konuya girilerek örgüte katılması istenirdi.

- Soğuk Yaklaşım: Bu usul ise tam olarak güvenilemeyen ancak, birtakım nitelikleri bakımından örgüte faydalı olacağı ve mutlaka katılması gerektiği düşünülen şahıslara karşı uygulanırdı. Bu şahıslar bir nevi mecbur tutularak ve yemin ettirilerek örgüte dâhil edilirdi.

Yılmaz Bora teşkilata katılırken ilk yemin edişini ve o zamanki duygularını şu şekilde ifade etmektedir: *“Bana sıcak yaklaşımla geldiler. Ben ruhen hazırdım zaten. Örgüte ilk katılım esnasında Kur’an-ı Kerim, bayrak ve silah üzerine TMT yemini edilirdi. Ben de aynı şekilde, yemin ederek heyecanla örgüte girdim. O an benim için çok heyecan vericiydi. Zaten heyecanlanmamak mümkün değil. Hayatım değişti. Değişik bir ruh haline büründüm. Hemen uyum sağladım.”*⁹⁴

Kıbrıs Türk Mücahitler Derneği (KTMD) Gn. Merkez Yön. Kurulu Üyesi, Mehmet S. Emircan TMT’ye yeni katılan bir mücahidin yemin anını ve duygularını şöyle dile getiriyor: *“2 numaralı gaz lambasının yanı aydınlatıldığı odada 3 kişiydiler. Üzerinde Türk bayrağı bulunan basit bir masanın çevresinde ayakta duruyorlardı. Masaya serilmiş bayrağın üzerinde bir Kuran-ı Kerim, onun yanında da Takarof marka bir tabanca vardı. İki kişinin tam karşısındaki uçta hazır ol vaziyetinde bulunan genç adam sol eliyle bayrağı okşar gibi tutuyor, sağ elini de kuran-ı Kerime bastırması bekliyordu. Sağ elinin parmakları tabancanın kabzasına geçiyordu. İki kişiden yüzü maskeli olanı tok bir sesle konuştu: TMT’ye üye olmaya layık görüldün. Teşkilatın kurtuluş amacına uygun olarak sana verilecek her türlü emri yerine getirmeye hazır mısın? Genç adam ‘EVET’ dedi.”*

“O halde benim söylediklerimi aynen tekrarlayınız.”

“Kıbrıs Türkünün yaşayış ve Hürriyetine, Canına, Malına ve her türlü Anane ve Mukaddesatına her neden ve kimden olursa olsun vaki olacak tecavüzlere karşı koymak için kendimi Türk Ulusuna adadım!”

⁹⁴ Yılmaz Bora (TMT Derneği Başkanı), Mehmet oğlu, 1936 Akıncılar Köyü/Kıbrıs Doğumlu, lise mezunu, halen Akıncılar Köyü/Kıbrıs nüfusuna kayıtlı.

“Tok sesli yüzü maskeli adam tekrar konuştu: Bu andan itibaren bir TMT üyesisin. Hayırlı olsun. Sevinç, Gurur ve Kararlılık gözyaşlarıyla yüzü ıslanmış genç adam karşısındaki iki adama baktı. ‘Sağ olun’. Önce iki adam, sonra da TMT yemini içerek Türk Mukavemet Teşkilatına üye olan genç adam, odadan dışarıya çıktılar. Yüzü maskeliyle yanındaki bir yöne, genç Mücahit diğer yöne uzaklaştı. O bu günden sonra, kendini Yüce Türk Milletine adayan Ulusal Direnişçi idi.”⁹⁵

Resim 7: TMT Andı ve Sancaklara Ait Fotoğraf

Kaynak: Ayhan Cankut, Kişisel Fotoğraflar, Kıbrıs Milli Mücadele Müzesi.

Kur'an-ı Kerim, Bayrak ve silâh üzerine el basılarak yapılan yemin şu şekildeydi: “*Kıbrıs Türkünün yaşayış ve hürriyetine, canına, malına, her türlü anane ve mukaddesatına, her nereden ve kimden olursa olsun vaki olacak tecavüzlere karşı koymak için kendimi yüce Türk ulusuna adadım.*”

Ölüm dahi olsa verilen her vazifeyi yapacağıma, bildiğim, gördüğüm, işittiğim ve bana emanet edilen her şeyi canımdan aziz bilip, sonuna kadar muhafaza edeceğim.

Gördüklerim, işittiklerim, hissettiklerim ve bana emanet edilenleri hiç kimseye ifşa etmeyeceğim. İfşaatın bir ihanet sayılacağı ve cezasının ölüm olduğunu biliyorum.

Yukarıda sıralanan hususları harfiyen tatbik edeceğime namusum ve bütün mukaddesatım üzerine söz verir ve ant içerim.”⁹⁶

⁹⁵ M. S. Emircan, a.g.e., s.33.

⁹⁶ K.K.T.C. Milli Arşiv ve Araştırma Dairesi, Rf. No. 2316-A, Kutu No.79.

2.11. Türk Mukavemet Teşkilatı Elemanlarının Eğitimi

Örgüte katılan gençler, öncelikle askeri eğitime tabi tutuluyorlardı. Gençlerin bir kısmı ada içerisinde bir kısmı ise Türkiye’de eğitime tabi tutuluyorlardı. Daha sonra örgüt saflarında kendilerine verilen görevleri icra ediyorlardı.

Eğitim için Türkiye’ye gönderilen gençler, Antalya ve Ankara’da “Zir” köyünde bir aylık bir temel eğitime alınırlardı. Bu eğitimlerde; sabotaj, istihbarat, karşı koyma, pusu, baskın ve silâh kullanma gibi konularda temel bilgiler verilirdi. Ayrıca, sabotaj ve keskin nişancılık gibi konularda özel olarak ihtisas eğitimine tabi tutulanlar da vardı.⁹⁷

Birçok elemelerden geçirilen personel değişik bölgelerden olacak şekilde seçilerek 30-40 kişilik gruplar halinde Türkiye’ye eğitime gönderiliyordu. Türkiye’ye eğitimlere gitmeye “Hasrete Gitmek” deniyordu. Bu eğitimler her bakımdan çok faydalı oluyordu. Bir ay süreli olan bu eğitimde temel askerlik öğretiliyor, silah bakımcıları, telsizciler, eğitimciler, komandolar, şeklinde bir ihtisaslaşma yaptırılıyordu.⁹⁸

Hasret eğitiminde temayüz edenler döndüklerinde hazırlanan bir plana göre yeni alınan personeli atış hariç kısa bir eğitimden geçirirlerdi.⁹⁹ Gayri muayyen zamanlarda çok çeşitli yerlerde toplanan TMT mensupları eğitiliyordu. Yaz aylarında izci kampı maskesi altında bir araya toplanan TMT mensupları eğitimlerini pekiştiriyordu.¹⁰⁰

Yılmaz Bora gençlik kamplarıyla ilgili anılarında şöyle bahsediyor; “1969 yılına kadar mücahit olarak görev yaptıktan sonra sivil göreve ayrıldım. Bu tarihten itibaren 1974 yılına kadar, Kıbrıs’ın batı ucunda bulunan Yeşilırmak Köyünde 1969 yılında Cumhurbaşkanlığına bağlı olarak kurulan ‘Gençlik Kampı’nın yöneticiliğini yaptım. Bu kampın maksadı ileriye dönük mücadeleye gençleri hazırlamaktı.

⁹⁷ Yılmaz Bora (TMT Derneği Başkanı), Mehmet oğlu, 1936 Akıncılar Köyü/Kıbrıs Doğumlu, Lise mezunu, halen Akıncılar Köyü/Kıbrıs nüfusuna kayıtlı.

⁹⁸ H. Sadrazam, a.g.e., s 26.

⁹⁹ 22 nci Tb. Kısa Tarihçesi, K.K.T.C. Milli Arşiv ve Araştırma Dairesi, Rf. No. 298, s.2. 22 nci Tb. Kısa Tarihçesi için bak. EK-6.

¹⁰⁰ H. Sadrazam, a.g.e., s 26.

Rumlar 15 Temmuz 1974’de yönetime müdahale yaptığı tarihte Yeşilırmak Köyünde bulunan ‘Gençlik Kampı’nın yöneticiliğini yapıyordum. Bu tarihte Rumlar yolları kesti Lefkoşa ile irtibatımız kesildi. Kampta 70–80 tane genç vardı. Hepsinin annesi babası bayraktarlığa, elçiliğe ve Cumhurbaşkanlığına giderek bizim çocuklarımız orada kaldı ne olacak diye başvurdular. Dolayısıyla siyasiler devreye girdi. Rumlar pazartesi günü müdahale yaptı. Perşembe günü biz BM’nin nezaretinde Yeşilırmak’tan otobüslerle Lefkoşa’ya geldik. Benim arabamda bazı malzemeler vardı. Rumlar benden şüphelenmişlerdi. Bu yüzden beni Ledrapalas barikatında tutuklamaya kalktılar. Ancak BM görevlileri ise buna karşı çıkarak, ‘Biz hükümetinizin onayını aldık. Bizim kontrolümüzde dönecekler. Bu insanlar tutuklayamazsınız’ dediler. Bu şekilde tutuklanmaktan kurtuldum.”¹⁰¹

TMT gençliğe ve gençliğin toplandığı spor kulüplerine el atmıştı. Her spor kulübü bir mukavemet yuvası olarak görevlendirilmişti. TMT’yi gizlemek maksadıyla bir de gençlik teşkilatı kurulmuştu. Bu gençlik teşkilatının idarecileri TMT mensubu olmakla birlikte katılanların teşkilat mensubu olmaları aranmazdı.¹⁰² Bu teşkilatın kuruluş amacı Kıbrıs’taki gençliği örgütlemek ve tek bir çatı altında toplamaktı.

Kıbrıs Türk Gençlik Teşkilatı, kısa zamanda Kıbrıs Türk Gençliğini örgütleyerek mukavemet ruhunu geliştirmeye başladı. Böylece TMT’ye çok büyük fayda sağladı.¹⁰³

İsmail Tansu kitabında TMT mensuplarının eğitim faaliyetini şöyle dile getirmektedir: “T.M.T’nin kuruluşu iki ana ilkeye dayanıyordu: Örgüte alınan kişilerin eğitilmesi ve silahlandırılmaları. TMT, ‘yeraltı gizli mukavemet örgütü’ kurallarının modern esaslarına göre kurulacaktı. Dairemizin kadrosunda bu konuda eğitim yaptırabilecek, dağcılık, komando ve gizli harekât tekniği kursları görmüş çok sayıda uzman subay vardı. Eğitimleri, normal askeri kuruluşlar içinde değil, kendi dairemizin bünyesinde, gizli mekânlarda ve tesis edeceğimiz özel eğitim kamplarında yapmıştık.

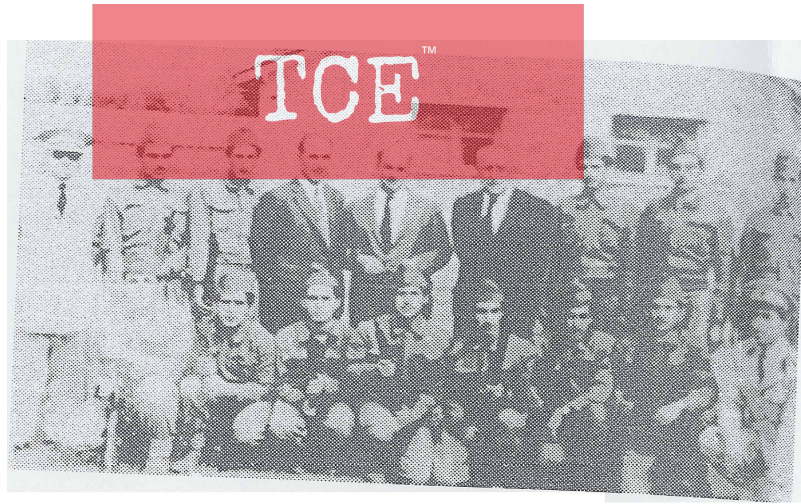
¹⁰¹ Yılmaz Bora (TMT Derneği Başkanı), Mehmet oğlu, 1936 Akıncılar Köyü/Kıbrıs Doğumlu, lise mezunu, halen Akıncılar Köyü/Kıbrıs nüfusuna kayıtlı.

¹⁰² H. Sadrazam, a.g.e., s 26.

¹⁰³ S. Bahadır, a.g.e. s.14.

Mücahitlere bir ay süreli kısa eğitim döneminde, silahlar tanıtılacak, kullanılmaları ve bakımları öğretilecek, atış talimleri yaptırılacaktı. Bu arada, gerilla, komando, sabotaj, kundaklama ve gizli harekât teknikleri konularında bilgiler verilecek, gece gündüz arazi tatbikatları yaptırılacaktı. Eğitimin planlaması ve programları da çok önceden yapılmıştı. Hedefimiz TMT'yi son derece gizlilik içinde örgütlemek, eğitmek ve silahlandırmaktı. Böyle bir örgütün varlığı, içinde görev almış olanlardan başka, hiçbir kimse tarafından bilinmeyecekti.

TMT ancak, Türk halkına karşı geniş çapta organize bir saldırı olduğu zaman varlığını ortaya koyacak ve halkını koruyacaktı. İngiliz egemenliği ve işgali altında bulunan ve Türklerle Rumların iç içe yaşadığı bir ada Ülkesinde böyle bir örgütü kurmak eğitmek ve silahlandırmak kolay bir iş değildir. Fakat sonradan görüldü ki, T.M.T bu işi başardı ve sırrını 6 yıl süre ile 21 Aralık 1963 gününe kadar sakladı. Eğitimin ağırlık noktası gizlilikte idi. T.M.T mücahitlerine önce 'Gizli Harekât Teknikleri' öğretilenecekti.

Resim 8: Ankara'ya eğitime Giden TMT Mücahitleri, General Karabelen, İsmail Tansu, Rauf Denктаş ve Öğretmen Subayları İle Birlikte (1959)

Kaynak: Tansu, İsmail.

TMT mensuplarının eğitimleri Eğitimi şöyle planlanmıştı: TMT lideri Yarbay Rıza Vuruşkan her ay örgüte alınan mücahitlerden 20-25 kişiyi uçakla Ankara'ya gönderecekti. Bir ay eğitilen bu mücahitler, Kıbrıs'a döndüklerinde, Türkiye'den gönderilen görevli subayların yönetim ve gözetiminde tesis edilecek gizli eğitim merkezlerinde, örgüte alınan öteki mücahitlerin eğitimine yardımcı olacaklar,

öğrendiklerini onlara da öğreteceklerdi. Bu sistem Türkiye ve Kıbrıs'ta aynen yıllar boyu başarı ile uygulanmıştır.

Daha sonra Eylül 1959 tarihinden itibaren Antalya'da bir ormanlık alanda tesis ettiğimiz çadırlı bir gizli kampta da, vapurla Antalya'ya gönderilen mücahitlerin eğitimine başlanmıştır. Bu kampta Binbaşı Şadi Demirbilek yönetimindeki uzman subaylarımız mücahitlerimizi eğitmişlerdi.

Antalya Eğitim Kampının Lojistik desteği Dairemize bağlı bulunan Eğirdir Dağ ve komando okulu komutanı Albay Naim Tan tarafından sağlanıyordu. Gerek Ankara ve gerekse Antalya kamplarında büyük bir itina ile yetiştirilen 'Erkek ve Kız' mücahitlerimiz, yılmaz birer direnişçi olmuşlardı. Böyle olduklarını da zamanı geldiğinde erkek ve kız olarak omuz omuza savaşıyor, dostu da düşmana da göstererek ispatlamışlardır.

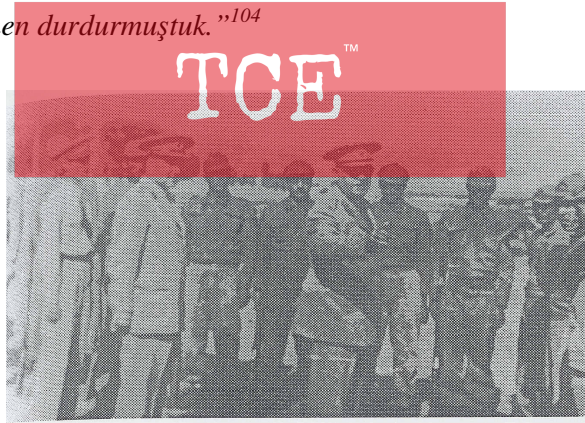
Resim 9: Rauf Denктаş Ankara Eğitim Kampında Tabanca Atışı Taliminde Yanındakiler: General Daniş Karabelen Binbaşı İsmail Tansu.

Kaynak: Tansu, İsmail.

Ankara'daki Eğitim kampını, askeri birlik ve kuruluşlarının dışında Ankara'ya yakın bir yerde tesis etmeyi kararlaştırmıştık. Bunun için de Ankara civarında aramalara girişmiştik. Sonunda bize çok uygun bir yer bulmuştuk. Bu yer Ankara Ayaş yolu Üzerinde Ankara'ya 40 km kadar uzaklıkta 'Zir Köyü' civarında, Tarım Bakanlığına ait terkedilmiş çiftlik tesisleri idi. Buraya hemen, Tarım Bakanının izni ile el koymuştuk. Burayı kısa sürede maksadımıza uygun duruma getirmiş ve TMT lideri Albay Rıza Vuruşkan'a, mücahitleri uçakla Ankara'ya göndermeye başlayabileceğini bildirmiştik. Bu özel gizli eğitim merkezimiz dıştan görünüşü itibarıyla tamamen normal

bir askeri tesis olduğu görünümde idi. Buraya getirilen mücahitlere hemen askeri Üniforma giydiriliyordu.

Bu eğitim tesisi bizim dönemimizde (1958-1961), bizden sonraki dönemlerde de yıllarca mücahitlerin eğitimlerinde kullanılmış ve Ankara’da kimse burada neler yapıldığının farkına varmamıştı. Eğitilecek Kıbrıslı gençler için iki kaynak düşünmüştük. Önce Kıbrıs’tan örgüte alınan gençlerden Türkiye’ye gönderilecek olanları eğitime alacaktık yeterli sayıda genci bu şekilde eğittikten sonra da Ankara’da yüksek tahsil yapan Kıbrıslı gençlerle temas kurarak gönüllü olanları eğitecektik. Kıbrıs’tan her ay muntazaman gönderilen gençler eğitimden geçirilip Kıbrıs’a geri gönderilmekte iken, 1959 yılına gelindiğinde, Ankara ve İstanbul’daki yüksek tahsil gençleri ile de temaslar kurmuş ve mülakatlar yapmaya başlamıştık. Fakat 1960 yılı Mart, Nisan ve Mayıs aylarında öğrenci hareketleri Türkiye’de siyasi durumu karıştırdı, yanlış anlamalara meydan vermemek için bu programımızı önceleri daha dikkatli uygulamaya başlamıştık. İhtilalin yapıldığı 27 Mayıs 1960 tarihine yaklaşıldığı günlerde de tamamen durdurmuştuk.”¹⁰⁴

Resim 10: Orgeneral Cevdet Sunay Genelkurmay 2. Başkanı TMT’nin Ankara Eğitim Kampında Mücahitlerle. Yanındakiler: Binbaşı İsmail Tansu ve Yüzbaşı Nurettin Ökdem.

Kaynak : Tansu, İsmail

Bu eğitimler neticesinde zaman içerisinde TMT’nin gücü giderek artmıştır. Zaman zaman Kıbrıs’tan gönderilen kız mücahitlere de “Zir Kampında” eğitim yaptırılıyordu.

¹⁰⁴ İ. Tansu, a.g.e., s. 103-107.

Bu kamplarda eğitim gören mücahitler Türkiye’de öğrendiklerini adaya döndüklerinde öteki TMT mücahitlerine de öğretiyorlardı.

Mücahitlere eğitim dönemlerinin sonunda özenle düzenlenen yemin törenleriyle mücahitlerin milli duygularının kuvvetlenmesi sağlanıyordu. Yemin törenlerinde TMT’nin faaliyetlerini planlayıp yönlendiren komutanlarla mücahitlere öğretmenlik yapan bütün askeri personel hazır bulunurdu.

Resim 11: Ankara'da Eğitim Gören TMT Mücahitleri'nin Yemin Töreni (1958)

Kaynak : Tansu, İsmail

Yapılan törenin şekli, Türk Silahlı Kuvvetlerinde yapılmakta olanın aynı idi. Yemin metni ise TMT’nin özelliğine göre, biraz değiştirilmiş olarak, Türk Silahlı Kuvvetlerinininkine benziyordu.¹⁰⁵

2.12. Gizlilik ve Sır Saklamaya Verilen Önem

TMT herkesin birbirini bildiği ve tanıdığı Kıbrıs’ta gizliliği sağlamak için çok büyük çaba harcamış ve bu konuda başarılı olmuştur. TMT’ye girerken edilen yemine bağlı kalarak hiç kimseye bir şey söylemeyen TMT mensupları bazen günlerce evlerine uğramadan, nereye gittiğini, ne yaptığını haber vermeden çalışıyordu. Birbirini severek evlenen pek çok aile bu nedenle çok zor günler geçiriyordu.

TMT kendi gizliliğini sağlarken düşman hakkında sürekli bilgi toplamayı ihmal etmiyordu. Her mukavemetçi bir haber toplama elemanı olarak görev yapıyordu.

¹⁰⁵ İ. Tansu, a.g.e., s. 110.

Düşmanın bizlere önem vermemesinden yararlanarak her yere giriliyor ve en doğru bilgiler toplanabiliyordu. Gizliliği açığa vuran veya hıyaneti tespit edilen kişiler suçlarının derecesine göre cezalandırılıyordu.¹⁰⁶

TMT mensupları “gör, duy, konuşma” prensibiyle hareket ediyorlardı. Şunu da herkes biliyordu ki konuşursa kurşunu yiyecek. Teşkilat karşı taraf hakkında bilgiye de önem veriyordu ve faaliyetlerini izlemeye gayret ediyordu. Ayrıca kendi iç bünyesinde zararlı olabilecek her türlü faaliyeti de denetim altında tutma gayreti içerisindeydi. Bazı hallerde deşifre olunabilecek, insanların gözünden gizlenemeyen olaylar olmuştı. Buna karşılık halk son derece büyük bir anlayış ve sağduyu ile davranarak olayları açığa vurmamıştır. Halkın bu tutumu davaya destek vermiştir.

Türkiye’den özel olarak gönderilen ve çeşitli maskeler altında Kıbrıs’ta görev yaparak TMT’yi sevk ve idare eden subayların deşifre olmaması için “Bayraktar”, “Büyük”, “Bozkurt” gibi kod isimler kullanılırdı. Daha sonra Türkiye’den gelen komutanlar yaygınlaştıkça, başka bir deyim geliştirildi. Halk komutanları deşifre etmemek için “Kara Sakal” tabirini geliştirmişti.¹⁰⁷ “Bu gece Kara Sakal buraya geldi veya gelecek” gibi ifade edilirdi. Yani Türkiye’li komutan manasında kod isim olarak kullanılırdı. Oğullar arasında da gizlilik vardı. Bir oğul diğerini tanımazdı. Gizliliğe çok önem verilirdi.¹⁰⁷

Bütün TMT mensuplarının, silahların, gizli harekât faaliyetlerinde kullanılan tabirlerin ve coğrafi mevkielelerin gerçek adları iletişimde kesinlikle kullanılamazdı. Örneğin bir yazıda veya konuşmada tabancadan söz edilmek istense “Serçe”, mermisinden söz edilmek istense “Serçe Gagası” denilirdi.¹⁰⁸

Gizliliğe verilen öneme bayan gazeteci Özcan Ercan’ın, Milliyet gazetesinde yayımlanan “İstirdat Harekâtı” adlı dizi yazısında yer alan satırlar çarpıcı bir örnek oluşturmaktadır: *“Teşkilata ilk katılanlardan biri Bülent Şemiler’in amcası rahmetli Kemal Şemiler’dir. Kemal Şemiler ilk TMT toplantısında Rauf Denktaş’ın yanında TMT yemini etmişti. Ancak tüm güvenilirliğine rağmen TMT liderinin yüzünü görememişti.*

¹⁰⁶ H. Sadrazam, a.g.e., s 28.

¹⁰⁷ Yılmaz Bora (TMT Derneği Başkanı), Mehmet oğlu, 1936 Akıncılar Köyü/Kıbrıs Doğumlu, Lise mezunu, halen Akıncılar Köyü/Kıbrıs nüfusuna kayıtlı.

¹⁰⁸ İ. Tansu, a.g.e., s 53.

Yarbay Rıza Vuruşkan tedbirli yapısı nedeniyle, odanın ortasına bir ip germiş ve üzerine odayı ikiye bölen bir battaniye atmıştı. Rıza Vuruşkan bir tarafta Kemal Şemiler diğer tarafta, birbirlerinin sadece seslerini duyarak yemin törenini gerçekleştirdiler.”¹⁰⁹

Bir aylık eğitim süresi sonunda Kıbrıslı Türk mücahitler kendilerine verilecek görevi yapabilecek nitelikte birer mukavemetçi olarak yetiştirilirdi. Bu mücahitler Kıbrıs’a döndüklerinde, Türkiye’ye gelemeyen T.M.T mücahitlerine Kıbrıs’ta gizli eğitim yerlerinde, silah kullanmayı ve öğrendikleri gizli harekât tekniğini öğretmek için de görevlendirilirdi. Eğitimlerde gizlilik kurallarına son derece önem verilir ve bu konu mücahitlerin zihinlerine, hiçbir zaman ve şartta çıkmayacak şekilde yerleştirilmeye bu konuda beyinleri yıkanmaya çalışılırdı. Mücahitler bu gizlilik kurallarına son derece dikkatle uymuşlar ve başarılı olmuşlardı Bunun neticesi olarak da 21 Aralık 1963 tarihine kadar Kıbrıs’ta TMT’nin mevcudiyetinden, İngiliz yönetimi, Rumları, Kıbrıs, Yunanistan, Türkiye ve Dünya Basın ve Kamuoyu haberdar olmamıştı. Mücahitler gizlilik kurallarını o derece hayatlarının bir parçası saymışlardı ki, çok uzun yıllar sonra dahi bu alışkanlıklarından sıyrılamamışlardır.¹¹⁰

2.13. Türk Mukavemet Teşkilatı’nda Haberleşme Yöntemleri

Haberleşme “canlı” ve “cansız” posta kutuları vasıtası ile yürütülürdü. Canlı posta kutuları; güvenilir işyeri sahipleri idi. Bu canlı posta kutuları mesajın içeriğini bilmezdi. Sadece mesajı vereni ve alacak şahsı tanırlandı. Cansız posta kutuları ise; belirli gizli noktalar idi. Bu gizli noktalara mesajlar bırakılıp alınarak iletişim kurulurdu.¹¹¹

Yazışmaların kodlu olmasına dikkat ediliyordu. Toplantılar çeşitli bölgelerdeki emin evlerde yapılıyordu. Sancaklarda telsiz ve telsizci (çalgı ve çalgıcı) bulunmakla birlikte belirli zamanlarda sadece temas kuruluyor telsizle mesaj gönderilmiyordu.¹¹² Yazışmalarda birlikler de kod adıyla ifade edilirdi. Örneğin; Kovanla sancak arasında

¹⁰⁹ Özcan Ercan, “İstirdat Harekâtı” adlı yazı dizisi, **Milliyet Gazetesi**, 12 Haziran 1995, s.25.

¹¹⁰ İ. Tansu, a.g.e., s 112.

¹¹¹ Yılmaz Bora (TMT Derneği Başkanı), Mehmet oğlu, 1936 Akıncılar Köyü/Kıbrıs Doğumlu, Lise mezunu, halen Akıncılar Köyü/Kıbrıs nüfusuna kayıtlı.

¹¹² H. Sadrazam, a.g.e., s 28.

yapılan bütün yazışmalar büyük bir gizlilik içinde olurken 2 nci Kovan'ın kullandığı isim; “Tunçbilek” idi.¹¹³

Resim 12: Bölgelerdeki Gizli Bilgileri TMT Teşkilatına İletmek Üzere Kullanılan Gizli Evrak Taşıma Kütüğü.

Kaynak : Ayhan Cankut, Kişisel Fotoğraflar, Kıbrıs Milli Mücadele Müzesi.

Sancakların kendi bölgelerindeki birimlerle olan ilişkisi ve irtibatı “Mesaj Formu” ile sağlanırdı. Bu mesaj formları, daha sonra sancaklar arası haberleşmede de kullanılmıştır. Böylelikle, birimler, sancaklar ve Bayraktarlık arasında devamlı suretle bir bağlantı mevcuttu. Bayraktarlıktan çıkan emirler, bu mesaj formu sayesinde gecikmeden sancaklara ve bunlara bağlı birimlere ulaşırdı.¹¹⁴

2.13.1. Türk Mukavemet Teşkilatı Genel Karargâhı ile Türk Mukavemet Teşkilatı Lideri Arasındaki İletişim

İsmail Tansu TMT Genel Karargâhı ile TMT lideri arasındaki iletişimin teşkil edilmesini şöyle dile getirmektedir: “TMT lideri Yarbay Rıza Vuruşkan’ın (Bozkurt) Kıbrıs’ta göreve başladığı Ağustos 1958 gününden itibaren, kendisi ile Ankara’da Genel karargâh arasındaki iletişim başlangıçta Dışişleri Bakanlığı ile Lefkoşa Başkonsolosluğu arasındaki telsiz bağlantısı ve dışişleri bakanlığının kuryelerinden

¹¹³ 22 nci Tb. Kısa Tarihçesi, K.K.T.C. Milli Arşiv ve Araştırma Dairesi, Rf. No. 298, s.1.

¹¹⁴ Sanal Bahadır, “TMT” Konulu Çalışma, K.K.T.C. Milli Arşiv ve Araştırma Dairesi, Rf. No.1309, s.26

yararlanarak sürdürmüştük. Kullandığımız şifre o zaman için hiçbir şifre uzmanı veya şifre makinesi ile çözülemeyecek kadar emniyetli idi.

İlk eğitim grubu içinde, Kıbrıs Radyosunda teknisyen olarak çalışan bir genç de vardı. Adı Vefa Besim olan bu genç 20 Ağustos 1958'den 20 Eylül 1958 gününe kadar otuz gün süre ile telsiz iletişimi için özel olarak eğitilmişti. Vefa Besim'e kullanılması öğretilen telsiz cihazı; Amerikan ordusu için özel olarak imal edilmiş, özellikle gizli mukavemet ve gizli harekât örgütlerinde kullanılan son derece geliştirilmiş telsizdi. Hafif idi ve yanında portatif bir elektrik jeneratörü de vardı. Vefa Besim'e; bazı özel projeler üzerinde birlikte çalıştığımız Amerikan yardım heyeti 'JUSTMAT'ın özel projeler şubesi (J-3) subaylarından temin edilen, deşifresi mümkün olmayan veya zor olan şifreleme ve çözme sistemi de öğretilmişti.

Resim 13: TMT Tarafından Kullanılan Çeşitli Haberleşme Cihazları.

Kaynak : Ayhan Cankut, Kişisel Fotoğraflar, Kıbrıs Milli Mücadele Müzesi.

Söz konusu telsiz cihazından dairemizde, benim ve muharebe subayımız sorumluluğunda bir kaç tane vardı. Birlikte özel projeler üzerinde çalıştığımız Amerikalı subaylar bize verdikleri bu telsiz cihazları üzerinde çok hassas idiler ve onların kullanılmasını ve muhafazasını birlikte planlıyorduk. Bu telsiz cihazlarından birine Amerikalı subaylardan habersiz olarak el koymaya ve Kıbrıs'ta TMT liderine göndermeye karar vermiştim.”¹¹⁵

¹¹⁵ İ. Tansu, a.g.e., s. 101.

Bu telsiz cihazının örgütün kurulması ve iletişimde son derece büyük önemi vardı. Bu özel telsiz cihazlarının kullanma hakları Türk Silahlı Kuvvetleri'nde olmakla beraber; Amerika tarafından özel bir proje kapsamında verildiği için Amerikalılarla müşterek kontrol altında bulunduruluyordu. Gerekli zaman kullanılmak üzere belirli yerlerde gizli depolamaları yapılmıştı. Belirli zamanlarda da Amerikalı subaylarla birlikte bulundukları yerde bakım ve kontrolü yapılmakta idi.

İsmail Tansu telsizlerden birine el koyarak Kıbrıs'a gönderme fikrini Özel Harp Dairesi Başkanı General Karabelen'e anlatmış ve onu ikna etmeyi başarmıştı. Daha sonra, dairenin muhabere subayı Yüzbaşı Halil Pamukoğlu ile bulunduğu yerden telsiz cihazını alıp, TMT'ye silah sevkıyatında kullanılan Vehbi Mahmutoglu liderliğindeki "Arı Ekibi"nin kayıkları ile Ocak 1959 günü yapılan sevkıyatla birlikte Kıbrıs'a gönderilmesini sağlamıştı. Bu suretle TMT ile Türkiye'deki karargâh arasında çok sağlam bir telsiz iletişim sistemi kurulmuştu.

Telsiz cihazına el koyduktan sonraki gelişmeleri İsmail Tansu şöyle aktarmaktadır: *"Aradan bir kaç ay geçtikten sonra Amerikalı subaylar telsiz cihazlarını kontrole çıkmamızı önermişler, bizde kendilerini çeşitli bahaneler ileri sürerek kontrolü ertelemiş ve Amerikalı subayları atlatmaya çalışmıştık. Bir taraftan da Kıbrıs'tan telsiz cihazlarının boş kutularını aldığımız yere koymak için istemiştik. Kısa bir süre sonra da Ankara'ya uçakla eğitim için gelen mücahitlerle, kutular içinde hellim dolu olarak, geri gönderilmişti."*¹¹⁶

2.14. Malzeme İkmali ve Depolama Faaliyetleri

Personel temini ve eğitim işleri yanı sıra silah ve mühimmat ikmaline özel itina gösteriliyordu. 22 ARALIK 1963 tarihine kadar gizli harekât tekniğinin icap ettiği esaslara göre ikmal, depolama ve bakım faaliyeti sürdürülmüştü.

TMT'nin silah ve patlayıcı madde ihtiyaçları çeşitli yollardan temin ediliyordu, İngilizlerden çalınan veya satın alınan, Türkiye'den getirilen ayrıca elde mevcut imkânlarla yapılan silah ve malzemeler mevcuttu. Türkiye'den silah ve cephane getirilmesine "Bereket" deniyordu, ilk defa bereketçilik girişimi Erenköy'de başlamış

---

¹¹⁶ İ. Tansu, a.g.e., s. 102.

daha sonra planlı bir şekilde yapılmaya başlanmıştı. Erenköy, Balalan köyü, Akdeniz köyü ve Ozanköy Türkiye’den gelen ikmal maddelerinin ilk kabul yerleriydi. Silâh ikmali için Lefke Sancağına bağlı olarak Erenköy ve Yeşilırmak’ta ikmal ekipleri kurulmuştu. Erenköy, Mansur ve Bozdağ’ın fedakâr gençleri küçük çapta, takatsiz balıkçı tekneleriyle silah ikmali için ölüme atılırcasına denize açılıyorlardı.

Bin bir güçlüklerle temin edilen silâh ve cephane pek çok tehlikeleri göze alarak bazen araçla bazı zamanlarda yaya olarak adanın dört tarafında dağıtılıyordu. Türkiye’den getirilen silah ve cephane, ihtiyacı tam olarak karşılayamadığı için TMT kendi imkanları ile imalat yapıyordu, Su borularından el bombası, araba direksiyon milinden P. Tf., hidrolik borularından havan ve top yapılması her gün tekamül ediyor ve artıyordu.¹¹⁷

Kıbrıs TMT Derneği Başkanı Yılmaz Bora konuya silah imali ile ilgili olarak şunları ifade ediyor; *“O günlerde ağır silahlarımız olmamakla birlikte, mevcut silahlarımızın cephane sıkıntısı da vardı. Süretille ‘Kırıkkale’ adı altında silah fabrikası kuruldu. Her türlü hafif silah imal etmeye başladık. 60 mm.lik havanlar da yapıldı ve başarılı da oldu. Bu fabrikada tornacılar görev yapıyordu. Kabiliyetli insanlardı onlar. Daha önceleri av tüfeği imal ederlerdi. Bu insanlar koşarak geldiler ve hiçbir karşılık beklemeden sonuna kadar görev yaptılar.”*¹¹⁸

Çeşitli şekillerde elde edilen silah ve mühimmat Sancakların kaydına geçtikten sonra Kovanlara veriliyordu. Bu silahlar usulüne göre temizlenip ambalaj yapıldıktan sonra bir senet mukabilinde iki kişinin sorumluluğuna verilerek gizli yerlerde saklanıyordu. Silâhların saklama işlemine “çanaklama” deniliyordu. İki türlü çanaklama vardı.

- Sır Çanak: Hemen kullanılacak durumda olan bir silahın ve cephanenin TMT mensubuna emanet edilmesi idi. Eğitim için kullanılan silahlar bu gruba, dâhildi.
- Dip Çanak: Belirli miktarda silah ve cephanenin bir yere gömülmesi idi. Bu işlem silahların greslenmesini, ziftli ve katranlı, bezlerle sarılıp demir kasalara konulmasına ve gizli bir yere gömülmesini ihtiva ediyordu. Çanağın yerini iki kişiden

¹¹⁷ H. Sadrazam, a.g.e., s 26-27.

¹¹⁸ Yılmaz Bora (TMT Derneği Başkanı), Mehmet oğlu, 1936 Akıncılar Köyü/Kıbrıs Doğumlu, Lise mezunu, halen Akıncılar Köyü/Kıbrıs nüfusuna kayıtlı.

başka hiç kimse bilemezdi. Bu silahların teslim ve depolamasında kodlu senetler kullanılırdı. Buna “Dağarcıklama Beyanı ve Andı” deniliyordu.¹¹⁹

2.14.1. Dağarcıklama Beyanı ve Andı

*“Arkada yazılı..... kalem vida ve ucu ..... tarihinde bize teslim edildiği gibi sarmayı hiç bozup açmadan “SANDIK PAKET” sisteminde dağarcıkladık. Dağarcık yerini bir Allah bir de biz biliyoruz. Dağarcığın nasıl yapılacağı ve nasıl kontrol ve muhafaza edileceği hakkındaki teknik bilgileri öğrendik. Buna göre dağarcığı en mukaddes bir milli emanet olarak kontrol ve muhafaza edeceğimize emirsiz kimseye vermeyeceğimize ancak yakın bir tehlike halinde çıkarıp başka yere dağarcıklayıp, beyimize acele rapor vereceğimize namus ve şerefimiz üzerine söz verimiz.”*¹²⁰ Dağarcık sorumlularınca bu anda sadık kalınarak yapılan gizli depolama faaliyetleri hiç bir açık vermeden yürütülebilmüş ve malzemelerin düşman eline geçmesi önlenmiştir.

2.14.2. Silah İkmal Planı

İsmail Tansu TMT’ye silah ikmal yapılmasıyla ilgili çalışmaları kitabında şöyle dile getirmektedir: *“İlk aşamada hedefimiz 5000 mücahidi silahlandırmaktı. Bunun için Askeri depolardan 1000 adet tabanca, 1000 adet makineli tabanca, 100 adet hafif makineli tüfek, 3000 adet piyade tüfeği, 20.000 adet savunma bombası yeterli sayıda cephane teslim almış, Eğirdir Dağ Okulu, Mersin ve Anamur’da depolamıştık. makineli tüfekler Eğirdir Dağ Okulu’nda, plastikle kaplanmış olarak uzun süre toprak altında bozulmadan kalabilecek şekilde hazırlanmıştı.*

İkmalde esas prensibimiz nakliyatı sivil kimlikli personel ve sivil teknelerle yapmaktı. İkmal için bütün hazırlıklarımızı bu yönde, Temmuz 1958 ayının sonunda tamamlamış bulunuyorduk. Ağustos ayının başında ikmal harekâtına başlayabilecek bir duruma gelmiştik. Hükümet ve ordumuz silah esirgemiyordu. İkinci aşamada stoklarımız azaldıkça ve istediğimiz anda ve miktarda silah, hatta 60 ve 80 mm.lik havan topları, bazuka ve roketler de verilecekti.

¹¹⁹ H. Sadrazam, a.g.e., s 27.

¹²⁰ H. Sadrazam, a.g.e., s 27-28.

Silahlar Kıbrıs'ın Kuzey kıyılarında Türklerle meskûn bölgelerde emin noktalara, çok dikkatle hazırlanmış planlar çerçevesinde sevk edilecekti. İkmal harekâtı ya bizim temin edeceğimiz ya da, Kıbrıs'tan gönderilecek teknelerle gerçekleştirilecekti.

Kıbrıs'a gönderilen silah ve cephanenin depolanması, dağıtımı, muhafazası ve bakımı esasları da şöyle idi: Kıyıda kabul noktasında teslim alınan silahlar önceden tespit edilmiş ve her türlü güvenlik önlemleri alınmış bir yere süratle nakledilecek, topluca depolanacaktı. Silahlar bu depoda uzun süre bekletilmeden ihtiyaç olan bölgelere sevk edilecek, kurulan TMT hücrelerine dağıtılacak ve hücrelerden bir veya iki mücahidin sorumluluğunda, hücrelere yakın yerlerde gizlenmek veya gömülmek suretiyle depolanacaktı. Sonradan da 3 veya 6 aylık dönemlerle bulundukları yerlerden çıkarılarak bakımları yapılacak, gerekirse de yerleri değiştirilecekti. Depolanma dışında yalnızca eğitime yetecek miktarda silah bulundurulacak, bunların gizli olarak muhafazasına son derece önem verilecekti. Silah sevkıyatının en önemli yanı Güney kıyılarımızda depoladığımız silahların ne yolda sevk edileceğiydi. Çeşitli yönlerden zorlukları ve tehlikeleri olan ikmal harekâtının planlarının çok dikkatli hazırlanmalı idi. Çünkü Kıbrıs İngiltere'nin hâkimiyeti ve askeri işgali altında idi. Ada, İngiliz polisi, gizli haber alma servisi hava ve deniz kuvvetlerinin kontrolü altında idi. İngiliz savaş gemileri denizde, uçakları havada devamlı devriye geziyorlardı. Bundan başka karşıımızda ada nüfusunun çoğunluğunu teşkil eden Rumlar ve EOKA vardı. Bütün faaliyetlerimizi onların gözü ve kulağından sakınarak sürdürmek zorunda idik.”¹²¹ Tüm bu güçlüklerle rağmen Türkiye'den silah ve cephane gönderilerek Kıbrıs'ta gerektiğinde kullanılmak üzere depolanması sağlanmış ve günü gelince de gerektiği şekilde Rumlara karşı kullanılmıştır.

2.14.3. İlk Bereket Hücresi Arı Ekibi ve Elmas Adlı Balıkçı Gemisiyle Yapılan Silah Sevkıyatı

İlk bereket hücresi olan “Arı Ekibi”, Rumların katliam girişimlerine karşı koyabilmek için silah temin etmek maksadıyla kendi iradeleriyle ve yurtsever duygularla Türkiye'ye gelen Vehbi Mahmut, Asaf Elmas ve Cevdet isimli Kıbrıslı gençlerin silah sevkıyatı ile görevlendirilmeleri sonucu kurulmuştur.

¹²¹ İ. Tansu, a.g.e., s. 113-114.

Arı ekibinin ilk görevlendirilişini İsmail Tansu şöyle dile getirmektedir: “ ‘Haydi bakalım yolunuz açık olsun’ dememizden sonra gençler, silahları kaparak motora yüklemişler ve bu sürprizin heyecanı içinde ‘Bize güvenin’ diyerek boynumuza sarılmışlar ve denize açılmışlardı.

16 Ağustos 1958 günü Anamur Kalesinde bu ilk silah taşınması için denize açılan gençler, sandalları dalgaları üzerinden seke seke kıyıdan uzaklaşırken sandalda ayağa kalkmışlar, şarkı söylüyor ve oynuyorlardı.

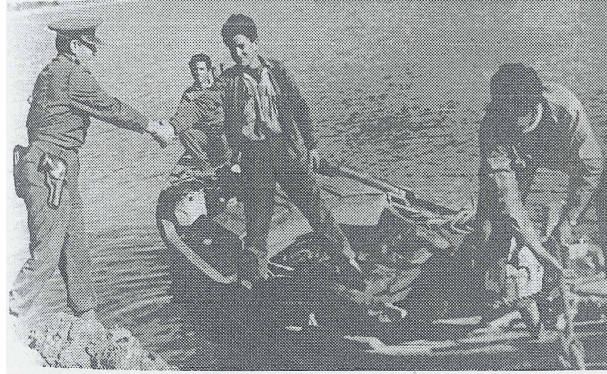
Bu manzara karşısında çok duygulanmış ve şöyle düşünmüştüm: ‘Bu kahraman vatanseverler, Akdeniz’in dalgaları ile boğuşarak küçücük sandalları ile 60 millik mesafeyi nasıl aşacaklar da köylerine ulaşacaklardı.’ Onları ufuk da kayboluncaya kadar izledikten sonra arkalarından dua ederek Dr. Nalbantoğlu ağlamaklı bir ses tonu ile ‘Merak etmeyin, ulaşırlar ulaşırlar’ diyerek bana moral vermeye çalışıyordu.

Ertesi sabah Ankara’ya döndüğümüzde Daniş Paşaya raporumu ‘Dışişleri Bakanlığı telsizi ile TMT lideri Vuruşkan’ı operasyondan haberdar etmiş ve Arı Ekibi ile yapılacak temasta kullanılacak parolayı da bildirerek, operasyonun sonucunu bildirmesini istemiştin. Gençler hakkında önceden sorduklarıma da Vuruşkan’dan henüz cevap gelmemişti. Merak ve heyecan içinde Vuruşkan’dan gelecek mesajı bekliyorduk. 28 saat sonra Vuruşkan’dan beklediğimiz telsiz mesajı gelmişti. ‘Silah ve cephaneler TMT tarafından tam olarak teslim alınmıştır. Arı Ekibi kod adı ile Koçina (Erenköy) TMT hücresi teşekkül ettirilmiştir. Bu kahraman mücahitlerin Türkiye’ye gidişleri bilgimiz dâhilinde değildir. Kendi inisiyatifleri ile hareket ettikleri anlaşılmıştır.’ ”¹²²

Sürpriz şeklindeki bu başlangıçlardan sonra Arı Ekibi on-on beş günde bir sefer yapıyorlardı. Bazen seferler iki kayıkla yapılmakta daha çok silah taşınmakta idi. Arı Ekibinin 9 Kasım 1958 günü iki kayıkla birlikte yaptığı 7nci sefer maalesef hazin bir şekilde sonuçlanmıştı. Anamur’dan silahları yükleyip yola çıkan kayıklar, fırtınaya yakalanmış biri kaybolmuş Asaf Elmas’la Hikmet Rıdvan şehit olmuşlardı. İçinde Vehbi Mahmutoglu’nun da bulunduğu öteki kayıktakiler, silahları denize atarak hafiflemekle dalgalarla daha kolay boğuşmuşlar ve kurtulmayı başarmışlardı. Asaf

¹²² İ. Tansu, a.g.e., s. 124.

Elmas ve Hikmet Rıdvan TMT'nin denize verdiği ilk kahraman şehitlerdir. Asaf Elmas'ın bu seferi 4ncü, Hikmet Rıdvan'ın ki ise 2nci seferi idi.

Resim 14: TMT'ye Silah Taşıyan ARI Ekibinin Kahraman Mücahitleri(1958-1960)

Kaynak: Tansu, İsmail.

16 Ağustos 1958 tarihinde Arı ekibi ile başlatılan silah sevkıyatı bu olaydan sonra da bu uğurda şehitler verilmesine rağmen, muntazam devam etmiştir. 1958 sonuna kadar dört aylık süre içinde bu yolla TMT'ye 800 mücahidi silahlandırarak silah ve mühimmat gönderilmiş bulunuyordu. Elbette bu başarının şerefinden en büyük pay, kahraman Arı Ekibi Mücahitleri'ne aitti.¹²³

TMT'nin kuruluş aşamasında görev alan ve Türkiye'deki kadrosunda yer alan İsmail Tansu'nun girişimleriyle Türkiye'den Kıbrıs'a yapılan silah sevkıyatlarında kullanılmak maksadıyla alınan Elmas kod adlı balıkçı gemisinin de TMT'nin silahlandırılmasında büyük payı olmuştur.

İsmail Tansu kitabında, Elmas kod adlı balıkçı gemisinin TMT destanında çok önemli bir yere sahip olduğunu ve 18 Mart 1918'de Çanakkale'de düşman donanmasını püskürten "Nusret Mayın Gemisi" gibi Kıbrıs Milli Mücadelesinde tarihe geçecek kahramanlıkları olduğunu ifade etmektedir. Son seferinde silah ikmali yapılacağı İngiliz ajanı bir Türk tarafından ihbar edilmiş ve Elmas'ın 24 Mart 1959'da başlayan hizmeti 17 Ekim 1959'da hazin bir şekilde İngiliz devriye gemilerine yakalanmaması için mecburen batırılmasıyla son bulmuştur.

¹²³ İ. Tansu, a.g.e., s. 125.

16 Ağustos 1958 tarihinden 30 Temmuz 1959 tarihine kadar Arı Ekibi ve Elmas'la Kıbrıs'a Türk mukavemet teşkilatına gönderilen silahların toplamı şöyledir:

872 tabanca (Tokaref),

747 adet makineli tabanca (Sten),

96 adet hafif makineli tüfek (İngiliz yapımı),

2997 adet piyade tüfeği (İngiliz yapımı),

6800 adet Bomba (savunma-Amerikan),

43500 adet tabanca mermisi,

134400 makineli tabanca mermisi,

164000 adet piyade tüfeği ve hafif makineli tüfek mermisi,

54 adet plastik tahrip kalıbı (2.5 librelik) (çeşitli fûnye ve ihtiraklı, saniyeli fitillerle),

1 adet Mukavemet alıcı-verici telsiz cihazı.¹²⁴

İlk bir yıl içerisinde Kıbrıs'a gönderilen silah ve cephanenin miktarı ilk aşamada örgütlenmesini planlanan 5.000 mücahidin silahlanması için yeterli sayıda idi. Arı Ekibi ile Elmas kod adlı balıkçı gemisinin bu ikmal faaliyetlerindeki rolleri büyük olmuştur. Bu sebeple TMT'nin silahlı mücadelesine büyük katkı sağlamışlardır.

Bir yıl içerisinde İngilizler tarafından devamlı denizden ve havadan kontrol altında bulundurulanan Kıbrıs Adası'na; İngilizlerin ve Rumların dikkatini çekmeden, gizlice bu kadar silahı sokmak, elbette ki takdir edilmeye değer bir başarı idi. Bu başarının altında; TMT'nin disiplinli yönetimi ile mücahitlerin kalplerindeki vatan ve vazife aşkı yatmaktaydı.

¹²⁴ İ. Tansu, a.g.e., s. 161.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

1963 OLAYLARI VE TÜRK MUKAVEMET TEŞKİLATI'NIN YERÜSTÜNE ÇIKIŞI

3.1. 21 Aralık 1963'e Gelinirken

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun, 5 Aralık 1958'de, ilgili tarafların Kıbrıs sorununa “barışçı, demokratik ve adil bir çözüm” bulunması tasarısını kabul etmesi ve NATO devletlerinin de bu yöndeki telkinleri üzerine Türkiye ve Yunanistan hükümetleri, 11 Şubat 1959'da bağımsız bir Kıbrıs devletinin kurulmasına karar verdiler. Zürih ve Londra Antlaşması ile Türkiye, İngiltere ve Yunanistan bu cumhuriyetin garantör devletleri oldular. Bu antlaşma ile 16 Ağustos 1960'da K.T.K.A. (Kıbrıs Türk Kuvvetleri Alayı) adaya çıktı.

Türk toplumu, bu antlaşmada bir azınlık değil, Rum toplumu ile eşit haklara sahip kabul ediliyor; Yunanlıların “ENOSİS”, Türklerin “Taksim” tezlerinden vazgeçtiği sonucuna varılıyordu. Hâlbuki Yunanlılar ve Kıbrıslı Rumlar, bu antlaşmayı ENOSİS'e geçiş için bir sıçrama tahtası olarak kullanmayı düşünüyor ve bunu açıkça söylemekten de çekinmiyorlardı.¹

Kıbrıs Cumhuriyeti 1960 yılında kurulurken Rum tarafı ENOSİS kampanyasına ara vermiş, ancak bu saplantılarından vazgeçmemişlerdi. Makarios'un; “Cumhuriyet bizim için ENOSİS'e sıçrama tahtasıdır.” şeklinde açıklamada bulunması da bu durumun bariz bir göstergesi olmuştu. Türk tarafı da bu durumdan kendisine bir ders çıkararak Türk Mukavemet Teşkilatı'nı dağıtmayarak gelecek karanlık günlerin tehditlerini karşılamak üzere hazırda beklemek üzere yeraltına çekilmişti. Kıbrıs Cumhuriyetinin kurulması ile ilgili çalışmalar yapılırken, anlaşmadan ENOSİS'e bir sıçrama tahtası olarak kabul eden Rumlar kilit mevkileri ele geçirmişler ve Türkler'e karşı çeşitli baskılara başlamışlardı.²

Makarios'un önderlik ettiği ENOSİS kampanyası yeni bir boyuta girerken, Cumhuriyetin kurulması kararından sonra görkemli karşılama törenleriyle Atina'ya

¹ K.K. Eğitim ve Doktrin Komutanlığı (EDOK), **Geçmişten Geleceğe Kıbrıs**, Şubat 2000, s. 2-3.

² Halil Sadrazam, **Kıbrıs'ta Varoluş Mücadelemiz ve Anıtlarımız**, İstanbul, 1990, s. 28.

dönen EOKA lideri Grivas da boş durmaz. Makarios'a karşı liderlik yarışına girişen Grivas, kendi cephesinden ve kendi yandaşlarıyla ENOSİS kampanyasına katılır.

Türkler, adanın her yanında baskılarla, izlemelerle, kovuşturmalar ve horlamalarla tedirgin edilmekte, devletteki egemenlik, yönetim, eşitlik ve siyasal haklarından kaba yöntemlerle dışlanmaktaydılar. Makarios anayasayı çalıştırtmaz. Fiili baskıların yanı sıra, Başpiskopos Makarios, ortaya attığı 13 maddelik anayasa değişikliği önerisiyle, anayasal bir krizin boyutlarını patlayıcı noktaya getirir. Gerginlikleri alevlendiren ve Kanlı Noel'in kapısını aralayan bu anayasa krizinde Makarios izlediği şoven ve ırkçı politikayla bir oldubittinin olduğunu açıkça gösteriyordu.

Tarafsız bir ülkenin saygıdeğer hukukçusu olarak Kıbrıs Cumhuriyeti Anayasa Mahkemesinin başında bulunan Forsthoff, Rum baskıları ve adaletsizlikleri karşısında sesini yükseltmek isteyince ölümle tehdit edilir. Bunun üzerine, görevini yapamayacağını anlayarak yardımcısı Christian Heinz'la birlikte adayı terk eder.

Makarios, 11 Şubat 1963'de, "Sunday Express" gazetesi muhabiri Law Gardner'e verdiği demeçte şöyle diyordu: *"Anayasa Mahkemesi, bu davranışlarımın anayasaya aykırı olduğuna ilişkin karar verse dahi, bu karara asla saygı göstermeyeceğim."*³

Konu, Makarios tarafından Dr. Küçük'e gönderildiğinde ve birer kopyası İngiltere, Yunanistan ve Türkiye'ye sunulduğunda da hala müzakere ediliyordu. Makarios, Türk Hükümetine gönderdiği nüshadan "olumlu yanıt" beklemediğini, sadece bilgi için gönderdiğini eklemişti.⁴

Lefkoşa'nın Konstanza Burcu üzerinde bulunan ve Türkler için hem ulusal, hem de dinsel yönden kutsal bir anıt anlamı taşıyan Bayraktar Camii bir yılın içinde iki kez bombalı saldırıya uğrar. (25 Mart 1962 ve 25 Ocak 1963). Ve Makarios, "Akritas Planı"nın uygulama tarihi olan 1963 Noel'ine pek az zaman kala 30 Kasım 1963 tarihinde Türk tarafına anayasa değişiklik önerilerini dayatır. On üç maddelik anayasa değişikliği şunları içeriyordu:

1. Cumhurbaşkanı'nın ve Cumhurbaşkanı Yardımcısının veto hakkının kaldırılması.

³ Ahmet Tolgay, **Fırtına ve Şafak**, K.T.M.D. Yayını: 8, Lefkoşa, Şubat 1998, s. 78.

⁴ Harry Sckott Gibbons, **Kıbrıs'ta Soykırım**, Ankara, Nisan 2003, s. 98.

2. Cumhurbaşkanının geçici olarak görevi başından ayrıldığında veya görevini yerine getiremeyeceği durumlarda Cumhurbaşkanı Yardımcısının kendisine vekâlet etmesi.

3. Temsilciler Meclisinin Rum Başkanının ve Türk Başkan Yardımcısının Meclisin tüm üyeleri tarafından seçilmesi... Anayasanın öngördüğü gibi Rum Başkan'ın Rum üyeler ve Türk Başkan Yardımcısının Türk üyeler tarafından seçilmesi durumuna son verilmesi.

4. Temsilciler Meclisi Başkanı'nın geçici gaybubetinde veya görevini yapamayacağı durumlarda Başkan Yardımcısının kendisine vekâlet etmesi.

5. Temsilciler Meclisi'nin bazı yasaları geçirebilmesi konusunda anayasada var olan ve ayrı çoğunluğu gerektiren maddelerin kaldırılması.

6. Karma belediyelerin yürürlüğe konması.

7. Adalet mekanizmasının birleştirilmesi; Türk davalarına Türk yargıçların, Rum davalarına ise Rum yargıçların bakması durumuna son verilmesi.

8. Güvenlik Kuvvetlerinin "polis" ve "jandarma" olarak sayılarının bir yasayla belirlenmesi.

9. Güvenlik kuvvetleriyle savunma kuvvetlerinin sayılarının bir yasayla belirlenmesi.

10. Kamu hizmetlerinin ve Cumhuriyet kuvvetlerinin oluşturulmasında Rum ve Türk oranlarının, iki toplumun nüfus oranlarına göre ayarlanması.

11. Kamu hizmetleri Komisyonu'nun üye sayısının, 4'ü Rum, 11'i de Türk olmak üzere 10'dan 5'e indirilmesi.

12. Kamu Hizmetleri Komisyonu'nun alacağı kararların basit oy çoğunluğu ile geçerli sayılması.

13. Rum Cemaat Meclisinin dağıtılması.⁵

Bu öneriler, Kıbrıs Türk halkının Londra ve Zürih Antlaşmaları sonucunda kurulan Kıbrıs Cumhuriyeti'nin Anayasası ile sahip olduğu haklarını ve yetkilerini ortadan

⁵ A. Tolgay, a.g.e., s. 78-80.

kaldırmaktaydı. Oysaki bu Anayasa, uluslararası antlaşmalarla kabul edilmişti. Tek yanlı olarak değiştirilmesi mümkün değildi.⁶

Türkiye’de 2 Aralık 1963’te, Rumlar açısından planlarını gerçekleştirebilmeleri yönünde avantaj olarak nitelendirilebilecek bir gelişme oldu. Koalisyon’dan oluşan Türk Hükümeti yıkılmıştı. Kıbrıs Türk davasının başta gelen ve açık destekçisi, 80 yaşındaki İsmet İnönü, istifasını sundu. Garanti Anlaşması, müdahalenin ancak, üç garantör güç olan İngiltere, Türkiye ve Yunanistan’ın birbiri ile müzakeresi sonrası gerçekleşebileceğini belirtiyordu. Şimdi bu üç güçten birisi hemen hemen etkisiz durumdaydı. Makarios da muhtemelen, müdahale tehlikesinin uzaklaştığı sonucuna varmıştı.

Ertesi gün, Lefkoşa surlarının hemen dışındaki Baf kapı yeşillendirilmiş trafik meydanında bulunan, İngilizler tarafından öldürülmüş EOKA teröristi Markos Drakos’un heykelinin kaidesi patlama ile parçalanmıştı. Rumların tepkisi süratle geldi. Eski EOKA savaşçılarının Lefkoşa Şubesi, bombalamayı “*Türk azınlık tarafından yapılmış barbarca bir provokasyon*” olarak nitelerdi ve Rumlara, herhalde intikam için, ulusal liderlerine güvenmelerini söyledi.

İçişleri Bakanı Yorgacis, aynı derecede sert bir konuşma yaptı: “*Kahraman Markos Drakos’un heykeline bomba yerleştirmek, medeni ve hür insanlık tarafından kınanılması gereken korkakça ve barbarca bir harekettir.*”⁷ Bu onun, cansız bir heykelin bombalanması ile ilgili tepkisiydi. Kısa zamanda, hislerinin insan hayatı ile ilgisinin olmadığı, en azından Türk’lerin hayatları ile ilgisinin olmadığı anlaşıldı. Lefkoşa’da binlerce Rum genci bombalama olayını protesto etti.

O soğuk Aralık gecesinde Markos Drakos heykelinin dibinde patlayarak korkunç gürültüsüyle tüm Lefkoşa’yı ayağa kaldıran bombanın başlattığı yangın, artık yıllar boyunca sürecektir.⁸

16 Aralık’ta Lefkoşa’daki Türk Büyükelçiliği, Türk hükümetinin, teklifleri bütünüyle reddettiğini belirten bir mesajı Makarios’a ilettili. Fakat o zamana kadar

⁶ K.K. Eğitim ve Doktrin Komutanlığı (EDOK), Ankara, Şubat 2000, s. 2-3.

⁷ H. S. Gibbons, a.g.e., s. 98.

⁸ Ahmet Tolgay, **Kanlı Noel, Kıbrıs Türkü’nün Ateşle Sınayı**, İstanbul, Nisan 1993, s.28

Makarios'un özgüveni artmıştı. Birkaç saat içerisinde Rumlar tarafından Türkiye'nin itirazının "ülkenin içişlerine bir müdahale" olduğu ve hem de "içerik açısından kabul edilemez" olduğu ifade edildi.

Makarios değişiklik önerilerinin Türkler tarafından kabul edilemeyeceğinin ve "makul ve adil" olarak niteleneceklerinin çok iyi farkındaydı. Türkler, Makarios'un bunu bildiğini biliyorlardı ve amacının ne olduğunu merak ediyorlardı. Bilmedikleri husus, Türklerin itirazlarına karşı Rumlar tarafından hazırlanan "Plan" idi. Makarios'un, planda yer aldığı gibi değişiklik tekliflerinin tüm dünyaca "makul, adil" ve "azınlığın makul haklarını koruyucu" olarak kabul göreceğinden hiç şüphe götürmeyecek şekilde emindi.

Makarios değişiklik teklifleri ile birlikte Dr. Küçük'e gönderdiği mektupta, iki hafta içerisinde cevap verilmesi talebinde bulunuyordu. 19 Aralık Perşembe günü, kabinenin tam kadro olarak katıldığı, iki Toplumun da temsil edildiği son oturumda, Türk Bakanlar, cevaplarının henüz hazır olmadığını izah ettiler. 23 Aralık pazartesi gününe kadar süre istediler. Makarios hayret verici şekilde, gülümseyerek, bunun için endişeye mahal olmadığını söyledi. "Bol zaman vardır, aceleyle gerek yoktur" dedi. Türkler, her değişiklik önerisini cevaplamaya başladılar. Sonradan söylediklerine göre bunlar, red gerekçelerine sebep olan hususların detaylı olarak açıklanmasıydı. Fakat Rumlar, Türk'lerden gelecek cevabın gecikmesinden endişe duymadılar. Bunu beklemeye de niyetleri yoktu. Soykırımın 23 Aralık'tan önce başlaması planlanmıştı.

Ertesi gün, 20 Aralık'ta, Makarios, Kıbrıslı Rum'ların Yunanistan'ı "anayurt" olarak görmekten hiçbir zaman vazgeçemedikleri, Yunanistan ile olan bağlarının "mukaddes ve daimi" olduğu, çünkü ortada "kan bağı" bulunduğu açıklamasını yapmıştı. Türklerin itirazlarını bastırmak amacıyla, Rum'ların yapmakta oldukları hazırlıklar sürüyordu. Yorgacis, Ada'nın muhtelif yerlerine yardımcı karargâhlar kurmuş polisler emirlerini almışlar ve silahlar dağıtmaya başlanmıştı. Yorgacis, Polis, Jandarma, Kıbrıs'ın küçük ordusunun Rum mensupları ve Yunan Alayından gelmesi beklenen yardıma ilave olarak EOKA günlerinde faaliyet gösteren özel orduları yeniden hayata geçirdi. Türklerin değişiklik tekliflerine verecekleri cevabı beklemeden Makarios'un Yunanistan ile "kan bağı" hakkında yaptığı konuşmadan sadece saatler

sonra, bu konuşmanın ayaklandığı hasta ruhlu silahlı adamların ipleri, Türklere karşı serbest bırakılmıştı.⁹

Makarios'un, Anayasanın Türkler aleyhine tadilini öngören 13 maddelik teklifi Türkiye ve Kıbrıs Türkleri tarafından reddedilince Rumlar oyunlarını bir tarafa bırakarak silah zoru ile Türkleri sindirme girişiminde bulunuyordu.¹⁰ Bu maksatlarına ulaşmak için de "Akritas Planı" namıyla anılan kanlı planlarını uygulamaya koyulmuşlardı.

Bir devletin kurucu ve eşit ortağının, bu tür karambollerle devletten dışlanarak "ikinci sınıf vatandaş kitlesi" durumuna getirildiği tarihte görülmüş bir olay değildi. Önerilerinin tam bir kararlılıkla reddedildiğini gören ve esasen 4 Eylül 1962 tarihli bir konuşmasında; *"Elenizmin Düşmanı Türk ulusunun Kıbrıs'taki kolu olan Türk azınlığı adadan çıkarılmadıkça, EOKA kahramanlarının ulusal görevleri tamamlanmış sayılmayacaktır"* diyerek devletteki ortaklarına karşı beslediği kanlı emelleri bütün dünyaya sergilemiş olan Makarios, bir soykırım eylemini öngören Akritas Planı'nın uygulanmaya konmasını emreder.¹¹

Rumların er ya da geç bu tedbire başvuracaklarını sezinleyen TMT 10 Nisan 1963'ten itibaren kısa fasılalarla ince av diye tabir edilen emniyet tedbirlerine başvurmuştu.¹² 3 Kasım 1963 tarihli bir TMT raporunda düzenlenen ince av Sancaktarlığı şu şekilde rapor ediliyordu; *"27 Ekim, 1963 ve 31 Ekim, 1963 her iki tarih de dâhil geçen müddet esnasında Kovanımda bütün arılar ince av tertibine geçmişlerdir. 27 Ekim, 1963 tarihinde Kovanıma bağlı Kanlıköy, Gönyeli, Ortaköy ve Hamidköy tarafımdan ziyaret edilmiş ve mezkûr köylerdeki Petekbeyleriyle temas edilerek beş günlük bir ince av plânı beraberce tertiplenmiştir. Bu müddet esnasında Kovanbeyi ve yardımcısı her gece saat üçe kadar vazife başında bulunmuş ve her köyün Karargâhları ani baskınlarla teftiş edilmişlerdir..."*¹³

Polis üniforması giydirilmiş EOKA mensupları araştırma yapmak bahanesiyle Türk araçlarının yollarını kesiyor, Türk ev ve dükkânlarına baskınlar yapıyordu.¹⁴

⁹ H. S. Gibbons, a.g.e., s. 99-100.

¹⁰ H. Sadrazam, a.g.e., s.28.

¹¹ A. Tolgay, a.g.e., s. 27-28

¹² H. Sadrazam, a.g.e., s.29.

¹³ **TMT Raporları**, KKTC Milli Arşiv ve Araştırma Dairesi, Rf. No. 298, Kutu No. 007, TMT Raporları tam metni için bak. EK-8.

¹⁴ H. Sadrazam, a.g.e., s.29.

20 Aralık 1963 tarihli bir TMT raporunda baskınlarla ilgili şu bilgiler yer almaktadır: “19 Aralık 1963 akşamı gece yarısından sonra saat 02:20’de Gönyeli çok sayıda polis baskınına uğramış polisler köyün giriş ve çıkış; noktalarında sabahın saat 4’üne kadar nöbet tutmuşlar ve daha sonra hiçbir taharri yapmadan köyden ayrılmışlardır. Bölgedeki Türk köylerine yapılması muhtemel bu tip baskınların önceden bana bilgi verilmesini aksi takdirde Arılarım ve Köylüler beni sorumlu addederler.”¹⁵

Rumlar bu gün hala aynı emellerinden vazgeçmiş değillerdir. Trodos Dağları’nda gençlik kampları adı altında genç beyinleri kendi emelleri doğrultusunda tıkamaktadırlar. Hatta bu kamplarda kandırdıkları bir kısım Türk çocuklarının da beyinleri yıkanmakta kendi benliklerine yabancılaştırılmakta, değişik bir kimliğe bürünerek aslını inkâr noktasın getirilmektedir.

Esi KKTC Cumhurbaşkanı Rauf R.Denktaş “Kıbrıs Girit Olmasın” adlı kitabında Rumların ENOSİS hayallerini sürdürdüklerini şöyle dile getirmektedir: “*Kanımca Akritas Planı’nda öngörülen hedeften zerre kadar ayrılmış değildirler. Bu planın esprisi, uluslararası saldırıda güdücü güç olarak kullanılmaktadır. Kıbrıs’ta yeni bir terör harekâtı Türk askerinin Ada’dan ayrılmasına endekslenmiştir.*”¹⁶

3.1.1. Akritas Planı

Akritas Planı, Londra-Zürih Anlaşmasının Kıbrıs Türküne verdiği hakların gasp edilmesi, ortaklıktan dışlanması amacıyla EOKA tedhiş örgütü kullanılarak Türklerin topluca imha edilmesi amacıyla yapılan tedhiş planıdır. Bu plan Cumhurbaşkanı Makarios’un direktifleri ile “Akritas” kod adlı İç İşleri Bakanı Yorgacis tarafından uygulamaya konmuştur.

Güney Kıbrıs Rum liderlerinden, o zamanki Meclis Başkanı. Glafkos Klerides bu harekette Kurmay Daireleri Müdürü olarak görev yapmıştır. Bu çerçevede Murat Ağa, Atlılar ve Sandallar’daki uygulamalarda da görüldüğü gibi, bütün adaya şamil planlar yapılmıştır. Makarios, “Türkiye çıkarma yapacak olursa, kurtaracak Türk bulunmayacaktır” ifadesini kullanmıştır. Glafkos Klerides ise: “Kıbrıs için

¹⁵ TMT Raporları, KKTC Milli Arşiv ve Araştırma Dairesi, Rf. No. 298, Kutu No. 007.

¹⁶ Rauf R. Denktaş, **Kıbrıs Girit Olmasın**, 4. Basım, İstanbul, Mart 2005, s. 176.

her Kıbrıslı Türk tehlike teşkil eder” ifadeleri ile katliam ve vahşetin tertipçisi olduğunu beyan etmiştir.¹⁷

11 Şubat 1959’da, Atina’da Karamanlis ve diğer Yunan hükümet yetkilileriyle yapılan toplantıda Makarios, Türkiye, İngiltere ve Yunan hükümetleri arasında Kıbrıs konusunda varılan anlaşma ile ilgili olarak aydınlatıldı ve anlaşmanın tam metni kendisine verildi. Makarios, 4 saat süren bu görüşmeden sonra verdiği demeçte, Kıbrıs sorununa kesin bir çözüm getiren bir anlaşmaya varıldığını ve hem Kıbrıslı Rumlar ve hem de Kıbrıslı Türkler için yeni bir özgürlük ve refah devrinin başlamakta olduğunu açıkladı. Ancak birkaç gün sonra, anlaşmaları imzalamak için gittiği Londra’da, bu anlaşmaları imzalamayı reddederek bir kriz yarattı. Makarios, daha anlaşmaları imzalamadan, bu anlaşmaları kendi emellerine uygun olarak nasıl değiştirebileceğini planlamıştı. Londra’da yarattığı bu kriz planın görülen ilk parçasıydı. Makarios, anlaşmanın imzalama safhasında, birkaç gün önce kabul etmiş olduklarını yeniden tartışma konusu yapmak teşebbüsünde bulunmuştu. Bu da ölümüne kadar sürdüreceği politik tutumunun ilk göstergesiydi.¹⁸

Kafasında, ENOSİS’ten başka bir düşünce bulunmayan ve Kıbrıs Cumhuriyeti’ni yaşatmama kararında olan Başpiskopos Makarios, Cumhuriyetin kurulmasından hemen sonra Akritas örgütünü kendi eliyle oluşturarak başına da EOKA’nın Lefkoşa bölgesi sorumlusu, ünlü terörist Polikarpos Yorgacis’i getirmişti. Yorgacis, Makarios’un kabineye aldığı 4 EOKA’cı bakandan biriydi ve İçişleri Bakanlığı’nı yürütüyordu. Markos Drakos Heykeli’nde patlatılan bombayla bilfiil eyleme geçen Akritas’ın soykırımcı planı da, Türkleri tümüyle yok ederek adayı, Yunanistan’a ilhak etmeyi öngörüyordu.

Kısa sürede tüm adaya yayılan, 6 ilçe merkezinde ve Güzelyurt’ta kök salan soykırımcı örgütün ileri gelen yöneticileri arasında, Temsilciler Meclisi Başkanı Glafkos Klerides’le Çalışma Bakanı Tasos Papadopoulos da vardı. Örgütteki diğer teröristler de hükümet mekanizmasında önemli görevlere getirilir. Klerides’in itiraflarına göre, Akritas örgütünün önceleri 500 olan üye sayısı 1963 sonlarında 1800’e

¹⁷ Yakan Cumalıoğlu, “Kıbrıs Türklerinin Bağımsızlık ve Özgürlük Mücadelesi”, **Avrupa Birliği Kışkacında Kıbrıs Meselesi**, Ankara, 2001, Ks.3, s.20.

¹⁸ KKTC Milli Arşiv ve Araştırma Dairesi belgeleri, **Akritas Örgütü ve Planları (Rumların Kıbrıs Türklerini Yok Etme Girişimlerinin Ana Belgesi)**, KKTC Enformasyon Dairesi Yayını, Referans No. 4179, Kutu No. 120. Akritas Planı çevirisi tam metni için bak. EK-7.

yükselmişti. EOKA'nın silahları bu yeni örgüte geçerken, ayrıca Yunanistan, Mısır ve diğer Rum dostu ülkelerden örgüt için silah ve cephane sağlandı.

Kendi özel doktoru Vassos Lissarides'i ve EOKA'nın vurucu militanı Nikos Sampson'u ayrı gizli ve özel silahlı örgütler kurmakla da görevlendiren Makarios, tüm örgüt mensuplarının eğitimini Kıbrıs'taki Yunan Alayı subaylarına vermişti. Rum köylerinde ve dağ bölgelerinde sürekli eğitim ve tatbikatlar yapılmaktaydı. Ayrıca özel askeri eğitim için Rum teröristler Yunanistan'a gönderiliyordu. Trodos dağlarındaki tatbikatlarda, Makarios'un yazlık Cumhurbaşkanlığı konutu karargâh olarak kullanılıyordu.¹⁹

Akritas örgütü, Makarios'un direktifince ve onun tutumuna uyacak şekilde geniş kapsamlı bir plan hazırladı. İki kısımdan oluşan bu planın birincisi, ilk kez 21 Nisan 1967'de Patris gazetesinde, bazı maddeleri gizli tutularak, yayınlanan ve AKRİTAS diye bilinen genel prensipler planıydı. Bu planda, gerek içte gerekse uluslararası alanda uygulanacak taktik; **dünyanın nasıl kandırılacağı; Kıbrıs Türklerinin tüm haklarını ellerinden almak için izlenecek yol ve Kıbrıs Türklerine genel saldırı yapılırken öne sürülecek iddialar açıkça belirtilmektedir. Bu planın tam metni Glafkos Klerides'in Anılar isimli kitabının 1 nci cildinde de yayımlanmıştır.**

İkinci plan ise, yine ilk kez Patris gazetesinde kısmen yayınlanan askeri "Genel Harekât Planı" idi. Bu planda Akritas örgütüne bağlı birliklerin personeli, görev yerleri, görevleri, silah ve cephanesi belirtilmektedir.²⁰

3.2. 21 Aralık 1963 Kanlı Noel

Akritas planının bilfiil yürürlüğe konarak, bir kışkırtma eylemiyle Drakos Heykelinin bombalandığı 4 Aralık 1963 gecesinden başlayarak, Türkler terörist Rumların kışkırtıcı baskısı altına alınırlar. Türk evlerine ve işyerlerine baskınlar yoğunlaştırılır. EOKA'cı Rum polislerince düzenlenen bu baskınlarla, güya silah aranmaktadır! Türkler yollarda çevrilirler. Arabaları ve üzerleri aranır. Küfürlere hedef olurlar. Tutuklanıp karakollarda işkenceyle sorguya çekilirler. TMT var mı, yok mu?

¹⁹ A. Tolgay, a.g.e., s. 28-29.

²⁰ KKTC Milli Arşiv ve Araştırma Dairesi belgeleri, **Akritas Örgütü ve Planları** (Rumların Kıbrıs Türklerini Yok Etme Girişimlerinin Ana Belgesi), KKTC Enformasyon Dairesi Yayını, Referans No. 4179, Kutu No. 120.

Eğer varsa gücü nedir? Liderleri ve üyeleri kimdir? Türkler genel bir baskına karşı direnebilecekler mi? Israrla araştırılan bunlardı! Ve Türk halkı, onurunun, özgürlüklerinin ve haklarının sürekli çiğnenmesine karşı, soğukkanlılık gösteriyor, sabrediyordu. Ankara’da T.C. Başbakanı İsmet İnönü; Lefkoşa’da ise Türk halkı önderleri Dr. Fazıl Küçük’le Rauf Denktaş boyuna “itidal ve sabır” gösterilmesini istiyorlardı.²¹

1963-1964 döneminde Rum Milli Muhafız Ordusu Komutanlığı yapmış olan General Yorgo Karayannis bir Yunan gazetesinde yayınlanmış olan söyleşisinde, *“Türkler Anayasa değişikliğine karşı çıktıkları zaman, Makarios planını (Akritas) uygulamaya başladı ve Aralık 1963’te saldırılar başladı”* diyerek saldırıların, Rumlar tarafından başlatıldığını itiraf etmişti.²²

Tahtakale ve Aspava (Kumsal) bölgelerinde pusu kuran Akritas örgütü mensubu EOKA’cı Rum polisleri, yankıları ve yıkımı tüm adaya yayılacak olan bombanın fitilini başkent Lefkoşa’da ateşlemiş olurlar. Üç yıl boyunca, ilk saldırının, ilk hareketin Türklerden gelmesi için kışkırtmalarda bulunan, ancak Türk tarafının soğukkanlılığı nedeniyle kışkırtmalarından sonuç alamayan Rumlar, zamanın uygun olduğu kanısına vararak artık ilk hareketin de kendilerinden gelmesinde bir sakınca görmezler.

Polikarpos Yorgacis’in talimatıyla hareket eden silahlı Rumlar, Tahtakale ve Aspava’da silah tehdidi altında Türkleri yoklamaya kalkışır. Hakaretlerde bulunurlar. Saldırı ve hakarete hedef olan Türkler itiraz ederler. Polis olduklarına inanmadıkları bu kışkırtıcılara, *“Bizi ille de yoklamak istiyorsanız polis merkezine götürünüz”* diyerek diretirler.

Rumların bu itiraz ve direnişlere yanıtı, otomatik tüfeklerinin tetiğine asılmak olur. Tahtakale’de, biri kadın, öteki erkek olan 2 Türk olay yerinde can verirken, Aspava’daki olayda kurşun yağmuru altında kaçmaya çalışan Türkler yaralanırlar. Tahtakale’de gürültüyü işitenler olay yerinde toplanmaya başlar. Orada beliren iki Rum polis subayı, öfkesi gittikçe kabarmakta olan Türklerin üzerine otomatik silahlarıyla ateş açarak, diğer sivil giyimli Rum saldırganların kaçmasını sağlar.

²¹ A. Tolgay, a.g.e., s. 101.

²² <http://www.guvkk.net>, 17 Eylül 2005. Güvenlik Kuvvetleri Komutanlığı web sayfasıdır.

21 Aralık gecesi cereyan eden bu olayda Zeki Halil ve Cemaliye Emiralı adlı iki Türk yaşamını yitirir, 5 Türk de yaralanır. Rumların denetimindeki Devlet Genel Hastanesine güven kalmadığı için yaralılar, Girne Caddesindeki Naim Adiloğlu Kliniğine kaldırılırlar. O gecedan sonra, küçük bir cerrahi ve doğum kliniği olan bu bina, dar olanaklarıyla Türk direnmesinin hastanesi haline gelecek ve bu görevini birkaç yıl sürdürecektir. Ta ki, bugün genel ecza deposu olarak kullanılan başkentin ortasındaki eski bir sigara fabrikası Türk Genel Hastanesi haline getirilinceye kadar.²³

21 Aralık günü bu saldırıyı kınamak için Lefkoşa Türk Lisesi bahçesinde toplanan Türk öğrencileri EOKA çetesi mensupları tarafından kurşunlandı. Aynı gün Lefkoşa'daki Atatürk büstüne de saldırıldı. Ertesi gün 22 Aralık günü de Türkiye Büyükelçiliği binası ile Cumhurbaşkanı Muavini Dr. Fazıl Küçük'ün ikametgâhına ateş açıldı. Artık, Kıbrıs Türkünü tamamen imha ederek adayı Yunanistan'a bağlamayı öngören Akritas Planı fiilen yürürlüğe girmişti.²⁴

Rum saldırıları, 22 Aralık'ta şiddetini arttırarak sürdürölür. Saldırıların ağırlık merkezini Lefkoşa oluşturmakla birlikte, adanın diğer bölgelerindeki Türkler de ablukaya alınarak tedirgin edilmeye başlanır. Yollarda ölüm kol geziyordu. Türkler için düşman, bütün yolları kesmiştir. Akritas planının öngördüğü biçimde, caniler, gördükleri her Türkün üzerine kurşun yağdırırlar, yollarda yakaladıklarını yok ederler. Yollardan toplanıp götürölen yüzlerce Türk'ün mezarı bugün bile nerededir bilinmemektedir.

Yarattıkları bu terör ortamındaki saldırgan Rumlar, hala kafalarındaki soru işaretinin yanıtını arıyorlardı: TMT var mıydı, yok muydu? Eğer TMT var idiyse bunca kışkırtmaya karşın artık yeryüzüne çıkararak varlığını göstermeliydi.

Lefkoşa Türk Lisesi Öğrencilerini, Atatürk Heykelini ve Rauf Denктаş'ın Cemaat Meclisindeki bürosunu kurşunladıkları günün gecesi, günlerden hatta aylardan beridir aradıkları yanıtı bulurlar: Evet; TMT vardı ve Kıbrıs'taki yadsınmaz Türk haklarını ve masum Türk halkını ölesiye savunmaya hazırıldı!... Türk Mukavemet Teşkilatı'nın tüm

²³ A. Tolgay, a.g.e., s. 102.

²⁴ <http://www.guvkk.net>, 17 Eylül 2005. Güvenlik Kuvvetleri Komutanlığı web sayfasıdır.

üyelerine, 22 Aralık 1963 gecesi, her türlü koşul altında ve her ne pahasına olursa olsun Türk halkının canını, malını ve namusunu koruma emri verilir. Rum saldırılarına karşı konulacak; ırkçı ve yayılmacı bir hırsla ENOSİS'i gerçekleştirmek için harekete geçenlere anladıkları dilde konuşulacaktı.²⁵

O günün koşullarına göre, saldırgan Rumlar, nitelik ve nicelik yönünden çok iyi silahlanmışlardı. Türk Mukavemet Teşkilatının elinde yeterli ölçüde silah bulunmamasına karşın, yiğitçe bir direnme sergilenir. Beş gün beş gece devam eden Kanlı Noel çarpışmalarında, Türk direnmesinin kırılmasının kolay olmayacağı Rumlara da, dünyaya da gösterilir.

Türk halkının kayıpları çok ağırdı. Ama teslim olma düşüncesi asla söz konusu değildi. Sadece Rum vahşetine değil, açlığa, susuzluğa, uykusuzluğa ve bin bir türlü yokluğa karşı da TMT saflarında bütünleşerek direnen Türk halkı, Kıbrıs'ta insanca yaşama hakkını savunmaya koyulur.

Rumların yok edici saldırılarına hedef olan Türk halkının dış dünyayla tüm bağlantısı koparılır. Cumhurbaşkanı Yardımcısı Dr. Fazıl Küçük'ün telefonu bile kesilmişti. Tüm devlet olanaklarıyla birlikte, haberleşme aygıtlarına da el koyan Rumlar, Türklerin devlete karşı isyan ettiği yalanını yayıyorlardı. Kıbrıs Rum Radyosu, ülkede bir ayaklanma olduğunu ve devlet güçlerinin bu ayaklanmayı bastırmaya çalıştığını tekrarlayıp duruyordu. Adada olup bitenler, ancak Türkiye'nin Lefkoşa Büyükelçiliğindeki telsiz aracılığıyla Ankara'ya bildirilebiliyordu. Dış dünyayla başka bir iletişim kalmamıştı. Rum bölgesine yakın olan T.C. Büyükelçiliği (Şimdiki Kamu Hizmeti Komisyonu Başkanlık Binası) da Rumların sürekli olarak açtığı ateş altındaydı.

Mermileri biten Türk mücahitlerinin boşaltıp terk etmek zorunda kaldıkları: KüçükKaymaklı, Tahtakale ve Kumsal gibi bölgelere sızan EOKA'cı Rumlar kaçmayı başaramayan Türkleri sığındıkları yerlerde öldürürler. Kumsal baskınında öldürülenler arasında, Kıbrıs Türk Kuvvetleri alayı doktoru Binbaşı Nihat İlhan'ın eşi ile üç çocuğu da vardı. Tahatakale, Kumsal ve KüçükKaymaklı'dan kaçırılan 700 Türk'ün yarısı öldürüldü. Bunların mezarlarının nerede olduğu bile bilinmiyor. Boşalan ve savunmasız

²⁵ A. Tolgay, a.g.e., s. 102.

kalan Türk evleri ve mahalleleri, başta Tahtakale ve Küçükaymaklı olmak üzere talan edilip yakıldı, yıkıldı.

Silah ve eleman üstünlüğüne rağmen Rumlar da rahat değillerdir. Türklerin bu kadar uzun süre direnebileceğini tahmin etmiyorlardı. Türk direnmesini birkaç saatin içinde yerle bir edip tasarladıkları oldubittiği gerçekleştirebileceklerini sanıyorlardı. Başlattıkları kanlı operasyon, umdukları gibi gelişmiyor, zaman kaybediyorlardı. TMT savaşçıların başında, efsaneleşen komutan Bozkurt kod adlı, Şeyh Şamil'in torunu (kızının oğlu) Türkiyeli Kurmay Albay Kenan Çoygun vardır. Araştırmacı-Yazar Harid Fedai'nin görüşü: *“O günlerde Kenan Çoygun olmasıydı, Kıbrıs Girit'e dönerdi.”*²⁶

Saldırıları vahşet dolu ve insanlık dışı katliamlara dönüşmekte gecikmedi. Rum kesiminde bulunan Lefkoşa Genel Hastanesinde yatan Türk hastaların katliamı bunlardan sadece biridir.

23 Aralık 1963 tarihli İngiliz “Guardian” gazetesinde yayınlanan bir İngiliz Hükümet raporuna göre, hastanede yatan yirmi beş Türk hasta, yataklarından kaybolmuştu. Bir İngiliz istihbarat subayının bulgularına göre bu hastaların boğazları Rum hastabakıcılar tarafından hasta yataklarında kesilmiş ve vücutları bir kamyonu yüklenerek şehrin kuzeyindeki bir çiftliğe götürülerek orada kıyma makinesinden geçirilerek öğütülmüş ve atılmıştı.²⁷

Bu gelişmeler üzerine Türkiye, 23 Aralık 1963'te İngiltere ve Yunanistan hükümetleri nezdinde harekete geçti. Rum saldırılarının önlenmesi için birlikte harekete geçilmesini istedi. Türkiye'nin bu girişimi üzerine, 24 Aralık 1963'te Lefkoşa'da Türkiye, Yunanistan ve İngiltere adına bir ortak bildiri yayınlandı. Bildiride şu ifadeler yer aldı: *“Türkiye, İngiltere ve Yunanistan hükümetleri Garanti Antlaşmasını imza eden devletler sınıfı ile Kıbrıs Hükümeti ile Türk ve Rum cemaatlerini hâlihazır karışıklıklara son vermeye müştereken çağırırlar. Üç hükümet, bu gece ateş kesilmesi için uygun bir saatin tespitine ve her iki cemaatten buna riayetini istemeye Kıbrıs Hükümeti'ni davet ederler. Üç hükümet ayrıca hukuk nizamının korunması lüzumunu göz önünde tutarak bugünkü durumu doğuran güçlüklerin halline yardım maksadıyla tavassutta bulunmayı teklif ederler.”*

²⁶ A. Tolgay, a.g.e., s. 103-104.

²⁷ Guardian Gazetesi, 23 Aralık 1963.

Bu çağrıya rağmen çatışmalar durmadı. Rum çeteleri 24 Aralık günü Lefkoşa ve diğer Türk bölgelerine saldırıya devam ettiler. 24 Aralık günü Kumsal bölgesine saldıran Rumlar, Kıbrıs'taki Türk Alayı'na doktor olarak görev yapmakta olan Binbaşı Nihat İlhan'ın eşi ile üç çocuğunu vahşice katlettiler.²⁸

Resim 15: Binbaşı Nihat İlhan'ın Şehit Edilen Eşi İle Üç Çocuğuna Ait Fotoğraf.

Kaynak : <http://www.guvkkk.net>

Türkiye'nin garantörlük hakkını kullanmaya karar vererek Türk Hava Kuvvetleri'ne bağlı uçakların Lefkoşa üzerinde ihtar uçuşu yapması ve Türk Alayı'nın garnizonundan ayrılarak mevzi alması üzerine İngiliz Yüksek Komiserliği'nde taraflar toplanarak "Yeşil Hat" anlaşmasını imzaladı. Rumlar bir taraftan görüşme masasına gelirken, diğer taraftan Ayvasıl köyünde katliam gerçekleştirerek 12 Türkü toplu mezara gömüyordu.

Türkeli (Ayvasıl) köyündeki kardeşlerimize aynı köyde yaşayan Rumların yaptıklarını yabancı yazarların kalemlerinden beraberce izleyelim. Noel akşamı yapılan bu katliamı, tanınmış gazeteci yazar H. Scott Gibbons "Şerefsiz Barış" (Peace Without Honour) isimli kitabında şöyle anlatıyor: "*Silah sesleri ve tüfek dipçikleri kilitli kapıları dövüyordu, halk sokaklara çıkarılmıştı. Yetmiş yaşındaki ihtiyar bir Türk, ön kapısının kırılma sesi ile uyandı. Yatak odasından çıktığı zaman kapının içinde birçok silahlı genç adam buldu. 'Çocukların var mı?' diye sordular. Adam korku ile 'Evet' dedi. Bir tanesi 'Onları dışarı gönder' diye emretti. Adamın on dokuz ve on yedi yaşındaki iki oğlu ve on yaşındaki kızı alelacele giyinerek silahlı adamın peşinde dışarı çıktılar. Bahçe*

²⁸ Abdulhaluk Mehmet Çay, **Kıbrıs'ta Kanlı Noel-1963**, Ankara, 1989, s. 5.

duvarının dışına dizildiler ve silahlı adam onları makineli tüfekle kurşunlayarak öldürdü.

Başka bir evde on üç yaşındaki bir erkek çocuğu, elleri dizlerinin arkasına bağlanarak odaya atıldı. Bir taraftan ev, gelenler tarafından talan edilirken diğer taraftan bu çocuk tekmelenerek ve dövülerek hırpalandı. Sonra başının arkasından bir tabanca ile vuruldu. O gece Ayvasıl'da on iki kişi katledildi. Geriye kalanlar tekmelenerek itilip kakılarak evlerinden toplandılar. Bu katliamdan kurtulanlar Yılmazköy'deki (Şillura) Türklerin yanına göçmen olarak sığındılar. Sonra silahlı saldırganlar dikkatlerini Türk evlerine çevirdiler. Evleri talan edip yıktıktan sonra ateşe verdiler.”²⁹

14 Ocak 1964 tarihli Daily Telegraph gazetesi hunharca şehit edilen bu kardeşlerimizin toplu mezarlarının bulunuşunu şöyle anlatıyordu: “*Bu akşam, Lefkoşa'dan 13 mil uzaktaki Ayvasıl köyünün dışında gömülmüş olarak bulunan dokuz Türk'ün cesedi, İngiliz paraşüt birliğinin nezaretinde Kızılay Hastanesine getirilirken hastanenin dışında sessiz bir kalabalık toplanmıştı. Civarda biri kadın olan üç ceset daha bulunmuş fakat çıkarılamamıştır.*

Türkler aynı bölgede öldürülüp gömülmüş olduğuna inanılan yirmi kişinin gömüldüğü yeri tespit etmeye çalışıyorlar. Hepsinin de Noel'de Ayvasıl köyündeki çatışmalar sırasında öldürüldüğüne inanılıyor. Köyde kaybolan 7 kişilik bir ailenin de orada gömülmüş olduğuna inanılmaktadır. Toplu mezarların alel acele bir buldozer tarafından açılıp örtüldüğü görülmüştür. Hepsi kurşunlanmış olan cesetler iki-üç insan boyu derine gömülmüştür. Başından vurulmuş çocuğun elleri hala dizlerinin arkasında bağlıydı.”³⁰

26 Aralık 1963'te Yeşil Hat'ın çizilmiş olmasına ve ateşkes anlaşmasının yürürlüğe girmesine rağmen Rumlar saldırılarını tüm ada sathına yayarak Arpalık, Limasol, Baf ve Erenköy'e saldırdı. Bu saldırılar sonucu 30 bin Kıbrıs Türkü 103 köyü terk etmek zorunda kalmıştı. 500 civarında Türk'ün şehit olduğu, okulların, camilerin tahrip edildiği kanlı saldırılar sonucu Kıbrıs Türkleri %3'lük toprak parçası üzerinde küçük yerleşim birimlerinde yaşamaya zorlanmış, Kıbrıs Cumhuriyeti organlarından

²⁹ <http://www.guvkk.net>, 16 Ocak 2006. Güvenlik Kuvvetleri Komutanlığı web sayfasıdır.

³⁰ Daily Telegraph Gazetesi, 14 Ocak 1964.

dışlanmış, acı dolu günler yaşamaya başlamıştı. Rum Yönetimi Türk direnişi karşısında silah zoruyla başaramadığını, Türk bölgelerine deterjandan, eldivene, yün çoraba kadar 49 çeşit malın girmesini yasaklayarak, Kıbrıs Türklerini abluka altına almak suretiyle başarmak istedi.³¹ Fakat tüm bu baskı, zulüm ve saldırıya karşı Kıbrıs Türklerinin direncini kırmaya muvaffak olamamıştır.

3.2.1. Kanlı Noel’de Hafızalarda Yer Eden Olaylar

Kanlı Noel’de yaşanan bazı olaylar hafızalara derin izler bırakmıştır. Bu olayların kimisi acıyla, kimisi heyecanla, kimisi de milli bir gururla anımsanır. İşte bunlardan bazıları:

Türk direnmesinin ilk ateşi 22 Aralık gecesi Çetinkaya Türk Spor Kulübünden açıldı. Ledra Palace Otelinin üst katlarına yerleştirilen Rum ağır makineli tüfekleriyle Lefkoşa’nın Türk bölgesine ateş ve ölüm yağdırılıyordu. Çetinkaya burcunda mevzilenen Türk mücahitleri Bren tipi bir otomatik silah ve birkaç piyade tüfeğiyle Ledra Palace’dan gelen yoğun ateşe karşılık vermeye başladılar. Rumlar bu direnme üzerine, Çetinkaya kulübünü haritadan silmek istemesine mücahitlerin direniş burcunu mermi ve roket sağanağına tuttular. TMT orada kanlı NOEL mücadelesinin ilk şehidini verdi: Salahi Şevket.³²

TMT Lefkoşa’nın Ledra Palas, Baf Kapısı, Çağlayan, Küçük Kaymaklı, Yenişehir, Kızılbaş ve Dikomo bölgesinde kahramanca savaştı. 25 Aralık akşamı un fabrikasına sabotaj yapmakla görevli TMT ekibi Rum kurşununa hedef oldu. TMT’nin ileri gelenlerinden öğretmen Tuncer Hasan, Aziz Güner ve Muhip Hüseyin şehit oldular.³³

24 Aralık’ta, Yılmazköy TMT örgütünde bulunan silahlarını almak üzere Denya’dan yola çıkan TMT mensubu 4 Türk, Rumların kurduğu pusudan yaralı olarak kurtulup Ayvasıl (Türkeli) köyündeki öğretmen evine sığınır. Yaralı Türkleri izleyen Rumlar, öğretmen evine makineli tüfeklerle ateş açmaya başlarlar. Köy Türkleri Rum saldırısına av tüfekleriyle karşılık verir. Silah üstünlüğünü ellerinde bulunduran Rumlar, bombalar ve roketlerle öğretmen evini yakıp yıkarlar ve evdeki 8 Türkü öldürürler. Arkasından Ayvasıl’dan kaçıp kurtulamayan 21 Türkü daha işkenceyle öldürüp

³¹ <http://www.guvkk.net>, 16 Ocak 2006. Güvenlik Kuvvetleri Komutanlığı web sayfasıdır.

³² A. Tolgay, a.g.e., s. 80.

³³ Sanal Bahadır, “TMT” Konulu Çalışma, KKTC Milli Arşiv ve Araştırma Dairesi, Rf. No. 1309, s.17.

buldozerlerle açtıkları toplu bir mezara gömerler. Toplu mezar daha sonra açılacak ve cesetler Lefkoşa şehitliğine defnedilecektir. Çukurların açılması ve cesetlerin çıkarılarak Lefkoşa Türk bölgesine getirilmesi, barış gücü görevini üstlenen İngiliz askerlerinin gözetiminde gerçekleşir. Ayvasıl toplu kıyımı, ırkçı ve yayılmacı Rumların boynuna asılan utanç belgelerinden sadece biridir.³⁴

Türk Mezarlığı surlar dışında kaldığından ve yoğun Rum saldırıları yüzünden bu mezarlığa ulaşmak olanaksızdı. Direnmenin şehitleri, Lefkoşa'nın ortasındaki Tekke Bahçesi'ne gömülmeye başlanır. Vakıflar idaresine ait olan bu geniş arsa kısa sürede bir şehitliğe dönüşür. 1963–1974 yılları arasında Lefkoşa ve dolaylarında Rum saldırıları sonucunda şehit düşenler buraya gömüldüler. Bozkurt ve Halkın Sesi basımevlerinin arkasındaki bu hüzünlü bahçe, Türk toplumunun en acılı günlerine tanıklık eder. Şehit yakınlarının feryatları yıllar boyunca bu hüzünlü bahçeden eksilmedi. Hüzünlü bahçeden yükselen ağıtlar yıllar boyunca o bölgeyi bitip tükenmeyen yaslara boğdu.

O günlerde Lefkoşa'nın en yüksek binalarından biri olan Severis Un Fabrikasının üst katlarındaki Rum makineli yuvaları, sadece Kumsal Bölgesi için değil, tüm Türk bölgesi için tehdit oluşturuyordu. Rum gözcüler Türk bölgesindeki her hareketi yukarıdan izliyor ve kurşun yağıdırıyorlardı. Buradan, çok sayıda Türk nişancıların hedefi oldu. Gönyeli ve Ortaköy'ün Lefkoşa'yla bağlantısını da kesmişlerdi. Bağlantıyı kırmaya çalışanları ölüm bekliyordu: Azrail Severis'e tünemişti !..

Buradaki makineli yuvalarını susturma görevini alan bir grup TMT'ci, 24 Aralık gecesi karanlıkta Severis'e doğru harekete geçer. Ellerindeki hafif otomatik tüfeklerle ölüm kusan makineliilerin üzerine yürüyen TMT'ciler ağır kayıp verirler. Kitapçı Güner Aziz, öğretmen Tuncer Arif ve demirci ustası Muhip delik-deşik olup şehit düşerken, Yılmaz Bora ve Vural Türkmen ağır yaralanırlar. Kısa bir süre sonra İngiliz askerlerinin koruması altında, Kızılay'ın ilaç yardımını getirmek üzere gelen “Dakota” tipi bir uçakla Ankara'ya tedaviye gönderilen Yılmaz Bora ile Vural Türkmen, Türk direnişiyile ilgili önemli belgeleri de Türkiye başkentine ulaştırırlar. Yoldaki ve hava alanındaki çok sıkı Rum kontrolüne karşın bu belgelerin Ankara'ya ulaştırılabilmesindeki sır neydi? TMT komutanlığı, belgeleri, yaralıların sargı bezleri arasına saklamıştı!³⁵

³⁴ A. Tolgay, a.g.e., s. 83-84.

³⁵ A. Tolgay, a.g.e., s. 85-86.

Yılmaz Bora o günlere dair şunları aktarmıştır; “*Rum Lefkoşa’yı abluka altına aldı ve mermi yağdırmaya başladı. Hatta Türk Büyük Elçiliği’ne de bir roket isabet etti. Biz o günlerde derdimizi anavatana anlatmaya çalışıyorduk. Rumların ağır silah kullandığını, silah desteğine ihtiyacımız olduğunu anlatmaya çalışıyorduk. Dönemin Türk hükümeti olaya vakıf değildi. Ta ki, sorunlarımız için Rum polisine başvurun diyecek kadar. Rum’un bu derece çılgınlık yapabileceğine ihtimal vermiyordu. Bize bir kanıt gönderin diyorlardı. İletişim imkânları kısıtlı idi. Dönemin Rum hükümetinden yaralıların Türkiye’ye gönderilmesi için izin alındı. Böylelikle 28 Aralık 1963’te ilk yaralılar askeri uçakla Türkiye’ye gönderildi. Yaralıların üzerinde olaylara ilişkin mesajlar ve fotoğraflar belge olarak sarılarak gönderildi. Ondan sonra gerçekler daha iyi anlaşılmaya başlandı.*

*Mesajlar gidince Türkiye hükümetinin tutumu da değişmeye başladı. BM’yi devreye sokarak tabi. Çok önemli bir husus da olayların ilk safhalarında, Türkiye’den bize söylenen 24 saat dayanacaksınız biz geleceğiz idi. Bu mücahit 11 yıl dayandı. Ama hiç şikâyetçi değil.”*³⁶

29 Aralık 1963 tarihli Hürriyet gazetesi Kıbrıs’tan yaralıların Türkiye’ye getirilişine başyazısında şu başlıkla yer veriyordu; “*İçlerinde iki yaşında masum yavrunun da bulunduğu 3’ü kadın olmak üzere 23 yaralımız uçakla Ankara’ya getirildi.*”³⁷

Türk jetlerinin Lefkoşa üzerinde uçurulup geçici ateşkesin sağlanmasından sonra İngiliz egemen üslerindeki İngiliz askerlerine Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi kararıyla “Geçici Barış Gücü” görevi verilir. BM Barış Gücü adaya gelinceye kadar bu görevi sürdüren İngiliz askerleri tüm adada Türk ve Rum bölgelerini ayıran sınırları belirler; bu arada Lefkoşa’nın Türk ve Rum bölgeleri arasına “Yeşil Hattı” çekerler. Yeşil Hat olaylarla ve trajedilerle dolu bir tarihi sinesinde barındırarak, o günlerin bir anısı olarak Lefkoşa’nın güneyindeki şeridiyle hala yaşamakta ve yılların acısını günümüze taşımaktadır.³⁸

³⁶ Yılmaz Bora (TMT Derneği Başkanı), Mehmet oğlu, 1936 Akıncılar Köyü/Kıbrıs doğumlu, lise mezunu, halen Akıncılar Köyü/Kıbrıs nüfusuna kayıtlı.

³⁷ Hürriyet Gazetesi, 29 Aralık 1963.

³⁸ A. Tolgay, a.g.e., s. 86.

3.2.2. Yabancıların Gözüyle Kanlı Noel

208 Türk ve 201 Rum'un birlikte yaşadığı Lefkoşa'nın 20 mil güneyinde bulunan Mathiati Köyü'nde 23 Aralık 1963 Pazartesi akşamı yaşanan vahşet Gibbons tarafından şöyle anlatılmaktadır: *“O akşam, hepsi silahlı 1000'den fazla Rum genci, refakatlerinde bir avuç üniformalı polis memuru olduğu halde köye saldırdılar. Doğruca Türk bölgesine girerek ateşe başladılar. İlk birkaç dakikada üç Türk ciddi olarak yaralanmıştı. Diğer Türkler küçük, beyaz, kibrit kutusu gibi evlerinden dışarı çıktıklarında, çılgın kalabalık kahkahalar atıp lanetler okuyarak Türkleri yol boyunca tekmelediler ve yumrukladılar.*

Dehşete düşmüş Türkler itilip kakıldıkça, tüfek süngülerinden korunmaya çalışırken, Rumlar evlere girdiler, alevli odunları şömineden alarak perde ve yataklara attılar. Yıllardır ağacı kuruyan tahta tavan ayrıkları, önce dumanla kaplandı, sonra çatırdayarak alevlendi. Alevler içerisindeki sokak Türk'lerle doluydu. Yaralılarını yerde sürükleyerek çekiyorlar, çoğu çıplak ayaklı ve gecelikler içindeki kadınlar hıçkırarak ağlarken, gürültüden uyanmış ağlayan bebeklerini kollarıyla kavramış tutuyorlar, yürüyebilecek kadar büyümüş çocuklar da pantolonlu ve pijamalı bacaklara sıkıca sarılmış duruyorlardı.

Bir isteri buhranı içindeki Rum gençleri evlere ateş ediyorlar, boğuk sesleriyle çılgınca bağıryorlardı. Bazı evler tam olarak alev almada, gruplar halinde içeriye giriyor, tabakları ve mobilyaları parçalıyor, değerli eşyaları alıp ceplerine indiriyorlardı. Evlerin arka tarafından gelen dehşet içerisindeki sesler saldırganların dikkatini Türklerin besledikleri çiftlik hayvanlarına çevirmişti. Ahırlara dalarak süt ineklerini, keçi ve koyunları makineli tüfeklerle taradılar. Tavuklar havaya atılıyor ve cıglık içerisinde bağırıp titrerken mermilerin tesiriyle infilak ediyor, zavallı vücutları kuş tüyü halinde parçalanıyordu. Kendinden geçmiş Rumlar kana susamış çılgınlıkla bağıryordu.

Türkler, dondurucu açık yol boyunca kasabadan kovuluyordu. Tamamı Türklerden oluşan yakındaki Kotçat (Kochatis) köyüne yaklaşıldığında işkence yapılmış kurbanlar bırakılmıştı. Kotçat Türkleri komşularına yardım için gayret sarf ettiler. 14-19 yaş arasındaki çocuklar ve henüz 20 yaşına yeni basmış gençlerden oluşan kızgın Rumlar,

ateş açma, yakma ve soygundan oluşan cümbüşü tamamlamak için Matyat'a geri döndüler. Nazi Almanyası'ndan kalma bir geceydi..."³⁹

Gibbons'un Kumsal katliamı konusundaki gözlemleri şöyledir: *"Silahlı adamlar kapıları kırdılar; dipçikleyerek, döverek, yumruklayarak ve küfrederek Türk evlerine doluştular. Kumsal'dan geri çekiliş başladı. Bir kere daha, Naziler'in saldırısı altında bozguna uğrayan Avrupa'da olduğu gibi aileler, şaşırmış, dehşete düşmüş bir halde kulaklarında tüfeklerin gürültüsü ve makineli silahların takırtısının yankısıyla evlerinden soğuk sokaklara döküldüler. Kayıp düşerek, birbirlerine tutunarak koşmaya başladılar. Sokakta bir kadının 'Allah rızası için birisi yardım etmeyecek mi?' diyen çılgınlığı yankılandı. Kumsal'ın Türk sakinlerini 159'u o gece kaçamadı. Banyodaki dört kişi ve ev sahibesinden başka dört kişi daha o gece öldürüldü. 150'si rehin alındı. Rehinelere bir kısmını bir daha gören olmadı."*

14 Ocak 1964'de Kıbrıs'ta Giorgio Boca adlı bir İtalyan gazetecinin gözlemleri ise şu şekilde idi: *"Şu anda Türklerin köylerinden göçlerine şahit oluyoruz. Rum terörü acımasız; binlerce kişi evlerini, topraklarını sürülerini terk ediyor. Bu sefer Helenlik laflarının ve Plato'nun bütününi bu barbarca ve kudurmuş davranışları gizlemesi imkânsız Türk köylerinde akşamüstü saat dörtte sokağa çıkma yasağı yürürlüğe giriyor. Tehditler, silah sesleri ve kundakçılık girişimleri karanlık basar basmaz başlıyor. Ne kadın, ne de çocuğun gözetilmediği Noel katliamından sonra, herhangi bir mukavemet imkânsız gözüküyor."*

Lefkoşa'nın Ayios Sozomenos köyündeki olaylar hakkında, Time muhabiri Robert Ball'ın gözlemleri şöyledir: *"En şiddetli çarpışma, Rumların yumru yumru zeytin ağaçlarının örtüsünden yararlanarak taarruz ettikleri köyün batı kıyısında olmaktadır. Dokuz Türk'ün sığındığı kerpiç evin bir penceresi bir roketatar mermisiyle uçurulmuş, ikinci katı da kurşun delikleriyle tam anlamıyla kevgire dönmüştü. Umutsuzluk içinde dere yatağına doğru, kaçmaya çalışan bir Türk çoban, kapıdan birkaç adım ötede vuruldu. Bir diğeri ise eline geçirdiği bir yabayla Yunan mevzilerine tek başına, nafile bir taarruza kalktı, hemen öldürüldü."*

³⁹ H. S. Gibbons, a.g.e., s. 77-78.

David Leigh adlı İngiliz gazeteci 23 Temmuz 1974 tarihli “The Times” gazetesinde gözlemlerini şöyle aktarıyordu: *“Kıbrıs’ın istilasından sonra yüzlerce Kıbrıslı Türk, Milli Muhafızlarca rehine alınmış, Türk kadınlarının ırzına geçilmiş, çocuklar cadde ortasında öldürülmüş ve Limasol’daki Türk mahalleri tamamen yakılmıştı.”*

Bir Alman turistin gözlemleri ise şöyle idi: *“Yunanlıların kasaplığını insan zekâsı kavrayamaz. Magosa etrafındaki köylerde Rum Milli Muhafızları, vahşetin eşsiz örneklerini gösterdiler. Türk evlerine girdiler; acımasızca kadın ve çocuklara mermi sıktılar; birçok Türk’ü, gırtlğından kestiler; Türk kadınlarını toplayarak ırzlarına geçtiler.”*

James Rayner Ezilmiş Çiçekler adlı kitabında o günlere ait şu tespitlere yer vermiştir: *“Kıbrıs Rumları, XX. yüzyılda, çağdışı davranışlar sergileyerek giriştikleri katliamlarda masum Kıbrıs Türklerini hunharca öldürmekle kalmayıp kazdıkları çukurlara yarı canlı insanları da doldurmuşlardır. İşte gün ışığında mezardaki pek çok insan cesedi Yunan vahşetini dünya kamuoyuna tanıtıyor. Toplu mezarlardan çıkarılan Kıbrıslı masum Türklerin cesetleri, yıllardan beri adada derebeylik yasalarını uygulayan Rumların, ne derece sefil bir yaratık olduklarını kanıtlıyordu.”*⁴⁰

“The Daily Express” gazetesinin 28 Aralık 1963 tarihli Yasak Şehirde başlıklı yazısı şöyle idi: *“Bugün son beş gündür 2000–3000 kişinin muhasara altında tutulduğu Lefkoşa’nın Türk kesimine gittik. Oraya giden ilk batılı gazetecilerdik ve gördüğümüz manzara tanımlanamayacak kadar korkunçtu. Halkın içinde bulunduğu dehşet, histeri derecesinde idi ki, bu da ağlamanın çok üstünde korkunç bir şeydi. Söyleyebileceğimiz şunlardır; Kumsal’da İrfan Bey Sokak, 2 no.lu eve girdik. Evin içi kırık cam parçaları ile doluydu ve bir çocuk bisikleti köşeye atılmıştı. Banyo odasında, bir grup balmumu heykele benzeyen, üstlerinde katledilmiş anneleri bulunan üç ölü çocuk vardı. Onun yanındaki odada ise başından vurulmuş bir kadının cesedini gördük. Bize, bu evin bir Türk Binbaşısına ait olduğu ve ailesinin ilk olaylar sırasında saldırganlar tarafından öldürüldüğü söylendi. Olay üzerinden beş gün geçmesine rağmen hala orada yatıyorlardı.”*⁴¹

⁴⁰ www.kibris.gen.tr, 17 Kasım 2004.

⁴¹ The Daily Express Gazetesi, 28 Aralık 1963.

Daily Telegraph Gazetesi'nin 1 Ocak 1964 tarihli "Türk Evleri Alev Alev" başlıklı yazısında Kıbrıs'taki üzücü manzara şu şekilde aktarılmaktaydı: "...Bu gece Lefkoşa'nın Omorphita bölgesindeki Türk evlerinden bazıları alev alev yanmakta ve diğerleri de Rum çapulcular tarafından yağmalanmaktaydı. Bu söz konusu durumu daha da gerginleştirmekteydi..."⁴²

The Times Gazetesi'nin 2 Ocak 1964 tarihli "Barut Fıçısı" başlıklı yazısı: "...Cumhurbaşkanı Makarios'un dünkü açıklaması korkunç derecede sorumsuzcaydı. Makarios ilk demecinde İngiltere, Yunanistan ve Türkiye arasındaki Garanti ve İttifak anlaşmasını sona erdirmeye kararı aldığını ifade etmiştir. İkinci demecinde ise bu kararı niyet bildirgesine çevirdiğini beyan etmiştir. Bu sulandırılmış şekli bile ortamı barut fıçısına çevirdi." şeklinde idi.⁴³

The Times Gazetesi'nin 4 Ocak 1964 tarihli yazısı şöyle idi: "...Cumhurbaşkanı Makarios'un İngiliz müdahalesini kabul etmesine kızan Rum tarafındaki fanatikler çatışmanın devam etmesinden yanaydılar. Bu Türk toplumunun yok edilmesine yol açacaktı..."⁴⁴

TCE™

Daily Herald Gazetesi'nin 1 Haziran 1964 tarihli "Dehşete Düşüren Bir Manzara" başlıklı yazısı ise yaşanan trajediyi gözler önüne seren diğer bir belge idi: "Türk evlerini gördüğüm zaman, dehşete düşüren bir manzara ile karşılaştım. Duvarlardan başka hiçbir şey yoktu. Bir napalm bombasının daha fazla mahvedebileceğinden şüpheliyim. 40 tane beton bina iskeleti saydım. Her ev ayrı ayrı benzin dökülerek yakıldı. Tavandan evin içine inmiş olan kiremitlerin altında, yatak sustaları (birbirine karışmış), çocuk yatakları, sandalye, masa ve dolap parçaları buldum. Ayvasıl'dan bir mil uzaklıktaki komşu köyde, 16 tane harap olmuş ve yakılmış ev saydım. Hepsi Türk eviydi. Bu köyden 100'den fazla Türk yok olmuş. Hiçbir köyde zerre kadar zarar gören bir Rum evi görmedim."⁴⁵

⁴² Daily Telegraph Gazetesi, 1 Ocak 1964.

⁴³ The Times Gazetesi, 2 Ocak 1964.

⁴⁴ The Times Gazetesi, 4 Ocak 1964.

⁴⁵ Daily Herald Gazetesi, 1 Haziran 1964.

The Sunday Times Gazetesi'nin 5 Ocak 1964 tarihli yazısı Rum ve Yunan ikilisinin hain planlarını şu şekilde göz önüne sermektedir: *“EOKA sadece ve sadece ENOSİS için savaşıyordu. Birçok eski EOKA'cı, Türkleri ezmek ve yok etmek pahasına çalışan EOKA Başkanı Grivas'ı lider olarak görüyorlar. Kanlı Noel saldırılarına kıvılcım saçan Anayasa değişiklik isteklerinin Türklerde yarattığı korkunun gerisinde, ENOSİS sonucu adanın Yunan egemenliğine girmesi vardır. Rum okullarında Cumhuriyet değil, hala ENOSİS öğretilmektedir.”*⁴⁶

Daily Telegraph ve Morning Post Gazetelerinin 15 Şubat 1964 tarihli “Kıbrıs Her Şeyini Risk Ediyor” başlıklı yazısı ise Kıbrıs'ta yaşananların asıl sorumlusunun kim olduğunu net olarak ortaya koyuyordu: *“Şayet Türkiye bugüne kadar buradaki alayını takviye etmediyse, bu Türkiye'nin sabrının bir delilidir. Bunu yapma hakkı inkâr edilemez. Şayet uluslararası anlaşmaların herhangi bir anlamı varsa, Türkiye Kıbrıslı Türkleri başka katliamlardan kurtarabilir. Bu ırkçı ayrımcılığın en çirkin şekli. Konuyu bulandırmak için hatanın her iki tarafa ait olduğu iddia edilmiştir, fakat gerçek suçlu EOKA olarak bilinen Kıbrıs Rum örgütüdür.”*⁴⁷

Kıbrıs'ta yaşanan dehşeti, tarafsız bir gözle tüm çıplaklığıyla ortaya seren yabancı gözlemcilerin anlattıkları da göstermektedir ki; Rum ve Yunan ikilisi Kıbrıs'ta Türk varlığına son vererek adayı bir Yunan adası haline getirmeyi ve Yunanistan'a bağlamayı amaçlamaktadırlar. Bu yüzden hiçbir çözüm önerisine yanaşmamaktadırlar. Bu gün dahi aynı zihniyetle hareket etmekte, maalesef AB üyeliklerini Türkiye'ye karşı bir baskı aracı olarak kullanmaktalar. Bizim için en iyi çözüm ise KKTC'nin yaşatılması ve tüm dünya tarafından tanınmasının sağlanmasıdır. Bunun gerçekleştirilmesi için tüm varlığımızla yılmadan mücadele etmeliyiz.

3.3. Küçük Kaymaklı Çarpışmaları

1963 Kanlı Noel saldırılarının ilk hedefi Lefkoşa idi. Rumlar merkeze hâkim olmakla, bütün Kıbrıs'a hâkim olacaklarını sanmışlardı. Bunun için de kendilerine en büyük engel Lefkoşa'ya bağlı Küçük Kaymaklı kasabası idi. 1960 nüfus sayımına göre kasabada 5.126 Türk, 1.133 Rum yaşıyordu. Kasaba önemli bir Türk yerleşim merkezi durumundaydı.

⁴⁶ The Sunday Times Gazetesi, 5 Ocak 1964.

⁴⁷ <http://www.guvkk.net>, 16 Ocak 2006. Güvenlik Kuvvetleri Komutanlığı web sayfasıdır.

Kasaba çevresinde 19 Aralık'tan itibaren Rum faaliyetleri gözlenmeye başlandı. Rum saldırısından şüphelenen Türk Mücahit Teşkilatı'na üye gençler, halkı olası bir saldırıya karşı hazırlamaya çalıştılar. Rum saldırısı 22 Aralık günü başladı. Küçük Kaymaklı'nın dış dünya ile bağlantısı tamamen kesilmişti. 23 Aralık'tan itibaren yeni takviye kuvvetleri alan Rum saldırganların başına EOKA'cı katil Nikos Sampson geçmişti. Diğer yandan Ada'daki Yunan alayı da saldırganlarla birleşmiş ve Rumlar bütün güçlerini bölgeye teksif etmişti.

Makarios'un 22 Aralık günü Garanti Antlaşmalarını tanımadığını ilan etmesi, Rum saldırganlara daha da cesaret vermişti. Türk direnişçiler, 5.000 Türk'ün sorumluluğunu üzerlerine almaları nedeniyle bölgeden ayrılmaya karar verdiler ve bunu 24 Aralık gününden başlayarak uygulamaya koydular. 3.000 Türk Hamitköy'e, 2.000 civarında Türk de Lefkoşa'nın emin bölgelerine gönderildiler. Rum çeteleri, kadın-erkek, genç-ihthiyar demeden Türklere karşı vahşice saldırırken; Türkler, Küçük Kaymaklı'da bulunan Rum aileleri de kendi korumaları altında Büyük Kaymaklı'ya göndermişlerdi. Geride kalan 550 kadar yaşlı, kadın ve çocuk Türk topluluğu Rum çeteciler tarafından esir muamelesine tabi tutuldular.

TCE

Nikos Sampson'un anılarını yayınlayan Eleftheria gazetesi, 1963 Kanlı Noel'inin gerçek sorumlularını gözler önüne sermektedir: "Makarios hükümetinin, İçişleri Bakanlığı'nın ve üçlü karargâhın Yunan kanadına mensup subayların emri ile hareket ettiğini açıklayan Nikos Sampson, Küçükkaymaklı savaşlarını da 'Yunanlıların Balkan Savaşları dışında Türklere karşı elde ettikleri tek zafer' olarak ilan etmiştir."⁴⁸

Küçük Kaymaklı'nın düşmesindeki tek neden mermi yokluğu idi. Başkent Lefkoşa'nın savunulmasında önemli bir rol oynayan Küçük Kaymaklı direnmesiyle spor öğretmeni Hüseyin Ruso'nun adı özdeşleşmiştir. Mermilerinin tükenmesinden sonra, bir katliamın önlenmesi için köyün boşaltılması talimatını alan Küçük Kaymaklı'daki mücahitler, bu görevi yerine getirirken ağıyorlardı. Genç Mücahit komutanlarından Hüseyin Ruso, ateş yağmuru altında sivil halkın Hamitköy'e çekilmesine yardım ederken vuruldu... Saatlerce çarpışan TMT'cilerden biri olan Hüseyin Ruso'yu Rumlar

⁴⁸ A. M. Çay, a.g.e., s. 20.

mimlemişlerdi. Küçük Kaymaklı'ya girmelerinden sonra, Ruso'nun cesedini bile yok ettiler. Hüseyin Ruso, mezarsız şehitlerimizden biridir.⁴⁹

Küçük Kaymaklı'nın 1963 çarpışmalarında ve Türk Toplumunun direniş tarihinde Önemli bir yeri vardır. Lefkoşa'nın doğu tarafındaki bu şirin bölgemiz 21 Aralık olayları patlak verdiğinde, düşmanı, elinde silahla karşılamış ve son mermisine kadar toprağını savunmuştu. Mermisi tükendiği zaman da, sivil halkın kuzeyde bulunan bir diğer Türk Bölgesi Hamitköy'e göç etmesini sağlamış ve neticede çekilebilenler Lefkoşa'ya çekilmiş, çekilemeyenler şehit olmuştur. Düşman, müdafaasız Küçük Kaymaklı'ya girdiklerinde, kaçamayan sivil halkı toplayıp götürmüş, onları bir temerküz kampına sokar gibi, "Cikko okulu"na sokmuş, jetlerimiz gelinceye kadar da bırakmamışlardı. Anavatanın sert ihtarından sonradır ki, bu masum ve günahsız insanlar bırakılmış, ancak içlerinden bir kısmı şehit edilmişti. Şehit edilenler Rum çeteciler tarafından alınıp götürülmüş ve bilinmeyen bir yerde buldozerlerle açılan çukurlara gömülmüştü.

Rum canileri cana kastedişlerinin yanı sıra Türk emlakine de görülmedik şekilde zarar yapmış, terk edilen Türk evlerini ya yakmış veya buldozerle yıkıp atmıştır. Bilhassa Rumlar, Küçük Kaymaklı Türklerinin terk etmiş oldukları evleri günlerce yakmışlar, yıkmışlar ve kapı pencere gibi sökülüp alınabilecekleri alıp götürmüşlerdir. Rum vahşetinden sadece berimiz değil, camilerimiz de nasiplerini aldılar. Türklerin buralarını terk etmesiyle geride kalanlar Rumlar tarafından büyük bir kinle talan edilmişlerdir.⁵⁰

3.4. Kumsal Faciası

Facialar birbirini kovalıyordu. Türk Toplumu dört bir yandan gelen ateşe var gücüyle karşı koyar ve namluya sürdüğü mermiyi hesaplı harcarken, Rumlar, Yunan Alayının gerek silah gerekse personel imkânlarından geniş ölçüde istifade ediyordu. Bu husus 23 Aralık gecesi Boğaz'da vuku bulan çarpışmalarda bizzat ispatlamış ve o akşam buraya saldıran çetecilere komuta edenlerin Yunanlı subaylar olduğu tespit edilmişti. Aynı şekilde kullanılan malzemelerin, de NATO'ya ait olduğu, Yunan

⁴⁹ A. Tolgay, a.g.e., s. 81-82.

⁵⁰ H. Sadrazam, a.g.e., s 38-39.

Alayından temin edildiği, ele geçen patlamamış bir bazuka mermisi ile kaçarken bırakılan çelik başlıklardan anlaşılmıştı.

Nitekim takma adı Terezepulos olan bir Yunan subayı da başına geçtiği kalabalık bir çeteciler sürüsü ile bölgede ikamet eden Ermenilerin ihbarıyla 24 Aralık gecesi Lefkoşa'nın batı kesimindeki Kumsal Bölgemize baskın yaptı. 150'den fazla çetecinin yaptığı baskını, Severis Un Fabrikasına yerleştirilen Rum silahları koruyordu. Bölgede, savunma olarak sadece halkın elindeki av tüfekleri vardı. Rumlar, bu bölgede ikamet eden Ermenilerin telsizle vermiş oldukları bilgilerle ve bölgenin savunmasından yoksun olduğunu bildirmeleri üzerine buraya baskın yapmak cesaretini göstermişlerdi.⁵¹

Kıbrıs Türk Kuvvetleri Alayı'nda Doktor Binbaşı olarak görev yapan Nihat İlhan üç çocuğu ve eşi ile Lefkoşa'nın "Kumsal" bölgesinde oturuyordu. 21 Aralık olayları patlak verdiğinde Binbaşı İlhan birliğinde görevde bulunuyordu. 24 Aralık gecesi "Kumsal" bölgesine baskın yapan gözü dönmüş barbar Rumlar, Binbaşının üç yavrusu ve eşini banyo odasında şehit ettiler. Binbaşının eşi, korunma içgüdüsüyle saklanmak maksadıyla en emin yer olarak gördüğü banyoyu seçmiş ve yavrularını yanına alarak oraya saklanmıştı. Ama ölüm onları saklandıkları yerde buldu ve bütün suçları Türk olmak olan bir anne ile günahsız yavruları otomatik silahla katledildi. Bu Rumların, 1963 olaylarında işlemiş olduğu en vahşi cinayetlerden biri idi.

Resim 16: Barbarlık Müzesi Girişindeki Anıta Ait Fotoğraf.

Kaynak : Ayhan Cankut, Kişisel Fotoğraflar, Barbarlık Müzesi.

⁵¹ H. Sadrazam, a.g.e., s 39-40.

Bugün, bu aziz şehitlerimizin hunharca öldürüldükleri bina, “Barbarlık Müzesi” adıyla ve o günkü haliyle muhafaza edilmekte ve gelecek nesillere ibret olarak gösterilmektedir. Bugün bu binada Rum barbarlığı bütün çirkinliğiyle gözler önüne serilmektedir.

Hürriyet gazetesinin, 29 Aralık 1963 tarihli sayısında bu katliama ilişkin verdiği haberler şöyle idi: *“Olaylar başladığında Doktor İlhan’ın evinde bulunan ve iki yaşındaki kızıyla yaralanan Ayşe Halil isimli kadın olayları şöyle aktarıyor; ‘Beni ve kızımı banyoya giden küçük bir ararlığın ortasında yakaladılar. Elllerinde otomatik silahlar vardı. Türkçe yapmayın feryadımıza, Rumca küfürle cevap verdiler. O andan itibaren nelerin geçtiğini şimdi bile toparlayamıyorum. Doktor Binbaşı Nihat İlhan’ın evine sığınmıştık. Bir Türkiye vatandaşı evine gitmekle bilhassa iki yaşındaki kızımın hayatını teminat altına alacağımı sanıyordum. Rumlar Binbaşı Nihat İlhan’ın evinin kapılarını kırıp girdiler, feryadımıza rağmen bizi ateş yağmuruna tutular.’*

Pilot Yüzbaşı Ulaş idaresindeki ‘Çubuk 6’ uçağı Elazığ Havaalanına indiğinde binlerce kişi, askeri bandonun çaldığı matem marşını dinlerken gözyaşlarını tutamayıp ağlıyordu. Uçak Kıbrıs’ta Rumların katlettiği Binbaşı Nihat İlhan’ın üç çocuğunu ile eşini getiriyordu. Bayraklara sarılı dört şehidi gören halk birden galeyana geldi. ‘Beşikteki çocukları katleden canilere ölüm’, ‘Kahrolsunlar’ sesleri birden etraftı kapladı. Halkın galeyanına rağmen İlhan ailesi sükûnetini muhafaza edebildi. Rum hunharlığına karşılık; Dr. Nihat, sabah Lefkoşa’da Elçiliğe getirilen Rum kadını tedavi etti.”⁵²

31 Aralık 1963 tarihli Hürriyet gazetesinde Binbaşı Nihat İlhan’ın üç çocuğu ile eşinin cenazelerinin kaldırılışı şöyle aktarılıyordu; *“Türk Binbaşısı Nihat İlhan’ın Kıbrıs’ta Rumlar tarafından öldürülen eşi Mürüvvet ile oğulları İhsan, Kutsi ve Murat’ın cenazeleri dün büyük bir merasimle kaldırılmıştır. Türk bayrağına sarılı cenazeler gözyaşı döken binlerce Elazığlının elleri üzerinde taşınmıştır. Sivil ve askeri erkânın önünde sert adımlarla yürüyen Binbaşı eşini ve çocuklarını toprağa verirken ilk defa ağlamış, sonra tekrar asker tavrını takınarak dua etmiştir. Binbaşı Nihat İlhan;*

⁵² Hürriyet Gazetesi, 29 Aralık 1963.

‘Bu masumların katilleri EOKA ve Yunan askerleridir. Mertlikten ve insanlıktan nasibi olmayan bu canilere acıyorum’ demiştir.”⁵³

Ateş kesilip de Türkler şöyle bir etraflarına baktıklarında, durumun hiç de içaçıcı olmadığı görüldü. Makarios ve Yorgacis tarafından, Türk Öldürmek için silahlandırılmış olan eski EOKA’cılar ile yeni çeteciler, önlerinde buldukları, sağda solda kıstırdıkları Türkleri genç, yaşlı, kadın, çocuk demeden kurşunlamışlardı. Rum tarafındaki işlerinden dönüp Türk kesimlerine geçmek isteyenler veya köylerinden kasabalara gelmek için yola çıkanlar hep toplanıp vurulmuş ve meçhul yerlere götürülmüştü Türk toplumunun kaybı büyüktü. Küçük Kaymaklı’dan kaçamayan 80’lik bir ihtiyar ile felçli oğlu yakın mesafeden ateş edilmek suretiyle beyinleri dağılmış bir halde evlerinde bulunmuş ve şehitliğe getirilerek defnedilmişlerdi. Rum’un vahşetinden değil gençler, yaşlı ve hastalar da kurtulamıyordu.

Ölümlerin yanı sıra, Lefkoşa’nın Türk kesimi ile diğer kasabalara ve büyük Türk köylerine büyük bir göçmen akını başlamıştı. Halk kendini daha emin yerlere bir an önce atmak için önüne ardına bakmadan yola çıkıyor ve Rum çetecilerin ateşinden kurtulabilenler gelebiliyordu. Lefkoşa’nın kenar mahalleleri; “Çağlayan, K. Kaymaklı, Yenişehir, Köşklü, Çiftlik ve Belediye ile Standart Evler” bölgeleri hep Lefkoşa’ya akmış. Bunlara köylerden de gelen göçmenler eklenince Lefkoşa insan almaz olmuştu. Bu göçmenler, sinema hanelere, okullara ve boş olan evlere, dükkânlara yerleştirilerek hiç değilse düşman kurşunundan uzak tutuluyorlardı. Kış ise çok çetin ve sertti. Beş gün beş gecedir, uykusuz, yorgun ve aç görev başında bulunan Mücahidin silâhının soğuk namlusunu tutan elleri soğuktan şişmişti.⁵⁴

Bu Kıbrıs Türklerinin ölüm kalım mücadelesi idi. Türk toplumu bütün benliğini ortaya koyarak direnmek zorunda idi. Çünkü ya ölecekler ya da şerefleriyle yaşayacaklardı, başka seçenekleri yoktu. Peki, bu gün değişen ne? Bu günde topla, tüfekte değil AB silahıyla saldırarak Kıbrıs’ta Türk kimliği silinmeye çalışılıyor. Bizim ise yine tek seçeneğimiz var, ya KKTC’yi yaşatacağız, ya da KKTC’yi yaşatacağız !...

⁵³ Hürriyet Gazetesi, 31 Aralık 1963.

⁵⁴ H. Sadrazam, a.g.e., s 40-41.

3.5. Türk Mukavemet Teşkilatı'nın Yerüstüne Çıkışı

Yılmaz Bora TMT'nin yer üstüne çıkışını yani resmen Rum terörüyle çatışmaya başlamasını şöyle aktarıyor: *“Lefkoşa’da Tahtakale bölgesinde 21 Aralık 1963 gecesi bir Türk’ün eşiyle birlikte seyahat ettikleri bir esnada Rum polislerinin durdurma ve yoklamak istemelerine direnmeleri sonucu, Rum polisler tarafından öldürüldüler. Bunadan sonra olaylar tırmanmaya başladı. Halk sokaklara döküldü. Sabaha karşı saat iki buçuk, üç gibi uyandırılıp alarma geçirildik. Bu esnada Rum polisleri tahriklerini artırarak sürdürdüler. Rum polisleri tarafından, Türk bölgesinde dolaşarak, Erkek Lisesi öğrencilerine ve Atatürk anıtına kurşun sıkılması ve daha sonra ‘Aspava’ binası önünde bir Türk’ün daha katledilmesi olayların kontrolden çıkmasına vesile oldu. 21 Aralık 1963’de Rum saldırılarının başlaması üzerine TMT yerüstüne çıktı. Bizlere de o andan itibaren yeraltındaki silahlarımızı çıkarıp kullanışlı hale getirmemiz emri verildi. Bu tarihten itibaren, ‘Lefkoşa Okullar Bölgesinde’ 55 nci Bl. K. olarak görev yaptım.*

*Baf Kapısı hattında, Sarı Petek-1, Sarı Petek-2, okullar bölgesinde, Sarı Petek-3 ve diğer numaralarını hatırlayamadığım bir Sarı Petek Belediye evleri bölgesinde ve bir Sarı Petek de Çağlayan’da olmak üzere savunma hatları oluşturuldu. Ben de Sarı Petek-3’te bulunuyordum. Bu bölgelerde hâkim binalara süratle mevziler hazırlandı. Rumların yaklaşabilecekleri yollara barikatlar kuruldu. Olaylar daha sonra tüm adaya sıçradı.”*⁵⁵

Bir soykırım hareketinin başladığı gün olduğu için, 21 Aralık 1963 Kıbrıs Türkleri için önemli bir tarihtir. Bu tarihte, EOKA örgütünün gözü dönmüş silahlı üyeleri Türk bölgelerine arabalarla geçerek adeta bir Türk avı başlatmıştır. Rum saldırıları, 21 Aralık 1963’ü takip eden günlerde de devam etmiştir. Bunun üzerine henüz yeraltında olan TMT artık Lefkoşa’da ve diğer yerleşim birimlerinde, bölgelerini Rum saldırılarına karşı korumak için yer üstüne çıkmıştır. Ada çapında 21 Aralık 1963 ile 31 Aralık 1963 arasındaki 10 gün içinde yaşları 11 ile 70 arasında değişen 76 Türk evladının şehit edildiği bilinmektedir. 21 Aralık günü EOKA tarafından başlatılan soykırımın 4 günde tamamlanması planlanmıştı. 4 günde adadaki Türkler topluca imha edilecek ve Rumlar

⁵⁵ Yılmaz Bora (TMT Derneği Başkanı), Mehmet oğlu, 1936 Akıncılar Köyü/Kıbrıs doğumlu, lise mezunu, halen Akıncılar Köyü/Kıbrıs nüfusuna kayıtlı.

hedefleri olan ENOSİS'e ulaşacaklardı. TMT'nin şanlı direnişi Rum saldırılarını durdurmayı başardı.⁵⁶

Günlerce TMT'nin direnişçileri dişlerini ve tırnaklarını vatan topraklarına geçirerek savaşırlar. Tepeden tırnağa silahlı Rum saldırganları karşısında, dengesiz koşullar altında Türkün can, mal ve namus savunması gerçekleştirilirken, her mevziden, her mücahitlen karargâha değişmeyen bir mesaj ulaşıyordu: *“Mermimiz bitiyor... Ekmekten sudan vazgeçtik... Mermi istiyoruz, mermi...”* Aralıksız bir ateş yağmuru altında tekrarlanıp duran bu mesajlara, TMT komutanlığının olumlu yanıt vermesi olanaksızdı. TMT direnişi o günlerin koşulları içinde, ancak Anavatan Türkiye'den gelecek yardıma kadar planlanmıştı. TMT komutanlığı bir yandan mücahitlere “dayanın” telkinini yapıyor, bir yandan da T.C. Lefkoşa Büyükelçiliğindeki telsiz aracılığıyla Ankara'ya durumu bildirip, yardım çağrısında bulunuyordu.

Başkent Lefkoşa'da başlayan yangın, ada çapında yayılıyordu. Abluka altına alınıp ateş yağmuruna tutulan köylerimizin pek çoğu, bu saldırılara birkaç saat bile direnme olanağından yoksundu. Rum saldırganların ateş yağmuru altında boşaltılan Türk köylerinin sayısı birkaç gününün içinde 100'i aşacaktı. Karma köylerde azınlıkta olan Türkler ve Rum köyleriyle çevrili küçük köylerdeki Türkler daha güvenilir yerlere çekilirken, çok sayıda şehit verilir. Türk köylerini ablukaya alan Rum çetecileri, megafonlarla Lefkoşa Türk Bölgesi'nin düştüğünü bildiriyor, direnebilenlerin de moralini bozuyorlardı. Rum radyosunun propagandası da bu yöndeydi. Gece karanlığında, dondurucu soğuk ve yağmur altında ölümden ve vahşetten kaçan binlerce Türk, göç trajedisinin çaresiz tutsakları haline geliyorlardı. Bu göçün acısını ve dehşetini toplum yıllar boyunca çekecektir. Binlerce insan, evini ve köyünü sadece sırtındaki elbiseyle terk ediyordu.⁵⁷

Ne yazık ki TMT, aynı dönemde, 30 bine yakın Türk insanının göçe zorlanmasını önleyecek güce sahip değildi. Ama zamanının en gelişmiş imkân ve silahlarına sahip EOKA'nın saldırılarına karşı en ilkel imkân ve silahlarla direnmeye çalışıyordu. TMT, yeraltı örgütü olarak üstlendiği görevi sonlandırıp Kıbrıs Mücahit Ordusunun çekirdeğini oluşturduğu günden başlayarak Kıbrıs Türk Halkı, Kıbrıs Türk savunmasına

⁵⁶ Kamil Özkaloğlu, “21 Aralık ve Sonrası”, **Direnış Gazetesi**, 23 Aralık 2005, s. 2.

⁵⁷ A. Tolgay, a.g.e., s.105.

fiilen katılmak için dalga dalga mücahit birliklerine koşmuş, bir anda Mücahit ordusu sayısı 4'e, 5'e katlanmıştır.⁵⁸

Yılmaz Bora o günlere ait şunları aktarmaktadır; “Bundan sonra birçok gönüllü şahıs örgüte katılmaya başladı. Bunlar TMT’ci değillerdi. Yeni katılanlara yeni bir isim bulunmalıydı ve Mücahit deyimi kabul edilerek kullanılmaya başlandı. Her petek 25-30 kişiden 300’er kişilik birlikler halini aldılar. Süratle üniformalar hazırlandı ve eğitimlere hız verildi. Bu sefer eğitimler açık olarak yapılmaya başlandı. Askeri bir nizam ve disiplin tesis edildi.

Yine ilginçtir. Nedir bu ilginç olan? Bu 300 kişi kışlada kalır, eğitimlere katılırdı. Bir kısım esnaf da akşamları eğitimlere katılırlardı. Herhangi bir kanun ve müeyyide olmamasına rağmen bu 300 kişi emir ve talimatlara harfiyen uyarlardı. Bu durum da o an yaşanan heyecanın bir tezahürü olarak görülmektedir. Rahatsızlığı olanlar hariç, herkes bütün gün devam eden programa harfiyen bağlı kalırdı.

O zor şartlara rağmen her bölük sosyal tesisler kurdu. Buraları halka açarak vatandaşla birlikte olduk. Hizmet maliyetine sunuluyordu. Halk burada adalet ve ölçü olduğunu gördü. Bu durum da halkın desteğini ve bütünleşmeyi artırıcı etki yaptı.

O günlerde öğrenciler hem okula gidiyor, hem de gelip mücahitlik görevlerini yapıyorlardı. Ertesi gün okula gideceklerini bildiğimizden, öğrencilere erken saatlerde nöbet yazılır ve daha sonra öğretmenler onlara derslerinde yardımcı olurlardı. Çok güzel bir ortam vardı. Öylesine bir ruh hali ve inanç vardı ki, tek bir makineli tabancayla nöbet tutan mücahidime, ‘Buradan bir düşman zırhlı aracının gelme ihtimali yüksektir. Onu sen durdurmak zorundasın, geçmesine izin vermeyeceksin’ şeklinde emir verdiğimde, hiç duraksamadan ‘Emredersin komutanım’ derdi. Yanlarına bir de Molotof kokteyli verirdik. Hâlbuki bir tüfekle zırhlı aracı durdurmak mümkün mü?”⁵⁹

25 Aralık 1963 günü Lefkoşa’dan Ankara’ya son yardım çağrısı yapılır: “Her taraftan sarıldık. Son mermilerimizi atıyoruz. Bundan sonra bizi ancak Anavatan kurtarır. Kurtulmamızı bekliyoruz, ancak Anavatan yardımımıza gelmezse, bunun şu

⁵⁸ Kamil Özkaloğlu, “21 Aralık ve Sonrası”, **Direnış Gazetesi**, 23 Aralık 2005, s. 2.

⁵⁹ Yılmaz Bora (TMT Derneği Başkanı), Mehmet oğlu, 1936 Akıncılar Köyü/Kıbrıs doğumlu, lise mezunu, halen Akıncılar Köyü/Kıbrıs nüfusuna kayıtlı.

anda anlayamadığımız bir takım sebeplerden ötürü olduğunu kabul edecek ve müsterih öleceğiz. Kurtulamazsak vatan sağ olsun”.

Direnmenin liderleri, T.C. Büyükelçiliğindeki telsizin başında, Ankara’dan gelecek yanıt beklerler. Beklenen yanıt gelir. Telsizcinin hemen çözüp verdiği mesaj üç cümleliktir: *“Milletçe sizinleyiz. Jetlerimiz yolda. Dayanın!...”*

Jetlerin yanı sıra, Kıbrıs Türk Kuvvetleri Alayı da yoldaydı! Garanti Andlaşmasının verdiği yetkiye dayanılarak Türkiye’nin harekete geçeceği kesinleşmiştir. Zaten bir gün önce de 24 Aralık’ta Lefkoşa yakınlarında üslendirilen Kıbrıs Türk Kuvvetleri Alayı, Ankara’dan gelen emir üzerine Rum bölgesinde kalan kampından ayrılarak, savaş düzeni içinde Lefkoşa Türk bölgesine geçmiş ve Gönyeli’de mevzilenmiştir. Türk Alayı bu operasyonunu tek bir kurşun bile atmadan gerçekleştirdiği halde Rumlar, Alayın Türk mücahitlerine destek vereceği kaygısıyla paniğe kapılırlar Rum yetkililer, Türk alayının da isyancılara katıldığını öne sürerler.

Bu arada 25 Aralık günü öğle saatlerinde, Türk jetlerinin Kıbrıs’a gönderileceği haberi, mücahitlerin son mermileriyle savunulmakta olan Lefkoşa’da yayılır. Umutla umutsuzluğun birbirine karıştığı duygular yaşanır. Çoğu kişi, jetleri görmeden bu habere inanmak istemez. Çünkü Rum silahlarının konuşmaya başladığı 21 Aralık gecesinden beridir Türk halkı Türkiye’nin müdahalesini beklemektedir. 6 saat içinde gerçekleştirilmesi beklenen müdahale aradan günler geçtiği halde gerçekleştirilmeyince yaşanan düş kırıklığı ümide dönüşmüştür. Aç, susuz, uykusuz ve yorgun halk bu karmaşık duygular içinde bocalarken, bir grup mücahit evlerden ve dükkânlardan Türk Bayrağı; bayrak olmayan yerlerden kırmızı bezler toplamak üzere Lefkoşa sokaklarına dağılır. Toplanan bayraklar ve kırmızı bezler mücahitlerin son direnme hattı olan surlara gerilir. Ankara’dan gelecek olan Jetler için alınması istenen önlemdir bu. Surlar, birkaç saatin içinde kıpkırmızı gelincik tarlalarına dönüşür. Düşmemek için son gücünü harcayarak direnen Lefkoşa, tarihi boyunca o kadar yoğun biçimde kırmızıyı yaşamamıştır! Surlara fazla gelen bayraklar ve kırmızı bezler ağaçlara, evlere, çatılara, gerilir.⁶⁰

⁶⁰ A. Tolgay, a.g.e., s. 64-66.

Makarios'un görüşmelere yanaşmaması ve saldırıların devam etmesi üzerine Türkiye, garantörlük hakkını tek başına kullanmaya karar verdi. 25 Aralık 1963 tarihinde Türk alayı, garnizonundan ayrılarak gerekli mevzilere yerleşti. Bu sırada Türk Hava Kuvvetleri'ne bağlı savaş uçakları da Lefkoşa üzerinde uyarı uçuşlarına başladılar.

Diğer yandan, Türk toplumuna karşı acımasız bir şekilde saldırıya geçen Rum Radyosuna cevap vermek ve Türk toplumunun moralini yükseltmek gayesiyle "Bayrak Radyosu" yayına başladı.⁶¹

Kıbrıs Türk Mücahidinin sesini dünyaya duyuran Bayrak Radyosunun Kıbrıs Türk halkının var oluş mücadelesinde önemli katkıları olmuştur. Kanlı Noel diye anılan olayların tüm şiddetiyle sürdüğü o günlerde, TMT'ye mensup bir avuç teknisyenin geceli gündüzlü yoğun çalışmaları sonucunda, 25 Aralık 1963 günü Bayrak Radyosu direnişin sesi olarak yayın hayatına başlar. Kısa sürede Kıbrıs Türk halkının moral kaynaklarından biri haline gelmiştir. 25 Aralık 1963 günü, Kıbrıs Türk halkının tüm inançlarını, kültürünü ve bunları kaybetmemek için ortaya koyduğu mücadele ruhunu, Atatürk ilkeleri çerçevesinde yansıtmak olan bu günkü çağdaş Bayrak Radyosu'nun kısık sesi ile ilk anonsu şu şekilde duyulur; "*Bayrak... Bayrak... Bayrak... burası Kıbrıs Türk Mücahidinin sesi!*" Bu ilk anonsuyla devreye giren Bayrak Radyosu'nu, Lefke Sancak Radyosu, Mağusa Canbolat Radyosu, Larnaka Doğanın Sesi Radyosu, Leymosun Sancak Radyosu, Gazi Bafın Sesi Radyosu ve Kıbrısın Sesi Radyosu (Anamur) takip etmiştir. TMT'nin şanlı direnişinin sesi olan bu radyolar 20 Temmuz 1974 "Mutlu Barış Harekâtı"ndan sonra kutsal görevlerini tamamlayarak bu günkü devlet radyosu Bayrak ile birleştiler."⁶²

Bayrak Radyosunun ilk yayınına başlaması haberi 30 Aralık 1963 tarihli Hürriyet gazetesinin ilk sayfasında şu başlıkla yer almıştı; "*Kıbrıslı Türklerin Sesi: Bayrak Radyosunda yayınlanan iki tebliğ.*"

Haberin içeriği ise şöyle idi: "*Türk mücahitleri seslerini duyurmak için bir radyo kurmuşlardır. Orta dalga 200 metre üzerinden yayın yapan radyo, Rumların bazı*

⁶¹ A. M. Çay, a.g.e., s.5

⁶² Altay Sayıl, **Bayrak... Bayrak... Bayrak... Bayrak Radyosunun İlk Üç Ayında Yaptığı Tarihi Yorumlar**, Kıbrıs Türk Mücahitleri Derneği Yayını: 9, Lefkoşa, Şubat 2000, s. VI-VII.

semtlerde cereyanı kesmesi üzerine yayınını kesmiştir. Bayrak ismi verilen radyonun ilk yayınladığı ilk tebliğ şudur: Aziz Kıbrıslılar, Büyük Türk Milleti, kahraman çocuklarımız günlerden beri Makarios Devletinin ve Yunan Alayının peşine takılmış olan EOKA'cı alçak Rumların tarihte görülmemiş bir vahşetle yaptıkları imha hücumları kahraman mücahitlerimiz tarafından püskürtülmüştür. Kahramanlarımız Türk tarihinin altın sayfalarına yeni bir Plevne, yeni bir Çanakkale zaferi daha yazmışlardır.

Dünya milletleri size hitap ediyoruz. Barbarların vandalizmin ve kahpeliğin ne demek olduğunu öğrenmek isteyeniniz Kıbrıs'a gelin, banyolar içinde yığılmış olan küçük yaştaki çocukların cesetlerini ve durumunu görün.

Barbarlık ateşi için lisanınıza yeni bir kelime olarak 'Rum' kelimesini ekleyiniz.

Kıbrıs Rumları sana sesleniyorum; Ey, tarihleri belirsiz insanlığın yüz karası Levantenler, asırlardır atalarımıza uşaklık etmiş olanlar, İngilizleri arkadan vurmaya kahramanlık addeden korkaklar, karşınızdaki savaşın Türk olduğunu unutuyorsunuz. Nutuk meydanlarında başladığınız kahramanlığı, niçin şimdi savaş meydanlarında göstermiyorsunuz? Alçaklar saklanın Türk geliyor.

Kıbrıs Mücahitlerinin sesi adına yayınlanan ikinci bildiri ise şöyledir: Asil ve kahraman bir milletin destanlar yaratan cengâverleri, tarihte eşine ender rastlanan bir kahramanlıkla nefsini koruyan gayri müsait şartlar içinde gece gündüz çarpışan sizler, Türk tarihine yeni bir destan hediye ediyorsunuz. Şartlar ne olursa olsun Kıbrıs Türk'ü iman dolu göğsünü ölüme germekten çekinmeyerek, davasını kökünden halledinceye kadar savaşa devam edecektir. Bu bizim andımızdır.”⁶³

Saat 16.00 sularında Türk Jetleri Lefkoşa üzerinde görünür. Girne Caddesi üzerinden çatıları sıyrırarcasına geçen Jetler Rum bölgesine mızrak gibi dalarlar. Türk Jetleri tek bir kurşun bile atmadıkları halde, bu uyarı uçuşu Rum silahlarını susturmaya yeter. Türkiye'nin askeri müdahalede bulunacağı korkusuna kapılan Rumlar, saldırılarını durdurup ateşi keserler. Kaç gündür kesik olan Cumhurbaşkanı Yardımcılığının telefonu açılır. Hattın öteki ucunda Başpiskopos Makarios var. Makarios, Dr. Fazıl Küçük'e ateşkes yapılması için öneride bulunurken, heyecandan

⁶³ Hürriyet Gazetesi, 30 Aralık 1963.

titreyen sesiyle Türk Alayının neden harekete geçtiğini, Türk uçaklarının neden üzerlerinde uçtuğunu sormaktadır.

Makarios, sanki hiçbir şey yapmamışlar gibi melek pozuna bürünmüştür! Dr. Küçük, daha sonra anılarını anlatırken “*Makarios’un bu kadar heyecanlı olduğunu hiç hatırlamıyordum. Adamda hoşafın yağı kesilmişti*” diyecekti.

Makarios resmen suçluların telaşı içindedir. İngiliz Yüksek Komiserliğinde bir ateşkes toplantısı yapılmasını ve sorunların görüşülmesini önerir. “*Türk jetleri gelmesin, Türk Alayı harekete geçmesin; biz aramızda anlaşabiliriz*” diyordu. Zamanın Yunanistan Başbakanı Yorgo Papandreu da Ankara nezdinde girişimler başlatır. Başbakan İsmet İnönü’yü durumun düzeltileceği konusunda ikna edebilmek için bin dereden su getirir. Rum-Yunan cephesi tehlikeli durumu savuşturabilmek düşüncesiyle oyalama taktiklerine girişmiş, saldırılarına mola vermişti.⁶⁴

Saldırıları sonucunda 18.667 Kıbrıs Türk’ü yaşadığı 103 köyü terk etmek zorunda kaldı. Birleşmiş Milletler aracılığı ile köylerini terk etmek zorunda kalan Türklerle ilgili araştırmanı sonuçlarına göre, 1964 yılında Lefkoşa kazasında 39, Girne kazasında 7, Baf kazasında 49, Larnaka kazasında 21 ve Magosa kazasında 21 köy olmak üzere 124 köy zarar görmüş, yüzlerce Türk ölmüş, binlercesi yaralanmış veya köylerini terk etmek zorunda kalmışlardı. 1963 yılında başlayıp 1964’te de devam eden olaylarda 364 Türk şehit olmuştur.⁶⁵

Kıbrıs Türk Kuvvetleri Alayı’nın Rum tarafında kalan kampından çıkıp Lefkoşa Türk Bölgesi’ne uygulanan ablukayı yırtarak Gönyeli’de üslenmesinden ve Türk savaş uçaklarının Lefkoşa üzerinde uçmasından sonra, Rum saldırılarının beş gün süren ilk dalgası durur. Kuşkusuz ki Rumların saldırılarına kısa bir süre ara vermeleri, Akritas Planı’nın askıya alındığı anlamına gelmiyordu. Türkiye’nin müdahalesini savuşturabilmek için ellerini bir süre tetikten çeken Rumlar, bu arada başta Lefkoşa Türk kesimi olmak üzere adadaki tüm Türk bölgelerini kuşatma altına alıp dış dünyadan dışlarlar. Türk halkı için 11 yıl sürecek ola gettolarda yaşama dönemi başlarken, sürekli

⁶⁴ A. Tolgay, a.g.e., s.107-108.

⁶⁵ A. M. Çay, a.g.e., s. 4.

saldırılarıyla bu gettoları yok etme ve Türk direnmesini kırma planları da uygulamaya konur.⁶⁶

1963 yılından 1967 yılına kadar olan devrede, Kıbrıs Türk toplumunun yönetimini Genel Komite adlı yüksek bir kurul üstlenmişti. Daha sonra 1967 yılında Kıbrıs Geçici Türk Yönetimi kuruldu. 1963 olaylarından sonra, Rum ve Türk sınırları ayrıldı. Türkler kendi bölgelerine geçtiler ve iki toplum arasına bir sınır çizildi. Türkler, yoğun Türk bulunan bölgelere göç ederek yavaş yavaş toplu olarak yaşamaya başladılar. Türk bölgelerinin denetimi tamamen TMT'deydi. Bu arada, Polis örgütü kurulmuştur. Polis de TMT saflarında yer alıyordu. Yani polislikte mücahitlik yerine geçiyordu.

1963 olaylarından sonra, yeraltı teşkilatı olan TMT yavaş yavaş yer üstüne çıkmaya başladı. 1963-1974 dönemini TMT'nin meşrulaşma dönemi olarak sayabiliriz. Bu dönemde sancaklarda ve sancaklara bağlı köyler düzenli askeri birlikler oluşturuldu. Kışlalar yapıldı. TMT'ye mensup mücahitler üniforma giymeye başladılar. Kısaca söylemek gerekirse TMT artık bu dönemde düzenli bir ordu görünümüne girdi.⁶⁷

6 Şubat 1964'de Arpalık'a, 13 Şubat 1964'de Limasol Türk bölgesine, 9 Mart 1964'de Baf Türk Bölgesine, 19 Mart 1964'de Çamlıköy ve Gaziveren'e, 8 Ağustos 1964'de Erenköy'e saldırılar. Bu saldırılar sırasında pek çok Türk şehit edilir, evlerinden yerlerinden sürülür.

Rum saldırıları, adaya yeniden dönüp Rum çetecilerini organize eden ve bu çetecileri Yunan askerleriyle destekleyen Grivas tarafından yönetilir. Üniversiteli Türk gençlerinin savunduğu Erenköy'e yapılan saldırı geniş kapsamlı bir soykırımına dönüşünce Türk savaş uçakları Kıbrıs semalarında bir kez daha görülür. Sınırlı bir hava operasyonu ile buradaki soykırım buradaki soykırım hareketi durdurulur.

15 Kasım 1967'de Geçitkale ve Boğaziçi'ne yönetilen saldırılarda ise Türkiye'nin daha aktif girişimlerde bulunma zorunluluğu doğar. Garanti Andlaşmasının verdiği yetkilerle Türkiye'nin adaya müdahale etme olasılığı ciddi biçimde gündeme gelir. Kıbrıs Türk halkının direnme tarihinde önemli bir kilometre taşı oluşturan Geçitkale Boğaziçi olaylarında Türkiye'nin sert tepkisiyle karşı karşıya kalan Yunanistan,

⁶⁶ A. Tolgay, a.g.e., s.108-109.

⁶⁷ Sanal Bahadır, "TMT" Konulu Çalışma, KKTC Milli Arşiv ve Araştırma Dairesi, Rf. No. 1309, s.22.

Grivas'ı ve Grivas'la birlikte, yasadışı yollardan Kıbrıs'a soktuğu Yunan askerlerini geri çeker. Yunan askerlerinin çekilmesinden sonra ENOSİS'i silah zoruyla çözümleyemeyeceğini anlayan Başpiskopos Makarios, saldırı yöntemlerini değiştirerek, sosyo-ekonomik ve siyasal baskılarla Türk halkına karşı eritme kampanyası başlatır. 1967'den 1974'e kadar Kıbrıs Türk halkı müthiş bir dışa göç hareketi yaşar. Kıbrıs'ta Türklere yaşama hakkı tanımayan Makarios Yönetimi, göç etmeye karar veren Türklere her türlü kolaylığı sağlar. Binlerce Türk İngiltere'ye, Kanada'ya, Avustralya'ya, Almanya'ya göç eder. Türk halkının erime süreci 1974 Türk Barış Harekâtına kadar sürecektir.⁶⁸

1963 olaylarından sonra, toplumun kanayan yaralarını sarmak için TMT büyük bir faaliyet içine girdi. Çeşitli yapı çalışmalarıyla göçmen olan vatandaşlarımıza ev, kışla vb. yapıların oluşumunda görev aldı.

TMT'nin en büyük çalışmaları mücahitler sitesi, Göçmenköy yapımıdır. Ayrıca her bölgede yapmış olduğu yapı çalışmaları ile toplum yaralarının sarılmasında çok büyük pay sahibi olmuştur.

TCE™

TMT halkın bağrından kopup gelen bir örgüttür. Dolayısı ile gücünü halktan almıştır. Halk için çalışmıştır. Bu asker olsun sivil olsun, TMT çok yönlü bir teşkilat durumuna gelmiştir. Sivil alanda yapmış olduğu çalışmalar sayesinde halk bir refaha kavuşmuş, kanamış olan yaralarını sarma imkânı bulmuştur.⁶⁹

Makarios'un ENOSİS'e gitme stratejisini yavaş ve uzun süreli bulan Rum fanatik unsurlarının Yunan Cuntası'nın talimatı ve desteğiyle ENOSİS amaçlı 15 Temmuz 1974 darbesini gerçekleştirmelerinden sonra, hem 21 Aralık 1963'te başlayan Kanlı Noel Süreci son bulacak, hem de Kıbrıs sorunu yepyeni boyutlara girecek ve Türk halkı kurtuluşuna, özgürlüğüne, bağımsızlığına ve güvenliğine kavuşacaktır. 20 Temmuz 1974'te, fırtınalı ve karanlık günlerin ebediyen sona erecek Türk Barış Harekâtı gerçekleştirilmiştir.⁷⁰

TMT yerüstüne çıkarak başlattığı silahlı mücadelesini 11 yıl boyunca "1974 Mutlu Barış Harekâtı"na kadar başarıyla sürdürmüş ve Kıbrıs Türk halkının varlığını

⁶⁸ A. Tolgay, a.g.e., s. 109.

⁶⁹ Sanal Bahadır, "TMT" Konulu Çalışma, KKTC Milli Arşiv ve Araştırma Dairesi, Rf. No. 1309, s.23.

⁷⁰ A. Tolgay, a.g.e., s. 109.

sürdürmesi ve bugünkü Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin kurulmasında büyük rol oynamıştır.⁷¹

TMT yerüstüne çıkarak silahlı mücadelesine başladığı 1963 yılından 1974 yılına kadar geçen süreçte üzerine düşeni fazlasıyla yerine getirmiş, Mutlu Barış Harekâtı'nda da Mehmetçikle omuz omuza çarpışarak üzerine düşen görevi şerefle tamamlamıştır. 1976 yılında Kıbrıs Anayasası'nın 29'ncu maddesi gereği düzenli Kıbrıs ordusunun kurulmasıyla TMT tarihteki şanlı yerini alarak görevini bu günkü G.K.K.lığına (Güvenlik Kuvvetleri Komutanlığı) devretmiştir.

---

⁷¹ Yılmaz Bora (TMT Derneği Başkanı), Mehmet oğlu, 1936 Akıncılar Köyü/Kıbrıs doğumlu, lise mezunu, halen Akıncılar Köyü/Kıbrıs nüfusuna kayıtlı.

SONUÇ VE ÖNERİLER

1. Kıbrıs Türkünü Varoluş Mücadelesine İten Nedenler

Kıbrıs Türklerinin ortaya koydukları mücadelenin haklılığının anlaşılabilmesi ve tüm dünyaya haklı sesinin duyurulabilmesi için sorunun asıl kaynağının iyi tespit edilmesi gerekmektedir. Yaptığımız inceleme sonucunda Kıbrıs'ta yaşanan trajedinin nedenlerinin 1700'lü yılların sonlarına dayandığı görülmektedir.

Kıbrıs Rumlar tarafından sorun haline getirilmiştir. Meselenin temelinde Rumların “Büyük Yunanistan” hayalleri, diğer bir ifadeyle “Megali İdea” yatmaktadır. Bu hayalin dayanağı Kıbrıs'ı da sınırları içerisinde gösteren ve 1791 yılında çizilip 1796 yılında yayınlanan Büyük Yunanistan haritasıdır.

Kıbrıslı Rumlar için büyük hayal, eşittir ENOSİS yani, Kıbrıs'ın Yunanistan ile birleştirilmesi, Yunanlaştırılmasıdır. Bu emellerine ulaşmak için de her türlü çılgınlığa girişmekten, insanlık dışı hareketlerden de çekinmemişlerdir.

Kıbrıslı Rumların Megali İdea düşüncesi çerçevesinde şekillenen ENOSİS hayalleri Mora isyanıyla eş zamanlı olarak 1821 yılında fiiliyata dönüşmeye başlamıştır. Yunanistan'ın bağımsızlığını kazandığı tarih olan 1829'dan itibaren de ivme kazanmaya başlamıştır.

Türkler için ise asıl sorun 1878 yılında adanın yönetimini İngilizlerin devralmasıyla başlamıştır. Bu tarihten itibaren Türkler eşitlik, özgürlük ve gasp edilmek istenen haklarının korunması mücadelesine mecbur edilmiştir.

Rumların amacı ise tüm adaya hâkim olmak, Türkleri etkisiz bir azınlık haline getirmek ve adayı Yunanistan'a bağlamaktır. Bu amaçlarına ulaşmak için de Girit'i Yunanistan'a bağlarken başarıyla uyguladıkları oyunun aynısını Kıbrıs içinde sergilemeye başlamışlardır.

Rumlar kendilerini dünya kamuoyunda haklı göstermek için yoğun propaganda faaliyetlerine girişirken, bir taraftan da Türklere yönelik olarak baskı, şiddet, yıldırma hareketleri sergilemişlerdir.

Kıbrıs'ta tarihin hiçbir döneminde Rumlar Ada'ya hâkim olamamış, nüfus olarak hiçbir zaman çoğunluk olamamışlardır. 1878 yılından itibaren Rumlar, İngiliz yönetiminin hoş görüşü altında uyguladıkları politikalarıyla Kıbrıs Türklerini azınlık konumuna düşürmeye ve giderek yönetimde söz sahibi olmaya başlamışlardır. Ada'nın İngiliz yönetimine geçmesinin kendileri için bir fırsat yarattığı düşüncesiyle hareket etmişlerdir. Bu düşüncelerini 22 Temmuz 1878'de Başpiskopos Sophoronios'un İngiliz Yüksek Komiseri Sir Garnet Wolseley'e yönelttiği "yönetimin değişmesine sevindik, inanıyoruz ki Büyük Britanya Kıbrıs'ın anavatanı Yunanistan ile birleşmesine yardım edecektir" ifadesi net olarak ortaya koymaktadır.

İngiliz yönetiminin geçici olmak kaydıyla Kıbrıs'ta hâkim olmasından sonra Türkler için zor yıllar başlamış, bunun sonucu olarak da Türk nüfusu göçler nedeniyle azınlık durumuna düşmüştür. İngilizlerin adaya gelmesinden üç yıl sonra 1881 yılı sayımlarına göre Türk nüfusunun Rumların üçte biri durumunda olduğu görülmektedir. Bu tarihte 45.458 Türk'e karşılık, 137.631 Rum vardı.

İngiliz yönetimi döneminde Türkler ekonomik, siyasal ve kültürel olarak ezilmiş, Rumların durumu ise, İngiltere'nin hoşgörüsü ile sürekli gelişmiştir. 1878'den 1950'li yıllara kadar Osmanlı İmparatorluğu ve daha sonra da Türkiye Cumhuriyeti Kıbrıs Türklerine gereken desteği verememiştir. Bunun sonucunda da Kıbrıs Türkleri İngilizlerin, Rumların ve Ortodoks kilisesinin baskısı altında kalmışlardır.

Lozan Antlaşması ile 1923 yılında Kıbrıs adası İngiltere'ye resmen bırakıldı. Lozan Antlaşmasının 20'nci maddesine göre adadaki Türk halkına Türk veya İngiliz vatandaşlıklarından birini seçmeleri önerilmiş ve Türk vatandaşlığını seçenler Türkiye'ye göç etmeye başlamışlardır. Türkiye Cumhuriyeti Hükümetleri, Lozan Antlaşması'ndan EOKA terör örgütü harekete geçene kadar Kıbrıs meselesi diye bir mesele olmadığı düşüncesiyle politikalarına yön vermiştir.

Bu durum karşısında Kıbrıs Türkleri, özellikle Rumlara karşı var oluş savaşına girişmiş, baskılara karşı direnmiş ve kendi kimliklerini korumaya gayret etmişlerdir. Varoluş mücadelesi siyasal, ekonomik ve kültürel alanda ortaya konmuştur.

Rumların ENOSİS hareketleri 1950'li yılların başında doruğa çıkmıştır. Rumların ENOSİS emellerine ulaşmak maksadıyla giriştikleri eylemlere karşılık Türkler ise

Kıbrıs'ta kendi kendini yöneten, özgür, eşit ve egemen bir halk olarak yaşamak için ölüm kalım mücadelesine girişmek zorunda kalmışlardır.

Adanın 1571 yılından beri gerçek sahibi olan Türkler, öncelikle ellerinden alınmak istenen haklarını muhafaza etmek, en önemlisi de 1 Nisan 1955 tarihinde harekete geçirilen EOKA terör örgütü tarafından girilen katliamlara karşı yaşam haklarını koruma mücadelesine girişmek zorunda kalmışlardır. Bu “Kıbrıs Türkünün Varoluş Mücadelesi”dir.

Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kurulmasından önce Kıbrıs Türk halkının varoluş mücadelesinin dönüm noktası, İngiliz sömürge yönetimi ile Türk toplumu arasında yaşanan 27-28 Ocak 1958 talihsiz olayları olmuştur. Bu olaylar sonucu Türkiye'de de halk tarafından tepkiler ortaya konmaya başlamış tüm yurt sathında protesto gösterileri düzenlenmeye başlamıştır. Türkiye Cumhuriyeti artık daha fazla yaşanan olaylara seyirci kalamazdı.

Bu arada Kıbrıs Türk toplumu liderleri, Dr. Fazıl Küçük ve Denktaş Türkiye'ye giderek temelleri atılan TMT'ye ve Türk toplumunun haklı mücadelesine Türkiye Cumhuriyeti'nin desteğini talep ederler. Türkiye'nin desteği olmaksızın Kıbrıs Türklerinin başarıya ulaşamayacağı bir gerçektir. Ayrıca Kıbrıs Türkiye Cumhuriyeti için stratejik bir öneme sahipti. Bir harp durumunda Türkiye'nin ikmalî ancak batı ve güney limanlarından sağlanabilecekti ve bu limanların hepsi Kıbrıs'ın etkisi altında idi. Yunanistan'ın Türkiye'nin batısındaki adaları da elinde bulundurduğu göz önüne alındığında bir oldubitti ile Girit misali Kıbrıs adası da Yunanistan tarafından ilhak edildiği takdirde Türkiye son derece tehlikeli bir konuma girecekti. Yunanistan tarafından hem batıdan hem de doğudan çevrelenmiş olacaktı. Kuşkusuz Türkiye kendi güvenliğini tehlikeye atamazdı.

Diğer taraftan EOKA'nın eylemleri, Türkiye'nin Kıbrıs'la ilgili düşüncelerinin değişmesine neden olmuş ve Türkiye Cumhuriyeti Kıbrıs'ta yaşanan olaylara müdahil olmaya başlamıştır. Bunun için geç bile kalınmıştı. Çünkü Rum Yunan ikilisi uzun süredir hazırlıklarını yürüttükleri ENOSİS hayallerini gerçekleştirecek planlarını uygulamaya başlamışlardı. Türk toplumunun ise örgütlü bir şekilde karşı koyacak hazırlığı maalesef yoktu.

1958 yazında Türk-Rum çatışmasının iyice yaygınlaşmasından sonra yapılan birçok girişimler sonunda 11 Şubat 1959'da Zürih, 19 Şubat 1959'da Londra Antlaşmaları imzalandı. Londra Antlaşması'na İngiltere, Türkiye ve Yunanistan'ın yanı sıra Kıbrıs Türk ve Rum temsilcileri de eşit statüde iki kurucu ortak olarak imza attı. Bu antlaşmalar sonucunda, 16 Ağustos 1960'ta, iki halkın kurucu olarak egemenliğinde ve yönetiminde iki toplumlu bir Cumhuriyet doğdu.

Ne yazık ki Makarios ve Rumlar Kıbrıs Cumhuriyeti'ni "ENOSİS" için bir sıçrama tahtası olarak gördüğünden bu cumhuriyet uzun ömürlü olamadı. Ancak bu Cumhuriyet sadece 3 yıl yaşayabildi. 21 Aralık 1963 (Kanlı Noel)'te Türkleri imha etmek ve Kıbrıs'tan kaçmaya zorlamak için Akritas Planı'nı uygulamaya koymuştur.

1 Ocak 1964'te de Makarios 1960 Antlaşmalarını, tek yanlı olarak feshettiğini açıklamıştır. Cumhuriyet ortadan kalkmış, Kıbrıs adası fiili olarak Rumların hâkimiyetine girmiştir. Türkler ise küçük bölgelere sıkışıp kalmış, Türkiye ile irtibatları kesilmişti. Görüldüğü gibi barışı bozan ve birlikte huzur içinde yaşamayı istemeyen Türkler değil Rumlardı. Türkler ise mağdur olan hakları ellerinden alınmak istenen hatta yok edilmek istenen taraftır. Hak ve haklı varsa kimin haklı olduğu apaçık ortadadır.

Bu çok zor koşullar altında bile Kıbrıs Türkleri, kendi bağımsız yönetimlerini, Kıbrıs Türk Yönetimini kurmuşlardır. Mevcut sınırlı olanaklarıyla 11 yıl boyunca, 1974 Mutlu Barış Harekâtı'na kadar geçen süreçte Rumlara karşı direnmiş, varlıklarını sürdürmüşlerdir. Bu mücadelede en büyük rolü de kuşkusuz TMT oynamıştır.

2. Türk Mukavemet Teşkilatı'nın Varoluş Mücadelesindeki Rolü ve Önemi

Kıbrıs Türklerinin mücadelesi önceleri Karaçete, 9 Eylül Cephesi ve Volkan gibi bölgesel direniş örgütleriyle yürütülmüştür. Ancak bu direniş örgütlerinin, Türk halkını ada genelinde örgütlenmiş, Yunanistan tarafından maddi, siyasi ve askeri yönden desteklenen EOKA'ya karşı koruması mümkün değildi. Bu yüzden ada genelinde bilimsel esaslara göre örgütlenmiş, yeni bir direniş örgütüne gerek vardı. İşte Türk Mukavemet Teşkilatı (TMT) bu gereksinim sonucu doğmuş ve Kıbrıs Türkünün varlığının korunması ve haklılığının savunulmasında en büyük rolü üstlenmiştir.

TMT'nin temelleri 1957 yılı sonlarında Rauf Denктаş, Burhan Nalbantoğlu ve Kemal Tanrısevdi tarafından atılmış, ancak Türkiye Cumhuriyeti'nin katkılarıyla bilimsel metotlarla tüm ada sathında örgütlenecek şekilde resmi olarak kuruluşu 1 Ağustos 1958 tarihinde gerçekleşmiştir. Özel Harp Dairesinde, KİP (Kıbrıs'ı İstirdat Projesi) kapsamında Ankara'da kuruluş çalışmaları yapılan TMT, yine Özel Harp Dairesine bağlı görev yapan Subaylar Ada'ya gönderilmek suretiyle tüm Ada sathında örgütlenerek mücadeleye girişmesi sağlanmıştır.

TMT Rum saldırılarına karşı bir savunma örgütü olarak teşkil edilmiş, kuruluş ve gelişmesini son derece gizli bir şekilde yürütmüş ve yeraltından çıkarak silahlı mücadeleye giriştiği 1963 Kanlı Noel'ine kadar gizli kalmayı başarmıştır. TMT, Kıbrıs Türk halkının bağrından çıkan ulusal bir savunma örgütü olarak EOKA saldırılarına karşı Türk halkını korumak maksadıyla kurulmuştur. Bu maksadı gerçekleştirebilmek için de tüm köy ve yerleşim birimlerinde halkı örgütleyip, savunma gurupları oluşturarak, bu gurupları eğitmiş ve adanın Yunanistan'a ilhakını önlemek için mücadeleye girişmiştir. Bu arada anavatan Türkiye'den silah getirilerek, Türk gençleri eğitilerek direniş desteklenmiştir.

TMT Kıbrıs Türklerinin Kuvayı Milliyesi'dir. TMT Kıbrıs Türk halkının bağrından çıkmış, Türk Milletinin hasletlerinden olan bağımsızlık duygusu ve onu esir etmek isteyenlere karşı tarih boyunca göstermiş olduğu mukavemet içgüdüsünün sonucu kurulan bir örgüttür. Türk milletinin asker ve örgütlenme yeteneği olan bir millet olması da TMT'nin kurularak başarıya ulaşmasında diğer önemli bir etkidir.

Türk ulusu tarih boyunca daima zor duruma düştüğünde, bir çıkış yolu bularak tam yok edilmek istendiği anda adeta küllerinden yeniden dirilerek eskisinden daha güçlü ayağa kalkmasını bilmiştir. İşte bu özelliği Kıbrıs Türklerine de sirayet ettiğinden, kanlı EOKA terör örgütünün ve Rum Yunan ikilisini katliamlarına dur diyebilmiş ve bugünkü hür ve müreffeh KKTC'yi kurabilmiştir.

TMT'nin, Kurtuluş Harbi misali şanlı kahramanlık destanları yaratan; silahlı, milli bir kurtuluş örgütü olarak yerine getirdiği tüm hizmetler tarihe mal edilerek gelecek

nesillere aktarılmalı, TMT ruhu yaşatılmalıdır. Bu Kıbrıs Türklüğünün geleceği için son derece önemlidir.

Diğer yandan TMT, üstlendiği şerefli görevini 1976'da tamamlayarak, iktidar kavgasına girişmeden tarih sahnesinden şanlı şerefle çekilmesini bilerek örnek bir tutum sergilemiştir.

Milli mücadele tarihimizde 19 Mayıs 1919 ne ise 1 Ağustos 1958'de, Kıbrıs Türklüğünün varoluş mücadelesinde aynı öneme sahiptir. Birincisi, Anavatan Türkiye'nin; ikincisi ise Yavruvatan'ın kurtuluş savaşının başlangıç tarihleridir. Bu kapsamda TMT mücadelesinin, tarih içinde saygıdeğer bir yeri vardır.

TMT'nin, kuruluş tarihi olan 1 Ağustos 1958, sadece Kıbrıs Türklüğü için değil, tüm insanlık tarihinde de önemli bir yere sahiptir. Nasıl Anadolu Türklüğünün Kurtuluş Savaşı tüm mazlum milletlere bir ufuk açmış, yol göstererek bağımsızlık meşalesi olmuşsa, aynı şekilde örnek teşkil eden bir savaşın temsilcisi olan TMT'nin de yapısı ve uyguladığı yöntemleri, incelenerek ortaya konmasında fayda vardır.

Kıbrıs Türk halkının bağrından çıkan ve gücünü halktan alan TMT daima halk için çalışmıştır. TMT, sadece silahlı bir mücadele örgütü değildir. Sivil alanda yapmış olduğu çalışmalar sayesinde halk bir refaha kavuşmuş, kanamış olan yaralarını sarma imkânı bulmuştur.

TMT siyasal, kültürel, ekonomik ve sosyal yönlerden de toplum hayatının her tarafında varlığını hissettirmiştir. Bu sayede, TMT'nin devreye girmesinden sonra, en sıcak savaş günlerinde bile, toplum yaşamının gereği olan kamu hizmetleri hiçbir kesintiye ve boşluğa uğramadan sürdürülebilmiştir. Bunun sonucu olarak 28 Aralık 1967'de "Kıbrıs Geçici Türk Yönetimi" kurulurken ve 1974 "Mutlu Barış Harekâtı"nın ardından 18 Şubat 1975 tarihinde "Kıbrıs Türk Federe Devleti" kurulurken TMT'nin yerleştirdiği geleneklerden, ilkelerden ve TMT uygulamalarından çıkarılan yönetim deneyiminden büyük oranda yararlanılmıştır.

Bölgesel direnme birimlerinde etkinliklerini çeşitli alanlarda yaygınlaştıran TMT, toplumun çeşitli ihtiyaçlarına cevap verirken, silahlı mücadeleden sağlık hizmetlerine,

haberleşme hizmetlerinden kültürel faaliyetlere ve toplum maliyesi ile ekonomisinden sosyal hizmetlere kadar, toplum yaşamının gereği olan her alanda halkı örgütlemiştir.

Yine yaşanan göçler nedeniyle meydana gelen toplumun yerleşim sorunlarına çözüm getirmek için bugün bile gerçekleştirilmesi güç olan sosyal konut projeleri TMT girişimleriyle, başarıyla gerçekleştirilmiştir. Bu durum TMT'nin Kıbrıs Türk toplumunun hakları ve özgürlüklerini korumak için savaştan bir yeraltı örgütü olmasının yanında aynı zamanda, çağın gereklerine uygun yaklaşımlarıyla demokrasiyi ve devleti yaratan bir güç olduğunun bariz bir göstergesidir.

TMT'nin örgütlü mücadelesini başladığı tarihten sadece 16 yıl sonra; her türlü baskıya, zulme ve sıkıntıya göğüs gererek Kıbrıs Türk halkı kendi egemenliğine dayanan devletini kurabilmiştir. TMT Kıbrıs'ta sergilediği mücadele sonucu, Rum Yunan ikilisinin emperyalist emellerine set çekerek, ENOSİS hayallerini bertaraf etmiştir. Buradan şu sonucu çıkarmak mümkündür; Kıbrıs Cumhuriyeti'nin Yunanistan'a ilhak edilmesi TMT tarafından engellenmiştir.

TMT 1963 yılında yerüstüne çıkarak resmen başlattığı silahlı mücadelesini "1974 Mutlu Barış Harekâtı"na kadar olan süreçte başarıyla yürütmüştür. TMT, Kıbrıs Türk halkının varlığının korunması ve bugünkü Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin kuruluşunda büyük bir paya sahiptir.

1974 Mutlu Barış Harekâtında da, TMT mücahitleri Mehmetçiklerle omuz omuza çarpışarak üzerine düşen görevi fazlasıyla yerine getirmiştir. 1976 yılında Anayasa'nın 29'ncu maddesi gereği düzenli Kıbrıs ordusunun kurulması sonucu TMT tarihi ve şanlı görevini tamamlayarak yerini G.K.K.lığına (Güvenlik Kuvvetleri Komutanlığı) bırakmıştır.

Kıbrıs denince hem "Yavru Vatan", hem de çözülmesi gereken bir mesele, akla gelmektedir. Ne yazık ki bu konu hala Türkiye gündeminin başında yer almakta ve çözülmeyi bekleyen bir mesele olarak görülmektedir.

Türk Yunan sorunlarının başında yer alan Kıbrıs sorununun çözülmesi yakın bir gelecekte mümkün görünmemektedir. Çünkü Yunanistan ENOSİS emellerinden vazgeçmiş değildir. Kıbrıs Rum yönetiminin 2005 yılını EOKA yılı ilan etmesi de bu

durumun en yakın ve bariz göstergesidir. Rumlar geçmişte Avrupalı ağabeylerinin desteğini alarak Girit'i Osmanlı Devleti'nden kopardıkları gibi bu gün de haksız bir şekilde gerçekleşen Avrupa Birliği (AB) üyeliği sayesinde masa başı oyunları ile 1571 yılından itibaren özbeöz Türk toprağı olan Kıbrıs'ı, Yunanlaştırmak emellerini gerçekleştirmek istemektedir.

Rum tarafı eli kanlı tehdit örgütü EOKA'yı ve mensuplarını kahraman olarak nitelendirerek madalyalar dağıtırken ne yazık ki TMT halkımız tarafından pek bilinmemektedir. Kıbrıs'ta yaşananların daha iyi anlaşılabilmesi, asıl haklı ve mağdur olan tarafın Türkler olduğunu ortaya koyarak Kıbrıs davamıza gerektiğı şekilde sahip çıkabilmemiz için TMT'nin kuruluş nedenlerinin, yapısının, faaliyetlerinin gelecek nesillere aktarılması gerekmektedir. Böylelikle Milli şuurun beslenmesi açısından önemli katkısı sağlanacaktır.

Ayrıca tarihin tekerrür etmemesi için tarihten gerçek manada ders çıkarılması gerekmektedir. Bunun için de Rum - Yunan ikilisinin ne tür oyunlar oynadıklarının ve amaçlarına ulaşmak için giriştikleri katliamların tüm çıplaklığıyla gözler önüne serilmesi gerekmektedir. Ancak bu şekilde Kıbrıs'a ve Kıbrıs davasına sahip çıkılabilir.

KAYNAKLAR

I. ARŞİV BELGELERİ

1. KKTC Milli Arşiv ve Araştırma Dairesi, *Şehitleri Anma Gecesi Broşürü*, 230:320
2. KKTC Milli Arşiv ve Araştırma Dairesi, (1971), *Akridas Planı (Kıbrıs Olaylarının Derinliğinde Yatan Gerçek)*, Erenköy Mücahitleri Cemiyeti Yayını, Lefkoşa.
3. KKTC Milli Arşiv ve Araştırma Dairesi, *Akritas Örgütü ve Planları (Rumların Kıbrıs Türklerini Yok Etme Girişimlerinin Ana Belgesi)*, 1479:120
4. KKTC Milli Arşiv ve Araştırma Dairesi, *TMT Raporları*, 298:007
5. KKTC Milli Arşiv ve Araştırma Dairesi, Sanal Bahadır, *TMT Konulu Araştırma*, 1309:9
6. KKTC Milli Arşiv ve Araştırma Dairesi, *22 nci Tabur Kısa Tarihçesi*, 298:6
7. KKTC Milli Arşiv ve Araştırma Dairesi Belgeleri, 2304:78
8. KKTC Milli Arşiv ve Araştırma Dairesi Belgeleri, 998:32
9. KKTC Milli Arşiv ve Araştırma Dairesi Belgeleri, 2316-A:79
10. Kıbrıs TMT Derneği, *1 nci Piyade Alay Komutanlığı Tarihçesi*, Lefkoşa.
11. Kıbrıs TMT Derneği, *Türk Mukavemet Teşkilatı Tarihçesi*, 21 Şubat 2002:2
12. Güvenlik Kuvvetleri Komutanlığı 1nci Piyade Alayı belgeleri, *Sancakların Kısa Tarihçeleri*.

II. SÜRELİ YAYINLAR

1. GAZETELER

- Bozkurt, 27 Ocak 1958.
- Cyprus Mail, 5 Temmuz 1956.
- Daily Herald, 1 Haziran 1964.
- Daily Telegraph, 1 Ocak 1964.
- Daily Telegraph, 14 Ocak 1964.
- Guardian, 23 Aralık 1963.
- Halkın Sesi, 30 Aralık 1956.
- Halkın Sesi, 4 Kasım 1958.
- Halkın Sesi, 27 Ocak 1959.
- Hürriyet, 26 Haziran 1956.
- Hürriyet, 28 Ocak 1958.
- Hürriyet, 29 Ocak 1958.

Hürriyet, 30 Ocak 1958.
 Hürriyet, 1 Şubat 1958.
 Hürriyet, 29 Aralık 1963.
 Hürriyet, 30 Aralık 1963.
 Hürriyet, 31 Aralık 1963.
 Hürriyet, 15 Ekim 2005.
 The Daily Express, 28 Aralık 1963.
 The Sunday Times, 5 Ocak 1964.
 The Times, 2 Ocak 1964.
 The Times, 4 Ocak 1964.

2. DERGİLER

Kıbrıs Mektubu Dergisi, Mart – Nisan 2005.
 Kıbrıs Mektubu Dergisi, Kasım – Aralık 2005.
 Kıbrıs Mektubu Dergisi, Temmuz – Ağustos 2005.
 Milli Mukavemet Dergisi, 29 Ekim 2003.
 Mücahit Dergisi, 1 Ağustos 1987. Kıbrıs Türk Mücahitler Derneği Yayını, (3).
 Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi, Ekim 1980.

III. HATIRAT

DENKTAŞ, Rauf; (2000). *Hatıralar Toplayış*. Boğaziçi Yayınları A.Ş.: İstanbul.
 İSMAİL, Tansu; (2002). *Ashında Hiç Kimse Uyumuyordu*, Minpa Matbaacılık ve Tic.
 Ltd. Şti.: Ankara.
 LAPTALI, Hüseyin; (2003): *Erenköy Sürüngenini Özgürlüğün Bedeli*, Ufuk Matbaası:
 İstanbul.
 FELLAHOĞLU, Esat; (1995). *Baf'ta Direniş*, Dilhan Ofset: Lefkoşa.

IV. ARAŞTIRMA VE İNCELEME ESERLER

1. KİTAPLAR

AKKURT, Aydın; (1999). *Türk Mukavemet Teşkilatı 1957-1958*, Seçil Ofset: İstanbul.
 ..... (2000). *Kutsal Kavğaların Korkusuz Neferi Dr. Niyazi Manyera*,
 Akdeniz Haber Ajansı yayınları: Lefkoşa.
 ALTAN, M. Haşim; (2003). *Kıbrıs'ta Rumlaştırma Hareketleri*, Yeni Avrasya

Yayınları: Ankara.

ARMAOĞLU, Fahir; 20. Yüzyıl Siyasi Tarihi 1914-1980, Türkiye İş bankası kültür

Yayınları: Ankara.

BERATLI, Nazım; (1991). *Kıbrıs'ta Ulusal Sorun*, KKTC.

BİLGE, A.Suat; (1987). *Kıbrıs Uyuşmazlığı ve Türkiye Sovyetler Birliği Münasebetleri*,

Olaylarla Türk Dış Politikası, Cilt:1, Ankara Üniversitesi Siyasal

Bilgiler Fakültesi Yayınları: 558:Ankara.

ÇAY, Abdulhaluk Mehmet; (1989). *Kıbrıs'ta Kanlı Noel-1963*, Türk Kültürünü

Araştırma Enstitüsü Yayınları: Ankara.

DEMİRBAĞ, Hasan; (2004). *Kıbrıs; Onlar ve Biz – 4*, Ateş Matbaacılık: KKTC.

DENKTAŞ, Rauf; (2000). *Girit Oyunu ve Kıbrıs*. Akdeniz Haber Ajansı Yayınları:

Lefkoşa.

.....(2005). *Kıbrıs Girit Olmasın*, Remzi Kitapevi: İstanbul.

FOLEY, Charles; (1975). *The Struggle for Cyprus*, California.

Geçmişten Geleceğe Kıbrıs. (2000). K.K. Eğitim ve Doktrin Komutanlığı (EDOK),

Alınan Dersler Merkezi (KALDEM) Yayını: Ankara.

GİBBONS, H. Scott; (2003). *Kıbrıs'ta Soykırım, Özyurt* Matbaası: Ankara.

GÖKHAN, M. Remzi; (2003). *Kıbrıs'ta Rum Yunan Katliamları*, Yeni Avrasya

Yayınları: Ankara.

GÜREL, Şükrü S.; (1985). *Kıbrıs Tarihi (1878-1960, Kolonyalizm, Ulusçuluk ve*

Uluslararası Politika – 2), Sistem Ofset Matbaacılık Yayıncılık ve

Tic. Ltd. Şti.: İstanbul.

HARMAN, Doğan; (1989). *Beşparmak Cezası*, Kırıl Matbaası: İstanbul.

İSMAİL, Sabahattin; (1992). *Kıbrıs Cumhuriyeti'nin Doğuşu-Çöküşü ve Unutulan*

Yıllar (1964-1974), Başbakanlık Basımevi: İstanbul.

..... (1997). *İngiliz Yönetiminde Türk-Rum İlişkileri ve İlk Türk-Rum*

Kavgaları, Kıbrıs Türk Mücahitleri Derneği Yayınları: Lefkoşa.

..... (2000). *Kıbrıs Sorununun Kökleri*, Akdeniz Haber Ajansı

Yayınları: KKTC.

..... (2001). *Kıbrıs'ta Yunan Sorunu (1821-2000)*, Akdeniz Haber

Ajansı Yayınları: Lefkoşa.

KASIMOĞLU, Erten. (1991). *Eski Günler Eski Defterler*. Yorum Yayıncılık Ltd:

Lefkoşa.

KÜÇÜK, Fazıl; (2002). *Kıbrıs Türk Davası ve Kıbrıs'ta Rum Vahşeti*. Devlet Basımevi:

Lefkoşa.

KÜRŞAT, F., ALTAN M., EGELİ S.; (1978). *Belgelerle Kıbrıs'ta Yunan Emperyalizmi*.

MANİSALI, Erol; (2000). *Dünden Bugüne Kıbrıs*, Yenigün Haber Ajans Basın ve

Yayıncılık A.Ş.: İstanbul.

ÖZTER, Lütfi; (2001). *Kıbrıs'ta Mücahit Güncesi*, Türk Metal Sendikası Araştırma

Bürosu: Ankara.

ÖZBEK, Osman. (2004). *Dost Kuşatmasındaki Türkiye*, Ümit Yayıncılık: Ankara.

SADRAZAM, Halil; (1990). *Kıbrıs'ta Varoluş Mücadelemiz ve Anıtlarımız*, Özyürek

Yayınevi: İstanbul.

SAYIL, Altay; (2000). *Bayrak Bayrak Bayrak; Bayrak Radyosunun İlk Üç Ayında*

Yaptığı Tarihi Yorumlar, Kıbrıs Türk Mücahitler Derneği Yayını:

Lefkoşa.

SİPİROS, Athanasiadis; (1998). *T.M.T. Dosyası*, Lefkoşa.

SOMUNCUOĞLU, Sadi. (2003). *Sorularla Belgelerle Kıbrıs-Çözüm mü? Çözülme mi?*

Zembil Basımevi: Ankara.

TAMÇELİK, Soyalp; (1997). *Kıbrıs'ın İngiliz İdaresine Geçiş (1878-19199)*, K.K.T.C.

Cumhurbaşkanlığı Basımevi: Lefkoşa.

TOLGAY, Ahmet; (1993). *Kanlı Noel Kıbrıs Türkü'nün Ateşle Sınası*, Kastaş

Yayınları: İstanbul.

..... (1998). *Fırtına ve Şafak*, K.T.M.D. Yayını: Lefkoşa.

TÜRSAN, Nurettin; (1987). *Yunan Sorunu*, Ankara.

YURDAKUL, Erdal; (2002). *Kıbrıs Türkleri ve Atatürk İnkılaplarının Kıbrıs'ta*

Uygulanması. Genelkurmay Basım Evi: Ankara.

2. MAKALELER

ATUN, Ali Fikret; (2001). “Kıbrıs Meselesinin Görünmeyen Yüzü: Batılı Devletler”,

Avrupa Birliği Kışkırtıcısında Kıbrıs Meselesi (Bugünü ve Yarını),

HD Yayıncılık Matbaacılık: Ankara.

BAYAR, Celal; (23 Aralık 2005). “Kıbrıs TMT Derneği ve Tarihçesi”, *Direnış*

Gazetesi, Kıbrıs T.M.T. Derneği Yayını: Lefkoşa.

BOZKURT, İsmail; (2001). “Kıbrıs'ın Tarihine Kısa Bir Bakış”, *Avrupa Birliği*

Kıskacında Kıbrıs Meselesi (Bugünü ve Yarını), HD Yayıncılık Matbaacılık: Ankara.

CİCİOĞLU, Hasan; (2001). “Türkiye ve KKTC’nin Coğrafi Bölge Üzerindeki Tarihi Önemi”, *Avrupa Birliği Kıskacında Kıbrıs Meselesi (Bugünü ve Yarını)*, HD Yayıncılık Matbaacılık Tanıtım: Ankara.

CUMALIOĞLU, Yakan; (2001). “Kıbrıs Türklerinin Bağımsızlık ve Özgürlük Mücadelesi”, *Avrupa Birliği Kıskacında Kıbrıs Meselesi (Bugünü ve Yarını)*, HD Yayıncılık Matbaacılık Tanıtım: Ankara.

EMİRCAN, Mehmet S.; (1 Ağustos 1998). “Ulusal Direnişimiz ve Efsanevi Türk Mukavemet Teşkilatı (T.M.T.)”, *Mücahit Dergisi*, Kıbrıs Türk Mücahitler Derneği Yayını: Lefkoşa.

İLKMAN, Mehmet Ali (Tremeşeli); (1 Ağustos 1998). “T.M.T.”, *Mücahit Dergisi*, Kıbrıs Türk Mücahitler Derneği Yayını: Lefkoşa.

KESKİN, Venhar; (1 Ağustos 1998). *TMT ve Kıbrıs Türkü*, *Mücahit Dergisi*, Kıbrıs Türk Mücahitler Derneği Yayını: Lefkoşa.

ÖZCAN, Ercan; (10 Haziran 1995). “İstirdat Harekatı”, *Milliyet Gazetesi*.

..... (11 Haziran 1995). “İstirdat Harekatı”, *Milliyet Gazetesi*.

..... (12 Haziran 1995). “İstirdat Harekatı”, *Milliyet Gazetesi*.

..... (13 Haziran 1995). “İstirdat Harekatı”, *Milliyet Gazetesi*.

..... (14 Haziran 1995). “İstirdat Harekatı”, *Milliyet Gazetesi*.

ÖZFATURA, M. Necati; (Nisan 2003). “KKTC’de Bizans Oyunu”, *Yeni Kuvayı Milliye Dergisi*, Çetin Matbaacılık: İstanbul.

ÖZKALOĞLU, Kamil. (23 Aralık 2005). “21 Aralık ve Sonrası”, *Direnış Gazetesi*, Kıbrıs TMT Derneği Yayını: Lefkoşa.

TANSU, İsmail; (1998). “Kuruluşunun 40. Yılında T.M.T. Efsanesine Bakış”, *Mücahit Dergisi*, Kıbrıs Türk Mücahitler Derneği Yayını: Lefkoşa.

V. GÖRÜŞÜLEN KİŞİLER

BORA, Yılmaz (TMT Derneği Başkanı); Mehmet oğlu, 1936 Akıncılar Köyü/Kıbrıs Doğumlu, Lise mezunu, halen Akıncılar Köyü/Kıbrıs nüfusuna kayıtlı. Yeminli olarak yapılan kişisel görüşme, 27 Ekim 2004

DEMİRCİ, Bekir Veli; Veli oğlu, 1930 Akıncılar Köyü/Kıbrıs doğumlu, ilkokul

mezunu, halen Akıncılar Köyü/Kıbrıs nüfusuna kayıtlı. Yeminli olarak yapılan kişisel görüşme, 07 Ocak 2006.

TANSU, İsmail (Emekli Albay); 1917 Safranbolu doğumlu, okur-yazar, halen Safranbolu nüfusuna kayıtlı. Yeminli olarak yapılan kişisel görüşme, 25 Temmuz 2005.

VI. İNTERNET SİTELERİ

<http://www.guvkk.net>, 16 Ocak 2006. “*Yabancıların Gözlemleri*”. Güvenlik Kuvvetleri Komutanlığı web sayfasıdır.

<http://www.kibris.gen.tr>, 17 Kasım 2004. “*Kıbrıs’ın Türkiye İçin Önemi Nedir?*”

<http://www.kibris.gen.tr>, 17 Kasım 2004. “*Türk Mukavemet Teşkilatı Nedir?*”

VII. DİĞER KAYNAKLAR

Kıbrıs Türk Mücahitler Derneği, Lefkoşa. Ayhan Cankut Tarafından Çekilen Kişisel Fotoğraflar, Kasım 2004.

Kıbrıs Milli Mücadele Müzesi, Lefkoşa. Ayhan Cankut Tarafından Çekilen Kişisel Fotoğraflar, 05 Haziran 2005, 14 Temmuz 2006.

Barbarlık Müzesi, Lefkoşa. Ayhan Cankut Tarafından Çekilen Kişisel Fotoğraflar, 05 Haziran 2005.

EKLER
TCE^{TM}

EKLER LİSTESİ

- EK 1: Rauf Denktaş'ın 27-28 Ocak Olaylarına İlişkin Anıları.
- EK 2: Türk Toplum Liderleri ve Kıbrıs Vali Vekili Sinclair'in Mesajları.
- EK 3: 27-28 Ocak Belgeleri.
- EK 4: 27-28 Ocak Olayları ve Sonrasında Ortaya Konan Tepkilere İlişkin Gazete Haberleri.
- EK 5: 1 nci Piyade Alay Komutanlığı Tarihçesi.
- EK 6: 22 nci Taburun Kısa Tarihçesi.
- EK 7: Akritas Örgütü ve Planları.
- EK 8: TMT Raporları.
- EK 9: TMT Bildirileri.
- EK 10: TMT Tarafından Kullanılan Rütbe İşaretleri ve Forslar.

The logo consists of the letters "TCE" in a bold, white, serif font, with a small "TM" trademark symbol to the upper right of the "E". The text is centered within a solid red rectangular background.

Rauf Denктаş'ın 27-28 Ocak Olaylarına İlişkin Anıları¹

O günlerin Kıbrıs Türk Kurumları Federasyonu Başkanı Rauf Denктаş 27-28 Ocak 1958 olaylarına ilişkin anılarında, Dr. Fazıl Küçük'ün Girne Caddesindeki evinde kiracı olarak oturduklarını ve sokaktan gelen çığlıklar üzerine dışarıya çıktığı zaman nasıl bir manzarayla karşılaştığını şöyle anlatmaktadır:

“Baktım ki Mehmet Şemmedi'nin elinde bir bayrak gayet içkili ve arkasında bir grup genç; ‘YA TAKSİM YA ÖLÜM’ diye yürüyorlar. Bu manzara karşısında, ‘Ne var? Ne oluyor?’ diye önlerine atıldım. Bana dediler ki, ‘Biraz önce Bozkurt Gazetesine Royter haberi geldi. İngilizler TAKSİMİ kabul etti ve biz de bunu kutlamak için nümayiş yapıyoruz. Onun için lise öğrencilerini sokağa çıkaracağız.’

Bunun üzerine kendilerine ‘Ben haberleri işittim. Böyle bir şey yoktur’ dedim. Şemmedi büyük bir tepkiyle ‘Bu işe sen karışma’ deyip, elindeki bayrak direğiyle vururcasına beni geriye itti ve arkasındaki gençlerle yürüyüp gitti.

Ben hemen arabaya atlayıp Bozkurt gazetesine gittim ve haberin doğruluğunu öğrenmek istedim. Gelen haberi gösterdiler. Meğer haberi İngilizceden Türkçeye tercüme eden arkadaş sanki yeni bir habermiş gibi, eski bir beyanatı veriyordu... İngilizler bir süre önce ‘Taksimi de kabul edebiliriz’ gibilerinden bir beyanat yapmışlardı. İşte buna değinen yeni bir haber geçiliyordu... Bu sanki o gün İngilizler Taksimi kabul etmiş gibi yorumlandı. Gazetede bunu ben öğrenmeye çalışırken kalabalık da oraya toplandı. Kendilerine haberin aslını anlatmaya çalıştım ve nümayiş yapacak bir sebep olmadığını söyledim. Ama yine dinlemediler. Zaten oraya gelene kadar, kalabalık biraz daha artmıştı.

Ardından liseye gidip, lisedeki yatılı öğrencileri sokağa çıkarmak istediler... Bunun üzerine ben, liseye koştum. Orada kendilerini tekrar karşıladım ve ‘Çocukları rahat bırakın, böyle bir şey yoktur gidip yatın’ diye hamasi bir nutuk atmak suretiyle çocukların geri içeriye girmesini sağladım.

¹ Ahmet Tolgay, **Fırtına ve Şafak**, K.T.M.D. yayını: 8, Lefkoşa, 1998, s. 60-66.

Şemmedi ve grubundan ise, kendi deyimleriyle 'Bir yirocuk' atıp bu işi bitireceklerine dair söz aldım ve zannettim ki bu işi bu kadarıyla hallolmuş olacak. Nitekim Girne kapısına kadar geldiler ve dağıldılar.

Ertesi gün sabahleyin kalktığımda, 'acele gel, yine nümayiş başladı' diye bir telefon geldi. Saat 10 civarında arabaya atlayıp geldim. Baktım ki, yine oldukça büyük bir kalabalık toplanmış ve Şemmedi yine önde. 'Ne oluyor' diye sordum. Şemmedi bana 'Ya taksim ya ölüm' diye yanıt verdi. Onları, 'erken dağılın, bu işi size akşam anlattım yine anlatmaya gerek yok vs. diye ikna etmeye çalıştım... Bunun üzerine, polis civarına kadar gittiler ve tekrar geri döndüler.

Polis bu grubu sürekli kontrol altında tutuyor ama bir müdahale yaptığı yok... Sonra öğrendik ki, meğer polis, takviye birlikleri bekliyormuş ve ondan sonra harekete geçecek.

İngiliz'in kuvveti gelene kadar, bu gençler 2-3 saat normal bir nümayiş yapıyorlar. Yani Girne kapısından gelirler, Sarayönü'nün Dikili Taşı etrafında dönerler ve tekrar Girne kapısına giderler.

TCE

Gayet masumane bir yürüyüş, haliyle 'Taksim İsteriz' diyorlar.

Daha sonra İngiliz polis kuvvetleri hazırlanmışlar ve birden bire gençlerin önüne çıkıp 'Ya dağılırsınız ya da sizi zorla biz dağıtırız' diyorlar.

Ben, Dr. Küçük'ün evinin yanından bu gidiş gelişleri izliyorum. Tam o sırada bir silah sesi duyuldu. İngiliz polisi göz yaşartıcı bomba atmıştı. Ve ardından taş yağmuru, bir duman bir felaket.

Bunun üzerine yanımda Ümit Süleyman'la birlikte, polisin önüne geldim. Tabii İngiliz askerleriyle bizimkiler vuruşuyor. Oradaki demir parmaklıklı duvarın üzerine çıktım ve boğazımı yırtarcasına 'Dağılın Dağılın' diye bağırmaya başladım... Kim olduğumu tanıtıncaya kadar, başımdan birkaç taş ve şişe geçti ama sonra tanıldılar ve sakinleştiler. Tam o sırada, İngilizler bir cipin içerisinde meğer mitralyöz getiriyorlarmış. Paniğe kapılan İngiliz askeri, gaza basar ve bir kadını çiğner. Onun kemiklerinin çatırtısı duyuldu. Bunun üzerine daha ileride bir erkeği çiğnedi. Halk yine coştı ve artık önü alınmaz bir hal aldı.

Daha sonra polisin arka kapısından, polis komutanının odasına gittik. Baktım ki, polis komutanı da pencereden manzarayı seyrediyor.

Ona dedim ki, Bu yaptığınızı beğendiniz mi? ‘Bu pirincin taşını şimdi siz ayıklayın’ gibi sözler söyledim ve tekrar aşağıya indik. Yine yatıştırıcı konuşmalar yaparak, halkı kontrol altına aldık, dağılmalarını sağladık ama İngiliz bu kez örfi-idare sokağa çıkma yasağı koydu.

Aynı gün Mağusa’da da iki yurttaşımızı vurdular. İngiliz’in sokağa çıkma yasağı koyması üzerine Mağusa’dan Niyazi Manyera ile telefonla konuştuk. Manyera ‘Ben Lefkoşa’ya geliyorum’ dedi ve İngiliz’i protesto etmek istediklerini söyledi.

Manyera o sırada hem Federasyonun Mağusa temsilcisi hem de Doktor’un partisinin temsilcisi idi. Mağusa halkının kabul ettiği ve gerçekten Mağusa’ya çok yararlı olan bir liderdi.

Manyera Lefkoşa’ya geldi. Vali bir toplantı için ada dışında olduğu için, yardımcısı Sn. George Sinclair’den, beni tanıdığı için, rahatlıkla randevu alıp gittik. Kendisine durumu anlattım. ‘Örfi-idare koydunuz. Cenaze merasimi yaptırmak istemiyorsunuz. Ama ben halkın içinden geliyorum. Bütün sokakları gezdim ve gördüm ki, büyük bir galeyan vardır. Eğer bu örfi-idareyi kaldırmaz ve ciddi bir cenaze merasiminin yapılmasına fırsat vermezseniz, halk sizi dinlemeyecek. O zaman ne yapacaksınız? Halkı vuracak mısınız? Eğer vurma niyetiniz varsa ve planınız bu ise, size fırsat verilmiş olacak. Eğer bu işin büyümemesini istiyorsanız, örfi-idareyi kaldıracaksınız biz de bu cenaze merasimini yapacağız’ dedim. Ayrıca ona, bütün öldürülen Türkler için tazminat ödemeleri gerektiğini anlattım.

Vali Yardımcısı Sir George, büyük bir üzüntü duyduğunu ve Türk-İngiliz dostluğunu ve Türkiye’nin önemini bilen bir kişi olduğunu vs. biçiminde laflar etti. Ben kendisine ‘Şimdi gidip, bu öldürülen insanların ailesine tazminat vereceğinizi arkada kalan çocuklarını okutacağınızı söyleyebilirim. Çünkü bu insanları yatıştırmak gerekir’ dedim.

Bana, 'Söyleyebilirsin' dedi ama örfi-idarenin kaldırılmasına gelince reddetti diretti. 'Ben bu sorumluluğu kaldıramam. Bu büyük bir sorumluluktur. Sorumluluğu kim alacak' dedi.

Bunun üzerine ona, 'Sorumluluğu ben alırım. Hiçbir olay çıkmayacaktır. Ama cenaze töreni sırasında hiçbir İngiliz askeri veya polis ortada görünmemelidir' dedim.

Bana 'Nasıl bir mesuliyetin altına girdiğinin idraki içinde misin?' dedi... Ben de 'biliyorum ve bunu bilerek yapıyorum çünkü halkıma güveniyorum' dedim.

Sonuçta Vali yardımcısı kabul etti ve 'Peki' dedi... 'Bu akşam saat 12.00'den itibaren örfi idareyi kaldırırız, ama yarın cenaze töreni sırasında geride görünmeyecek şekilde İngiliz asker ve polisi de olacak. Fakat buna rağmen herhangi bir olay olursa, bunun sorumlusu sensin. Bunu da bil ve sonuçlarına da katlan' dedi.

Vali yardımcısı ile bu şekilde anlaştıktan sonra geri geldim. O sırada, Manyera'da Mağusa'dan gelmişti ve o da Vali Yardımcısı Sinclair ile bir görüşme istedi. Onu alıp tekrar gittik. Manyera'nın Sir George Sinclair'e söylediği şu, 'masumane bir şekilde nümayiş yapan iki Türk de Mağusa da öldürüldü. EOKA'nın bütün saldırıları ve şiddet dolu nümayişleri karşısında, İngiliz askeri hiçbir kimseye ateş etmiş değildir. Bize Nümayişte öldürülen bir tek EOKA'cı gösteremezsiniz. Ama biz, masumane, silahsız ve şiddetsiz bir yürüyüş yaptık ve bir günde 7 insanımızı öldürüp şehit ettiniz! Eğer İngilizler, Çanakkale'nin öcünü almak istiyorsa, açık söyleyin, biz mert insanlarız, göğsümüzü açalım ve hepimizi kurşuna dizin. Ama böyle bir niyetiniz yoksa bu insanların tazminatını ödemelisiniz.' Manyera'ya da politik, bir türlü teselli sözleri söyledi.

Ertesi gün sabah, güneşle beraber kalktım ve hakikaten gördüm ki, köylü, kentli büyük kalabalıklar halinde Lefkoşa'da toplanmaya başlamış. Hepsine giderek, benim verdiğim sözle örfi idarenin kalktığını ve çok disiplinli olmamız gerektiğini, bir imtihan vermekte olduğumuzu ve bu imtihanı kazanmamızın şart olduğunu söyledim. Gruplar, cenaze namazına kadar çoğaldıkça bu uyarımı sürekli yaptım.

Cenaze namazı kılındı ve Lefkoşa'nın o güne kadar ender gördüğü on bine yakın bir kalabalık kitle, arada bir hıçkırıklar ve ayak sesleri olmak üzere büyük bir sessizlik

içinde yürüyordu. Ortalarda tek bir polis ve asker yoktu. Sadece kumandan Niyazi Bey elinde telsiz cihazı olduğu halde kitlenin yan tarafında yürüyordu. Hepsi o. Mahşeri kalabalığın bu sessizliği içinde, gidip ölümlerimizi gömdük ve geri geldik.

Bu kez, Vali yardımcısı Sir George Sinclair'in kendisi beni görmek istedi. İngiliz Polis Müdürü, gelip Dr. Küçük'ün yazıhanesinden beni sorup, benimle görüşmek istediğini söyledi. Orada buluştuk ve birlikte Sir George Sinclair'e gittik.

Sinclair'e gittiğimde bana söyledikleri çok önemlidir. Şöyle diyordu; 'Söyleyeceklerimi yanlış anlayabilirsiniz fakat söyleyeceğim... Bu kadar can kaybı oldu, bu kadar acı çektiniz, çok üzüldüm... Ama bir şeyi bilmenizi isterim; Bu olaylar İngilizlerin Kıbrıs meselesine bakış açısını değiştirdi. Çünkü Kıbrıs'ta Türklerin hak iddia ettiğini ve edebilecek güçte olduğunu biz bilmiyorduk.'

Ve Sir George Sinclair şunu ima etmeye çalışıyor; 'Bugüne kadar Türkiye size yat der yatarsınız, kalk der kalkarsınız, ama sizin bir iddianız yok zannedyorduk. Ama bu son gelişmeler, Kıbrıs'ta Türklerin de ne denli hak iddia ettiğini gösteren bir olay olmuştur.' Ayrıca, tazminatların verileceği yönünde sözünü tekrarladı. Cenaze de olaysız geçtiği için teşekkür etti.

Bunun üzerine İngiliz Polis Komutanı: '48 saatlik vuruşma ve o şiddet, cenazedeki sessizlik kadar korkunç değildi. Ve bu sessizliğin mesajını aldık' dedi.

27-28 Ocak olayları ile ilgili benim esas değerlendirmem şudur: İngilizler 1958 Ocak ayında artık vermiş oldukları TAKSIM sözünü unutmuşlar ve Rumlarla bir türlü anlaşma zemini aramaktadırlar. Buna göre de Türklere azınlık gözüyle bakmaktadırlar. İngilizler, Rumları tatmin edip, zaman içinde de ENOSİS'in beratını onlara verme yaklaşımına girmişlerdi. Dolayısıyla, Türkleri devamlı surette Türkiye'nin hareket ettirdiğine inandıkları için, bir tokat vurup, bir daha baş kaldırmalarını yöntemine bilerek girmişlerdi. Belki, bizim göstereceğimiz tepki ve hiddeti tayin edemedikleri için de, iş vurma ve öldürmeye kadar gitmiştir. Bir İngiliz askerinin paniği zaten iki can almıştı. Başka bir İngiliz'in ise acele yaralı götüren bir araca ateş açması üç ve Mağusa'daki olayda ise iki can gitmişti.

Dolayısıyla, bizim önlemeye çalıştığımız ve önleyemediğimiz nümayiş ve ardından iki gün süren olaylar, Sir George Sinclair'ın dediği gibi, bir şeyi vurgulamıştır: 'KIBRIS TÜRKÜ YALNIZ BAŞINA OLSA DA, TÜFEKSİZ SİLAHSIZ OLSA DA, BU TOPRAKLARDA HAK İDDİA ETMEKTEDİR... VE BOYUN EĞMEK NİYETİNDE DEĞİLDİR.'

Ve zaten bunun arkasında Haziran-Temmuz 1958 olayları gelir ve iki aylık süre içinde Türkiye 'artık bu durum daha fazla devam edemez' diyerek, gittikçe Kıbrıs konusunda hareketlenmeyi getirmiştir ki, bu da 1959 Şubat Zürih Anlaşması'nın kapısını açmıştır.

Rum-Yunan tarafı, Kıbrıs Türklerinin itirazı, Türkiye'nin desteği ve şiddet hareketlerinin gittikçe yoğunlaşması karşısında zamana bağlanmış ENOSİS formülünün uygulanamayacağını gördük ve büyük bir elastikiyet göstererek, 'Biz bağımsızlığa hazırız' demek suretiyle, bağımsızlık ve Cumhuriyet ilanı yoluna girdiler... Sonradan Averof'un ve Makarios'un itirafında da görüyoruz ki, 'EOKA hedefine varamamıştır, bu anlaşmalar adil değildir ve değiştireceğiz' düşüncesiyle bağımsızlığa imza koydukları açıkça ortaya çıktı."

TCE

Türk Toplumı Liderleri ve Kıbrıs Vali Vekili Sinclair'ın Mesajları¹

Türk Toplumı Liderleri Tarafından 27-28 Ocak Olayları Esnasında Halkı Yatıştırmak Maksadıyla Hazırlanan Mesajın Tam Metni:

Sevgili kardeşlerimiz;

Hükümetin örfi idareyi kaldırmak ve askeri kuvvetleri geri çekmek sözü üzerine biz de sizin namınıza Kıbrıs Türklerinin kanun dışı hiçbir harekette bulunmayacaklarına ve bugüne kadar olduğu gibi normal şekilde işlerine bakacaklarına dair söz vermiş bulunuyoruz.

Gördüğünüz gibi örfi idare kalkmış, asker geri çekilmiştir. Askeri kuvvetlerin salahiyyetleri tahdit edilmiştir.

Bugün şehitlerimize layık oldukları merasimi yaparak dağılaacağız. Bu kutsi vazifemize polisi veya askeri karıştırmamak hepimizin vazifesidir. İçimiz acı ile doludur. Gönümüz yasıdır. Fakat Türk olarak verilmiş bir sözümüz vardır. O da bu cenaze merasiminde ve ondan sonra her Türk'ün kendi vazifesini yapacağıdır.

Bu vazife sulh ve sükûnu temin etmek, hiç bir surette itidali kaybetmemek ve her ne olursa olsun bütün tahrikleri Türk'e yaraşır vakar ve ağırbaşlılıkla karşılayarak hiçbir hadiseye sebebiyet vermemektir.

Biz sizin namınıza en mukaddes saydığımız Türklüğümüz üzerine söz verdik. Halkımız hadise çıkarmayacak, heyecanını saklamasını bilecektir. Her Türk genci bunu bir vazife bilmeli ve kendisi için bizim vermiş olduğumuz sözü tutmalıdır. Biz bunu yaparken size vermiş olduğumuz büyük sözü unutmuyoruz.

¹ Ahmet Tolgay, Fırtına ve Şafak, K.T.M.D. yayını: 8, Özveri Matbaası-Şubat 1998, s. 58-60.

Hakkımızı arayacağız. Haksızlıkları meydana çıkarmayı vazife bileceğiz. Yorulmadan ve yılmadan sizin uğruna mücadele boynumuzun borcudur.

Her vatandaş kendi arkadaşını sulh ve sükûna davet etmek vazifesi ile mükelleftir.

Kıbrıs Türktür Partisi Namına;
Osman ÖREK, Ümit SÜLEYMAN

Kıbrıs Türk Kurumları Federasyonu namına;
Rauf Raif DENKTAŞ,
Dr. Burhan NALBANTOĞLU

Kıbrıs Vali Vekili Sinclair'in Mesajı

Olaylardan ne kadar üzüntü duyduğumu Türk halkının bilmesini isterim. Bunlar tam bir trajedidir. Bunlar olmamalıydı. Görevini yapmakta olan güvenlik güçlerinin Türk cemaati mensuplarını öldürmeleri bana ve iç güvenlikten sorumlu olanlara en büyük üzüntüyü verdi. Şu anda söz konusu üzücü olayların doğruluğundan veya yanlışlığından söz edecek değilim. Olayları büyük bir duyarlılıkla incelemekteyim. Şimdi hepimizin yapması gereken, son iki günün olayları neticesinde meydana gelen durumu düzeltmektir. Bu durumu cemaatimizin sorumlu kişileriyle görüştüm. Üzücü olayları önlemek ve adanın her yanında yaşamın normale dönmesini sağlamak için ellerinden geleni yapacakları sözünü verdiler. Sizin yardımlarınızla nizam ve asayiş sağlanabilir. Buna güveniyorum. Bu konuda hükümet ve güvenlik güçleri sizinle işbirliğine hazırdır. Sabırlı ve soğukkanlı olmanın önemi tüm güvenlik mensuplarına izah edilmiştir. Onların da bunu anlamış olduklarına sizi temin ederim. Bağdat Paktı liderlerinin Ankara'da toplanmakta oldukları bu sırada Türk-İngiliz dostluğunun ve işbirliğinin ne kadar değerli olduğunu size anlatmaya gerek duymuyorum. Bu dostluğun bozulmasına asla izin vermeyiniz.

Kıbrıs Vali Vekili Sinclair

27-28 Ocak Belgeleri

27-28 Ocak Şehitlerine Ait Fotoğraflar İçeren, Bozkurt Gazetesi İlavesi Olarak
Yayımlanan Afiş.¹

¹ KKTC Milli Arşiv ve Araştırma Dairesi, Rf.No. 998, Kutu No. 32.

Kıbrıs Liseleri Türk Mezunları Birliği tarafından düzenlenen 27-28 Ocak Şehitlerini Anma Gecesi için hazırlanan broşür.²

320
27-28 OCAK
389-b
K360

27-28 OCAK, 1958

27 Ocak Kıbrıs Türk cemaatinin hürriyet, şeref ve Bayrağının ayaklar altında çiğnenmemesi, kendine miras bırakılan bu topraklarda ebediyete kadar efendi bir cemaat olarak yaşaması için İngiliz kuvvetlerine karşı mücadeleye giriştiği gündür.

İki gün devam eden kanlı boğuşma Türk cemaatinin azim ve imanının neler yaratmağa muktedir olduğunu göstermiştir. Bu hâdiseler yalnız Kıbrıs tarihine değil, Dünya Tarihine de altın satırlarla kaydedilecek kahramanlık menkıbeleridir. Tama - men silâhsız olan Türk cemaatı sopa ve taşla İngiliz askerlerinin ateş saçan silâhlarına mukavemet etmiş, ileriye atılmışsa; bu ancak Türkün azim ve imanının hiçbir öldürücü kuvvet karşısında gerilemeyeceğini, dünyaya isbat gayesini gütmekte idi. 400 senelik şerefli bir maziye sahip olan Türk cemaatı, sömürgecilerin ağır baskı ve tazyikine gözünü kırpmadan mukavemet etmiştir. İleride de sulh ve nizamın bekçiliğini yapmak, hürriyeti korumak ve kendine miras bırakılan bu toprakları müdafaa ve muhafaza etmek için vazife başına çağrıldığı takdirde yine tereddüt etmeden bu çağırığa cevap verecektir.

Dünyanın geçirmekte olduğu bu kritik günlerde biz Kıbrıs Türkü olarak, insanlığın tehlikeye girmemesi için bizden beklenen herşeyi yapacağımıza herkes emin olmalıdır. Sulh, refah ve Adanın emniyetini bozmamak azminde olan biz Türk cemaatı, bunları yaparken kendimizi aciz mevkiinde görmediğimiz gibi, zavıf bir durumda olmadığımıza da inanıyoruz.

Bunun yanında 27—28 Ocak günleri, Türkün haklarına ve hürriyetine tecavüz edildiği gün gösterdiği kahramanlık ve mert - çin canlı bir ifadesidir. Bu günlerin, Türkün şerefli bir cemaat olarak yaşamak gayesi ve azminden doğduğuna şüphe yoktur.

Bizim için hayatlarını feda eden Şehitlerimizin, aziz ruhları önünde tazimle iğilirken, onların eserlerini ebediyete kadar yaşatmanın bugünkü nesle düşen bir vazife olduğunu belirtmek isterim.

TCE

İçimizde sönmeyecek, silinmeyecek bir iman vardır. Bu topraklar bizdir.

R. R. DENKTAŞ

DR. FAZİL KÜÇÜK

Cumhurbaşkanı Muavini

6 10:48 A 320
27-28 OCAK

27-28 OCAK, 1962

Kıbrıs Liseleri Türk Mezunları Birliği Şehitleri Anma Gecesi.

² KKTC Milli Arşiv ve Araştırma Dairesi, Rf.No. 230, Kutu No. 320.

27-28 Ocak, 1958 de canını veren 7 şehidimizin hatırası önünde hürmetle eğilirken, yaşlı ailelerinin yasına o günkü kadar sıcak bir duygu ile iştirak ediyoruz.
R. R. DENKTAS

MUSTAFA AHMET
Lefkoşalıdır. Kamburazlık yapıyor -
du. 17 yaşında idi. 28 Ocak günü vurul-
an arkadaşları İbrahim Aliyi hastahaneye
götürürken GİRNE KAPISINDAKİ askerle -
rin açtığı yayılın ateşi sonunda şehit
edilmiştir.
Annesi, babası hayattadır. Biri evli
olmak üzere dört kardeşi vardır.

İBRAHİM ALI
İbaf-Trametes köyündendi. Lefkoşa -
da terzilik yapıyordu. 28 Ocak günü,
Halk Sınmanı civarında askerler tara-
fından vurulup yaralanmıştı. Arkadaş -
ları Mustafa Ahmet, Sermet Kanatlı, ta-
rafından bir taksiye konuldu. Hastaha-
neye götürülürken GİRNE KAPISI yanın-
da askerlerin yayılın ateşine tutuldular
ve aca de şehit edildiler. Babası ve an-
nesi hayattadır. Yedi kardeşi vardır.

ŞERİFE MEHMET
27 Ocak günü Atatürk Meydanında
bir askeri cip tarafından çığnarak şe-
hit edilmiştir. Hayatı 3 kız, 2 erkek
evladı vardır. Eşi hayatta değildir. En
küçük oğlu Ankara'da tabiidir.

Tarihimizle granileşen, meyle olan aziz şehitleri-
miz! Siz canınızı, millet uğruna, Vatan bilüğüniz bu to-
praklar uğruna seve verirken Canbuların, Bayrak-
tarların ruhu şad oluyor, bayram yapıyor. Çünkü asır-
lar sonra bütün dünyaya Kıbrıs'ta Türklerin var olaca-
ğını isbat etmişsiniz. Kıbrıs Türkü bu topraklar için şe-
hit olan 80 bin atasını yalnız bırakmayacaktır; adız bay-
raktan bu topraklara dikmek uğrunda öldüğü Türk
bayrağının illebet Kıbrıs'ta dalgalanacağı isbat edilmiş.
Kıbrıs Türkü Kıbrıs'taki haklarının koruyucusu olabile-
ceğini canı pahasına dünyaya duyurmuştur.

R. R. DENKTAS

6 10:50 AM

Bu hâdiselerde 7 şehit verdik. 5'i genç 2'si yaşlı 7 şehit; Bu Tanrının buyruğu
idi; Vatan için, dava için, milli namus ve şeref için şehit olmak her Türk çocuğu-
nun, doğuştan zaten alın yazısı!
Ölümleri ile heykelleşmiş ve tarihe mal olmuş şehitlerini bütün sevgiyle
yadediyoruz.

R. R. DENKTAS

6 10:50 AM

FUAT YUSUF
50 yaşında idi. 28 Ocak günü Mağusa-
da askerler tarafından vurularak şe-
hit edildi. Cemalîye adındaki eşi hayat-
tadır. İki oğlu vardır.

SAFET MUHARREM
28 Ocak günü, Mağusada askerler
tarafından vurularak şehit edildi. Be -
karedi. Anne ve babası ile iki kız kar-
deşi hayattadır.

SERMET KANATLI
Lefkoşalıdır. Dülgerlik yapıyordu.
28 Ocak günü vurulan Ali İbrahim'i
bir taksi içinde hastahaneye götürürken
GİRNE KAPISINDA otomobile açılan yay-
ılın ateşi sonunda şehit edilmiştir. An-
nesi, babası ve 5 kardeşi hayattadır.

6 10:51 AM

AHMET MEHMET
27 Ocak günü, Atatürk Meydanında
askeri bir otomobil tarafından çığnena-
rak şehit edilmiştir.

27 Ocak 1959 Tarihli Halkın Sesi Gazetesi 1'inci Sayfa³

HALKIN SESİ

HAKKIN SESİ VE HALKIN DİLİDİR.

Platı : 15 Mili Yıl : 17 Hali 27 Ocak 1959 Sayı : 4353

Her gün ıktır Türk gazeteleridir.
Müdürlük ve İmtiyaz Sahibi
DR. FAZİL KUÇUK
P. K. 339 - Tel : 3446

Hürriyet uğruna can verenleri anıyoruz

Bir sene evvel bugün Kıbrıs Türkü tarihte en büyük kahramanlık menkibelerinden birini kaydetmiştir
Hürriyet mücadelemizde ölen aziz şehitlerimizin ruhları şadolsun

Bundan bir sene evvel
Dr. Fazıl KUÇUK

Kıbrıs'da EOKA'nın tertiplemediği ve devam ettirdiği tedhis havası bütün şiddeti ile devam eder, masum insanlar, bahçe-yururlar, tarlalarında, bahçe-sinde çalışanlar hücumu uğradılar, ve bütün bunları soğuk kanlılık ve metanetle takip eden Türk halkı, günün birinde milli heyecanını teskin ve dünya milletlerine Yunan boyunduruğu altında yaşamak biz Türk cemaati için ölümden daha feci olacağını ishar etmek ve iştirmek gayesiyle tertiplediğimiz bir miting günü olan 27 Ocak'ta, İngiliz askerleri tarafından beklenmedik bir zamanda hücumu uğradığımız ve bunun neticesi 7 kardeşimizin şehid olduğu gündür. Şüphesiz ki 120 bin Türk her sene bu günü büyük bir acı ve ıstı-ırla anacak ve alıttığı göz yaşlarının yanına bir okadar daha katacaktır.

27 - 28 Ocak nesilden nesile intikal edecek olan kahramanlık, cesaret ve Türk azminin bir sembolü olarak kalacaktır. Bu öyle bir gündür ki çocuk, kadın, ihtiyar gözümlü karpımadan göğsünü silaha siper etmiş ve haksız saldırısı kanı pahasına önle meğe çalışmıştır.

Şimdiye kadar kimseyi in citemedik. Kahbece mücadeleden daima kaçınmamızı bilen bir cemaatiz. Açık ve dürüst siyaset takip eden Kıbrıs Türklerinin 27-28 Ocak günlerini unutmasına imkân yoktur. Acımız dü-nün acıdır.

Mezar başında toplanır -ken hatırlayacağımız tek bir şey vardır. "Ölüm vatan içindir" ölümden kork-mayanları bir kere daha ya-kından tanımak, onların ma-nevi huzurunda eğilmeğe geldik.

Bu mezarlar, bizlere Lefkoşa, Mağusa sokaklarında patlayan silahlara seslerini tekrar ıstıttırıyor, on binler ce insanın süngüye karşı na-sıl koşduğunu hatırlatıyor, Mini mini yavruların, genç kızların şanlı bayrağı elle-rinden düşürmek için na-sıl düşürdüklerini gözlerimiz ö-nüne getiriyor.

(Devamı 4 üncü sayfada)

VATAN! UĞRUNA CAN VERENLERİNDİR.

Tabutların Ardından

(Milli Mücadelemiz uğruna ölen şehitlerimize ithaf)

Yine millet kan ağlıyor,
Kalpler içten, ağlıyor da ağlıyor,
Sıralanmış giden tabutların ardından,
Gözler mahzun bakıyor...

Sıralanmış da ebediyete gidiyorlar,
Ahnlarının kara yazısı siliniyor,
Millet ağlıyor giymiş karalar,
Naail bağrına basacak sizi kara topraklar?
Nereye gider, önünüzde uzayıp giden yollar?
Hangi illere, sıralanmış giden tabutlar?

Melâikeler yağsın kutsal nasınız,
Tarih bağrına basın adınızı,
Korkma rahat uyunun kabrinizde,
Vahşi eller kaptırmayız vatanımızı,
Ki uğruna çekimden verdiniz canınızı.

Yarıya inmiş al bayraklar,
Altında, ardı sıra geçer tabutlar.

Ahmet Tolgay Albayrak

Kıbrıs Mektubundan

Naail da öldürmes insan?
Kahbece vardular sırtlarından
27 Ocak günü.
Kahbece vardular kardeşlerimizi,
Acımadan.

Biz şehit daha verdik
Uç Lefkoşa,
İdi Mağusa'dan!
Gencecik, incecik çocukları
Kahbece vardular sırtlarından.

Yedi şehit iki günde,
Yedi günahsız insan.
Yedi günahsız insan öldürüldü kalleşçe
Hiç yoktan!

Elbette doğacak gün,
Elbette gelecek beklenen zaman
Kıbrıs topraklarına dökülen kan
Yaratacak ozlenen hürriyeti...

Biz bu memleketi
Can vererek aldık.
Ve değil mi ki
Yatıttık bu güne
Yemin ediyoruz
En kutsal inançlarımızı üstüne:
Vermiyeceğiz ata emanetini
Şehit olup
Düşmedikçe birer birer üstüne

³ KKTC Milli Arşiv ve Araştırma Dairesi, Gazete Arşivi.

27-28 Ocak Olayları ve Sonrasında Ortaya Konan Tepkilere İlişkin Gazete
Haberleri¹

28 Ocak 1958 tarihli Hürriyet Gazetesi.

¹ Milli Kütüphane Gazete Arşivi.

28 Ocak 1958 tarihli Hürriyet Gazetesi 1'nci Sayfa Haberi.

28 Ocak 1958 tarihli Hürriyet Gazetesi 1'nci Sayfa Haberinin Devamı; Sayfa 5, Sütun 6.

29 Ocak 1958 tarihli Hürriyet Gazetesi.

29 Ocak 1958 tarihli Hürriyet Gazetesi 1'nci Sayfa Haberi.

29 Ocak 1958 tarihli Hürriyet Gazetesi 1'nci Sayfa Haberinin Devamı; Sayfa 5, Sütun 4.

Çarşamba
29
OCAK 1958

YURTTA TÜRKLERİN

Hürriyet

GÜNLÜK MUSTAKİL SİYASİ GAZETE

Müessesesi: SEHAAT SİMAVİ

Yeni Kuruluş: 1908
Yeni Kuruluş: 1908
Yeni Kuruluş: 1908

Kıbrıs Türkleri yardım bekliyor

(Bastırarak 1 inci sayfada)

da İngiliz idaresi altında da hayatlarını emniyette sayamayacaklarını ifade etmiştir.

M.T.T. Birlik Genel Sekreteri Ali Salt Oğuz da şöyle konuşmuştur:

"Ellerinde silah Türk bayrağını sefrefle taşıyıp, Kıbrıs'ta taksim lehinde miting yapenakta bulunan Kıbrıs'lı kardeşlerimizin maruz bırakıldığı vahim tecavüz ve cinayetleri nefretle karşılarız. Bütün bu hadiseler bize açıkça şunu gösteriyor ki, Kıbrıs'lı kardeşlerimiz bu, gün hem Rumlar, hem de İngilizlerin tazyiki altındadır."

T.Ü.T. BİRLİĞİ

İstanbul Teknik Üniversite Talebe Birliği Genel Sekreteri Krtung Tufan sözlerini söylemiştir:

"Rumların her türlü tedhişine müsaade eden İngilizlerin Kıbrıs'taki Türk kardeşlerimizin hak ve hürriyetlerini haykormak maksadıyla tertip ettikleri toplantıları silah kuvvetiyle dağıtmaları ve ateş açarak insan öldürmeleri, en basit tabiriyle, vahşiyane bir harekettir. Bunu bilhassa belirtmek isteriz ki, Kıbrıs Türklerin Mau-Mau muamelesi görmesine asla göz yummayız. Kıbrıs davasında ız cığırından çıkmıştır. Bizim bu mevzuda daha hassas ve İngiliz dostluğuna güvenmeden daha müstakil bir tavır takınmamız artık katilyetle lüzumlu hale gelmiştir."

AYDINLAR

İngiliz askerlerinin Kıbrıs'taki cinayetleri yurdun aydınlar muhitinde de pek derin bir nefretle karşılanmış ve şimdiye kadar İngiliz dostluğuna güvenenleri bile hayal kırıklığına uğratmıştır.

Ord. Prof. Vahit Haşit Beşir bu mülahazayı ileri sürmüştür.

GÖRÜLÜYÖR : Kıbrıs'ta 40.000'den fazla Türk vardır. Bunların 10.000'i İngiliz idaresi altında yaşamaktadır. Bunların 10.000'i İngiliz idaresi altında yaşamaktadır. Bunların 10.000'i İngiliz idaresi altında yaşamaktadır.

Kıbrıs Türkleri anavatanından yardım beklediklerini Ankara'ya bildirdiler

Masum ırkdaşlarımızın şehit edilmesi yurtta çok büyük infial yarattı

LEFKOŞ, 28 Ocak (Haber) — Kıbrıs Türkleri, 100.000'den fazla Türk kardeşlerinin, 10.000'i İngiliz idaresi altında yaşamaktadır. Bunların 10.000'i İngiliz idaresi altında yaşamaktadır. Bunların 10.000'i İngiliz idaresi altında yaşamaktadır.

ANKARA, 28 Ocak (Haber) — Ankara'daki İngiliz Haricîye Tevelli Seferi, 100.000'den fazla Türk kardeşlerinin, 10.000'i İngiliz idaresi altında yaşamaktadır. Bunların 10.000'i İngiliz idaresi altında yaşamaktadır. Bunların 10.000'i İngiliz idaresi altında yaşamaktadır.

BEKİRİYE, 28 Ocak (Haber) — Bekirîye'de 100.000'den fazla Türk kardeşlerinin, 10.000'i İngiliz idaresi altında yaşamaktadır. Bunların 10.000'i İngiliz idaresi altında yaşamaktadır. Bunların 10.000'i İngiliz idaresi altında yaşamaktadır.

29 Ocak 1958 tarihli Hürriyet Gazetesi Arka Sayfa Türklerle İngilizlerin Çarpışmalarına Ait Fotoğraflar.

30 Ocak 1958 tarihli Hürriyet Gazetesi 1'nci Sayfa Haberi ve Olaylarda Hayatını Kaybeden Soydaşlarımıza Ait Fotoğraflar.

1 Şubat 1958 tarihli Hürriyet Gazetesi 1'nci Sayfa Haberi; "Kadıköy Kız Meslek Lisesi IV. Sınıf Öğrencilerinin Kanlarıyla Hazırladıkları Kıbrıs Haritası Bir Öğrencinin Elinde Görülüyor."

1 nci Piyade Alay Komutanlığı Tarihçesi¹

1 nci Piyade Alay Komutanlığı 01 Ağustos 1958'de kurulan Türk Mukavemet Teşkilatının (TMT) ana ast unsuru olan Lefkoşa sancağının bir devamıdır. TMT; Rum terör örgütü EOKA'ya (Etniki Organizationi Kıbrısı Akritoni) karşı Türk halkının can ve mal güvenliğini korumak, Rumların ENOSİS (Kıbrıs'ı Yunanistan'a Bağlamak) hayallerinin gerçekleşmesini önlemek ve Türkiye'nin siyasi, askeri ve stratejik çıkarları doğrultusunda kendisine verilecek görevleri gerçekleştirmek maksadıyla Kıbrıs Türk halkı tarafından, başlangıçta gizli yeraltı örgütü olarak kurulmuş, Türkiye'den görevlendirilen liderler tarafından sevk ve idare edilmiştir.

Türk Mukavemet Teşkilatı; Lefkoşa, Mağusa, Larnaka, Limasol, Baf ve Lefke'de ilk nüvesini oluştururken, örgütlenme ve etkinliğini öncelikle spor kulüpleri içinde yapmıştır. (Lefkoşa'da Cetinkaya Türk Spor Kulübü, Sönmez Spor, Yeşilada Spor, Kanlı Mescit Spor Kulübü, Demir Türk Spor Birliği, Gençlik Gücü, Yenicami).

Lefkoşa Sancağı 1958 yılında “Sivas Tepesi, Niğde bilahare Konya daha sonra da Lefkoşa sancağı adı altında faaliyetlerini yürütmüştür. Sancaktar Türkiye'den görevlendirilen lider, serdar ise Kıbrıs Türk'lerinden sancaktarın yardımcılığına seçilen personeldir. Bozkurt, TMT lideri veya bayraktarların kod ismidir. 1958 yılında Lefkoşa Sancağı'na bağlı beş otağ kurulmuştur:

- 1- Lefkoşa otağı (şehir merkezi),
- 2- Girne otağı (Girne, Templos, Lapta, Vasilya, Kazafana, Trepeza, Arapköy bölgesi),
- 3- Fota Otağı (Fota, Bilelle, Kırmı, Kömürcü, Ağırdağ, Ayermola),
- 4- Şillura Otağı (Şillura, Ayvasıl, Kambilli, Yorgoz, Denya, Ayrini, Aymarina bölgesi),
- 5- Gönyeli Otağı (Gönyeli, Otraköy, Hamitköy, ve Kanlı Çiftlik bölgesi).

1964 yılında Boğaz (İzmir) Sancağı'nın teşkil edilmesi üzerine Şillura Otağı,

¹ 1 nci Piyade Alay Komutanlığı Tarihçesi, Kıbrıs T.M.T. Derneği belgeleri.

Fota Otağı, Gönyeli Otağı (Hamitköy ve Ortaköy hariç) ve Girne Otağı bu sancağa bağlanmıştır. Lefkoşa Sancağı'nın ilk kuruluşunda demir ve çelik diye iki grup teşkil edildi. İlk teşkilatlanma döneminde mukavemetçi er kurt, müteakip dönemlerde arı kodu ile anılmıştır.

Düzenli teşkilatlanmaya 1961–1964 döneminden itibaren başlanmıştır. Bu dönemde; her oğul 3-7 arıdan, her petek 8 oğuldan, her kovan 3-6 petekten oluşturulmuştur. Ayrıca her petekte petek erkanı ve her kovanda kovan erkanı bulunmaktaydı bu erkanlarda, Dal-1, Dal-2, Dal-3, Dal-4 görevini yürüten personel bulunmaktaydı. Aynı petek içindeki oğullar birbirlerini tanımamakta görev ve sorumluluk alanlarını bilmemekteydiler. Ancak petek komutanı bütün oğul beylerini tanımakta, dal görevini yürütenler ise yetkilendirildikleri kadarı ile personeli tanımaktaydılar. Görevlendirilmeler yapılırken bölge özelliğine göre herhangi bir dal bir veya birden fazla oğuldan (petek) sorumlu olarak görev icra edilmiştir.

Lefkoşa kazasında yerleşim yerlerinin büyüklüğüne göre köylerde oğul, petek, kovan ve Lefkoşa merkezde sancak teşkil edilmiştir. Ayrıca sancağa bağlı başlangıçta 2-3 kişiden oluşan silah bakım ekibi teşkil edilmiştir. Bu ekip personeli tornadan anlayan personelden oluşturulmuştur. Bu ekip daha sonra oluşturulacak Kırıkkale silah kademesinin çekirdeğini oluşturmuştur.

Lefkoşa sancak karargâhı kuruluşundan itibaren güvenlik nedeniyle altı defa yer değiştirmiştir. Sancak karargahının ilk yeri Çetinkaya Spor Kulübünde, 1963 yılında kulüp binasının mevzi haline getirilmesi ile, ikinci yer Köşklü Çiftlik'te Şemsi Kazım Apartmanı'nda, üçüncü yer Bozkurt Gazetesi karşısındaki binada, dördüncü yer Amerikan Akademisi Kız Lisesi'nde, beşinci yer Bozkurt Gazete'sinin üst katında ve altıncı yer ise halen 1 nci Piyade Alay Komutanlığı Karargahı olarak kullanılan Mücahitler Sitesi'ndedir.

Lefkoşa Sancağı, 01 Ağustos 1958'den 21 Aralık 1963 yılına kadar faaliyetlerini yeraltında gizliliğe ve özel harp tekniği esaslarına göre yürütmüştür. Sancağa üyelik gönüllü vatandaşlardan seçilmiş, kritik personel Türkiye'ye eğitime gönderilmiştir. Bu personel Antalya'da ormanlık alanda tesis edilen çadırli gizli bir kampta ve Ankara'da Ayaş yolu üzerinde; Ankara'ya 40 km. uzaklıktaki Zir köyü civarındaki

Tarım Bakanlığı'na ait terkedilmiş çiftlik tesislerinde Özel Harp Dairesi personeli tarafından eğitilmişlerdir. Anılan kamplarda gizli harekât tekniklerinden, haberleşme, sır saklama, eleman toplama, canlı posta kutusu, adam takibi, tahrip, sabotaj, baskın ve pusunun, silah eğitimi ve atışı, fikri eğitim (davaya inandırma) verilmiştir. Eğitimin sonunda yapılan yemin törenleri ile milli duygu ve düşünceler en üst seviyeye çıkarılmıştır.

Eğitime müteakip Kıbrıs'a dönenler öğrendikleri konu ve kapsamına göre diğer mücahitleri eğitmişlerdir. Kıbrıs'ta da eğitimi alan her personel Kuran-ı Kerim, silah ve bayrak üzerine yemin yaparak TMT saflarına katılırdı.

Teşkilatlanma süratle tamamlanmış, Türkiye'den temin edilen silah mühimmat (tabanca ve mermisi, makineli tabanca ve mermisi, piyade tüfeği ve mermisi, el bombası, tahrip maddesi) bakım ve depolaması ile eğitimleri yapılmıştır. Kıbrıs'ta, Kırıkkale adı verilen silah kademesi kurularak tabanca, makineli tabanca ve piyade tüfeği üretilmiş, damperli kamyon hidrolik borularından 60 mm.lik havan ve havan mermisi üretilmiştir.

Bütün mücahitler fikren davaya inandırılmış, oluşturulan istihbarat ağı ile Bayraktar (Bozkurt) ile Kurt'a kadar (Mukavemetçi) emir komuta tesis edilerek haber akışı sağlanmıştır. Emir komuta edenlerin (çadır beyi, oba beyi, otağ beyi, baş yayla) görev ve sorumlulukları belirlenerek inisiyatif kullanmaları öğretilmiştir.

1963 yılından itibaren temel eğitimlerin öğrenilmesini müteakip Petek (Bl.) ve kovanlara (Tb.) istihbarat görevleri, sorumluluk bölgelerindeki savunma planlarının hazırlanması, planların prova edilmesi, Yirmi dört saat esasına göre devriye yapılarak Türk - Rum tarafının faaliyetlerinin takip ve rapor edilmesi görevleri yaptırılmıştır.

Lefkoşa Sancağı 21 Aralık 1963 günü Rumların katliamları ile Bayraktar Kenan Çoygun'un emri ile yeraltından yer üstüne çıkarak silaha sarılmış ve efsanevi direniş görevine başlamış ve Rumlara karşı kahramanca savaş vererek tüm köprübaşlarını tutmuştur.

30 Kasım 1963'te Makarios anayasada Türklere verilen hakları geri alan 13

maddelik bir anayasa değişiklik paketinin uygulanacağını açıklamıştır. Türkler ise bu değişiklikleri kabul etmeyip anayasa mahkemesine başvurarak iptalini istemiştir. Anayasa mahkemesi bire iki üstünlükle Türk'ler lehine karar vermiş, buna rağmen Makarios bunu dikkate almayarak ve gizlice Akritas planını yürürlüğe koyarak Türklere karşı katliamlara başlamıştır. Anayasa mahkemesi başkanı olan Alman Hoslof mahkeme kararının uygulanmaması üzerine görevinden istifa etmiştir.

Rum polisleri 19-20 Aralık 1963 gecesı Tahtakale bölgesinde ateş açarak üç Türk'ü katlettiler. Dr. Fazıl küçük Makarios'a Türk halkının huzursuz olduğunu belirtince, Makarios Türklere karşı herhangi bir hareketin olmayacağına dair söz verdi. Buna rağmen, Nikos Sampson Başkanlığında, polis, yunan askeri ve EOKA'cılardan teşkil edilen kuvvetler tarafından 21 Aralık'ta Kumsal ve Küçük Kaymaklı baskınları düzenlendi. Rum kuvvetleri eskovatörleri tanka dönüştürerek Küçük Kaymaklı'ya girdiler. Halk, Bayraktar Kenan, Çoygun ve Lefkoşa Sancaktar'ı Remzi Güven komutasındaki mücahitlerle katliamlara karşı koymaya çalışmıştır.

Küçük Kaymaklı'lar yediden yetmişe kadını-erkeği, yaşlısı-genci hep birlikte üç gün boyunca kasma-kürekle, elleriyle yaptıkları ilkel silahlarla Rum'un modern silahlarına karşı kahramanca direndiler. Mühimmatın tükenmesi nedeni ile halkın bir kısmının Hamitköy bölgesine tahliye edilmesi gerektiğinde, öğretmen Hüseyin Ruso tahliyenin emniyetini sağlarken 25 Aralık 1963 günü anıt mezarın bulunduğu bölgede şehit edilmiştir. Polis evleri ve polis karakolu bölgeleri, Rumların eline geçince güney bölgede bulunan halkın bir kısmı da esir düştü. K. Kaymaklı 26 Aralık günü tamamıyla EOKA'nın eline geçti, Rumlar camiı, okulu ve mevcut bütün binaları yakıp yıktılar.

2 nci Kovan bölgesinde de 21 Aralık 1963 tarihinde başlayan yoğun Rum saldırılarına karşı konulmuş, Kermiya (Metehan) ve Gelibolu mahallesi başarı ile korunmuştur. Yunan Alay'ının Kumsal baskınından sonra Kıbrıs Türk Kuvvetleri Alayı (KTKA)'nın, kampını terk ederek Ortaköy ve Gönyeli'ye yerleşmesi için büyük yararlılık gösterilmiş ve Lefkoşa - Girne yolunun kontrolü elde bulundurulmuştur.

Yıldırım grubu ise Ledrapalas ile Ortaköy köprüsü arasındaki bölgede çok kısıtlı

imkânları ile Lefkoşa'nın savunmasına katılmıştır. 1964 yılında Lefkoşa Sancağı'nda yeni düzenleme yapılmış, sancağa bağlı 3 ncü Kovan ve 4 ncü Kovan ayrılarak Boğaz Sancağı teşkil edilmiştir. 1968 – 1969 yılları arasında acemi er eğitimi 22 nci Tabur sorumluluğunda yapılmıştır.

Mücahitler; Kıbrıs mücadelesine, yaptıkları askeri katkı kadar bıraktıkları eserlerle de damgalarını vurmuştur. Mücahitlerin, Rum mezalimi sonucunda evlerini terk etmek zorunda kalan göçmenler için yapılan göçmen evleri, genel hastane gibi kamu yararına olan binaların inşasında önemli katkıları vardır.

Diğer Türk bölgelerine kıyasla, Rumların Lefkoşa'ya karşı ekonomik ve askeri baskıları daha şiddetli olmuştur. Lefkoşa sancağı savunma görevini sürdürürken, Rumların her türlü ekonomik ablukasına rağmen mevzi ve binalar inşa etmiştir. Önemli yapılardan biri de halen 1 nci Piyade Alay Karargâhının bulunduğu Mücahitler Sitesi'dir. (1968 – 1973)

Yıldırım Grubu, 1nci Kovan ve 2nci Kovan yeniden teşkilatlandırılarak başlangıçta “Grup” daha sonra 1968 yılından itibaren de “Tabur” diye adlandırılan 11 nci Grup, 22 nci Grup ve 33 ncü Grup kurulmuştur. Petek diye isimlendirilen birimler bölük olarak adlandırılmıştır.

11 nci Tabur; 22 ncü Bölük, 33 ncü Bölük, 44 ncü Bölük ve 55 ncü Bölük, 22 nci Tabur; 77 ncü Bölük, 86 ncü Bölük (1968'de kuruldu), 99 ncü Bölük, 33 ncü Tabur; Yıldırım Grubunun devamı olan 20 ncü Bölük, 30 ncü bölük ve 11 nci Bölük'ten teşkil edilmiştir. Ayrıca sancağa bağlı bayraktar kışlasında 10 ncü Bölük ve Destek Bölüğü oluşturulmuştur.

1974 Barış Harekâtı'nda Lefkoşa sancağı kısıtlı imkanları ile muharebelere katılarak birçok yerleşim yerini ele geçirmiştir. Lefkoşa Sancaktar'ı 22 Temmuz 1974 günü 6 ncı Kolordu Komutanı Korgeneral Nurettin Ersin' e başvurarak Küçük Kaymaklı bölgesinin 11 yıldır Rum'ların kontrolünde olduğunu ve bu bölgeyi kendi imkânları ile Rum'lardan geri alabileceklerini kendilerine izin verilmesini teklif etmiştir. 6 ncı Kolordu Komutanı Korgeneral Nurettin Ersin 23 Temmuz 1974 günü saat 11.00'da kendi el yazısı ile yazıp yayımladığı 3 Numaralı Harekât Emri ile

Lefkoşa Sancağı'na taarruz emri vermiştir.

1974 Barış Harekatı'nda Küçük Kaymaklı'yı ele geçirmekle görevlendirilen 11 nci P. Taburu, 44 ncü ve 33 ncü P. Bl.leri bulundukları hatta savunmalarına devam ederken, kuzeyden güneye 77 nci ve 55 ncı P. Bl.leri taarruz kademesinde, 66 ncı P.Bl. ihtiyatta olmak üzere tertiplenmiştir. 11 ncı P.Tb. Ve 55 nci P.Bl. Karargâhı bugünkü meclis'te, 77, nci P.Bl. Karargâhı bugünkü Merkez Komutanlığı'nda, 44 ncü P.Bl. Karargâhı Tren Yolu Sokak'taki Poliklinik'te (eski revir), 33 ncü P.Bl. Karargâhı bugünkü İzmir Sokak ile Yenice Sokağın kesiştiği yerde, 66 ncı P .Bl. Karargâhı Bayraktar Kışlasında (Turizm Bakanlığı) bulunmaktaydı.

Kıbrıs Türk Barış Kuvvetleri birlikleri ile birleşmeyi müteakip 11 nci P.Tb. 23 Temmuz 1974 günü taarruza başlamıştır. 77 nci P.Bl. Atatürk caddesi Üsküdar Bar – Çobanevleri istikametinde, 55 nci P.Bl., Sanayi Holding – Telekomünikasyon Dairesi - Jeoloji Ve Maden Dairesi - Bülent Hüseyin Sokak - Hamdi Bey Sokak istikametinde taarruz ederken, 22,44 ve 33 ncü P.Bl.leri sorumluluk bölgelerini savunmaya devam etmiş, 66 ncı P.Bl. Taburun ihtiyatı olarak görevlendirilmiştir.

23 temmuz günü akşamına kadar 77 nci P.Bl., Yenişehir – Kaymaklı Şehitler Abidesi bölgesi - Atatürk Caddesi kuzeyi Mehmet Kemal Sokağı kadar olan bölgeyi, 55 nci P.Bl., Sanayi Holding-Devlet Emlak ve Malzeme Dairesi-Polis Karakolu ile Kahramanlar Caddesine kadar olan bölgeyi ele geçirmiştir. Bozguna uğrayarak ağır zayıt veren Rum Taburu geri çekilmek zorunda kalmıştır.

24 Temmuz günü; 77 nci P.Bl. Taarruzla Mehmet Emin Sokak ile Çobanevleri dahil arasında kalan bölgeyi saat 04:00'a kadar ele geçirmiş, ancak saat 09:00'da başlayan Rum Zırhlı Keşif Taburu karşı taarruzu neticesinde bugünkü temas hattı bölgesine geri çekilerek savunma tertibi almıştır. 55 nci P. Bl. Kahramanlar Caddesi ile bugünkü temas hattı arasında kalan bölgeyi ele geçirerek savunma için tertiplenmiştir. 44 ve 33 ncü P. Bl.lerinden birer takım Küçük Kaymaklı Camii - Polis Evleri bölgesini ele geçirmiştir.

Küçük Kaymaklı harekâtı ile koordineli olarak Kıbrıs Türk Kuvvetleri Alayı (emrinde 66 ncı P.Bl. ve Kıvılcım Takımı) 23 Temmuz 1974 günü Domuz Burnu

(Genç Tepe) - Dolap Ovası Mevkii istikametinde taarruzla doğuda Bolu Sokak, güneyde Okullar Yolu Sokağı kadar olan bölgeyi, 88 nci P.Bl. Hamitköy - Küçükkaymaklı istikametinde taarruzla batıda Bolu Sokak, güneyde Şehit Doğan Ahmet İlkokulu'na kadar olan bölgeyi ele geçirmiştir. Başarılı muharebeler sonucunda 24 Temmuz 1974 günü Küçükkaymaklı tamamıyla Rum'lardan temizlenerek Türklerin kontrolüne geçmiştir. 11 nci Piyade Taburu ele geçirilen bölgede yeniden teşkilatlanmıştır.

22 nci Tabur, hava indirme harekâtının doğu ve kuzey yan emniyetini sağlamış, 21 Temmuz günü Domuz Burnu Tepe ve Küçükkaymaklı Mezarlığına kadar olan bölge ele geçirilmiş, 14 ncü P.A. ile birlikte Mağusa istikametindeki taarruza katılarak düşmanın kuvvetli direnek noktaları olan Kara Tepe ve İngiliz Tepe ile Haspolat'ın ele geçirilmesini sağlamıştır.

33 ncü Tabur 23 Temmuz günü Kornaro Oteli, Osmanlı Bankası, Ermu Caddesini, Baf Sokağın bir bölümünü ve Ledra Caddesinin bir bölümünü ele geçirmiştir. Lefkoşa sancağı 1963-1974 yılları arasındaki muharebelerde 89 şehit vermiştir.

1976 yılında yapılan yeniden yapılanma neticesinde Lefkoşa sancağı, 1 nci Piyade Alay Komutanlığı olarak değiştirilmiştir. 11 nci Tabur 1 nci Piyade Taburu, 22 nci Tabur 2 nci Piyade Taburu, 33 ncü Tabur 3 ncü Piyade Taburu olarak yeniden teşkilatlandırılmış ve 1 nci Piyade Alayı bu tarihten sonra da Lefkoşa'nın savunulması vazifesine başarıyla devam etmektedir.

22 nci Tb. Kısa Tarihçesi¹

22 nci Tb. 1963 çarpışmalarından önce 2 nci Kovan diye biliniyordu. Hamitköy, Ortaköy, Gönyeli ve Kanlıköy'ü içine alan geniş bir bölgenin savunması sorumluluğunu deruhte etmişti.

Lefkoşa (Eskişehir) Sancağına bağlı olan Kovanın merkezi Gönyelide idi. 1963 çarpışmalarından sonra Kıbrıs Türk Alayının esas kampından çıkıp Gönyeliye yerleşmesi ile Kovan merkezi Ortaköy'e alındı.

Kovana bağlı olan köylerin ayrı ayrı çevre savunma planları önceden hazırlanmış olup, mevziler tespit edilmiş, kullanılacak silahlar ve personel ayarlaması yapılmıştı. Hazırlanan planlar o zaman Sancak Dal-3'ü olan Sayın Nejat Konuk tarafından tasvip edilmişti.

Kovanla Sancak arasında yapılan bütün yazışmalar büyük bir gizlilik içinde olurken 2 nci Kovanın kullandığı kod isim Tunçbilek idi. Kovana bağlı köylerin nüfusunun %8'inin mukavemetçi olması gerekiyordu. Bunun için uygun şahıslara gizlice yaklaşma yapılır, davaya bağlılığı, karakteri, milli hisleri önceden, kendisine sezdirmeden mukavemetçiler tarafından tespit edildikten sonra tasvip için Sancağa gönderilirdi. Tasvip gelince tertiplenen gizli yemin törenleri ile (Silah, Kur'an, Bayrak) yeni mukavemetçiler saflarımıza katılırdı.

Çarpışmalar öncesi Kovanın personel durumu şöyle idi: Gönyeli 96, Ortaköy 38, Kanlıköy 14, Hamitköy 18 olmak üzere toplam 156.

Kovan Beyi: Mehmet Münir (Ortaköy Başöğretmeni),

Yardımcısı: Mehmet Veli Destebat (Gönyeli),

Dal-1: İrfan Hasan Paralık (Hamitköy),

Dal-2: Hüseyin Ali Terzi (Gönyeli),

Dal-3: Mustafa Behlül (Gönyeli),

Dal-4: Cevdet Gönyelili,

¹ 22 nci Tb. Kısa Tarihçesi, K.K.T.C. Milli Arşiv ve Araştırma Dairesi, Rf. No. 298.

Kovanın Silah ve Cephane Durumu; Silah ve cephanemiz, hatta 1 nci Kovana ait olanların büyük bir kısmı bölgenin arazi oluşu nedeniyle 2 nci Kovan bölgesinde gömülü (çanaklanmış) idi. Her çanak için 2 mukavemetçi onun saklanması emniyeti, zaman, zaman kontrolünden sorumlu olurdu. Kovan Beyinden emir alınmadıkça çanaklar açılmazdı.

2 nci Kovan sorumluluğundaki silah ve cephane sayısı: 29 iğne (Tabanca), 65 Raptiye (Sten), 163 Çivi (Piyade tüfeği), 3 Zimba (Bren), 350 İğne ucu (tabanca mermisi), 6.400 Raptiye ucu (Sten mermisi), 4.389 Çivi ucu (Piyade mermisi), 150 Top (el bombası).

Eğitimler: Mukavemetçilerin eğitimi hususunda her Kovan için %30 bir hak tanınır ve bunlar Türkiye'ye gönderilerek bir aylık sürelerle kamplarda baskın, pusu, Gizli harekât tekniği, Atışlar üzerinde nazari ve pratik Eğitim görürlerdi. Hasret Eğitiminde temayüz edenler döndüklerinde Kovanca hazırlanan bir plana göre yeni alınan personeli atış hariç kısa bir eğitimden geçirirlerdi. Eğitimler geceleri mukavemetçilere ait evlerde veya okullarda gizli olarak yapılırdı.

İnce av (Alarmlar): Sancaktan gelen emirlerle veya Kovan beyinin vereceği Eğitim maksadıyla Alarm tatbikatları yapılırdı. 63 öncesi alarmlar tamamıyla silahsız yer alırdı. Aşağıda belirtilen sebeplerle alarmlar veya tatbikatlar yapılmakta idi;

- K.T.K. Alayının değişmesine düşen günlerde,
- Bayramlar ve Milli günlerde,
- 1 Nisan EOKA gününde,
- 25 Martta,
- Kovanda yapılan tatbikatlarda.

Kovanın yapacağı herhangi bir alarm daha önce sancağa bildirilir, Sancaktar veya Bayraktar tarafından izlenirdi. 1963 öncesi bütün Sancaktar ve Bayraktarlar mukavemetçilerle direkt temas kurmazlar, gizli kalırlardı. 1963 sonrası Sancaktar ve Bayraktarlar zaman zaman mukavemetçilere moral takviyesi için görünürlerdi.

1963 çarpışmalarının başlaması ile ani bozguna uğrayan KüçükKaymaklı mukavemetçilerine yardım için 38 kişilik bir mukavemetçi gurubu, Kanlıdere içinden Kumsaldan Lefkoşa'ya gönderildi. Bu Lefkoşa Serdarından gelen yaya bir haberci ile

istendi. Un Fabrikası ve Kornaro Otelinden Ortaköy bölgesi ateş altında idi. 6 kişilik bir destek gurubu Ortaköy'ün batısından Kornaro otelini ateş altına alınca Rumlar Türk Alayı taarruza geçti korkusuyla ateşi kestiler ve böylece birliğimiz önce Lefkoşa'ya ve oradan K. Kaymaklı'ya yetişti, fakat iş işten geçmişti, Mukavemetçiler ve sivil halk Hamitköy'e çekiliyorlardı. Ertesi günü 38 kişilik birliğimiz parçalanmış, bir kısmı Lefkoşa'da, bir kısmı Hamitköy'de kalmış ve bir kısmı da tarlalardan Gönyeliy'e gelmişlerdi.

Lefkoşa'da kalan mukavemetçilerimizin bir kısmı geri dönmemişler orada görevlerine uzun müddet devam etmişlerdi. Bu duruma alışan 1 nci Kovan daha sonra zaman zaman bizden mukavemetçi ve silah istemeğe devam etmiştir. 1 nci Kovan Beyi aynı zamanda Sancak Dal-3'ü idi, mukavemetçilerimize sahip çıkmak istiyordu, nitekim bunlarda iki ay gibi uzun bir müddet evlerinden uzak kalınca (Gönyelili idiler) itaatsizlik alametleri gösterdiler. Serdarın emri ile geri verildiler. 9.1.1964 tarihinde Serdarın ikinci bir emri ile bu defa Ortaköy'den 20 kişilik bir ekip istendi.

Türk Alayı artık kampından çıkmıştı. Ev™ sahibi Kovan olarak gereken kolaylık gösterilecekti. Alay Komutanı, Karargâh Dal-3 ile teşriki mesai yapıldı, her türlü yardımlaşma örneğine her gün bir yenisi ekleniyordu. Bu çok uzun sürmedi.

Kanlıköy'de Barış gücüne bağlı bir Finlinin vurulma olayı: "Rumların Kanlıköy ve Bilhassa Gönyeliye karşı kinleri çoktu. Bu sebeple bu köylerin mukavemetçileri daima tetikte idiler. 1964 yılı ortalarında idi. Bir akşam sarhoş bir Finli Kanlıköy'ün güney mevzilerinden köye sokulmak istedi. O istikametten ancak Rumların gelebileceğini bilen Mukavemetçilerimiz hemen ateş açarak Finliyi vurdular ve anında öldü. Bu uzun tartışmalara yol açtı fakat neticede polis raporları tanzim edilerek haklı durumumuz meydana çıkarıldı. Raporu hazırlayan Polis Kumandanı Salih Efendi Fin Komutanından takdirname aldı."

Merkezi Fota köyü olan 2 nci Kovan Beyi ile yapılan bir temasla Lefkoşa-Girne yolunun emniyeti ile St.Hilaryonun işgali görülmüştü. Adamları olmadığı gerekçesi ile Bizim Kovanımız adamları temin etti ve 22.1.1964 tarihinde Gönyeliden seçtiğim 18 Mukavemetçi ile St.Hilaryon ve 101 evlerde hiçbir mukavemet olmadan zapt edildi.

Akritas Örgütü ve Planları¹

(Rumların Kıbrıs Türklerini Yok Etme Girişimlerinin Ana Belgesi)

AKRITAS PLANI

ÇOK GİZLİ

KARARGÂH

Başpiskopos Makarios'un verdiği son demeçler ile Milli davanın yakın bir gelecekte alacağı yön belirlenmiş oldu. Geçmişte de vurguladığımız gibi milli mücadeleler ne bir günde çözümlenebilir ne de değerlendirilebilir. Milli davaların çeşitli aşamalarının geçilmesi için süre belirlemek de mümkün değildir. Ulusal davamız, ancak şimdiye kadar yer almış gelişmelerin, belirmiş koşulların ve alınmış önlemlerin ışığında incelenebilir. Her önlemin uygulanacağı taktiği ve zamanı, içte ve dışta o gün hâkim olan koşullar tayin eder. Bütün bu çaba gerçekten güçtür ve birçok safhadan geçilmesi şarttır; çünkü sonucu etkileyen faktörler çok ve çeşitlidir. Herkesin, alınan önlemlerin daha önce yapılmış ve yapılmakta olan incelemeler sonucu alındığını ve gelecekte alınacak önlemlerin temelini oluşturduğunu bilmesi yeterlidir. Ayrıca, şimdi düşünülen bu önlemlerin, self determinasyon hakkımızın kayıtsız şartsız ve tam olarak uygulanması olan nihai ve değiştirilemez milli amacımızın sadece ilk adımını ve basit bir aşamasını teşkil ettiğinin de bilinmesi yeterlidir.

Amaç değiştirilemez olduğuna göre, incelenmesi gereken konu taktiktir. Bu da, zorunlu olarak, iç ve dış (uluslararası) taktik diye ikiye ayrılmalıdır, çünkü her iki halde de davamızın sunulması ve yönetilmesi farklıdır.

¹ KKTC Milli Arşiv ve Araştırma Dairesi belgeleri, **Akritas Örgütü ve Planları** (Rumların Kıbrıs Türklerini Yok Etme Girişimlerinin Ana Belgesi), KKTC Enformasyon Dairesi Yayını, Referans No. 4179, Kutu No. 120.

A. Dışta (Uluslararası Alanda) Kullanılacak Metot.

Mücadelemizin son safhasında Kıbrıs sorunu, dünya kamuoyuna ve diplomatik çevrelere, Kıbrıs halkının self determinasyon hakkını kullanması istemi olarak sunulmuştu. Bu hakkın kullanılmasında Türk azınlığı sorunu, bilinen şartlar altında ortaya atılmış ve toplumlararası çarpışmalar bahane edilerek iki toplumun birleşik bir idare altında birlikte yaşayamayacağı görüşü kanıtlanmaya çalışılmıştı. Son olarak da sorun, birçok uluslararası çevreler için, karşıt taraflar arasındaki görüşmeler sonucunda varılan bir anlaşma yolu ile çözüm olarak gösterilen Londra ve Zürih anlaşmaları ile halledilmiş oluyordu.

a) Bu nedenle ilk hedef, Kıbrıs sorununun tam olarak çözümlenmediği ve yeniden gözden geçirilmesi gerektiği izlenimini uluslararası alanda yaratmak olmuştur.

b) İlk gaye, Rum çoğunluk olarak haklı çıkmak ve;

(i) Bulunmuş olan çözüm tatminkâr ve adil değildir,

(ii) Varılan anlaşma, çatışan tarafların gönüllü ve baskısız rızaları sonucu elde edilmemiştir,

(iii) Anlaşmaların gözden geçirilmesi, Rumların imzalarını inkâr etme çabası değildir zorunlu bir var oluş koşuludur,

(iv) İtki toplumun bir arada yaşaması mümkündür,

(v) Yabancıların güvenmesi ve dayanması gereken güçlü unsur Türkler değil Rum çoğunluğudur izlenimini yaratmak olmuştur.

c) Yukarıdaki hedefi gerçekleştirmek çok güç çaba gerektirmişse de tatminkâr sonuçlar alınmıştır. Birçok diplomatik temsilcilikler, anlaşmaların tatminkâr ve adil olmadığına, baskılarla ve gerçek görüşmeler yapılmadan imzalandığına, çeşitli tehditler sonunda empoze edildiğine inanmış bulunuyorlar. Liderliğimizin, aklıselimle hareket ederek, anlaşmalar sonucu varılan hal çaresini, bir referandumla veya başka bir şekilde, halka resmen onaylatmaması, elimizde önemli bir kozdur; aksi halde, 1959'daki

atmosfer içinde halk anlaşmaları mutlaka onaylardı. Genel olarak şimdiye kadar Kıbrıs'ın yönetiminin Rumlar tarafından yürütüldüğü, Türklerin ise sadece olumsuz ve köstekleyici bir rol oynadığı kanıtlandı.

d) İkinci hedef. Birinci aşamayı böylece tamamladıktan sora ikinci aşama eylemlerimizi ve amacımızı uluslararası alanda gerçekleştirmemiz gerekiyor. Bunlar genel hatlarıyla şöyledir:

(i) Rumların niyeti, Türkleri baskı altında tutmak değil, hükümet etmenin makul ve adil olmayan kurallarını ortadan kaldırmaktır.

(ii) Bu kuralların bugün ortadan kaldırılması gerekir, çünkü yarın geç olacaktır.

(iii) Bunların ortadan kaldırılması, uygun ve kaçınılmaz olmasına rağmen, Türklerin mantıksız tutumları yüzünden mümkün olmamaktadır ve o nedenle de Türklerle ortaklaşa ve anlaşarak hareket etmek gerçekten imkânsız olduğundan tek yanlı hareket haklı olur.

(iv) Bu gözden geçirme konusu Kıbrıslıların bir iç sorunudur ve bunun için kimseye, güç kullanarak veya başka şekilde, dıştan herhangi bir müdahale hakkını vermez.

(v) Önerilen değişiklikler makuldür, adildir ve azınlığın makul haklarını garanti eder.

e) Bugün uluslararası havanın, her türlü baskının ve özellikle azınlıklara yapılan baskının karşısında olduğu genellikle kanıtlanmıştır. Şimdiye kadar Türkler Ada'nın Yunanistan'a ilhak edilmesinin kendilerini köle durumuna sokacağına dünya kamuoyunu inandırmakta başarılı oldular. Bu şartlar altında talebimizi, mücadele süresince olduğu gibi, ENOSİS değil de self determinasyon için hür irademizi uygulama hakkımız temeline dayayarak dünya kamuoyunu kendi yönümüzde etkileyebilmek çabamızda ciddi başarı olanağımız bulunduğu değerlendirilmektedir. Self determinasyon hakkımızı tamamen ve engellenmeden kullanabilmemiz için de anayasanın ve anlaşmaların (Garanti ve İttifak anlaşması vs. gibi) halk iradesinin kayıtsız bir şekilde ifade ve uygulanmasını engelleyen ve dış müdahale tehlikesine gebe tüm hükümlerinden

kurtulmamız gerekiyor. Bu nedenlerle ilk saldırı hedefimiz, bundan böyle Kıbrıslı Rumlarca kabul edilmediğini ilk olarak belirttiğimiz Garanti Anlaşması olmuştur.

Bu sağlandıktan sonra, hukuki ve manevi hiçbir güç, kendi başımıza ve hür olarak kendi geleceğimize karar vermemizi ve bir plebisit ile self determinasyon hakkımızı kullanmamızı engelleyemeyecektir.

Yukarıdakilerden anlaşılacağı üzere, planımızın başarısı için bir girişim ve gelişmeler zinciri gereklidir. Bunların her biri kaçınılmaz ve zorunludur, çünkü aksi halde, gelecekteki girişimlerimiz yasal olarak haksız ve politik yönden başarılması imkânsız olur; ayrıca halkımızı ve ülkemizi ciddi tehlikelerle karşı karşıya bırakmış oluruz. Hareket hattımız başlıklar halinde şöyledir:

(a) Anlaşmaların olumsuz maddelerini değiştirmek ve buna paralel olarak Garanti ve İttifak anlaşmalarını fiilen zayıflatmak. Bu adım kaçınılmazdır çünkü olumsuz yönleri tadil etmek ihtiyacı genellikle bütün dünyaca kabul edilmiştir ve makul addedilmektedir (tek yanlı hareketimizi bile haklı gösterebiliriz), buna karşılık böyle bir tadil çabamızı engellemeye yönelik bir dış müdahale haklı gösterilemez ve uygulanamaz.

(b) Yukarıdaki işlemten sonra Garanti Anlaşması (müdahale hakkı) hukuken ve esas olarak uygulanamaz.

(c) Kıbrıs, self-determinasyon hakkının kullanılmasındaki kısıtlamalardan (Garanti ve İttifak anlaşmalarındaki) kurtulduğunda, halk kendi arzusunu ifade edip uygulamakta serbest olacaktır.

(d) O zaman tamamen bağımsız olacağımızdan devlet kuvvetlerinin (polis gücü ve hatta dost askeri güçler) herhangi bir iç veya dış müdahaleye yasal olarak karşı koyması; çünkü o zaman bağımsız olacağız.

Görülüyor ki (a) maddesinden (d) maddesine kadar olan harekât şarttır ve yukarıdaki sıraya göre ve birbirlerini izleyerek yapılmalıdır.

Bunun sonucu olarak da beliren gerçek şudur: Eğer yukarıdaki eylemlerden

herhangi bir uluslararası başarı olanağımız olmasını umuyorsak mücadelemizin herhangi bir aşamasını bir önceki aşama tamamlanmadan açıklamamak zorundayız. Örneğin, yukarıda belirttiğimiz dört aşamanın gerekli yol olduğu kabul ediliyorsa. (d) maddesi açıklanmışsa değişiklikten (a maddesi) söz etmek anlamsız olur. Çünkü anayasanın olumsuz hükümlerini değiştirme yollarını ararken böyle bir yenilenmenin devletin ve anlaşmaların işlerliği için gerekli olduğu bahanesini nasıl öne sürebiliriz.

Yukarıda belirtilenler, uluslararası alandaki amaç, hedef ve taktik ile ilgili noktalardır. Şimdi iç cephe.

B. İç Cephe.

İçteki hareketlerimiz, bunların uluslararası alandaki yorumlanmasına ve yapacağımız eylemlerin milli davamız üzerindeki etkisine göre değerlendirilir.

1. Aşılmaz olarak tanımlayabileceğimiz tek tehlike dış müdahale olasılığıdır. Bu, ne maddi zarar ne de kendimiz için tehlikesinden değil, (son değerlendirmede bunlar, kısmen veya tüm olarak kendi gücümüzle karşılanabilecektir) muhtemel politik etkileri için doğrudur. Eğer müdahale tehdidi veya müdahale, planımızın “c” aşaması uygulanmadan önce yapılırsa böyle bir müdahale tamamen haklı görülme bile hukuki yönden tartışılabilir olacaktır. Bu da hem uluslararası alanda hem de Birleşmiş Milletlerde büyük ağırlık taşır. Son zamanlarda yer almış olan benzer olayların tarihinden öğreniyoruz ki hiçbir müdahale olayında, müdahale hukuk dayanağından yoksun olsa bile, ne Birleşmiş Milletler ne de başka güçler, saldırıya uğrayandan önemli tavizler koparmadan, saldırganı söküp atamamıştır. İsrail’in Süveyş saldırısında, harekâtın tüm Birleşmiş Milletler tarafından kınanmasına ve Sovyetler Birliğinin duruma müdahale tehdidine rağmen, İsrail Kızıl Denizdeki Eilat Limanını tutması karşılığında geri çekilmiştir. Tabii Kıbrıs için çok daha büyük tehlikeler vardır.

Eğer iyi çalışır ve yukarıda (a) safhasında belirtilen girişimlerimizi haklı gösterebilirsek hem herhangi bir müdahale haklı görülmeyecek hem de başlangıçta her türlü desteği kazanmış olacağız, çünkü Garanti Anlaşmasına göre, garantör devletler

olan İngiltere, Yunanistan ve Türkiye arasında anlaşma olmadan müdahale yapılamaz. Uluslararası desteğe işte bu temaslar devresinde (müdahale öncesi) ihtiyacımız olacaktır. Anayasada yapılmasını önerdiğimiz değişiklikler makul ve haklı görüldüğü zaman bu desteği alabiliriz.

Bu durumda, ilk hedef, ilk aşamada önereceğimiz değişikliklerin seçimi ile müdahaleden kaçınmaktır.

Taktik: Türklerle birlikte anlaşma çabaları tükendikten sonra makul Anayasal değişiklikler. Birlikte anlaşma imkânsız olduğuna göre tek yanlı girişimi haklı göstermeye çalışacağız. Buna paralel olarak 21. sayfadaki (ii) ve (iii) aşamaları da uygulanır.

2. Açıktır ki, müdahalenin haklı gösterilebilmesi için, anayasada basit bir revizyon teklifinden daha ciddi bir nedenin, daha yakın bir tehlikenin var olması gerekir.

Bu nedenler şunlar olabilir:

- (a) “a” ve “c” sayfaları tamamlanmadan ENOSİS’in ilanı.
- (b) Türklerin katliamı olarak gösterilebilecek ciddi toplumlararası çarpışmalar.

İlk neden, birinci kısımda incelenmiştir, böylece, geriye toplumlararası çatışma tehlikesi kalmış oluyor. Tahrik edilmeksizin Türklere karşı bir katliama girişmek veya hücum etmek niyetimiz olmadığına göre geriye, Anayasa'nın herhangi bir maddesini tek yanlı olarak değiştirmeye kalkışmamız halinde, Türklerin şiddetli tepki göstererek olaylar ve çatışmalar yaratmaları veya katliamlar, gösteriler ve bomba olayları sahneleyerek Rumların gerçekten kendilerine hücum ettiği ve bu yüzden can ve mal emniyetleri için müdahalenin şart olduğu izlenimini yaratmağa çalışmaları olasılığı kalır.

Taktik: Anayasa değişikliği çabalarımız açık olacak, daima barışçı görüşmelere hazır görüneceğiz ve eylemlerimiz hiçbir zaman tahrik edici veya şiddet hareketi şeklinde olmayacak. Muhtemel olaylar, başlangıçta kanun çerçevesinde ve yasal güvenlik kuvvetleri tarafından plan uyarınca karşılanacaktır. Hareketlerimiz yasal

görünümlü olacaktır.

3. Anayasayı tek yanlı değiştirme hakkımız ihdas ve kabul edilmeden önce, tarafımızdan şiddet kullanılması gerektiren Belediyelerin birleştirilmesi gibi, girişim ve kararlardan kaçınılmalıdır. Bu karar, zor kullanarak birleşmeyi ve belediye mallarının müsaderesini sağlamak için hükümetin dinamik olarak müdahalesini zorunlu kılacaktır ki bu da Türkleri muhtemelen sert tepki göstermeye zorlayacaktır. Buna karşılık, örneğin 70:30 kuralını yasal girişimlerle değiştirmemiz daha kolaydır çünkü bu durumda aktif girişimlere ve eylemlere girişmesi gereken Türkler olacaktır, bizim çabalarımız ise eylem değil reddetme olacaktır. Vergilendirmedeki ayrı çoğunluk da aynıdır. Bu önlemler halen etüt edilmiş bulunmaktadır ve uygulanmaları için bir dizi önlemler kararlaştırılmıştır. Bu çabalardan bazıları ile Anayasayı tek yanlı olarak değiştirme hakkımız “de facto” kabul edildikten sonra artık takdirimizi ve gücümüzü kullanarak daha dinamik olarak ilerleyebileceğiz.

4. Yukarıda anlatılan genel planımızın ilk adımı olarak Anayasa değişikliği için girişeceğimiz önemli eylemler karşısında Türklerin çatışmalar yaratmak veya sahnelemek istemeyeceklerine inanmak sağdilik olur. İşte bu nedenle Teşkilatımızın varlığı ve güçlenmesi zorunludur, çünkü:

(a) Türklerin ani tepkilerine karşı bizim karşı saldırımız derhal yapılmazsa Rumlar arasında panik yaratılması tehlikesi vardır ve özellikle şehirlerde, hayati bölgelerin önemli kısmının geri alınamayacak şekilde kaptırılması tehlikesi doğacaktır. Oysa gücümüzün derhal ve öldürücü olarak gösterilmesi, muhtemelen Türkleri kendilerine getirecek ve eylemlerini, önemsiz ve münferit olaylarla sınırlayacaktır.

(b) Türklerin planlı veya ani bir saldırısı halinde, bu saldırı sahnelenmiş olsun veya olmasın, bu saldırıyı mümkün olan en kısa sürede şiddet kullanarak bastırmamız şarttır, çünkü 1 – 2 gün içinde duruma hâkim olabilmemiz halinde herhangi bir dış müdahale mümkün, muhtemel veya haklı olamayacaktır.

(c) Yukarıdakilerden herhangi birinin gerçekteşmesi halinde, kuvvet kullanılarak ve kesin olarak bastırılması, bizim sonradan girişeceğimiz ve Anayasada yeni

değişikliklere yönelik hareketlerimizi büyük çapta kolaylaştıracak ve bunlar herhangi bir tepki olmadan uygulanabilecektir. Çünkü Türkler, tepkilerinin zayıf kalacağını ve toplumları için ciddi zararlar doğurabileceğini kavramış olacaktırlar.

(d) Çatışmaların yayılıp büyümesi halinde, ENOSİS'in derhal ilan edilmesi dâhil, planın (a)'dan (d)'ye kadar aşamalarını uygulamaya hazır olmalıyız, çünkü o zaman diplomatik faaliyetleri beklemek için hiçbir neden kalmamış olacaktır.

5. Bütün bu aşamalarda aydınlatma planlarımızı bilmeyenler ve bilmesine imkan olmayanlarla tutucu çevrelerin propagandalarına karşı koyma faktörlerini de unutmamak gerekir. Belirttiğimiz gibi mücadelemizin en az dört aşamadan geçmesi şart olup planlarımızı ve niyetlerimizi zamansız olarak açıklamamak zorunluluğundayız.

Tam bir gizlilik her türlü milli görevin de üstündedir. KALICILIK VE BAŞARI İÇİN YAŞAMSAL BİR GEREKLİLİKTİR.

Bunun böyle olması tutucuları ve sorumsuz demagogları sözde milliyetçilik ve tahrik edici yayınlar yapmaktan alıkoymayacaktır. Plan onlara liderlerimizin esas amacının milli hedef olmadığını ve sadece anayasa değişikliği olduğunu iddia edebilme olanağını vermektedir. Anayasal değişikliklerin aşama aşama ve hüküm süren şartlar altında yapılması gerekliliği işimizi daha da güçleştiriyor ancak bütün bunlar bizi, ne sorumsuz sokak demagojisine ne de milliyetçilik sömürüsüne itmelidir. Yaptıklarımız bizim en doğru savunucularımız olacaktır. Her durumda yukarıdaki girişimler, bilinen nedenlerle gelecek seçimlerden çok önce önemli ilerleme kaydedeceği ve meyvelerini vereceği için önümüzde kalan kısa dönem içinde olabildiğince itidal göstermeli ve soğukkanlı davranmalıyız. Buna paralel olarak, sadece yurtsever güçlerin birliğini ve disiplinini korumakla kalmayıp bunları daha da güçlendirmek zorundayız. Bu konuda ancak, üyelerimizi ve onlar aracılığı ile halkı iyice aydınlatarak başarılı olabiliriz.

Her şeyden önce gericilerin gerçek kimliklerini açıklamalıyız. Bunlar, yakın geçmişin ortaya koyduğu gibi, küçük sorumsuz demagoglar ve fırsatçılardır. Bunlar, liderliğimize kuduz köpekler gibi saldırırlar, fakat geçerli ve pratik herhangi bir çözüm yo-

lu önermekten aciz, retçiler ve gericilerdir. Tüm girişimlerimizde başarı sağlayabilmemiz için, son dakikaya kadar güçlü ve istikrarlı bir hükümete ihtiyacımız vardır. Bunlar güzel sözler söyleyen ve sloganlar atan yaygaracılar ve lafazanlar olarak ünlüdürler. Bunlar somut eylemlere ve fedakârlık yapmaya isteksiz ve iktidarsızdırlar. Bunun bir örneği, bu günkü durumda dahi Birleşmiş Milletlere başvurunun ötesinde daha somut bir şey önerememeleridir. Bu yüzden daima uzakta tutulmaları ve soyutlanmaları gerekir.

Bunun için yukarıdaki plan ve niyetlerimiz konusunda üyelerimizi SADECE SÖZLÜ olarak aydınlatmalıyız. Bölge Karargâhlarında karargâh ileri gelenleri ve üyelerle yapılan toplantılarda, her üye her şeyi tamamen anlayıncaya ve başkalarına da anlatabilecek duruma gelinceye kadar, yukarıdakiler sürekli olarak incelenmeli ve izah edilmelidir. HİÇBİR YAZILI AÇIKLAMAYA İZİN YOKTUR. YUKARIDAKİLERLE İLGİLİ HERHANGİ BİR BELGENİN KAYBI VEYA SIZDIRILMASI VATANA İHANET SUÇU SAYILIR. Hiçbir şey mücadelemize bu belgenin açıklanmasından veya rakiplerimiz tarafından yayınlanmasından daha ölümcül ve kesin zarar veremez.

TCE™

Üyelerimize sözlü bilgi verilmesi ve üyelerimizin aydınlatılması dışındaki bütün çalışmalarımız ve özellikle basındaki yayınlarımız, karar örnekleri vs. çok ılımlı olmalı ve yukarıdakilere hiçbir atıfta bulunulmamalıdır. Söylevlerde ve mitinglerde sadece sorumlu kişiler bölge karargâh başkanlarının sorumluluğu altında, başkanın yapılacak konuşmayı kontrol etmesinden ve kesin onayını vermesinden sonra, yukarıdaki plandan genel hatlarıyla söz edebilirler. Bu halde dahi bu konuşma HİÇBİR ŞEKİLDE BASINDA VEYA BAŞKA YAYINLARDA YER ALMAYACAKTIR.

Taktik: Üyelerimiz ve halk SÖZLÜ OLARAK tamamen aydınlatılmalıdır. Kendimizi ılımlı gösterebilmek için her çaba harcanmalıdır. Planımızın yazılı olarak açıklanması veya basında veya herhangi bir belgede bundan söz edilmesi kesinlikle yasaktır. Resmi kişiler ve diğer sorumlular halkı aydınlatmaya, morallerini ve mücadeleciliklerini yükseltmeye, planlarımızı açıklamamak, basın veya başka bir yolla ifşa etmemek koşuluyla, devam edeceklerdir.

NOT:

Bu belge, alındığı günden itibaren 10 gün içinde, bölge karargâh başkanının sorumluluğu altında ve bütün karargâh mensuplarının huzurunda yakılıp imha edilecektir. Bu belgeyi kısmen veya tüm olarak kopya etmek şiddetle yasaktır. Bölge karargâhı mensupları, başkanlarının sorumluluğu altında planı alıp inceleyebilirler, ancak(bu belgeyi, bölge karargâhı binasından çıkarma hakları yoktur.

Başkan AKRİTAS

GENEL HAREKÂT PLANI

Lefkoşa ve Varoşlar Karargâhının Harekât Planı

Lefkoşa ve civarı “Karargâh” adı altındaki bölgeyi teşkil etmektedir. Bölge beş kesime ayrılmıştır:

Birinci Kesim: Şehrin Batı kısmı (Ay Pavlo - Ay Demet) (Hava alanı yolu).

İkinci Kesim: Eski Şehir (Dereden Magosa kapısına kadar).

Üçüncü Kesim: Doğu bölgesi (Palluryodissa-Kaymaklı-Küçük Kaymaklı).

Dördüncü Kesim: Kuzey kısım (Yenişehir-Kızılbaş).

Beşinci Kesim: İç kısım (Şehir ve civarlarının diğer kısımları) Bu bölgeye yedek kuvvetler de dâhildir.

Her “kesim”, komutanı tarafından idare edilecektir. Bu komutan “Karargâh”a bağlıdır. “Karargâh” aynı zamanda Lefkoşa kazasındaki grupları da idare eder.

Karargâhın görevi;

Türklerin planlı veya plansız her hücumuna karşı, Kıbrıs Rum halkının can ve malını, okulları vs. korumak ve Türklere karşı büyük çapta misillemeye girişmektir. Her kesimin komutanı da aynı görevi paylaşır ve bu hedef için kuvvetleri bulunmaktadır:

Savunma grupları: Türklerin hareketini püskürtmek için.

Yedek gruplar: Savunma gruplarını takviye için.

Sabotaj grupları: Bu gruplar, Türklerin herhangi bir hareketine karşı, misillemeye girişeceklerdir.

Emniyet grupları: Bu gruplar, binalar çevresinde devriye gezeceklerdir.

Yukarıdakilere ek olarak karargâhın emrinde yedek ve sabotaj grupları bulunmaktadır. Bu gruplar herhangi bir kesimin yardımına koşabileceklerdir.

Her kesim ve yedek kuvvetler için ayrı harekât planları vardır. Bu planlar, genel planın bir parçasıdır.

“Karargâh” durumu takip edip, yedek kuvvetleri ihtiyaç duyulan yerlere gönderir.

“Karargâh” planların engelsiz yürümesi için gerekli personeli kararlaştırıp herkesi yerine sevk edecektir.

Yukarıdakilere ek olarak şehir ve civarı karargâhı aşağıdaki işleri yapmalıdır:

(Bu kısım Rum yayın organlarınca sakıncalı bulunarak yayınlanmamıştır).

Türk semtlerinde girişilecek sabotaj hareketleri için genel bir plan hazırlanmalıdır ve plana göre her kesimin sabotaj grupları faaliyete geçirilmelidir.

Daha büyük bir plan hazırlamak ve “karargâh”a bağlı olan grupların bunu tahakkuk ettirmeleri gerekmektedir.

Örnek: Patlayıcı madde taşıyan arabaları havaya uçurmak! Benzin tankerleriyle yangın çıkarmak vs. Silahsız halkı teşkilatlandırmak ve kendilerine av tüfekleri vermek. Böylelikle her evde bir av tüfeği bulundurmak ve ailenin emniyetini sağlamak mümkün olacaktır. Bu takdirde yoldan her geçen Türk’e ateş edebilecektir.

Şimdi elde bulundurulmakta olan zırhlıların varlığını tamamıyla gizli tutmak ve sırası geldiğinde bunları kullanmak önemlidir. Bu zırhlıları kullanacak kişiler eğitim göreceklidir.

Lefkoşa İkinci Bölgesi Harekât Planı:

1. Kıbrıs Türklerinin nümayiş yapmaları ve daha sonra Rum semtlerine girip sabotaj hareketlerinde bulunmaları muhtemeldir. Ayrıca ani ve gizli olarak özellikle geceleyin Rum semtlerine, Rumların canına ve malına tecavüz etmeleri mümkündür. Ayrıca daha büyük harekâtlara girişmeleri muhtemeldir. Aynı zamanda açık veya kapalı yerlerde toplu halde bulunan Rumlara saldırımları ve hükümete veya yöneticilere ait binaları bombalarla havaya uçurmaları mümkündür.

2. Görevleri:

Türk nümayişlerine karşı koymak gücünde olmalıdır.

Baf Sokağı ve Ermu Sokağı güneyinde Ayluka ve Aykasiyanos'taki Rum evlerini Türk hücumlarına karşı korumak ve Türklerin Rum semtlerine akımlarına engel olmak.

Türklerin hareketleri püskürtüldükten sonra Türk semtlerine sızmak ve şekil 2'de gösterilen hedeflere sabotaj yapmak.

(Cetvel 2 Rum yayın organları tarafından yayınlanmamıştır.)

Ermu Sokağı'na yakın Türk evlerini yok edecek durumda olmalıdır. Türk semtlerine yakın olan önemli binaları, kilise, okul vs.yi korumak.

Cimnasyo, Fanaromeni Kilisesi ve Fanaromeni Okulunu korumak.

3. Eski şehirdeki bütün Rum semti bu kesim komutanlığına bağlıdır. Ortak kesimdeki sokaklar şunlardır:

Baf, Ermu, Karababa, Ayyakovos, Büyük Konstantin, Yuannu Çimişku, Kraliçe Elizabeth, Ay Spiridanos, Fratro, Su Deposu.

4. Bu kesime şu gruplar bağlıdır: 9 Savunma grubu: 109 kişi, 2 Emniyet grubu: 24 kişi, 4 Yedek grup: Normal kadro, dört Sabotaj grubu: 20 kişi. Mevcut silahlar: 25 otomatik (sten tipi), 2 bren, 19 piyade, 91 av tüfeği, 4 tabanca. Ayrıca bazuka, havan ve el bombası. (Yedek grupların silahları dâhil değildir)

Lefkoşa Şehri 4. Kesim Harekât Planı:

1. Kıbrıs Türklerinin özellikle Ortaköy, Gönyeli ve Hamitköy'den, Yenişehir ve Kızılbaş bölgelerine büyük ve küçük gruplar halinde sızıp Rum emlakine karşı hareketlere girişmeleri mümkündür. Bu iki Rum semtinin, diğer bölgelere mevcut irtibatını kesmeleri, sonuçta açık veya kapalı yerlerdeki Rum topluluklarına hücum etmeleri mümkündür.

2. Görevleri:

Bu iki bölgedeki Rumları Türk bölgelerinden gelecek hücumlara karşı korumak.

Yenişehir'in savunması, normal savunma ile yapılacaktır. Kızılbaş'ın ise Gönyeli ve Ortaköy'den gelen yolların üzerine mevziler yerleştirerek yapılacaktır.

Görevlerden biri de iki kesim arasındaki irtibatı temin etmektir. Türk semtlerinde, “karargâh”tan alınacak emirler üzerine sabotaj hareketlerinde bulunulacaktır.

(Cetvel 4 Rum yayın organlarınca açıklanmamıştır.)

Üçüncü kesimdeki grupların Türklere karşı girişecekleri saldırıda kendilerine yardım edecektir. Bu kesim “doğudadır”. Bu bölgelerdeki Türk aileleri bertaraf edilecektir.

3. Bu bölgenin sorumluluğu, Yenişehir ve Kızılbaş'taki Rum semtleridir.

4. Kesimdeki gruplar: 4 Savunma grubu: 44 kişi, 2 Emniyet grubu: 8 kişi, 3 Yedek grup:...(Rakam gizlenmiştir), 2 Sabotaj grubu: 10 kişi,

Silahlar: 3 tabanca, otomatik (sten tipi), 1 ağır makineli, 1 bren, 32 av tüfeği,

bazuka ve el bombaları. (Yedek grupların silahları dâhil değildir).

5. (Bu kısım Rum yayın organlarınca sakıncalı bulunarak yayınlanmamıştır).

6. Birinci savunma grubu: Bu grup 16 kişiden kuruludur. (Grup komutanının adı verilmiyor)

Silahlar: 2 otomatik (sten tipi), 1 bren, 2 av tüfeği ve el bombaları Hilarion Sokağı'ndan, benzin istasyonuna ve oradan trafik polisine kadar görev yapacaktır. Daha sonra Cavella Sokağı'ndan Kilisenin üstüne kadar mevzilenip Türklerin sızmasına engel olacaktır. Trafik polisinin işgalinin planlayacak ve "karargâh"ın emrinden sonra harekete geçecektir. Kızılbaş ve un fabrikasındaki Rumlarla irtibat kurup Girne yolunun kapanmasını sağlayacaktır. Toplanma yeri Stradi Mirivilli yoludur.

7. İkinci Savunma Grubu: Bu grubun gücü 12 kişidir. (Grup komutanının adı verilmedi)

Silahlar: 1 Bren, Otomatik, 1 tabanca, 2 piyade, 7 av tüfeği. (El bombası sayısı verilmedi).

Görevi: Truman Sokağı'ndan, Dangli Sokağı'na kadar mevzilenip, Türklerin sızmalarına engel olmak. Devamlı olarak buzhanenin önünden Türk okulları ile civardaki Türk evlerine ateş açılacaktır. Birinci ve üçüncü gruplarla iplik fabrikası ve buzthane grupları ile irtibat halinde bulunacaklardır. Toplanma yeri iplik fabrikasıdır.

8. Üçüncü Savunma Grubu: Bu grubun gücü 18 kişidir. (Grup Komutanının adı verilmedi)

Silahlar: 3 otomatik (sten tipi), 2 piyade tüfeği, 13 av tüfeği. (El bombası sayısı verilmedi).

İşgal edeceği mevkiele: Dangli Sokağı ile Truman Sokağı'ndan, Yenişehir'deki okullar arasındaki bölgeden sorumlu olacaktır. Türker'in sızmasına engel olacak. Yenişehir'deki okulda, güçlü bir direniş kurulacaktır. Devamlı atışla, Tepedelen Sokağı

kontrol edilecektir. Kaymaklı'nın batısında olan gruplara yardım edecek durumu yaratacaktır. Ateş saha ile Kızılbaş grubuyla irtibat temin edecektir. Toplanma yeri İsidoru Sokağı'dır.

9. (Bu kısım Rum yayın organlarınca sakıncalı bulunarak yayınlanmamıştır).

10. (Bu kısım Rum yayın organlarınca sakıncalı bulunarak yayınlanmamıştır).

11. Birinci yedek grubu: Bu grup tam kadrolu ve silahlı olup, ismi verilmeyen bir komutanın emrindedir. Bölge komutanı tarafından verilecek emri alır almaz derhal sabotaj hareketlerine girişecektir. Sıra ile bölgedeki Türk ailelerini bertaraf edecektir. Üçüncü grubu takviye edecektir. Dangli Sokağı'nın doğusundaki Türk semtine sızma yapacak ve Cetvel 4'teki gibi, (Cetvel 4 Rum yayın organlarınca yayınlanmadı) sabotaj hareketleri yapacaktır. Toplanma yeri Saray Sokağı'dır.

12. İkinci yedek grubu: Yenişehir. Tam kadrolu ve silahlıdır. Emir verilince şu görevleri yapacaktır: İkinci grupla beraber Yenişehir'de kalan Türk ailelerini bertaraf edecektir. Bir ve ikinci savunma gruplarını takviye edecektir. "karargâh"tan emir çıktıktan sonra trafik polisini işgal için birinci gruba yardımcı olacaktır. Güney ve batıdaki Türk semtlerine sızacak, şekil 4'teki gibi sabotaj hareketleri yapacaktır. Toplanma yeri Bidinu Sokağı'dır.

(Cetvel 4 Rum yayın organlarınca sakıncalı bulunarak yayınlanmamıştır)

Aşağıdaki savunma gruplarını teşkilatlandırmak ve silahlamak bu kesimin sorumluluğundadır: Un fabrikası, iplik fabrikası, buz fabrikası, Dianellos tütün fabrikası.

Rum Yeraltı Teşkilatının Sorumluları:

Başkan (Görünen) : İç İşleri Bakanı Pol,ikarpos Yorgacis.
 Başkan Vekili : Çalışma bakanı Tassos Papadopullaos.
 Kurmay : Mebus Nikos Koççis.
 Kurmay Daireleri Müdürü : Temsilciler Meclisi Başkanı Glafkos Klerides.

Lefkoşa Bölgesi Kadrosu:

Başkan : Nikos Yuannu.

Yardımcı : Petros Kondopirgu.

Yedekler Komutanı : Kıbrıs Ordusu Yüzbaşı Thassos Marku.

Lefkoşa Şehir Komutanı : Spiros Nikolau.

Lefkoşa Kazası Komutanı : A.Angelidis.

The logo consists of the letters "TCE" in a bold, white, serif font, with a small "TM" trademark symbol to the upper right of the "E". The text is centered within a solid red rectangular background.

T.M.T. Raporları¹**RAPOR-1**TUNÇBİLEK

5.2.1964

Saat: 1.20

Sancaktara,

Telsiz muhaberesi hakkında

Gönyelili radyoya meraklı Ömer Seyfettin isimli bir köylü 24 Ocak 1964 tarihinde radyosunda İngilizce verilen bir haber işitmiş ve bu haberi Gönyelideki Türk Alay mensuplarına iletmiştir. Bu haberle ilgilenen Yarbay Nihat Bey evi ziyaret etmiş ve radyoyu devamlı takip etmesi için ev sahibi Ömer Seyfettin'den rica etmişti. Daha sonra bize intikal eden bu olayla hemen ilgilenip İngiliz Ordusuna ait olduğu tespit edilen bu telsiz muhaberelelerini 24 saat takip edebilecek arı olmayan bir ekip kurulmuştur. Alınan bütün muhabere hemen Serdarlığa iletilmeye başlanmıştır. Bu arada evi daha evvel öğrenmiş ve bu hususta ev sahibine ilk ışığı vermiş olan Yarbay Nihat Bey evden ara sıra geçerek veya bir Er göndererek telsizle ilgili muhabereyi almaya başlamış ve Alaya kolaylık olsun diye ev ile Alay arasında bir telefon irtibatı kurmuştu. Bu şekilde başlayıp 4.2.1964 tarihine kadar devam eden telsiz hususundaki tutumumuz aynı gün o.s. saat 4.00 den itibaren Türk Alayına telsiz muhaberelelerinin verilmemesi hususunda aldığım emir ile neticelenmiştir.

Aşağıdaki hususlara dikkatinizi celp eder verilen emrin tekrar tezekkür edilmesini rica ederim,

1. Telsiz muhabereleleri ta bidayetten beri Türk Alayına verilmekte idi. Telsiz muhaberesini kaydeden ekibin dördü arı olmayan şahıslardı (ehliyetlileri) ve bu işte gönüllü olarak çalışmakta idiler.

2. Telsiz muhaberesi bir aile evinde dinlendiğinden bazı haberlerin etrafa yayılmasından kaçınılamazdı.

¹ **T.M.T. Raporları**, K.K.T.C. Milli Arşiv ve Araştırma Dairesi, Rf. No. 298, Kutu No. 007.

3. Arı olmayan bu şahıslar ve bilhassa Gönyelili Arıbaşı önemli bir haber olduğunda fazla heyecanlanarak bu haberleri yolda, kahvede ve karargâha yaymakta idi.

RAPOR-2

TUNÇBİLEK

20 Aralık,1963

Sancaktarlığa,

19 Aralık 1963 akşamı gece yarısından sonra saat 2.20 de Gönyeli çok sayıda polis baskınına uğramış polisler köyün giriş ve çıkış; noktalarında sabahın saat 4'üne kadar nöbet tutmuşlar ve daha sonra hiçbir taharri yapmadan köyden ayrılmışlardır.

Bölgemdeki Türk köylerine yapılması muhtemel bu tip baskınların önceden bana bilgi verilmesini aksi takdirde Arılarım ve Köylüler beni sorumlu addederler.

RAPOR-3

TUNÇBİLEK

18 .12.1963

Sancaktarlığa,

I.S.II.K.6B/2/1963 tarihli yazınız karşılığıdır

Tunçbilek'in Kocatepesinden 674 numaralı ve Dikelya'da çalışan War Department Auxiliary poliçe; arının son verdiği bilgi aşağıdadır:

1. Yusuf Osman evlidir, beş tanesi on iki yaşından ufak olan ikinci karısından ve ilk karısından evli bir kızı olmak üzere altı çocuğu vardır. Magusa'da ikamet etmektedir. Fotoğrafi ev adresi ve vazife harici düşüp kalktığı kimseler aynı işte çalışmakta olan 674 numaralı arım tarafından en erken bir zamanda temin edilecektir.

2. Geçen raporumda erkek lisesi karşısındaki Shell Benzin istasyonunda yalnız Yusuf Osman'dan bahsetmiştim. Hâlbuki en son edindiğim bilgiye göre o gece Küçük Kaymaklı'lı bir kebabçının karısını kaçıran ve şimdi kebabçı ile aynı karıyı ortaklaşa kullanan Ahmet isminde bir şahıs ta orada idi ve daha sonra bu iki şahıs beraber alınarak Yeni Şehir'de bir eve götürülmüşlerdir. 11 ve 12 Aralık'ta Yusuf Osman'ın izin alarak Küçük Kaymaklı'ya gelip Ahmet'le buluştuğunu öğrendim. Bu iş için istihbaratçı olarak seçtiğim 674 numaralı arı 18.12.1963 tarihinde öğleden sonra dörtten on ikiye kadar aynı işte çalışan Yusuf Osman ile buluşup ondan bilgi toplamağa çalışacaktır.

3. Depintos'un iş yeri Dikelya'dır. Eskişehir'de Depintos'un ikinci kovan tarafından takibi imkânsız görülmektedir. Depintos'un grup halinde resmi elbiseyle çekilmiş bir fotoğrafı ilişiktir.

4. Yenişehir'deki evin adresi ve krokisi ve eve girip çıkanların bir listesi öğrenildiği takdirde eri erken bir zamanda sunulacaktır.

RAPOR-4

TUNÇBİLEK; Sancaktarlığa

19.12.1963 Pazartesi gecesi geç vakit iki Rum'un kullanmakta olduğu bir araba Ortaköy'ün Girne yolu çıkışındaki bir serviye çarparak büyük hasara uğramıştır. Rumların çok sarhoş olduğu sezilmiş ve çarpışmadan çıkan gürültüyü duyan Ortaköylüler hemen hadise yerine koşmuştur. Polise telefon edilmiş fakat Rumların biri Belediye'ye haber verin polis istemeyiz be diye muhatap olmuştur.

Rumlar hemen orayı terk etmişler ve bir hurda halini alan vasıtayı orada bırakmışlardır. Sabaha kadar yoldan geçenler vasıtanın üzerinde çıkabilen her şeyi çıkarıp almışlar fakat bu hadiseden üç saat sonra yaralanmayan sürücü Rum hadise yerine gelerek vasıttadan yalnız oturduğu yastığı çıkarıp almış ve başka hiç bir şey sormadan orayı terk etmiştir.

Bu hadise ile ilgili olacak ki Ortaköy'den biri arı ve diğer ikisi arı olmayan üç şahsın evleri polis tarafından 13.12.1963 tarihinde yoklanmıştır. Meşe bu durumu önceden öğrenmiş ve polisin taharri yapacağı hususunda köylüyü haberdar etmiştir.

RAPOR-5

TUNÇBİLEK

3 Kasım 1963

Sancaktarlığına,

Konu: Tunçbilek'teki İnce Av Hakkında

27 Ekim, 1963 ve 31 Ekim, 1963 her iki tarih de dahil geçen müddet esnasında Kovanımda bütün arılar ince av tertibine geçmişlerdir. 27 Ekim 1963 tarihinde Kovanıma bağlı Kanlıköy, Gönyeli, Ortaköy ve Hamitköy tarafımdan ziyaret edilmiş ve mezkûr köylerdeki Petek Beyleriyle temas edilerek beş günlük bir ince av plânı beraberce tertiplenmiştir. Bu müddet esnasında Kovanbeyi ve yardımcısı her gece saat üçe kadar vazife başında bulunmuş ve her köyün Karargâhları ani baskınlarla teftiş edilmişlerdir.

Kovanımdaki İnce Av tertibinin Şeması:

1. Kanlıköy'de:

Bütün arılar vazifelendirilmiş köyün yüksek yerinde bir gözetleme noktası seçilerek hazırlanan nöbet listesine göre köyün arıları vazifelerini hakkiyle ifa etmişlerdir. Herhangi anormal bir durum rapor edilmemiştir.

2. Gönyeli'de:

Petek I den 24, Petek III den 24 ve Petek IV den 12 arı olmak üzere bütün gözetleme devresi esnasında 60 arı vazifelendirilmiştir. İnce av müddeti esnasında Karargâhtan her hangi anormal rapor gelmemiştir. Petek III den Petekbeyinin dediğine göre 1784 numaralı Arı kendisiyle alay etmiş ve işbaşı yapmamıştır. 1781 ve 1802 numaralı arılar mazeret beyan ederek vazife almamışlardır. 1803 numaralı arı 500 mil ödeyerek yerine başka bir arı göndermiştir. Petek I den 1749 numaralı arı kahveci

olduğunu beyan ederek ve 1739 numaralı arı saat 3 e kadar bar çalıştırdığını söyleyerek işbaşı yapamamışlardır.

3. Ortaköy’de:

Petek II ile Petek IV ün birer kısmını ihtiva eden Ortaköy’de dört gözetleme noktası ihdas edilerek bütün arılar vazifelendirilmiş ve ince av müddeti esnasında bütün arılara ikişer ve bir kısım arılara üçer defa nöbet düşmüştür. Gözetleme noktalarına karargâh olarak Okul seçilmiş ve bütün harekât gece saat 11’ e kadar okuldan sabahın 4’üne kadar ise köy kulübünden idare edilmiştir. 30 Ekim 1963 tarihli Ortaköy’ü alakadar eden raporumu görünüz. Bundan gayri herhangi bir anormal durum görülmemiştir.

4. Hamitköy’de:

İnce av müddeti esnasında bütün arılar vazifelendirilmiş köyün su deposu civarında yüksek bir tepede bir gözetleme noktası ihdas edilerek ikişer kişilik ekipler halinde nöbet tutulmuştur. Herhangi anormal bir durum görülmemiştir. Yalnız 31 Ekim, 1963 tarihinde sabah saat 3’de 1930 numaralı arı (Karargâh komutanı) evinde uyur vaziyette bulunmuş Kovanbeyi ve yardımcısı tarafından uyandırılmış ve gereken ihtar o anda kendisine yapılmıştır. Genel olarak Kovanımda memnuniyet verici bir ince av tatbikatı yapılmıştır.

RAPOR-6

TUNÇBİLEK

11Ekim1963

Sancaktarlığa,

10 Kasım 1963 akşamı Ortaköy’de bakkallık yapan Hasan Muharrem Karapazar, 3 kişi tarafından korkutulmak istenmiştir. Bu şahısların hepside piyasa mensubu olup bu olayı kendileri kararlaştırmış ve tertiplemişlerdir. Meşe durumu sabahleyin bölge polis mesulünden öğrenmiş ve öğleden sonra tahkikat açmıştır.

Hasan Muharrem uzun zamandan beri Ortaköy'deki Rum polislerin himayesine sığınmış ve hemen hemen her akşam onlarla temas ederek dükkânında içmektedirler.(30 Ekim tarihli raporumu görünüz.) Hasan Muharrem akşam hiç kimseyi görmemiştir. Hasan Muharrem'in şüphelendiği şahıslar şunlardır:

1-Ayhan Sütçüoğlu: Peynirhanede memurdur. Hasan Muharrem Peynirhaneden iki sene önce almış olduğu bir tekerlek peynirin fiyatını ödememiştir. Şimdi dava olunmuştur. Kendisini dava ettiren Hasan Muharrem Ayhan'dan şüphelenebilir. Ayhan Arıdır.

2- Nihat Mustafa: Köy destebanıdır her yerde önayak olduğu için ve yaz geceleri kendisi ile bu çeşit şaka ettiği için bundan da şüphe edebilir. Desteban da arıdır.

3-Mehmet Ali Fadıl: Hasan Muharrem bu arının kardeşinin dükkânını N.A.A.F.İ. sigarası satar diye, sıkı arkadaşlık kurduğu polis Kiryako ve Çavuş Pilava vasıtası ile yoklatmıştır. Onun için bundan da şüphe edebilir.

Hâdise şöyle cereyan etmiştir: 10 Kasım 1963 Pazar gecesi saat 12.05 civarında önce Hasan Muharrem'in dükkânına,

“Yasu Kiryaku Vatan Haini

Sana ve Kafadarlarına Son İhtar.”

İbareleri yazılmış ve imza yerine bir iğne resmi yapılmıştır. Daha sonra pencere ve kapıya birer süt kutusu gazyağı dökülmüş ve kapısı taşa tutulmuştur. Bunun üzerine "cankurtaran yok mu? " diye çağırmış ve çocuklara sattığı düdüklerden bir tane eline geçirerek çalmağa başlamıştır. Komşularından Ali Hüdaverdi (Arıdır) ve Mustafa Çavuş kalkıp gelmişler ve henüz tutuşan kapıyı söndürmüşlerdir. Bunlar da kimseyi görmemişlerdir.

Hasan- Muharrem Kermia polisine şikâyetle bulunmuş iğne ile tehdit edildiğini uydurmuş ve kendisini köy teşkilât adamları tehdit etti diye şikâyetle bulunmuştur. Bu şekilde itham yaptığı için 3 Arı tevkif olunmuş ve evleri yoklanmıştır. Evlerinde hiçbir şey bulunmamıştır.

Bütün alış verişlerini Rumlardan yapan, hatta Lefkoşa'ya Kallinin otobüsleri ile giden, köyde Rum makarnası satan, coca-cola satan ve Rumlarla sıkı temas yapan bu adama köylünün mehel gördüğü ceza daha kanaatimce daha aiftır bile, Onun için tevkif edilen suçsuz arıların serbest bırakılması için tavassut edilmesi.

RAPOR-7

MERHABA ARKADAŞLAR!

Uzun zamandan beri sizlerle karşılıklı konuşmak imkânını bulamadım. Gene de görülen bazı aksaklıklar olmasaydı sizlerin vakitlerini alıp bir toplantı yapmak lüzumunu hissetmezdim.

Karşı unsurun son üç aydan beri girişmiş oldukları devamlı ve planlı hareketleri bizlerin daha ciddi ve sıkı bir şekilde çalışmamızı icap ettirir. Ancak bu çalışmaları yaparken isteyerek bir şekilde zorlanmadan, içten gelen bir çaba ile bunu yapmamız gerekir. Kulağıma kadar gelen ve benim de yakından gördüğüm gibi petek beylerinin bizden emir alarak sizlere vermiş oldukları vazifeleri bazılarınız çeşitli sebeplerle ve şahsi çıkarlarınızı düşünerek ihmal ediyorsunuz. Belki bunu yaparken hiç bir kötü niyetiniz yoktur. Ancak düşünmeniz gereken bir husus vardır ki Hazarda kendisine tevdi edilen vazifeyi yapmayan bir şahıs seferde aynı şekilde hareket etmekten çekinmez ve o zaman netice çok vahim olur. T.M.T.'nin şartlarından birisi verilen vazifeyi her ne pahasına olursa olsun yerine getirmektir. Aksini yapanın cezasının ne olduğunu vermiş olduğunuz yeminden biliyorsunuz.

Tamamıyla Türklerle meskûn bir bölgede yaşamının talihlileri arasındasınız. Bölgenizi dıştan gelecek düşmanlara karşı korumakla mükellefsiniz. 1958 senelerinin tarihlere geçen muazzam müdafaasını yapan siz Gönyeli'li Arıların bu zaman içerisinde de aynı şevk ve heyecanla aynı inanç ve kuvvetle hareket etmeleri gerekmez mi?

Şu kadarını bilmeniz gerekiyor ki seferde köyünüzü müdafaa edecek olan sizler, şimdiden, askeri yönden tatbik edilip muvaffak olan sistemi tatbik etmeniz gerekir. Ancak o zaman her an için köyünüze yöneltilecek bir baskını bertaraf edebilirsiniz.

5-6 Ekim tarihlerinde köyünüzde yapılan ince avda memnuniyet verici bir çalışma görmedim. Kendi eğlencesini düşünen bazı arkadaşlar bu ince avda kendilerine verilen

vazifeleri yapmadılar. Sebep araştırıldığında gördük ki bu arkadaşlar ya düğünde veya meyhanede idiler.

Şu kadarı hatırda tutmanız gerekir ki Türk köylerine yapılacak baskınlar Türklerin eğlence günlerinde yapılacaktır. Biz köyünüzü bu günler içerisinde ince ava geçerek gözetlemenizi istiyoruz. Ancak o zaman köyünüz salim olabilir. Köyünüzü siz müdafaa edeceksiniz.

The logo consists of the letters "TCE" in a bold, white, serif font, with a small "TM" trademark symbol to the upper right of the "E". The text is centered within a solid red rectangular background.

TMT Bildirileri¹**1. 23 Haziran 1958 Tarihli Bildiri:****Türk Mukavemet Teşkilatı****23 Haziran 1958**

Sayın Kardeşlerimiz;

Kıbrıs Türkleri, İngiliz planının Türk’e has soğukkanlılık ve anlayış ile karşıladılar. Bu planın kendilerini alakadar etmediğini bütün dünyaya haykırdılar. Türkiye’mizin değerli ve aziz devlet adamları bu plana verecekleri cevabı verdiler. Kıbrıs’ın müşterek idaresinde “ortaklaşmaya” varız, sözünüzün eri iseniz buyurunuz, dediler. Böylelikle İngiliz hükümeti de TAKSİM tezimize doğru kaymaya başlamış oldu, çünkü İngilizler kendi sözlerinden dönseler bile Türklerin dönmeyeceği muhakkaktır. Buna şüphe eden alçaklar varsa, Anadolu’dan yükselen, “YA TAKSİM YA ÖLÜM” sedalarını dinlesin. Türk, boş yere feryat eden bir millet değildir. Bunu bilmeyen Türklüğün tarihini okusun.

Kıbrıs Türkleri süratli hamlelerle ve İngiliz planını tatbik etmemekle, taksimin tahakkukunu kolaylaştıracaktır. Yüz yirmi bin Kıbrıs Türkü bunu anlamış ve taksim yoluna başvurmuştur.

Dağlarda fare gibi kapana sıkıştırılan Grivas cellâdını kurtarılm ümidi ile Türkleri tahrik edip cemaatler arası bir müsademe yaratan Rumla layık oldukları cevabı almışlardı. Kıbrıs Türkü yutulacak hap değildir. Her köy, her hangi bir taarruzu karşılayacak durumdadır. Türk’e dokunmamak Rumların parolası olsun her türlü taarruza karşı can, mal ve namusumuzu “YA TAKSİM YA ÖLÜM” parolamızdır. Taksim, bugün dünden daha yakındır. Sir Hugh Foot cenapları ne derse desin. Kıbrıs Türkü hükümeti kavuşacaktır; el altından hazırlamakta olduğu Rum tuzağına düşecek tek bir Türk bulamayacaktır!

¹T.M.T. Bildirileri, K.K.T.C. Milli Arşiv ve Araştırma Dairesi, Rf. No. 2304, Kutu No. 78.

Sir Hugh Foot! Rum tuzağı planını “idaresi vazifelerle” yürürlüğe koyacağını söylemiştir. HİÇ BİR TÜRK BU PLANI YÜRÜTEBİLECEK BİR MEVKİİ İŞGAL ETMİYECEKTİR. Edecek olanların cezası büyük olacaktır.

Anadolu’dan yükselen seslere kulak veriniz. Bu sesler Yunan palikaryalarının ayak patırtısı değil şuurlu ve vakarlı bir milletin ant içmesidir.”YA TAKSİM YA ÖLÜM”.Her türlü müşkülata göğüs germeye hazırız. Vali Foot’un tecrit kampları ,ani ve haksız tevkifleri , Türklüğe karşı olan baskı ve ezgisi, hapislikler,idamlar ve kurşunlar bizi TAKSİM ve Hürriyet uğruna ölmeyi bir şeref bildiğimizi İngilizler pek iyi bilir.Yedi şehidimizin yanına yetmiş bin şehit daha yatırmaya, bu arada Kıbrıs’a şanlı Türk bayrağını dikmeye hazırız.

Rum palikaryalarına satılmayacağız.

Hürriyet davamızdan bir adım bile

YA TAKSİM YA ÖLÜM, gerilemeyeceğiz.

“Altı da bir üstü de birdir yerin

Arş yiğitler vatan imdadına”.

Bütün kasaba ve köy grupları uyanık bulunsun ve son emri bulunsun ve son emri beklesin. Kurtuluş günümüz dev adımlarla yaklaşmaktadır. Bu günü görenler de, şehit olup göremeyenler de sevinecektir.

Bir kere daha;

YA TAKSİM YA ÖLÜM

Türk Mukavemet Teşkilatı

(Merkez Komitesi)

2. 29 Haziran 1958 Tarihli Bildiri:

Türk Mukavemet Teşkilatı

29 Haziran 1958

Sayın Türk Halkına;

Mübarek Kurban bayramı münasebetiyle Teşkilatımız bütün kardeşlerimizin bayramını kutlar Kurtuluş günlerimizin pek yakın olduğunu dost ve düşmana karşı bir defa daha ilan ederiz. Başta Anavatanımız Türkiye olmak üzere bütün Türklük dünyasının kalbi Kıbrıs ve yalnız KIBRIS diye çarpılmaktadır. Biz yavru vatan Türkleri, atımızın emniyet altına alınması ve Türk Kıbrıs ta Ay- Yıldızlı şanlı bayrağımızın ebediyen dalgalanması için ferden ve cemaat olarak her türlü mücadeleyi göze almış bulunuyoruz. Hasımlarımız her ne karar alırsa alsın, Türkleri tatmin etmeyen dalavereli muhtariyet planları, daha mürekkebi kurumadan çöp tenekesine atılmaya mahkûmdur.

Cebren ve hile ile Kıbrıs Türk'üne esaret zinciri vurulmak isteniyor. Fakat bilmiyorlar ki böyle adi ve rezilane bir cebir karşısında bu güzel ada bir VOLKAN gibi için için yanıp tutuşacak, düşmanlara mezar olacaktır. Gönülleri Kıbrıs ve Vatan aşkı ile dolup taşan kardeşlerimiz öz vatanın bu gün senden vazife bekliyor. Açmış olduğumuz mücadele ve taksim bayrağı altında "Birimiz Hepimiz KIBRIS için "çarpışacağız. Öleceğiz öldüreceğiz, bu mukaddes mücadeleden mutlak bir zaferle çıkacağız. Bahtımız açık olsun. En kötü şeraitler altında dahi Milli vakar ve bütünlüğümüzü kimseye çiğnetmeyeceğiz. Bu yerlerin hakiki efendisi Türk'tür ve ebediyen Türk kalacaktır. İngiliz'in kuvveti bizleri yolumuzdan asla döndüremez ve döndüremeyecektir. Çünkü daima karşısında aşılmaz bir kale gibi duruyoruz.

AZİZ KIBRIS TÜRKÜ; damarlarında Atatürk kanı taşıyan yeşil adanın cengâverce mert evlatları vatan müdafaası mevzuubahis iken mukadderatımızın tayin edileceği bu günler arifesinde Kıbrıs'ı terk etmek düşünülebilir mi? Hâşâ, onun imdadına koşmak, gerekirse kan ve can vermek vazifelerin en ulvisi, mesuliyetlerin en önemlisidir. Her ne suretle olursa olsun,

HİÇ BİR TÜRK'ÜN KIBRISI TERKETMEMESİ ve mücadeleye hazır olması emredilir. Fuzuli, keyfi ve sırf eğlence bahanesi ile Kıbrıs'tan taşraya kaçmak isteyenler

muhakkak surette cezalandırılacaklardır. Mücadele umumi dava hepimizin davası olan TAKSİM’dir.

Parolamız; “YA TAKSİM YA ÖLÜM”

“Göz yumma güneşten ne adar nuru kararsa

Sönmez ebedi her gecenin gündüzü vardır”.

TÜRK MUKAVEMET TEŞKİLATI

(Merkez Komitesi)

3. 5 Temmuz 1958 Tarihli Bildiri:

Türk Mukavemet Teşkilatı

5 Temmuz 1958

Bu gün içerisinde bulunduğumuz vaziyet öyle çetin bir safhaya intikal ettirilmiştir ki; adada yaşayan Rum sekenesi mütemadiyen aç kurtlar gibi üzerimize saldırmakta, Sir Hugh Foot cenapları ise hala aynı gaflet ve acizlik arasında bocalayıp durmakta, taviz politikası ile canileri teşvik, teşyi ve tebci etmektedir. Durumun bu derece kritik oluşu ve vahamet arz edişi, mahalli hükümetin lakayt ve ehliyetsiz oluşunu açıkça ortaya koyuyor. Koskoca İngiliz İmparatorluğu ve onun temsilcisi Vasfi ile adada bulunan Foot hazretleri sözde sükûn ve asayiş yemin etmeye çalışıyormuş! Bu güzel vatanımız yeşil ada, ateşler içerisinde yanarken, her gün bir kardeşimiz Rumların hunharca saldırılarına kurban giderken, elimizin kolumuzun bağlı kalacağını düşünebilen alçaklar bulunuyor. Böyle zavallılara acırız doğrusu.

Kıbrıs Türklerinin hayat–memat meselesi olan ve elan kızılca bir kıyamet kopması beklenen bu günlerde bütün ada Türklüğü tek bir kalp halinde çarpmaktadır. Mücadele ve istiklal ruhu atalarımızdan miras kalan en büyük bir meziyettir.

Teşkilatımız adanın her tarafında faaliyetlerine devam etmekte, Rumlardan gelecek her türlü tecavüze aynı şiddetle cevap verebilecek durumdadır. Sayın

halkımızın da uyanık ve tedbirli bulunması, bu arada müdafaa vasıflarını daha da kuvvetlendirmesi bir zarurettir.

Teşkilatımız bütün imkânlardan istifade ederek, Zafere ulaşınca kadar mücadeleye devam edecektir. Son zamanlarda TMT Teşkilatının imzasını kullanarak mesuliyetsiz şahıslar tarafından bazı kimselere tehdit mektupları gönderildiği tespit edilmiştir. Keyfi bir şekilde hareket eden bu gibi aşırı ve budalaca hareketlere tevessül edip bir kara liste hazırladıkları ve bu KARA LİSTEYE birçok şahısların isimlerini dâhil ettikleri malumumuzdur.

Son defa olarak ihtar ediyoruz; bu gibi listeleri hazırlayanlar Teşkilatımızın ismini ve imzasını mesuliyetsizce istismar edenler en erken bir zamanda ve en zecri tedbirlerle CEZALANDIRILACAKLARDIR. Karışıklıklar esnasında her türlü çapulculuğa, yağmacılığa ve soygunculuğa tenezzül edenler de aynı şekilde cezalarını muhakkak surette alacaklardır. TMT Teşkilatı dâhilinde ve haricinde DİSİPLİN şarttır. Disipline aykırı harekette bulunanlar bizden olamaz.

ŞAHSİ HAREKETE SON VERMEK zamanı gelip çatmıştır. Dava hepimizin davası, milli iradenin teessüsünü hedef tutan “YA TAKSİM YAÖLÜM” dür. İstiklal mücadelemizden zaferle çıkacağımıza, mutlak zafer günlerimizin pek yakın olduğuna inanıyoruz. Çünkü TÜRK YUMRUĞUNUN VURULMADIĞI MASALARDA KIBRIS MESELESİ HALLEDİLEMEZ. TÜRK SÜNGÜSÜNÜN TADINI TADANLAR, BUNU ÇOK İYİ BİLİR.

Hepimizin parolası,

“YA TAKSİM YA ÖLÜM”

TÜRK MUKAVEMET TEŞKİLATI

(Merkez Komitesi)

4. 24 Kasım 1958 Tarihli Bildiri:

Türk Mukavemet Teşkilatı

24 Kasım 1958

Birleşmiş Milletler Kurulunda mukadderatımızın konuşulacağı bu günlerde sesimizi duyurmak isteriz.

Kıbrıs Türk Mukavemet Teşkilatı; gizli fakat tamamen milli bir cemaat teşkilatıdır.

Türk Mukavemet Teşkilatı EOKA gibi emperyalist emellerle kurulmuş maceracı bir tedhiş teşkilatı değil evinin bekçisini yapan yüzde yüz meşru bir teşekküldür.

İngiliz idaresinin Türk Cemaatinin canını, malını ve namusunu garanti etmekten uzak tutumu acı tecrübelerle anlaşıldıktan sonra TMT doğmuştur.

Türk Mukavemet Teşkilatı ~~emperyalist ve maceracı~~ bir zümrenin cebir, şiddet ve tehdit metotları ile değil bütün Türk Cemaatinin meşru müdafaa hak ve arzusunun tabii sevki ile meydana gelmiştir. Bu meydana atılış; Rumları Türk halkına susadıklarını haykırdıkları ve kanımızı içtikleri günlere rastlar. Bunu bütün dünyanın bilmesini isteriz. O Türk ki, yeşil bir adada nice nice haksızlıkları hoş görerek Rumlarla uzun yıllar sulh içinde bir arada yaşamış ve onlara en aziz hürriyetler bahşetmişti.

İşte, Türkler bunca sabır, tahammül ve iyi niyet gösterilerine rağmen maddi ve manevi varlıklarının tümüne kastedildiğini gördükleri gün “HAK”ların en hakkını kullanarak Türk Mukavemet Teşkilatına hayat vermişlerdir. Bu gün Türklerin Rumlarla bir arada yaşayamayacaklarını anladıkları gündür. Bütün Türk Cemaatinin yüzde yüz desteğine mazhar olan TMT Türklerin Rumlarla bir arada yaşamamak azim ve kararının sembolüdür.

TMT Baş Lideri Zafer

5. 20 Şubat 1959 Tarihli Biliri:**20.02.59****TMT'den Öğrencilere,**

20 Şubat günü taşıdığınız dövizlerle TMT'ye de serzenişte bulunduğunuz için size hitap ediyorum:

Hissiyatınızı elbette anlıyoruz. TMT gibi kadrosunun imkânları ve ihtiyaçları nispetinde her sınıf ve zümreye mensup birçok vatandaşı er meydanında toplayan bir teşkilatın, sizin duygularınızı anlamamasına imkân var mı?

Bir gençlik hareketi olarak yaptığınız yürüyüşe sözüm yoktur. Ancak, taşıdığınız dövizlerin bir kısmındaki ifadeleri TMT katiben tasvip etmez. Masum ellerinize o dövizleri tutuşturanlara kanmış olacaksınız.

Türk Mukavemet Teşkilatının emirle kurulmadığını bilmiyor musunuz? Türk; ölürüm, ama Rum oluna esir olmam, dedi ve Milli gücünü teşkilatlandırdı. İşte, Kıbrıs Milli Türk Mukavemetçiliğinin kısa ve kesin izahı.

Gençler, TMT'nin kurşunları, yalnız ve yalnız, düşmanın ve hainlerin göğüslerini deler. Sizin göğüsleriniz ise, TMT'ye hayat ve mana veren imanla doludur.

TMT Kıbrıs Türklüğüne şerefli ve müreffeh bir istikbal temin etmek için didinen müesseselerden biridir. İstikbal kimindir?

Gençler, mukadderatımızla ilgili son siyasi gelişmeden endişe duymak için hiç bir sebep yoktur.

TMT Lideri

6. TMT GENÇLİK TEŞKİLATI BİLİRİSİ:

KIBRIS TÜRK GENÇLİK TEŞKİLATINDAN,
UNUTMA !
NAMUS VE ŞEREFİMİZİ,
BAYRAĞIMIZI
KORUMAK,
BİZİ ESİR ETMEMEK İÇİN
CANLARINI DÜŞÜNMEDEN VERENLERİ UNUTMA

VATAN İÇİN
NAMUS İÇİN
BAYRAK İÇİN
CANLARINI VERMEYE HAZIR OLAN 120 BİN TÜRKÜN; UNUTMA!

BAYRAKLARIN EVLATLARI,
CANBULATLARIN TORUNLARI,
NAMIK KEMALLERİN ÇOCUKLARI,
ATATÜRKLERİN NESLİ,
KIBRIS TÜRKLERİ
GEÇTİĞİN YOLLARI UNUTMA!
GEÇEN SENELERİ
SANA YAPILANLARI
BİR İBRET DERSİ OLARAK UNUTMA!

VE
UYUMA!..
BİRLEŞ.
ESKİSİNDEN DAHA SIKI,
DAHA SAĞLAM,
DAHA SAMİMİ BAĞLARLA
BİRBİRİNE BAĞLAN VE KUVVETLEN.
GEÇMİŞİ HATIRLA
GELECEĞE GÜVENLE BAK.

TCE™

ÜMİTLE BAK.

FAKAT HER ŞEYİ BEKLEYEREK,

HAZIRLIKLIL BAK!

27-28 OCAK 1958'İ

HAZİRAN- TEMMUZ 1958İ UNUTMA!..

ATATÜRK NESLİ!

ATATÜRK'E YAKIŞIR ŞEKİLDE YAŞA,

TÜRKLÜĞÜNLE ÖVÜN,

TÜRKLÜĞNLE YÜKSEL.

ÇALIŞ-YÜKSELMEK İÇİN-VAR OLMAK İÇİN GEÇMİŞİ HATIRLA VE

ÇALIŞ.

KIBRIS TÜRK GENÇLİK TEŞKİLATI.

TMT Tarafından Kullanılan Rütbe ve Forslar¹

¹ Ayhan Cankut, Kişisel Fotoğraflar, Kıbrıs Milli Mücadele Müzesi, 14 Temmuz 2006.

ÖZGEÇMİŞ

1967 yılında Kırıkkale’de doğdum. İlkokul ve ortaokulu Çorum-Osmancık’ta tamamladım. Daha sonra 1985 yılında Kuleli Askeri Lisesi’nden, müteakiben 1989 yılında Kara Harp Okulu’ndan mezun oldum. Piyade subayı olarak, sırasıyla Çorlu, Göle, Isparta, Elazığ ve Kıbrıs’ta çeşitli görevlerde bulunduktan sonra 2006 yılı genel atamalarıyla Elazığ’a atandım. 2003 yılında altı ay süreyle Kosova’da Barış Gücü’nde görev yaptım. 2003 yılında Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Ana Bilim Dalı Cumhuriyet Tarihi Bilim Dalı’nda yüksek lisans eğitime başladım. Halen Elazığ garnizonundaki görevime devam etmekteyim. Evli ve iki çocuk babası olup İngilizce bilmekteyim.

Ayhan CANKUT

The logo consists of the letters 'TCE' in a bold, white, serif font, with a small 'TM' trademark symbol to the upper right of the 'E'. The text is centered within a solid red rectangular background.